การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

โดย

นางสาววิภาดา พินลา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2560

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

โดย
นางสาววิภาดา พินลา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2560

DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL TO ENHANCE DEMOCRATIC BEHAVIOR FOR UNDERGRADUATE STUDENTS

By

MISS Wipada PHINLA

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (CURRICULUM AND INSTRUCTION)
Department of Curriculum and Instruction
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2017

หัวข้อ	การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี
โดย	วิภาดา พินลา
สาขาวิชา	หลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรพิณ ศิริสัมพันธ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

.... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ ดร. บำรุง ชำนาญเรือ)

.... อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรพิณ ศิริสัมพันธ์)

.... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง)

.... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

.... ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

(อาจารย์ ดร. นภาเดช บุญเชิดชู)

55262907 : หลักสูตรและการสอน(การสอนสังคมศึกษา) แบบ 2.1 ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการเรียนรู้ / พฤติกรรมประชาธิปไตย / ประชาธิปไตย

นางสาว วิภาดา พินลา: การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อรพิณ ศิริสัมพันธ์

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี 2) ศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี และ 3) ขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต ชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 จำนวน 52 คน ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย แผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย และแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การทดสอบค่าทีแบบไม่มีอิสระ (t-test for dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)

ผลงานวิจัยพบว่า

1.รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เรียกว่า RIEEP Model มีองค์ประกอบคือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ประกอบด้วย หลักการตอบสนอง ระบบสังคม และสิ่งสนับสนุน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย 2) สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย 3) ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย 4) เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย และ 5) ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย

2. ประสิทธิผลของรูปแบบ พบว่า 2.1) นิสิตมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นจากระดับการรับรู้คุณค่าเป็นระดับการจัดระบบคุณค่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) นิสิตมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

3. ผลจากการขยายผลการใช้รูปแบบ พบว่า 3.1) นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นจากระดับการรับรู้คุณค่าเป็นระดับการจัดระบบคุณค่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3.2) นักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

55262907 : Major (CURRICULUM AND INSTRUCTION)
Keyword : Learning management model / democratic behavior / democratic

MISS WIPADA PHINLA : DEVELOPMENT OF LEARNING MANAGEMENT MODEL TO ENHANCE DEMOCRATIC BEHAVIOR FOR UNDERGRADUATE STUDENTS THESIS ADVISOR : ASSISTANT PROFESSOR ORAPIN SIRISAMPHAN, Ph.D.

This research aimed to 1) develop learning management model to enhance democratic behavior for undergraduate students; 2) determine the effectiveness of using learning management model to enhance democratic behavior for undergraduate students and 3) disseminate learning management model to enhance democratic behavior for undergraduate students. The sample used in this research was selected by purposive sampling. It consisted of 52 second year teaching profession students majoring in Social Studies, Faculty of Education, Thaksin University, Songkhla Campus enrolling in Human Rights Education course during the second semester of academic year 2016. The research instruments were Lesson plans and a form for assessing students' democratic behavior and Students' Satisfaction Questionnaire on Use of Learning Management Model. The data were analyzed by mean, standard deviation (S.D.), t-test for dependent and content analysis.

The findings of the research were as follows:

1. The learning management model to enhance democratic behavior consisted of four elements (RIEEP Model): 1) principles of the learning management model; 2) objectives of the learning management model; 3) learning management process; and 4) conditions for implementing the learning management model, which consisted of principles and responses, social system, and supportive elements. Learning management model consisted five stages of learning management: 1) Restoration of democratic citizenship, 2) Search for democratic citizenship, 3) Spreading the role of democratic citizenship, 4) Organizing civil democratic dialogue, and 5) Actual practice of democratic citizenship.

2. The effectiveness of the model was found that 2.1) Students' democratic behavior was higher than the level of perceived value reaching the level of organization of the value system with the statistical significance at .05, 2.2) Students' satisfaction toward development of learning management model to enhance democratic behavior for undergraduate students was at the most.

3. The results of disseminating of the model were found that 3.1) Students' democratic behavior higher than the level of perceived value reaching the level of organization of the value system was statistical significance at .05, 3.2) Students' satisfaction toward development of learning management model to enhance democratic behavior for undergraduate students was at the most.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ เรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยสำหรับนิสิตปริญญาตรี สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาของผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรพิณ ศิริสัมพันธ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปรณัฐ กิจรุ่งเรือง และศาสตราจารย์ ดร.สิริวรรณ ศรีพหล อาจารย์ที่ปรึกษา และควบคุมวิทยานิพนธ์ อาจารย์ ดร.บำรุง ชำนาญเรือ ประธานกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ และอาจารย์ ดร.นภาเดช บุญเชิดชู ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ช่วยเหลือ สนับสนุนและตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่อง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณในความกรุณาไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.นาตยา ปิลันธนานนท์ รองศาสตราจารย์ ดร.ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศีรีบูน จงวุฒิเวศย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มณฑณา พิพัฒน์เพ็ญ อาจารย์ ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความกรุณาตรวจสอบรูปแบบ

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญทุกท่าน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อมลวรรณ วีระธรรมโม ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิทวัฒน์ ขัตติยะมาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กฤธยากาญจน์ โตพิทักษ์ อาจารย์ ดร.กิตติธัช คงชะวัน อาจารย์ ดร.กิตติศักดิ์ ลักษณา ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือการวิจัย

ขอขอบพระคุณ อาจารย์พีระพงศ์ สุจริตพันธ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่ให้ความร่วมมือในการขยายผล รวมถึง อาจารย์ ดร.ศิริรัตน์ สินประจักษ์ผล คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ที่กรุณาตรวจสอบบทคัดย่อภาษาอังกฤษ

ขอขอบพระคุณคณะผู้บริหาร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ที่กรุณาให้การสนับสนุนในการทำวิทยานิพนธ์ให้บรรลุผลสำเร็จ ตลอดจนเพื่อนร่วมรุ่นหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน (การสอนสังคมศึกษา) ที่ให้กำลังใจที่ดีเสมอมา

ขอขอบคุณนิสิตสาขาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา นักศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ที่ให้ความร่วมมือเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ นายอังคาร พินลา บิดา และนางเรวดี พินลา มารดา ของผู้วิจัย ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจ รวมถึงสนับสนุนทุนการศึกษาและวิจัยให้ประสบผลสำเร็จ คุณความดีของวิทยานิพนธ์นี้ขอมอบแด่บิดา มารดา และผู้มีพระคุณทุกท่าน

วิภาดา พินลา

สารบัญ

สารบัญภาพ

หน้า

สารบัญตาราง

บทที่ 1
บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน มีแนวความคิดแตกต่างหลากหลายฝ่าย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจอย่างชัดเจนในสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของประเทศ รวมถึงประชาชนขาดความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงในเนื้อหาสาระและแก่นแท้ของประชาธิปไตย ความไม่เข้าใจในแนวคิดของ “ประชาธิปไตย” หรือไม่เข้าใจว่าประชาธิปไตยแท้จริงคืออะไร และมีคุณค่าเพียงไร ทำให้ประชาชนไม่ตระหนักชัดในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารดูแลประเทศ การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยจึงเป็นไปอย่างล่าช้า และบางครั้งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้ระบุไว้ว่า สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล ความสมานฉันท์ในสังคมไทย และสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไข ซึ่งทำให้ดัชนีประชาธิปไตยของประเทศไทย มีลำดับลดลงอย่างต่อเนื่องจากอันดับที่ 57 ของโลก ในปี 2554 เป็นลำดับที่ 58 ของโลก ในปี 2555 และลำดับที่ 72 ในปี 2556 จาก 167 ประเทศ มีคะแนนลดลงจาก 6.55 คะแนน ในปี 2554 และปี 2555 เหลือ 6.25 คะแนน ในปี 2556 เมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศไทยจัดอยู่ในลำดับที่ 4 ต่อจากอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ลดลงจากลำดับที่ 2 ในปี 2555 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554) รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้ระบุไว้ว่า ต้องปรับเปลี่ยนกลไกการบริหารราชการแผ่นดินสำคัญ ๆ การปรับเปลี่ยนกฎหมายและกฎระเบียบในหลายด้าน รวมถึงการปรับการบริหารจัดการให้มีธรรมาภิบาลในทุกระดับ ปลอดคอร์รัปชั่น และปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยในทุกภาคส่วนให้มีค่านิยมที่ดีงาม มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยยึดหลักการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม จากผลรายงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แนวโน้มของการขาดพฤติกรรมประชาธิปไตยในคนไทยเพิ่มมากขึ้น และมีระดับในวงกว้างของสังคม ทั้งในรูปของการล่วงละเมิดต่อสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น การรับผิดชอบงาน และการประสานงานที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการไม่ยอมรับ

ฟังข้อบกพร่องเพื่อนำไปใช้ปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้น คนไทยจึงมักเกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกัน และการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะอยู่เสมอ (หอม คลายานนท์, 2531)

การศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อประชาธิปไตย ช่วยกระตุ้นและสร้างบุคคลให้มีคุณธรรม และจริยธรรมบนพื้นฐานของการเคารพความคิดเห็น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน การเสียสละแบ่งปันกัน การยอมรับฟังในมุมมองที่แตกต่างอย่างหลากหลาย และการยอมรับความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมาย เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังที่ ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2518) ได้ให้ความเห็นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเกิดผลดีเมื่อประชาชนได้รับการศึกษาดี หากประชาชนมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองประเทศ ไม่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมหมดความสำคัญไป รวมถึงสาระของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ฉบับที่ 18) ได้เน้นย้ำนโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 49 ที่ระบุไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และในมาตรา 80 กล่าวว่า รัฐต้องดำเนินการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคลองกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติกฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ตลอดจนปลูกฝังให้ผู้เรียนให้มีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชนสวนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550) และนอกจากนี้การปลูกฝังการศึกษาตามแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2555) ได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณสมบัติด้านเคารพให้เกียรติผู้อื่นนั้น มีความจำเป็นในยุคโลกาภิวัตน์ที่ผู้คนเคลื่อนไหวเดินทางและสื่อสารได้ง่าย คนเราจึงต้องพบปะผู้อื่นจำนวนมากขึ้นอย่างมากมาย และเป็นผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งด้านกายภาพ นิสัยใจคอ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ความเชื่อศาสนา มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็นคนที่สามารถคุ้นเคย และให้เกียรติคนที่มีความแตกต่างจากที่ตนเคยพบปะได้ ที่สำคัญ คือ ต้องไม่มีอคติ ทั้งด้านลบและด้านบวกต่อคนต่าง เชื้อชาติ ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ สอดคล้องกับการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (กรมวิชาการ, 2552) ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาบุคคลในสังคมประชาธิปไตยของประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ดังกล่าว จึงควรเร่งพัฒนาประชาธิปไตยในเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ และเป็นทรัพยากรอันมี

คุณค่าของประเทศชาติให้ได้รับความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับแนวทางประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นวิถีชีวิต อันจะนำไปสู่สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยเป้าหมายนี้ จึงต้องคำนึงถึงเนื้อหาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติ ให้ครอบคลุมในเรื่องของความเข้าใจ สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ ในพหุสังคมที่ดำรงอยู่ในสังคมประชาธิปไตย อันจะนำไปสู่จิตสำนึกและพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนการอุดมศึกษา ที่กำหนดไว้ว่า การอุดมศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะของคนไทย ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมาภิบาล และการต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบให้มากยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตัวผู้เรียน (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, 2556)

สำหรับประเทศไทยการจัดการเรียนรู้ ถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนามนุษย์ให้สมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม อีกทั้งยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดขั้นสูง รู้จักแก้ปัญหา ตลอดจนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งนับว่าเป็นการส่งเสริมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยถือเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แต่ในปัจจุบันนักการศึกษาได้พยายามหาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งการจัดการศึกษาในประเทศไทยพบว่า การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเกิดจากการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่มุ่งเน้นให้ความรู้เนื้อหาแก่ผู้เรียน ไม่ค่อยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนแต่ละคน มักนิยมใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย และให้ความสนใจต่อผู้เรียนที่เรียนเก่งมากกว่าผู้เรียนที่เรียนอ่อน นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายเฉพาะตน ก่อให้เกิดการแข่งขันเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นผลให้ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขาดความร่วมมือหรือช่วยเหลือกัน ขาดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ขาดการเสียสละ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, 2540) ดังนั้นการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกล่อมเกลาพฤติกรรมของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย และนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีของการเป็นประชาชนที่มีคุณภาพอย่างทั่วหน้า (สมบัติ ธำรงวงศ์, 2539) ส่งผลให้คนไทยทุกคนเกิดความรัก ความสามัคคี ความปรองดองสมานฉันท์ จนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี อันได้แก่ การปลูกฝังความรู้และความเข้าใจ การวิจารณ์ด้วยเหตุผล การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น การร่วมมือกันวางแผน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพบุคคล การเคารพสิทธิผู้อื่น รวมทั้งการเคารพกฎระเบียบ เป็นต้น ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืนนั้น จึงควรมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติที่ดีต่อกันด้วยการ

เคารพทั้งกายและวาจา ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎหมายและกฎเกณฑ์ของสังคม และร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนร่วม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและเหตุผลในการแก้ปัญหาทั้งมวล (อมร รักษาสัตย์, 2543) รวมถึง (Whiteley.PaulและSeyd., 2002) ได้กล่าวไว้ว่าพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นคนที่มีความตระหนักถึงสิทธิของตนเองและคนอื่นๆ ในสังคม นอกจากนั้นการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มหรือระดมสมอง ร่วมกันทำงานเป็นทีมอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม รู้จักเสียสละ ใช้ปัญญาหรือเหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินปัญหาร่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถนำความรู้ ทักษะและเจตคติที่ถูกต้องต่อระบอบประชาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553) พบว่า แนวคิดของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยหลัก คือ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนการสอนในหลากหลายรูปแบบ ผสมผสานความรู้กับประสบการณ์

การสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษา จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังไม่มีงานวิจัยใดกล่าวถึงอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เรามุ่งเฉพาะในเรื่องของหลักสูตร และเรื่องวิธีการสอนในแง่ของเนื้อหาสาระที่เด็กๆ จะต้องเรียนรู้ ส่วนการเมืองเป็นกิจกรรมที่แยกออกไปต่างหาก การเมืองกับการศึกษา หรือการศึกษาเกี่ยวกับการเมือง ไม่ได้รับการสนใจที่จะนำมาสอน ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือไม่ว่าจะเป็นการจัดการสอนสำหรับพลเมืองโดยทั่วไป สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะที่จำเป็นที่จะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการยากยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุความสำเร็จทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึง สิริวรรณ ศรีพหล (2551) ได้กล่าวไว้ว่าการพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีนั้น มักเข้าใจว่าแนวทางการพัฒนาก็คือ การมุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ เข้าใจกลไกการบริหารงานของรัฐบาล เข้าใจกฎหมาย วัฒนธรรมประเพณีของชาติที่สั่งสมมา ดังนั้น การจัดการหลักสูตรจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาสาระเกี่ยวกับประเทศของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา โรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาเกือบทุกโรงมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีในแง่ของการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาติ การให้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระบบการปกครอง วิถีชีวิตแบบอเมริกัน โดยเน้นแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย และนอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ของประเทศไทยที่ผ่านมา ด้านพฤติกรรมพลเมืองสังคมประชาธิปไตยนั้นไม่ได้สอนให้ผู้เรียนมีเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โกสิทธิ์ สว่างโรจน์ (2530) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่าในบริเวณชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้น มีประชาชนหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น คนไทย

มุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยพุทธ แต่ละกลุ่มก็มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความเชื่อทางศาสนา ค่านิยม ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน อีกทั้งในบริเวณชายแดนภาคใต้นั้นมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เช่น ปัญหาโจรจีนคอมมิวนิสต์มาลายา ปัญหาโจรแยกดินแดน และปัญหาขบวนการโจรก่อการร้ายอื่นๆ เนื่องมาจากรากฐานของวิถีชีวิตดังกล่าว จึงทำให้คนแต่ละกลุ่มมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ในขณะที่รัฐบาลเองก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของคนแต่ละกลุ่มให้เป็นที่ถูกใจ และพอใจทั้งหมดได้ รวมถึงรัฐบาลไม่สามารถที่จะดำเนินการผสมกลมกลืนให้คนไทยมุสลิม และคนไทยเชื้อสายจีนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคนไทยพุทธ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ในระดับที่สูงพอเพียงได้ ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นและจะยังคงมีอยู่เรื่อยไปเพียงแต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยทุกวันนี้มีแต่ความวุ่นวาย ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน แบ่งกันเป็นฝักเป็นฝ่ายอย่างชัดเจน และมุ่งใช้กำลังต่อกัน ดังนั้นจึงต้องร่วมกันคิดหาแนวทางป้องกันปัญหาดังกล่าวให้กับสังคม ไม่ให้การใช้ความรุนแรงเกิดขึ้นอีกในอนาคตโดยการปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และยอมรับความแตกต่างในความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย เรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตน เคารพกฎหมาย และปฏิบัติตามกติกาของวิถีทางประชาธิปไตยไม่มุ่งมั่นดึงดันที่จะเอาชนะกัน โดยยึดถือความคิดของฝ่ายตนแต่เพียงฝ่ายเดียว และเรียนรู้ขอบเขตเสรีภาพของตนที่ไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำตามอำเภอใจ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ทำให้สังคมเกิดความเสียหาย ตลอดจนเรียนรู้การอยู่ร่วมกันแบบภราดรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ปฏิบัติต่อกันดุจเป็นพี่น้อง เป็นญาติเป็นเพื่อน ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ปฏิบัติต่อกันเหมือนเป็นศัตรู และที่สำคัญประชาชนควรมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ดีพอ มีความรักความหวงแหนประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554)

สำหรับมหาวิทยาลัยทักษิณ นับว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคใต้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นการผลิตบัณฑิตออกสู่สังคมที่มีคุณภาพ โดยมุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์สอดคล้องกับปณิธานที่ได้กำหนดไว้ว่า บัณฑิตที่พึงประสงค์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า เป็นผู้มีความรอบรู้ทั้งศาสตร์ที่เป็นวิชาชีพและศาสตร์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในสังคม และมีความสามารถในการคิด พูดและทำโดยการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทั้งยังเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ใฝ่รู้สู้งาน และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข ตลอดจนเป็นผู้มีประสบการณ์เชิงปฏิบัติและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม (ปณิธานการผลิตบัณฑิต, 2556) และนอกจากนี้นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี นับว่าเป็นบุคคลหนึ่งในฐานะพลเมืองไทยและครู อาจารย์ ผู้สอน

ในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยรากฐานความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับประชาธิปไตย ในการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวแก่ผู้เรียนต่อไปในอนาคต เพื่อนำไปสู่พฤติกรรมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรูปแบบที่สังคมไทยปรารถนา ดังที่ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556) กล่าวไว้ว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นไปที่ความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และความชำนาญในเชิงวิชาชีพ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรจัดในเชิงบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา ในฐานะรายวิชาศึกษาทั่วไปหรือรายวิชาพื้นฐานและควรจะครอบคลุมด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณลักษณะพลเมืองที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการอยู่ร่วมในสังคมประชาธิปไตย จากการหาข้อมูลและสัมภาษณ์อาจารย์เกี่ยวกับปัญหาจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ผู้เรียนขาดแก่นความรู้ในศาสตร์หรือสาขาเฉพาะของตนเอง ยังไม่มีความเป็น “นักประชาธิปไตย” ที่ดี กล่าวคือ เรียนเฉพาะพื้นฐานของความรู้ แต่ไม่สามารถนำความรู้ที่ลุ่มลึกด้านประชาธิปไตยไปสอนนักเรียนของตนเองได้ (เพชรา วงศ์ประไพโรจน์, สัมภาษณ์. 2557) นอกจากนี้ วัฒนา อัคคพานิช (สัมภาษณ์. 2558) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าผู้เรียนยังไม่เข้าใจประชาธิปไตยที่ดีพอ ส่วนใหญ่คำนึงถึงแต่สิทธิและเสรีภาพในประชาธิปไตย แต่มักหลงลืมความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง จนทำให้ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยลดน้อยลง เห็นได้จากการทำงานกลุ่มของสมาชิกในห้องเรียนที่เสียงส่วนใหญ่โหวตให้เพื่อนที่มีความรับผิดชอบทำงานชิ้นนั้นแทนเพื่อนในกลุ่ม สอดคล้องกับ ภาณุ ธรรมสุวรรณ (สัมภาษณ์. 2559) ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มักยึดความคิดเห็นส่วนตนเป็นศูนย์กลางความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้การทำงานกลุ่มไม่ราบรื่น เพราะผู้เรียนมักมองตนเองว่าถูกต้องเสมอ ดังนั้นงานที่ได้รับมอบหมายจึงไม่ได้มาจากการระดมสมองของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีจะมีประสิทธิภาพได้ จำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้สำหรับครูผู้สอน ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำกระบวนการมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน เพื่อการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีอุดมการณ์และวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยการบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากประสบการณ์ ผนวกกับที่ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Theory) อีกทั้งทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา เป็นการสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับปฏิกิริยาตอบสนอง โดยบุคคลจะลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไป

เรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด รวมถึงการนำเอาทฤษฎีการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสมาชิกทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบงานของตนเองและงานของกลุ่มคละความสามารถ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้กำลังใจช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อีกทั้ง การเรียนรู้แบบเชิงรุกเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง มีบทบาทในการตัดสินใจทั้งวิธีการและความต้องการที่จะเรียนรู้ รู้ว่าตนเองมีความสามารถและใช้ความสามารถนั้นทำงานอย่างไร ผู้เรียนทำงานด้วยตนเองเป็นรูปแบบการเรียนที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้คิดเอง ทำเอง และสามารถแก้ปัญหาของตนเอง อีกทั้งผู้วิจัยได้นำเนื้อหารายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ซึ่งเป็นวิชาเอกบังคับที่นิสิตต้องเรียนและเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแนวคิดในการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยในสังคมไทย โดยผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาในครั้งนี้สามารถช่วยส่งเสริมให้นิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ เกิดการเรียนรู้และมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ดี และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

กรอบหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ Joyce and Weil การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้ ADDIE Model ตามแนวคิดของ Kruse (2012) และหลักการทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Theory) และแนวคิดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้และแนวคิดการเรียนรู้ เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง ซึ่ง Piaget และ Vygotsky (David, 1996) มีความเชื่อว่า

ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ ดังนั้นความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Theory) เป็นทฤษฎีของ Nicole และHolly (2004) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้การทำกิจกรรมกลุ่ม การฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ฝึกการแก้ไขปัญหาและเรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งเรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมโดยการเอาจิตใจเข้าร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาศัยหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (สมใจ ปราบพล, 2544)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) เป็นทฤษฎีของ Thorndike ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การเรียนรู้เป็นการเกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) (GordonและErnest, 1981) ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike เชื่อว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง มีหลายรูปแบบ บุคคลจะลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียว และพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ

แนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เน้นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนรับรู้จากประสบการณ์ และได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูกอย่างกระตือรือร้น จนผู้เรียนเกิดความชำนาญ ดังนั้นผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

จากการทบทวนและวิเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นทฤษฎีของ CartwrightและZander. (1968) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ หรือการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่ม เช่น การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) การสังเกต (Observation) และการให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์แก่กัน (Feedback)

2. การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นทฤษฎีของ (Ericksonและ Ericson., 1984) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างตื่นตัวและการเรียนรู้ที่มากกว่าปกติ (Over Learning) เพราะการเรียนแบบกระตือรือร้นช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความตั้งใจ ลดการแข่งขันและการแยะตัวในชั้นเรียนเพราะเกี่ยวข้องกับผู้เรียนทุกคน โดยที่ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้เพื่อร่วมกันทำงาน

3. แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย เป็นสิ่งนำทางการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้เป็นผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดี ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ที่เน้นการฝึกฝนความรู้ ทักษะที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557) ; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556) ; สิริวรรณ ศรีพหล (2552) มีดังนี้

3.1 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ (K) (ความรู้ประชาธิปไตย) โดยการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสืบค้น ติดตามข่าวสาร สถานการณ์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลโดยตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

3.2 ส่งเสริมทักษะ (P) (ความร่วมมือประชาธิปไตย) โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ร่วมกับการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

3.3 ส่งเสริมทัศนคติ (A) (ความเคารพประชาธิปไตย) โดยการสาธิต การอภิปราย การยอมรับฟัง การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และการขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีดังกล่าว ผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เน้นในผู้เรียนทุกคนได้รู้จักทำงานเป็นกลุ่มอย่างตื่นตัว และสอดแทรกแนวคิดเพื่อสร้าง

พลเมืองในสังคมประชาธิปไตยเกี่ยวกับด้านความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในทุกด้าน

3. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/ขั้นตอนพฤติกรรมประชาธิปไตย

แนวคิดขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัยของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาจัดกลุ่มแนวทางการสร้างขั้นตอนการเกิดกระบวนการพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยบูรณาการเข้ากับระดับของจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย กระบวนการเกิดจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย และแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของ สาโรช บัวศรี (2541) ประกอบด้วย

1. การรับรู้ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณแปลความหมายจากปรากฏการณ์ เหตุการณ์ที่ได้สัมผัสเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนสืบค้น ติดตาม ข่าวสารสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย การตรวจสอบข้อมูลจากการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล

3. การวินิจฉัยข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนวินิจฉัยปรากฏการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยรวมกันแสดงความคิดเห็นว่าคุณค่านั้นดีหรือไม่ดี

4. การสังเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนหาข้อสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมด โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

5. การลงมือปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนให้เกียรติซึ่งกันและกันโดยรับฟังอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ และลงมือแก้ปัญหาเพื่อขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยด้วยตนเอง

4. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย

แนวคิดบุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ของ กระมล ทองธรรมชาติ (2533) ; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) ; ลิขิต ธีรเวคิน (2546) ; สาโรช บัวศรี (2541) โดยผู้วิจัยได้นำผลการ

วิเคราะห์มาบูรณาการเข้ากับบุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิตของ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2523ก) ; วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550) ; สุขุม นวลสกุล (2539) ของผู้เชี่ยวชาญที่มีคะแนนรวมเกิน 50 เปอร์เซ็นของจำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ได้เป็น 8 ประการ ดังนี้

1. การวิจารณ์ด้วยเหตุผล
2. การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น
3. การเคารพบุคคล
4. การเคารพสิทธิผู้อื่น
5. การรับผิดชอบต่อส่วนรวม
6. ความรู้และความเข้าใจ
7. การเคารพกฎระเบียบ
8. การร่วมมือกันวางแผน

5. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้หรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil เริ่มจากการเสนอภาพเหตุการณ์ในห้องเรียน (Scenario) โดยใช้การเล่าเรื่องอันเป็นการจำลองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบ 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (The Model of Teaching) ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3 องค์ประกอบมาจากหลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) ระบบสังคม (Social System) และระบบสนับสนุน (Support System) ซึ่งมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันองค์ประกอบของเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้มีความสำคัญ ส่วนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (Application) อันเป็นการแนะนำการใช้รูปแบบนั้น ส่วนที่ 3 สาระความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน และสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (Instruction and Nurturant Effects) โดยในรายละเอียดของแต่ละรูปแบบต้องจัดสาระความรู้ และการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติแก่ผู้เรียน

2. แนวคิดแบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอน ADDIE Model ด้วยการนำแบบแผนแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และการออกแบบการสอนเชิงระบบมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งกระบวนการ ปรับปรุงแนวคิดตาม Kruse (2012: 1) ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research – R_1 : Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development – D_1 : Design and Development): การพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การนำไปใช้ (Research – R_2 : Implementation): การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตอนที่ 4 การประเมินผล ปรับปรุงและปรับปรุง (Development – D_2 : Evaluation): การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (มาเรียม นิลพันธุ์., 2554)

3. การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นการใช้แนวคิดการดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เนื่องจากเป็นการศึกษาในส่วนที่เป็นการศึกษาความจริงที่เกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ในการแสวงหาความรู้ โดยใช้เทคนิคการผสมผสานกระบวนการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยการทำวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้ากับกระบวนการพัฒนา ซึ่ง องอาจ นัยพัฒน์ (2554) ได้กล่าวถึง การวิจัยและพัฒนาว่า เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้หรือความเข้าใจในแง่มุมใหม่ ๆ เกี่ยวกับผลผลิต กระบวนการ และการบริการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ แล้วประยุกต์ความรู้หรือความเข้าใจที่ได้จากการแสวงหาไปสร้างสรรค์หรือปรับปรุงให้เกิดผลผลิต กระบวนการและการบริการแบบใหม่ขึ้น ซึ่งมีประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการจำเป็นของบุคคล ตลาด หรือองค์กรใด ๆ มากยิ่งขึ้น

6. พฤติกรรมสังคมประชาธิปไตย

พฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของนิสิตปริญญาตรี ซึ่งวัดได้จากการประเมินและการสังเกตของพฤติกรรมจากการบันทึกหลังสอน ซึ่งแบ่งออก เป็น 3 ด้าน โดยผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดบุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ของ กระมล ทองธรรมชาติ (2533) ; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) ; ลิขิต ธีรเวคิน (2546) ; (สาโรช บัวศรี, 2520) บุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิตของ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2523ก) ; วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550) ; สุขุม นวลสกุล (2539) โดยผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาบูรณาการเข้ากับแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของ (สาโรช บัวศรี, 2520) ซึ่งแบ่งออก เป็น 3 ด้าน ดังนี้

1 ด้านความรู้ประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การใช้สติปัญญาในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

1.1 ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถรอบรู้ โดยการระลึกได้ในสิ่งที่เรียนรู้มาจากตำราในสังคมประชาธิปไตย

1.2 การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถใช้เหตุผลในการพิจารณา โดยปราศจากอคติหรืออารมณ์จากประเด็นปัญหาในสังคมประชาธิปไตย

2 ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมในการทำงานในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

2.1 การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถเสียสละต่อผู้อื่น โดยไม่มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตัวในสังคมประชาธิปไตย

2.2 การร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถช่วยกันทำกิจกรรมกับหมู่คณะ โดยไม่ละเลยเพิกเฉยต่อการกระทำใดๆ ในสังคมประชาธิปไตย

2.3 ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือสาธารณะสมบัติในสังคมประชาธิปไตย

3 ด้านความเคารพประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การตระหนักถึงคุณค่าในข้อปฏิบัติในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

3.1 การเคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถใช้กริยา วาจาสุภาพ อ่อนน้อมกับบุคคลในสังคมประชาธิปไตย

3.2 การเคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยไม่ละเมิดหรือบังคับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนในสังคมประชาธิปไตย

3.3 การเคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ ในสังคมประชาธิปไตย

จากพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งสามด้าน คือ ด้านความรู้ประชาธิปไตย ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย และด้านความเคารพประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนเลือกตอบ

คำถามแบบปรนัย โดยแต่ละตัวเลือกแบ่งระดับของจิตสำนึกตามแนวคิดทฤษฎีของ KrathwohlBloomและMasia (1964) แล้วสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแบ่งระดับจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยได้ ดังนี้

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นระดับการตระหนักจากสิ่งเร้าที่ได้รับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เบื้องต้นผิวเผินต่อสิ่งที่พบ รวมถึงสามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจ สิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

2. การตอบสนอง (Responding) เป็นระดับการยินยอมกระทำหรือเชื่อฟังอย่างตั้งใจมากกว่าเดิม รู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

3. การรับรู้คุณค่า (Valuing) เป็นระดับการยอมรับหรือความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าจากการถูกกระตุ้นของประสาทสัมผัสทั้ง 5 จนเกิดความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน

4. การจัดระบบคุณค่า(Organization) เป็นระดับการสร้างมโนภาพของคุณค่าอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึก

ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory)

- Vygotsky - Piaget (David, 1996: 242)

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วม (Participation Theory)

- Nicole and Holly (2004)

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory)

- Thorndike (Gordon and Hilgard, 1981: 21)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

- Cartwright and Zander (1968: 4)

การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก - Meyers and Jones (1993: 33-50)

แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557: 3-4)
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556: 6-16)
- สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 37-51)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/ขั้นพฤติกรรมประชาธิปไตย

กระบวนการเกิดจิตสำนึก - Beyer and Trice (1993: 80)

- Huffman and Vernoy (1994: 68)

พฤติกรรมประชาธิปไตย - สาโรช บัวศรี (2520: 66-68)

ขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัย

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556: 31-38)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย

บุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ - กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17) - ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) - ลิขิต ธีรเวคิน (2546) - สาโรช บัวศรี (2541: 67-68)

บุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต - ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) - วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550) - สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

- Joyce Weil and Showers (1992: 197-210)

2. ADDIE Model - ปรับปรุงจาก Kruse (2012: 1)

3. การวิจัยและพัฒนา - องอาจ นัยพัฒน์ (2554: 232)

หลักการ : การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (R)
2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (I)
3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (E)
4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (E)
5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (P)

เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

หลักการตอบสนอง	ระบบสังคม:	สิ่งสนับสนุน:
: ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองด้วยการรับรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง การลองผิดลองถูก การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก	ผู้เรียนสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพากัน รับผิดชอบร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้	ผู้สอนกระตุ้นความรู้เดิมให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เอกสารประกอบการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่น มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

พฤติกรรมประชาธิปไตย

1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย (K)

1.1) ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย

1.2) การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย

2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย (P)

2.1) การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย

2.2) ร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย

2.3) รับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย

3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย (A)

3.1) เคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย

3.2) เคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย

3.3) เคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย

ภาพที่ 1 กรอบหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

คำถามของการวิจัย

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีองค์ประกอบ กระบวนการ และวิธีการจัดการเรียนรู้อย่างไร

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีประสิทธิผลเป็นอย่างไร ดังนี้

2.1 พฤติกรรมประชาธิปไตยของนิสิตที่เรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนหรือไม่

2.2 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี อยู่ในระดับใด

3. การขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีผลเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2. เพื่อศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

2.1 เพื่อประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2.2 เพื่อประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

3. เพื่อขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

สมมติฐานของการวิจัย

พฤติกรรมประชาธิปไตยของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อยู่ในระดับการจัดระบบคุณค่า

ขอบเขตของการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีขอบเขตของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 183 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 52 คน มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คือ นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา

2. เนื้อหาที่ใช้การวิจัย ผู้วิจัยใช้เนื้อหารหัสวิชา 0125412 รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา (Human Right Studies) 3 (3-0-6) มีเนื้อหาดังนี้

2.1 ประวัติความเป็นมาสิทธิมนุษยชน	จำนวน 6 ชั่วโมง
2.2 พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย	จำนวน 6 ชั่วโมง
2.3 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	จำนวน 6 ชั่วโมง
2.4 สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมไทย	จำนวน 6 ชั่วโมง
2.5 การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	จำนวน 6 ชั่วโมง
2.6 กรณีศึกษาเรื่องสถานการณ์สิทธิมนุษยชน	จำนวน 6 ชั่วโมง
2.7 แนวทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน	จำนวน 6 ชั่วโมง

3. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย ดำเนินการทดลองในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 ทั้งหมด 16 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง โดยทดสอบก่อนเรียน 2 ชั่วโมง ดำเนินการจัดการเรียนรู้ 42 ชั่วโมง และทดสอบหลังเรียน 2 ชั่วโมง รวมจำนวน 46 ชั่วโมง

4. ตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

4.1 ตัวแปรต้น (Independent Variable) ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่

4.2.1 พฤติกรรมประชาธิปไตย

4.2.2.1 ด้านความรู้ประชาธิปไตย

4.2.2.2 ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย

4.2.2.3 ด้านความเคารพประชาธิปไตย

4.3 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

5. แบบแผนการทดลอง ผู้วิจัยใช้แบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน The One-Group Pretest-Posttest Design (Best and Kahn, 2006: 178 อ้างถึงใน มาเรียม นิลพันธุ์, 2551: 143-145) การดำเนินการวิจัยดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานการวิจัยด้วยสถิติแบบไม่มีอิสระ (t-test for dependent) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ด้วยการนำแบบแผนแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และการออกแบบการสอนเชิงระบบมาประยุกต์ใช้ในการ

ดำเนินการวิจัยทั้งกระบวนการ ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (Research – R_1 : Analysis) ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development – D_1 : Design and Development) ขั้นตอนที่ 3 การนำไปใช้ (Research – R_2 : Implementation) ขั้นตอนที่ 4 การปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development – D_2 : Evaluation)

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี หมายถึง ขั้นตอนหรือแบบแผนของการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบ โดยแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมี 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการรับรู้และการสัมผัสจากสื่อที่หลากหลาย

ขั้นที่ 2 สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่สอน

ขั้นที่ 3 ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens’ roles of democracy: E) เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ขั้นที่ 4 เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของสมาชิกแต่ละกลุ่มจนเกิดคุณค่าที่ดีงามต่อสมาชิกในสังคม

ขั้นที่ 5 ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P) เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลนอกห้องเรียนเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

3. พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง ความรูสึกที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนิสิต โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี และการบันทึกหลังสอน จากเนื้อหาสิทธิมนุษยชนศึกษา เรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตย ลักษณะแบบประเมินพฤติกรรม

ประชาธิปไตยแบบปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ซึ่งสร้างแบบมาตราส่วนประมาณค่า 4 ระดับ โดยอิงการแบ่งระดับจิตสำนึกตามแนวคิดทฤษฎีของ KrathwohlBloomและMasia (1964) แล้วสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแบ่งระดับจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยได้ ดังนี้

ระดับที่ 1 การรับรู้ (Receiving) หมายถึง ระดับการตระหนักจากสิ่งเร้าที่ได้รับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เบื้องต้นผิวเผินต่อสิ่งที่พบ สามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจ สิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

ระดับที่ 2 การตอบสนอง (Responding) หมายถึง ระดับการยินยอมกระทำหรือเชื่อฟังอย่างตั้งใจมากกว่าเดิม รู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

ระดับที่ 3 การรับรู้คุณค่า (Valuing) หมายถึง ระดับการยอมรับหรือความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าจากการถูกกระตุ้นของประสาทสัมผัสทั้ง 5 จนเกิดความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน

ระดับที่ 4 การจัดระบบคุณค่า(Organization) หมายถึง ระดับการสร้างมโนภาพของคุณค่าอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึก

4. ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดของนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ในด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา และด้านการวัดผลและประเมินผล ซึ่งวัดได้โดยใช้แบบสอบถามความพึงพอใจแบบมาตราส่วนประมาณ ค่า 5 ระดับที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น

5. นิสิตปริญญาตรี หมายถึง ผู้เรียนที่กำลังศึกษาวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ช่วยพัฒนาให้นิสิตปริญญาตรีมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในด้านความรู้ประชาธิปไตย ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย ด้านความเคารพประชาธิปไตย เพื่อบรรลุเป้าหมายของความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยต่อตนเองและสังคมโดยภาพรวมให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

2. นิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษาได้รับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี อันส่งผลให้นิสิตได้พัฒนาศักยภาพพื้นฐานจำเป็นต่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. เป็นประโยชน์สำหรับครูผู้สอน บุคลากรทางการศึกษาระดับอุดมศึกษา และผู้สนใจได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับบริบทในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของแต่ละแห่ง

4. เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ให้กับหน่วยงานที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาทั้งภาครัฐและเอกชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

บทที่ 2
วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ผู้วิจัยทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. รายละเอียดรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา
2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย
3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้
4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม
5. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก
6. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้
7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

1. รายละเอียดรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา

ปัจจุบันสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ร่วมกับคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เปิดสอนระดับปริญญาตรี หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ. 2556 และมีรายวิชา 0125412 สิทธิมนุษยชนศึกษา (Human Right Studies) 3 (3-0-6)ที่ใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้ (Course Specification)

1.1 คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ทั้งในระดับสากลและในสังคมไทย สถานะ บทบาท สิทธิ และหน้าที่ของมนุษยชนในอดีตและสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมไทยที่เกี่ยวเนื่องกับประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรม

1.2 จุดมุ่งหมายของรายวิชา

1.2.1 นิสิตสามารถอธิบายความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน มาตรการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และความเป็นธรรมในสังคมได้

1.2.2 นิสิตสามารถเรียนรู้สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศและต่างประเทศ และสามารถวิเคราะห์ปัญหา รวมถึงแนวทางแก้ไขปัญหาได้

1.2.3 นิสิตสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไปปรับใช้กับวิชาอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศ หรือใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.3 วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

เพื่อให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของ สิทธิมนุษยชน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
1-2	- แนะนำรายวิชา การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เอกสาร / ตำราเรียน - ประวัติความเป็นมาสิทธิมนุษยชน	6	- ครูเสนอวีดิทัศน์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคม แล้วชวนนิสิตอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 1 เรื่องประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน - กลุ่มเดิมคิดสโลแกนการเลือกตั้ง และออกมานำเสนอเพื่อหาเสียง - นิสิตโตวาทีในประเด็นญัตติ “ผู้ชายและผู้หญิง ยอมดีกว่าเพศที่สาม”	อ. วิภาดา พินลา

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
			- กลุ่มเดิมร่วมกันวางเผยแพรความรูทำแผ่นพับเพื่อตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน	
3-4	- พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย	6	- ครูนำเสนอรูปภาพเกี่ยวกับการลงโทษไพร ทาสในยุคสมัยอยุธยาแล้วอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 2 เรื่องพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในไทย แบบจิ๊กซอว์ - นิสิตแสดงบทบาทสมมติ “สิทธิมนุษยชนสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475” - นิสิตร่วมกันวิเคราะห์การปกครองประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน - นิสิตจัดทำป้ายนิเทศในการเผยแพรความรูสิทธิมนุษยชนในแต่ละยุคสมัยของไทย	อ. วิภาดา พินลา
5-6	- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	6	- ครูนำเสนอรูปภาพเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ ป พ.ศ. 2488 แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 3 เรื่องปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน - นิสิตแสดงเหตุการณในหัวข้อ “ความรุนแรงด้านพลเมืองและทางการเมือง” (สตอรี่ไลน์) - วิทยากรศูนย์การเรียนรูบรรยายเรื่อง ความเท่าเทียมกันระหว่างคนชนบทและคนในเมือง - กลุ่มเดิมทำ mind mapping สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เดินรณรงค์	อ. วิภาดา พินลา

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
7-8	- สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมไทย	6	- ครูนำเสนอข่าวหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวกับ “กฎหมายกับปัญหาการทำแท้ง” แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 4 เรื่องสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมไทย - นิสิตแสดงบทบาทสมมติในหัวข้อ “การละเมิดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล” - นิสิตดูวีดิโอกรณีศึกษาเรื่อง “แม่ขอความเป็นธรรมช่วยลูก”แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - นิสิตดูงานศาลปกครองจังหวัดสงขลา แล้วแต่ละกลุ่มดำเนินการจัดทำรายงานกลุ่ม	อ. วิภาดา พินลา
9	สอบกลางภาค (2 ชั่วโมง)			
10-11	- การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	6	- ครูนำเสนอวีดิทัศน์เกี่ยวกับ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านเด็กและเยาวชน แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 5 เรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน - นิสิตแสดงบทบาทสมมติในหัวข้อ “ความรุนแรงด้านเด็กและเยาวชน” - ครูนำเสนอภาพยนตร์เรื่อง The Call ต่อสาย ฝ่าเส้นตาย แล้ววิเคราะห์องค์กรที่คุ้มครองสากล - กลุ่มเดิมเผยแพรความรูองค์กรที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศแล้วเดินรณรงค์	อ. วิภาดา พินลา

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
12-13	- กรณีศึกษาเรื่องสถานการณ์สิทธิ มนุษยชน	6	- ครูนำเสนอวีดิทัศน์การละเมิดสิทธิมนุษยชนของทัพพม่าต่อชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาแล้วพูดคุยร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 6 เรื่อง กรณีศึกษาสถานการณสิทธิมนุษยชน - ครูเล่า ให้ดูละคร ดูรูปภาพเกี่ยวกับสถานการณการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ - นิสิตอ่านข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับ "การใช้แรงงานทาสในภาคการประมง"แล้วอภิปรายร่วมกัน - กลุ่มเดิมร่วมกันจัดทำภาพยนตร์สั้นเกี่ยวกับ "การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย"	อ. วิภาดา พินลา
14-15	- แนวทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน	6	- ครูนำรูปภาพเกี่ยวกับผู้ต้องหากับอิสรภาพโซตรวน แล้วชวนนิสิตอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 7 เรื่อง แนวทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน - นิสิตแสดงบทบาทสมมติ "ความรุนแรงด้านการแสดงความคิดเห็นในสังคมไทย" - นิสิตร่วมกันอภิปรายถึงกรณีศึกษาเกี่ยวกับ "กฎให้ผู้คุมหญิงทำงานเฉพาะส่วนงานเอกสาร" - นิสิตสัมภาษณ์หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนแล้วสรุป	อ. วิภาดา พินลา
16	สอบปลายภาค (2 ชั่วโมง)			

1.4 เกณฑ์การวัดผลประเมินผล

วิธีการวัดผล

1. การตรวจผลงาน

2. การสังเกต

3. การทดสอบ

กิจกรรมที่วัดและน้ำหนักคะแนน

1. การเอาใจใส่ รับผิดชอบ และเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ	10%
2. ผลงานรายบุคคล / ผลงานกลุ่ม	20%
3. การปฏิบัติงานกลุ่ม อภิปรายและนำเสนอผลงาน	20%
4. การสอบกลางภาค	20%
5. การสอบปลายภาค	30%

จากแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสิทธิมนุษยชน สรุปได้ว่า เนื้อหารายวิชามุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติตนของมนุษย์ ตามหลักทางศีลธรรมหรือจารีตในสังคมไทย โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคกันในกฎหมายท้องถิ่นและกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิ หน้าที่และเสรีภาพภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นต้องยึดหลัก 3 ประการ คือ 1) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมิอาจล่วงละเมิดได้ การมีอิสรภาพและความเสมอภาค การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม ยอมรับความแตกต่างของทุกคน 2) เคารพสิทธิเสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ การมีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรม มีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกละเมิด และ 3) รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและ

ผล ดังนั้น หากประชาชนทำความเข้าใจในหลักพื้นฐานความเป็นพลเมืองทั้ง 3 หลักการข้างต้นก็จะสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อการทำให้สังคมไทยพัฒนาเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

2. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตย เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สำคัญที่ทำให้สังคมไทยมีความสงบสุขและเกิดสันติสุขได้ โดยคนไทยทุกคนต้องปฏิบัติตนเป็นพลเมืองในระบบประชาธิปไตย มีหลักประประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ปฏิบัติตนตามกฎหมายและดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งการสร้างความเป็นพลเมืองไม่ใช่การทำให้ประชาชนรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ที่ตนเองมี แต่ต้องสร้างพลเมืองทุกคนให้เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคม ดังนั้นเพื่อให้ผู้สอนได้คำนึงถึงผู้เรียนในการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งมีขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมือง ดังนี้

2.1 ขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมือง

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556) ได้กล่าวไว้ว่า ขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัยแบ่งออกได้ดังนี้

1. ระดับปฐมวัย ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 2 (อายุ 5 - 7 ปี)

เด็กและเยาวชนมีฐานะเป็นพลเมืองเช่นเดียวกับผู้ใหญ่ ในฐานะที่เป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งของหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ผู้เรียนในระดับปฐมวัยจนถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 2 (อายุ 5 - 7 ปี) ควรจะมีโอกาสที่จะได้เรียนเกี่ยวกับกฎกติกาในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของลักษณะพื้นฐานของสังคมโรงเรียนและบริบทของชั้นเรียน

ตารางที่ 2 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของระดับปฐมวัย ถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 2

ความรู้ความเข้าใจ	**ความสามารถและทักษะ**
- บทบาท สิทธิ หน้าที่ของตนเองที่มีต่อครอบครัว โรงเรียน ชุมชน - การทำงานกลุ่ม - การบำเพ็ญประโยชน์ จิตอาสา - หน่วยงาน องค์กรในท้องถิ่น - กฎ กติกา ข้อตกลง ในการอยู่ร่วมกันในชั้นเรียน โรงเรียน ชุมชน - การเคารพ ยอมรับความแตกต่าง	- การสืบค้นข้อมูล - การสื่อสาร - การทำงานกลุ่ม - การตัดสินใจ - การอยู่ร่วมกัน - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา

2. ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 6 (อายุ 8 - 11 ปี)

ช่วงวัยเด็กตอนปลายก่อนเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น เป็นช่วงเวลาที่ผู้เรียนเริ่มเรียนรู้การอยู่ร่วมกับกลุ่มเพื่อน เรียนรู้ที่จะเป็นสมาชิกที่ดีของกลุ่มซึ่งเป็นคุณลักษณะพื้นฐานที่จะพัฒนาสู่การเป็นพลเมืองดีของสังคม ผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ปีที่ 3 - 6 (อายุ 8 - 11 ปี) ควรมีโอกาสที่จะได้เรียนที่จะเข้าใจและรับรู้ทัศนะที่แตกต่างกัน สามารถปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่ อธิบายความคิดและการตัดสินใจของตนอย่างมีเหตุผล มีค่านิยมพื้นฐานของสังคมประชาธิปไตย เคารพในความหลากหลายและตระหนักในความสำคัญของการอยู่ร่วมกันอย่างเข้าใจ และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคมตามวิถีประชาธิปไตย

ระดับประถมศึกษาปีที่ 3 - 4

ผู้เรียนควรมีโอกาสที่จะพัฒนาความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับกฎหมาย กติกา อำนาจ การปกครอง เสรีภาพ การร่วมคิดร่วมตัดสินใจ สิทธิและความรับผิดชอบสื่อ และแนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยอื่นๆ ในระดับที่เหมาะสม ผู้เรียน

สามารถที่จะพัฒนาทักษะและค่านิยมต่างๆที่สอดคล้องกับการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่เหมาะสมตามวัย

ระดับประถมศึกษาปีที่ 5 - 6

ผู้เรียนควรมีโอกาสที่จะพัฒนาความเข้าใจแนวความคิดเรื่องการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยในบริบทของชุมชนท้องถิ่น ประเทศ และภูมิภาคอาเซียน ได้พัฒนาทักษะที่ทำให้สร้างความเป็นพลเมืองที่แข็งขันตื่นตัวในบริบทต่างๆ ที่กล่าวมา ผู้เรียนควรได้เรียนรู้สาระที่เกี่ยวกับกระบวนการทางการปกครองและประชาธิปไตย เพื่อนำไปใช้ในการทำความเข้าใจและติดตามข่าวสารในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน ประเทศ ภูมิภาค และโลก นอกจากนี้ผู้เรียนควรได้รับประสบการณ์ตรงในการเข้าร่วมกิจกรรมภาคปฏิบัติ ในรูปแบบที่หลากหลาย เพื่อเสริมสร้างสำนึกความเป็นพลเมือง

ตารางที่ 3 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของระดับประถมศึกษาที่ 3-6 (อายุ 8-11 ปี)

ความรู้ความเข้าใจ	ความสามารถและทักษะ
- โครงสร้างการเมือง การปกครอง ในระดับท้องถิ่น ประเทศ และภูมิภาคอาเซียน - สิทธิขั้นพื้นฐาน หน้าที่ตามกฎหมาย การปกป้องสิทธิ และการละเมิดสิทธิ - กฎหมายในชีวิตประจำวัน - อัตลักษณ์และความหลากหลายในชุมชน / อาเซียน - สำนึกสาธารณะ - การแสดงออกและการมีส่วนร่วมทางการเมือง - การเลือกตั้ง ทั้งระดับโรงเรียน ท้องถิ่น ประเทศ - นโยบายสาธารณะ ในระดับโรงเรียน ชุมชนประเทศ และภูมิภาคอาเซียน	- การสืบค้นข้อมูล - การทำงานกลุ่ม - การสื่อสาร - การแสดงความคิดเห็น - การคิดวิเคราะห์ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ - การอยู่ร่วมกัน

3. ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 - 3 (อายุ 12 - 14 ปี)

การเปลี่ยนผ่านจากโรงเรียนประถมศึกษาไปสู่มัธยมศึกษาเกิดขึ้นพร้อมกันกับพัฒนาการสำคัญของผู้เรียน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ และสังคม ผู้เรียนในวัยนี้เริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นตอนต้น ซึ่งเป็นช่วงวัยที่ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นสนใจในเรื่องราวที่ขยายไปไกลกว่าชุมชน และมีความสนใจในประเด็นที่กว้างขึ้น และซับซ้อนมากขึ้น

ผู้เรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 – 3 (อายุ 12 - 14 ปี) ควรได้พัฒนาความตระหนักและความสนใจที่กว้างขึ้นในเรื่องความเป็นพลเมือง ผู้เรียนควรได้พัฒนาความสามารถที่จะคิด ทำ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์บนพื้นฐานของความสนใจในชุมชนที่กว้างขึ้นมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ผู้เรียนควรได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรงและสรุปความรู้เชื่อมโยงกับแนวคิดที่มีความเป็นนามธรรม สามารถอธิบายประเด็นปัญหาที่ซับซ้อนมากขึ้นได้ ประสบการณ์ที่จัดให้กับผู้เรียนในวัยนี้ควรมีความท้าทายและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น โต้แย้งและแสดงทัศนะของตนเองอย่างมีเหตุผล ผู้เรียนควรได้พัฒนาการคิดอย่างมีวิจารณญาณและการประยุกต์ใช้ทักษะต่างๆ ในการแสดงออกในฐานะพลเมืองอย่างเป็นอิสระบนพื้นฐานความเป็นประชาธิปไตย ตลอดจนได้รับการพัฒนาความตระหนักในประเด็นทางจริยธรรมและเรียนรู้ประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างรัฐ วัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการพัฒนา

ตารางที่ 4 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (อายุ 12-14 ปี)

ความรู้ความเข้าใจ	ความสามารถและทักษะ
- อุดมการณ์ประชาธิปไตย และวิถีชีวิตประชาธิปไตย - ความรู้พื้นฐานทางการเมืองการปกครอง - ระบอบการเมืองการปกครอง - ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกฎหมาย - ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย - กลไก สถาบัน และกระบวนการทางการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน	- การตั้งคำถามและการแสวงหาคำตอบ - การสืบค้นข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล - การทำงานกลุ่ม - ความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม - การแสดงความคิดเห็น - การสื่อสาร - การคิดวิเคราะห์

ตารางที่ 4 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1-3 (อายุ 12-14 ปี) (ต่อ)

ความรู้ความเข้าใจ	ความสามารถและทักษะ
- การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการได้มาซึ่งสมาชิกวุฒิสภาในปัจจุบัน - การบริหารราชการแผ่นดินของไทยในปัจจุบัน - การเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นและผู้บริหารท้องถิ่น - การมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองของประชาชนและการพัฒนาการเมืองการปกครองของไทย - ข่าวสารการเมืองการปกครองของไทยและของโลก	- การคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ - การอยู่ร่วมกัน - การรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการเมือง (Political participation)

4. ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (อายุ 15 – 17 ปี)

ผู้เรียนในช่วงอายุ 15 - 17 ปี เป็นช่วงที่กำลังพัฒนาตนเองเพื่อเตรียมความพร้อมสู่อาชีพและการศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ผู้เรียนควรได้พัฒนาความตระหนักในฐานะพลเมืองมากยิ่งขึ้น โดยเน้นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ประยุกต์ใช้ความรู้เชิงมโนทัศน์ เพื่อการวิเคราะห์ สังเคราะห์และประเมินค่า สร้างความเข้าใจ และติดตามตรวจสอบข้อมูล ข่าวสาร ทัศนะที่หลากหลาย และทำความเข้าใจกับประเด็นทางการเมืองที่ซับซ้อนมากขึ้น ผู้เรียนควรได้เรียนรู้เกี่ยวกับระบบกฎหมายของประเทศไทยและพื้นฐานความรู้ที่เกี่ยวกับรัฐธรรมนูญในระบบประชาธิปไตยของไทย ศึกษาการเมืองเอเชียและโลก เพื่อที่จะอธิบายแนวคิดพื้นฐานประชาธิปไตยของประเทศไทย และเรียนรู้อุดมการณ์ทางการเมือง และรูปแบบการเมืองการปกครองในเชิงเปรียบเทียบ เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์ ติดตาม และทำความเข้าใจในประเด็นปัญหาระหว่างประเทศรวมถึงประเด็นทางศีลธรรมที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานในการตัดสินใจทางการเมืองในระดับท้องถิ่นระดับชาติ และระดับนานาชาติ

ตารางที่ 5 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (อายุ 15-17 ปี)

ความรู้ความเข้าใจ	**ความสามารถและทักษะ**
- อุดมการณ์ประชาธิปไตย และวิถีชีวิตประชาธิปไตย - ระบอบการเมืองการปกครองของไทย และระบอบการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ - กฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง - ประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทย ประเทศในภูมิภาค อาเซียน และโลก - กลไก สถาบัน และกระบวนการทางการเมืองการปกครองของไทยในปัจจุบัน - การเลือกตั้ง และกระบวนการมีส่วนร่วมในการปกครองของประชาชน - รูปแบบ และประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดินของไทยในปัจจุบัน	- การตั้งคำถามและการแสวงหาคำตอบ - การสืบค้นข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล - การทำงานกลุ่ม - ความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม - การแสดงความคิดเห็น และการสื่อสาร - การคิดวิเคราะห์ - การคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ - การอยู่ร่วมกัน - การรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการเมือง (Political participation) - การสื่อสารเพื่อการเมือง ได้แก่ การรณรงค์

5. ระดับอุดมศึกษา (อายุ 18 - 21 ปี)

การศึกษาในระดับอุดมศึกษารวมถึงอาชีวศึกษาในรูปแบบต่างๆ มุ่งเน้นไปที่ความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และความชำนาญในเชิงวิชาชีพ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรจัดในเชิงบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา ในฐานะรายวิชาศึกษาทั่วไปหรือรายวิชาพื้นฐานและควรจะครอบคลุมด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะเพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณลักษณะพลเมืองที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการอยู่ร่วมในสังคมประชาธิปไตย

ตารางที่ 6 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของระดับอุดมศึกษา (อายุ 18-21 ปี)

ความรู้ความเข้าใจ	ความสามารถและทักษะ
- ปรัชญาการเมือง และปรัชญาพื้นฐานของประชาธิปไตย - เศรษฐศาสตร์การเมือง การบริหารจัดการทรัพยากรของสังคมที่มีจำกัด ให้เกิดประโยชน์ - ระบบการเมืองการปกครองไทย และการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ - กฎหมายรัฐธรรมนูญและกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครอง - กฎหมาย เพื่อการบริการสังคม - การจัดการความเปลี่ยนแปลง - การจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี - แนวคิดการกระจายอำนาจ และการเมืองภาคประชาชน - วิถีชีวิตประชาธิปไตย	- การตั้งคำถาม การสืบค้นข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล - ความเป็นผู้นำและการทำงานเป็นทีม - การแสดงความคิดเห็น และการสื่อสาร - การคิดวิเคราะห์ - การคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหา - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ - การอยู่ร่วมกัน - การรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการเมือง (Political participation) - การสื่อสารเพื่อการเมือง ได้แก่ การรณรงค์ การประท้วง การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การจัดเวทีสานเสวนาของพลเมือง - การบริการสังคม - การรับฟัง และการอภิปรายเชิงการเมือง - ความคิดสร้างสรรค์และการคิดชิงบวก - การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ

6. วัยผู้ใหญ่ (อายุ 22 ปี ขึ้นไป)

การศึกษาอบรมของพลเมืองในวัยทำงาน และการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้เรียนกลุ่มที่เป็นผู้ใหญ่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะและสมรรถนะความเป็นพลเมืองที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างเท่าทัน มีความตระหนักในบทบาทหน้าที่ มีความกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆและมีทักษะพื้นฐานเพียงพอที่จะนำไปใช้ในฐานะพลเมืองที่แข็งขันของสังคมประชาธิปไตย

ตารางที่ 7 การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจกับความสามารถและทักษะของวัยผู้ใหญ่ (อายุ 22 ปี ขึ้นไป)

ความรู้ความเข้าใจ	**ความสามารถและทักษะ**
- การเมือง การปกครองของไทย ภูมิภาค-สากล ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การเมือง เศรษฐกิจ - สิทธิและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง : - สิทธิชุมชน - สิทธิผู้บริโภค - สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมือง - การสื่อสารทางการเมือง ได้แก่ การรณรงค์ การประท้วง การจัดเวทีระดมความคิดเห็น การจัดเวทีสานเสวนาของพลเมือง - แนวคิดการกระจายอำนาจ และการเมืองภาคประชาชน - การแก้ปัญหาและจัดการความขัดแย้งตามแนวทางสันติวิธี - ประเด็นปัญหาที่เป็นข้อขัดแย้ง ปัญหา ของชุมชนและท้องถิ่น ได้แก่ - การปกป้องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม - เศรษฐกิจชุมชน และการพึ่งพากันทางเศรษฐกิจ - ภูมิปัญญา และการคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น	- การตั้งคำถามและการเปิดประเด็นเพื่ออภิปรายความคิดเห็น - การสืบค้น ติดตามข่าวสารสถานการณ์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูล - ความเป็นผู้นำ และการสร้างเครือข่าย - การทำงานเป็นทีม และการทำงานเป็นหมู่คณะ - การแสดงความคิดเห็น การสื่อสาร และการถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน - การคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล - การคิดอย่างมีวิจารณญาณ - ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ - การแก้ปัญหาและการจัดการความขัดแย้ง - การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ - การรวมกลุ่มทำกิจกรรมด้านการเมือง

จากขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัย สรุปได้ว่า ผู้สอนควรมุ่งเน้นการสืบค้น ติดตามข่าวสารสถานการณ์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลจากการตั้งคำถาม โดยให้ผู้เรียนได้รู้จักการแสดงความคิดเห็น สื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน เปิดโอกาสให้ทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม การแก้ปัญหาและการขจัดความขัดแย้ง การรับฟังและการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ รวมถึงการคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล ซึ่งผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มได้ในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 8 การสังเคราะห์ขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัยของผู้วิจัย

ความรู้ประชาธิปไตย	**ความร่วมมือประชาธิปไตย**	**ความเคารพประชาธิปไตย**
1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณเพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคม	1. การแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปร่วมกัน	1. การรับฟัง และการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์
2. การสืบค้น ติดตามข่าวสารสถานการณ์ข้อมูลและการตรวจสอบข้อมูลจากการตั้งคำถาม	2. การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกัน	2. การแก้ปัญหาและการขจัดความขัดแย้ง
3. การคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล		

จากแนวคิดขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัยของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาสร้างขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยบูรณาการเข้ากับระดับจิตสำนึก 4 ระดับ ได้แก่ การรับรู้ การตอบสนอง การรับรู้คุณค่า และการจัดระบบคุณค่า รวมถึงกระบวนการเกิดจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย ได้แก่ การรับรู้ การวิเคราะห์ การประเมินค่า การสังเคราะห์ และการลงมือปฏิบัติ และแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของ สาโรช บัวศรี (2520: 66 – 68) ได้แก่ ปัญญาธรรม (ความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา) สามัคคีธรรม (การแบ่งปัน ร่วมงานกันและประสานงานกัน) และคารวธรรม (ความเคารพซึ่งกันและกัน) ประกอบด้วย

1. การรับรู้ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณ จากปรากฏการณ์ เหตุการณ์ที่ได้สัมผัสเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้เรียนสืบค้น ติดตามข่าวสาร สถานการณ์เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยตรวจสอบข้อมูลจากการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล

3. การวินิจฉัยข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้เรียนวินิจฉัยปรากฏการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยรวมกันแสดงความคิดเห็นว่าคุณค่านั้นดีหรือไม่ดี

4. การสังเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้เรียนหาข้อสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมด โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

5. การลงมือปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้เรียนให้เกียรติซึ่งกันและกันโดยรับฟังอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ และลงมือแก้ปัญหาเพื่อขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยด้วยตนเอง

2.2 แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยพัฒนามนุษย์ให้เป็นพลเมืองดีของประเทศชาติและสังคมโลก ดังนั้น การวางรากฐานในการพัฒนาพลเมืองต้องเริ่มต้นจากครอบครัว โรงเรียน ชุมชน โดยครูต้องเน้นให้เด็กและเยาวชนปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ในฐานะของสมาชิกที่ดีเพื่อให้อยู่ร่วมกันในครอบครัวอย่างมีความสุข ซึ่งได้มีนักวิชาการได้เสนอแนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยไว้มากมาย มีดังนี้

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย แบ่งออกได้ดังนี้

1. การให้ความรู้ที่เป็นสาระสำคัญของสังคมประชาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยมีหลักการอย่างไรบ้าง แล้วผู้ที่จะอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้นควรจะมีส่วนร่วม และร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างไร องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง

2. การสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ก็จะต้องรับรู้และติดตามการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ มีความรู้เกี่ยวกับการทำงานของพรรคการเมือง ติดตามการเคลื่อนไหวของผู้แทนราษฎร ติดตามการเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง สามารถเข้าใจและวิจารณ์ให้ความเห็นเกี่ยวกับนโยบายที่พรรคการเมืองออกมาได้ และสามารถจะเปรียบเทียบนโยบายพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556) ได้กล่าวไว้ว่า รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ความเป็นพลเมืองสู่การปฏิบัติ มีดังนี้

1. ฝึกการเคารพกติกา ให้ผู้เรียนตกลงกติกาในการอยู่ร่วมกัน โดยให้มีการประเมินผลการเคารพกติกาเป็นระยะๆ และสรุปผลเมื่อสิ้นสุดการเรียนการสอน โดยให้ผู้เรียนประเมินตนเองว่าละเมิดกติกาข้อใด เพราะเหตุใด และจะพัฒนาตนเองอย่างไรให้สามารถปฏิบัติตามกติกาข้อนี้ได้ โดยกิจกรรมนี้จะทำให้ผู้เรียนได้ตระหนักถึงการเคารพกติกาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ด้วยการไม่ละเมิดกติกาที่ตัวเรา หรือสังคมกำหนดขึ้น

2. ฝึกการเคารพสิทธิผู้อื่น ตั้งคำถามว่า “คุณเคยถูกละเมิดสิทธิอะไรบ้าง” และ “คุณเคยละเมิดสิทธิ/กติกาอะไรบ้าง” เป็นการชี้ให้เห็นว่าสาเหตุส่วนใหญ่ของการละเมิดสิทธิผู้อื่น เกิดจากตัวเรา ดังนั้นถ้าเริ่มแก้ไขที่ตัวเราด้วยการเคารพสิทธิของผู้อื่นปัญหาเรื่องการถูกละเมิดสิทธิก็จะหมดไป

3. ฝึกการเคารพความแตกต่าง ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มประมาณ 8-15 คน กำหนดประเด็นปัญหาให้แต่ละกลุ่มระดมสมองในการวิจารณ์ประเด็นปัญหานั้น โดยกำหนดกติกาเมื่อมีผู้แสดงความคิดเห็นสมาชิกคนอื่นๆ ต้องฟังอย่างตั้งใจ ห้ามเถียง ห้ามโต้แย้ง แต่ถามได้ จากนั้นให้สรุปความคิดเห็นเป็นภาพรวมของกลุ่มแล้วนำเสนอหน้าชั้นเรียน

4. ฝึกการเคารพหลักความเสมอภาค มอบหมายให้ผู้เรียนไปสัมภาษณ์คนที่ตนคิดว่ามีฐานะด้อยกว่า หรือนำเสนอ Clip VDO ที่สะท้อนความคิด ความเป็นอยู่ หรือการดำเนินชีวิตของคนในสังคมที่มีฐานะ หรือสถานภาพที่แตกต่างกัน แล้วชี้ให้เห็นถึงความมีมนุษย์ที่มีสิทธิโดยเท่าเทียมกัน มีความเสมอภาคกัน

5. ฝึกการพึ่งพาตนเอง ใช้วิธีการเช่นเดียวกับการฝึกการเคารพความแตกต่าง โดยผู้สอนเป็นเพียงผู้ชี้แนะให้เห็นว่าปัญหาทุกอย่างเกิดขึ้นจากการกระทำหรือความคิดของตัวเราเอง ปัญหาทุกอย่างจึงแก้ไขได้ด้วยตัวเรานั่นเอง

6. ฝึกความรับผิดชอบต่อสังคม ตั้งคำถามเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วให้นักศึกษาพูดถึงคนหรือใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ โดยผู้สอนชี้ให้เห็นถึงความเชื่อมโยงกันของคนในสังคม จากนั้นมอบหมายกิจกรรมหรือโครงงาน

วิชัย ตันศิริ (2557) ได้กล่าวไว้ว่า การสร้างบุคลิกลักษณะนิสัยของความเป็นนักประชาธิปไตยมีดังนี้

1. การอบรมบ่มนิสัย การสร้างกรอบจริยธรรมของการดำเนินชีวิต จะต้องทำต่อเนื่องตลอดไป ทั้งในระดับอนุบาลศึกษา ประถมศึกษา อุดมศึกษา และในวัยผู้ใหญ่ โปรดให้ความสำคัญกับสิ่งที่คุณครูกำลังทำอยู่ทุกวี่ทุกวัน ตั้งแต่การเข้าแถว ร้องเพลงชาติ การสวดมนต์ตอนเช้า การท่องอาขยานตอนเย็น การฝึกให้เด็กรับประทานอาหารร่วมกัน โดยเน้นฝึกให้เด็กรู้จักระงับอารมณ์โทสะ ความอยากได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด รู้จักแบ่งปันขนมและของเล่นกับเพื่อนๆ ฝึกการเล่นเกมที่ยึดกติกา การเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี การสร้างอุปนิสัยที่รักความสะอาด ซื่อตรง มีวินัยต่อตนเอง เช่น การรักษาเวลา ทำงานตรงเวลา และการส่งเสริมให้เด็กได้อ่านหนังสือทุกๆ ประเภทที่เหมาะสมกับวัยของเขาจึงเป็นสิ่งสำคัญ

2. การสร้างแรงบันดาลใจ การส่งเสริมกิจกรรมภาคปฏิบัติ เปิดโอกาสให้เยาวชนได้แสดงความสามารถ ตลอดจนส่งเสริมกิจกรรมการอ่านหนังสือนอกเวลาที่มีการหล่อหลอมความประพฤติและความคิดที่ดีงามและสร้างสรรค์ หนังสือสำหรับเด็ก เช่น มหาชนก กามนิตวาสิฏฐี กองทัพธรรม หนังสือสำหรับวัยรุ่นและนวนิยายของดอกไม้สด และเสนีย์ เสาวพงศ์ เช่น ความรักของวัลยา ปีศาจ คนดีศรีอยุธยา เป็นต้น

3. การสร้างมโนธรรมสำนึก ต้องคำนึงถึงมิติทางปัญญาและการใช้เหตุผล ในการสร้างมโนธรรมสำนึก หรือจิตสำนึก หรือความรู้สึกผิดชอบชั่วดี พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ต้องเพียรพยายามชี้แจงให้เด็กได้ทราบและตระหนักว่าทำไมจึงต้องประพฤติตนให้เป็นคนไม่เห็นแก่ตัว และเอาแต่ใจตนเอง ทำไมต้องซื่อตรง ซื่อสัตย์ ทำไมจึงต้องไม่ฆ่าสัตว์ ลักทรัพย์ มีเหตุผลอย่างไร ตามหลักทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว หรืออยากให้ผู้อื่นทำกับเราอย่างไร ก็จงทำอย่างนั้นกับเขาด้วยเหตุผลของการประพฤติดี ประพฤติชอบ เช่น ศีลห้า ไม่ดื่มของมึนเมา ไม่ลักทรัพย์ เป็นต้น

นอกจากนี้การสร้างอุปนิสัยเป็นส่วนสำคัญของการสร้างจิตสำนึกในการอยู่ร่วมกันในสังคมประชาธิปไตย ในขณะเดียวกันวัฒนธรรมประชาธิปไตยนั้นก็ประกอบด้วย 3 มิติ มีดังนี้

1. มิติทางด้านปัญญา ความนึกคิด ความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับระบอบการปกครองและระบอบประชาธิปไตย โดยการเอาคอนเซ็ปต์หรือแนวคิดพื้นฐานง่ายๆ แต่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือเป็นพื้นฐานทางการเมืองให้นักเรียนได้อภิปรายซักถาม โต้แย้งกัน เช่น เรื่องแนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ การมีระเบียบวินัย ให้ผู้เรียนได้โต้แย้งกันว่าอะไรคือสิ่งจำเป็น อะไรคือขอบเขตความหมายของแนวคิดเหล่านี้ รวมทั้งเรื่องของอำนาจที่เรียกว่า Legitimacy อำนาจที่ชอบธรรม อำนาจตามหลักกฎหมาย อำนาจที่ได้รับการยอมรับแตกต่างจากอำนาจดิบ อำนาจเถื่อนอย่างไร และประเด็นเกี่ยวกับจริยธรรมและศาสนา ดังคำกล่าวของทอลเคอร์วิล นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศส หนังสือ Democracy in America ที่ว่า ยิ่งประเทศมีเสรีภาพหรือเป็นประชาธิปไตยมากขึ้นเท่าใดก็ยิ่งจำเป็นจะต้องมีศาสนามากขึ้นเท่านั้น

สำหรับชาวพุทธหรือไทยมุสลิมที่อยู่ในประเทศไทยนั้น สามารถที่จะเน้นประเด็นสำคัญของศาสนาพุทธที่สร้างสันติภาพในสังคมให้คนไทยอยู่ด้วยกันอย่างสันติ และมีความเป็นปึกแผ่น มีความภูมิใจในวัฒนธรรม เคารพต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง ซึ่งควรให้ผู้เรียนได้ทราบว่าศาสนาพุทธมีบทบาทอย่างไรที่ทำให้การปกครองประเทศไทยมีความแตกต่าง หรือมีวัฒนธรรมการเมืองที่ค่อนข้างแตกต่างจากศาสนาในประเทศยุโรป

2. มิติทางด้านระบบคุณค่าและอุดมการณ์ทางการเมือง เน้นระบบค่านิยม และอุดมการณ์ที่จะต้องต่อต้านระบบทุจริตคอร์รัปชั่น ต่อต้านเรื่องการคดโกง หรือประพฤติปฏิบัติที่ทำลายทรัพย์สมบัติหรือประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติ เช่น นโยบายประชานิยม ซึ่งจะดึงเอาคนส่วนรวมในชนบท หรือในเมืองเข้ามาเป็นคะแนนเสียง แต่ในขณะเดียวกันนโยบายนั้นก็มีส่วนสำคัญที่จะทำลายผลประโยชน์ของคนทั้งประเทศ ฉะนั้นการสอนเรื่องคุณธรรมทางการเมืองจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมการเมือง ครูใหญ่ อาจารย์ประจำชั้น เพื่อนนักเรียน ตลอดจนบุคคลสำคัญในสังคมควรวางบทบาทเป็นตัวอย่างของผู้กระทำความดี การเรียนชีวประวัติของคนเหล่านี้จึงมีความสำคัญมาก หรือการที่เราพยายามรื้อฟื้นเพื่อให้นักศึกษาไปค้นคว้าชีวประวัติบุคคลสำคัญของโลก เช่น ประธานาธิบดีลินคอล์น หรือยอร์จ วอชิงตัน หรือเชอร์วิลสตัน เชอร์ชิล รวมทั้งบุคคลสำคัญของคนไทย เช่น สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ท่านองคมนตรี พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ นายกรัฐมนตรี และรัฐบุรุษ

3. มิติทางด้านการฝึกอบรมเยาวชนให้มีความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ส่วนที่ควรเน้นเรื่องการประพฤติปฏิบัติคือ สิ่งที่ครูบาอาจารย์จำเป็นต้องวางกรอบให้แน่ชัด อธิบายเหตุผลว่าทำไมจึงเป็นเช่นนั้น เช่น การส่งการบ้านตามเวลา ความขยันหมั่นเพียร การเคร่งครัดต่อการสวดมนต์ ตลอดจนเรื่องของการมีวินัยตนเอง และการไม่เบียดเบียนผู้อื่น การหลีกเลี่ยงการทำลาย

ทรัพย์สินของส่วนรวม ตลอดจนเรื่องของการลักขโมย และในชุมชนต้องสอนเรื่องการมีวินัยในการเข้าแถว ในการเข้าคิว เพื่อเคารพสิทธิผู้อื่นตามลำดับ การขับรถยนต์และจักรยานนั้นก็ต้องมีวินัยเช่นกัน การออกค่ายลูกเสือก็จะได้ฝึกเรื่องของการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี การทำงานร่วมกัน การคิดร่วมกัน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ในการฝึกผู้เรียนได้เข้าใจปัญหาของชุมชน เป็นต้น

สิริวรรณ ศรีพหล (2552) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาความเป็นพลเมืองดี พัฒนาเจตคติ และจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี มีดังต่อไปนี้คือ

1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสาธิต ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเกิดมโนมติความคิด และเข้าใจหลักการโดยผ่านการแสดงหรือการกระทำให้เห็นได้อย่างชัดเจน เพราะบางสิ่งบางอย่างหรือกระบวนการบางอย่าง ถ้าแสดงให้เห็นว่าเกิดขึ้นอย่างไร มีขึ้นตอนอย่างไรแล้ว ย่อมเป็นการง่ายกว่าที่จะอธิบายสิ่งนั้นหรือกระบวนการนั้นๆ ด้วยคำพูด การอธิบายด้วยคำพูดจะมีลักษณะเชิงนามธรรม แต่การสาธิตจะมีลักษณะเชิงรูปธรรม ซึ่งก่อให้เกิดความเข้าใจง่ายขึ้น

นอกจากนั้น ยังเป็นการสอนที่ประหยัดเวลาทั้งผู้สอนและผู้เรียน เช่น บางครั้งผู้สอนต้องการอธิบายกระบวนการใดกระบวนการหนึ่ง ซึ่งมีความซับซ้อนต้องใช้เวลาหลายชั่วโมง จึงจะทำให้เข้าใจบทเรียนได้แต่ถ้าใช้กิกรรมการเรียนการสอนแบบสาธิตแล้ว จะทำให้ประหยัดเวลาในการอธิบาย และทำให้ผู้เรียนสนใจบทเรียนมากยิ่งขึ้น เพราะการได้ประสบการณ์ตรงย่อมทำความตื่นเต้นให้ผู้เรียนมากกว่าคำอธิบายธรรมดาๆ มีขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

1.1 ขั้นเตรียมการสอน ผู้สอนต้องวิเคราะห์เสียก่อนว่า บทเรียนที่จะสอนนั้นจะต้องใช้วิธีการสาธิตได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ ทั้งนี้ให้พิจารณาเนื้อหาและวัตถุประสงค์ของบทเรียนด้วย

1.2 ขั้นสาธิต ผู้สอนต้องบอกวัตถุประสงค์ของการสาธิต เพื่อผู้เรียนจะได้เข้าใจว่าตนจะได้อะไรจากบทเรียน อาจบอกเนื้อหาย่อๆ ของบทเรียนก่อนก็ได้

1.3 ขั้นสรุปและการประเมินผล ผู้สอนควรสรุปความสำคัญของสิ่งที่สาธิตไปนั้น อาจใช้การอธิบายสั้น ๆ หรืออาจใช้วิธีการสรุปโดยการถามปัญหาหรือคำถามกับผู้เรียนเกี่ยวกับสาระสำคัญ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยอภิปราย ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ของตนในระหว่างที่เข้าร่วมอภิปราย กล่าวคือ สามารถแสดงความคิด ข้อโต้แย้ง หรือข้อสนับสนุนได้เมื่อรู้ข้อเท็จจริงหรือมีความรู้ในเรื่องนั้นๆ กิจกรรมดังกล่าวเท่ากับเป็นการส่งเสริมความรู้ให้แก่ผู้เรียน

นอกจากการได้เรียนรู้ด้วยตนเองแล้ว ผู้เรียนยังได้รับความรู้ในด้านวิชาการ จากการอภิปรายของสมาชิกในกลุ่มหรือจากการเสนอข้อสรุปของกลุ่มอื่นๆ

คุณค่าประการสำคัญอีกข้อหนึ่งคือ ด้านเจตคติ ได้แก่ การพัฒนาค่านิยมด้านประชาธิปไตย กระบวนการสอนด้วยวิธีการอภิปรายนั้นนำเอากลไกของกระบวนการประชาธิปไตยมาใช้เป็นส่วนใหญ่ เช่น การเปิดโอกาสให้สมาชิกของกลุ่มแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ การยอมรับมติของกลุ่ม เป็นต้น ด้วยวิธีการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนรับเอาค่านิยมประชาธิปไตย รวมทั้งเห็นคุณค่าของความเป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น ส่วนทักษะการเรียนรู้มุ่งพัฒนาทักษะกระบวนการในการคิด เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนกระบวนการใช้ความคิด คือ คิดในลักษณะมีความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผล คิดในเชิงเปรียบเทียบ คิดอย่างมีลำดับ คิดอย่างแยกแยะ และคิดอย่างมีเหตุผล

นอกจากนั้นผู้เรียนยังได้ฝึกฝนทักษะในการทำงานร่วมกับกลุ่มการอภิปรายจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกับผู้เรียน โดยฝึกทักษะการพูดและการแสดงความคิดเห็น และฟังความคิดเห็นของผู้อื่นอีกด้วยการทำงานในลักษณะนี้จะทำให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการปฏิบัติสัมพันธ์ภายในกลุ่ม รวมทั้งฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามภายในกลุ่ม มีขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

2.1 ขั้นเตรียมการอภิปราย โดยการกำหนดหัวข้อและรูปแบบการอภิปราย บทบาทผู้สอนและผู้เรียน รวมทั้งการจัดห้องเรียนและอุปกรณ์การสอน

2.2 ขั้นดำเนินการอภิปราย โดยผู้สอนบอกหัวข้อหรือปัญหาการอภิปราย กำหนดเงื่อนไขหลักเกณฑ์ในการอภิปราย และดำเนินการอภิปราย

2.3 ขั้นสรุป โดยให้ผู้แทนกลุ่มแต่ละกลุ่มสรุปผล และผู้สอนสรุปอีกครั้งเพื่อความกระจ่าง

3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ ส่งเสริมผู้เรียนให้แสดงพฤติกรรมหรือบทบาทต่างๆ กันไปตามบทบาทที่กำหนดไว้ในเหตุการณ์ พฤติกรรมที่ผู้เรียนซึ่งเป็นผู้แสดงบทบาทออกมานั้นจะสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึก อารมณ์ เจตคติของผู้แสดงที่มีต่อบทบาทหรือพฤติกรรมของผู้สวมบทบาทนั้นอยู่ รวมทั้งเข้าใจพฤติกรรมของผู้อื่นที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือปัญหานั้นด้วย ซึ่งกิจกรรมการเรียนการสอนแบบบทบาทสมมติจะเหมาะสมกับการพัฒนาความเป็นพลเมืองดี เพราะผู้เรียนได้ลองสวมบทบาทของพลเมืองในแง่ต่างๆ

คุณค่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ จะเกิดขึ้นทั้งผู้แสดงบทบาทและผู้ชม กล่าวคือ กลุ่มผู้แสดงคือ กลุ่มที่มีโอกาสออกไปแสดงบาบาทหรือสมมติว่าอยู่ใน

เหตุการณ์นั้นแล้วแสดงความรู้สึก พฤติกรรมของตนออกมา ทำให้เข้าใจชีวิตจริงมากขึ้นเพราะเป็นการนำเอาเหตุการณ์จริงๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมมาให้ผู้เรียนได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ได้เรียนรู้บทบาทใหม่ๆ และได้ทดสอบบทบาทนั้นๆ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจของบุคคลอื่นๆ ในเหตุการณ์นั้นโดยตรง ช่วยให้รู้ถึงวิธีการติดต่อกับผู้อื่นว่าจะต้องแสดงบทบาทอย่างไร ทำให้มีทัศนคติที่กว้างขวาง มองโลกในแง่มุมที่กว้างกว่าเดิม ส่วนในกลุ่มผู้ชมช่วยให้เข้าใจถึงวิธีการติดต่อ การแสดงบทบาทระหว่างสมาชิกในสังคม เข้าใจความรู้สึกนึกคิด ค่านิยม และทัศนคติของผู้อื่น มีทักษะในการวิเคราะห์ ปัญหาหรือเหตุการณ์ต่างๆ เรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา และการหาทางออกเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์นั้นๆ

นอกจากนั้น ยังช่วยผู้เรียนทั้งสองกลุ่ม เข้าใจปัญหาของสังคม วิธีการอยู่ในสังคม และการแก้ปัญหาโดยเน้นเรื่องการแสดงบทบาท รวมทั้งเข้าใจความสัมพันธ์ของมนุษยชาติในสังคมอย่างดี ทำให้ผู้เรียนเข้าใจความสำคัญของการที่มนุษย์ต้องอยู่ร่วมกัน ต้องแสดงบทบาทที่เหมาะสม และเข้าใจถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันว่ามีสาเหตุจากอะไร และถ้าคนอยู่ในเหตุการณ์นั้น ตนเองจะเป็นเช่นใด มีขั้นตอนสำคัญ 9 ขั้นตอน คือ

3.1 ขั้นกำหนดปัญหา หรือประเด็นที่จะนำมาสู่การแสดง ควรเลือกปัญหาที่ไม่ซับซ้อนมากนัก และควรเกี่ยวข้องเฉพาะประเด็นหรือวัตถุประสงค์เดียวกันเท่านั้น

3.2 ขั้นเลือกผู้แสดง ครูและผู้เรียนอาจร่วมกันเลือกผู้แสดงว่าใครควรสวมบทบาทใด อาจให้ผู้เรียนอาสาสมัครเองก็ได้หรือบางครั้งครูอาจมีเงื่อนไขในการเลือกผู้แสดงเพื่อความเหมาะสม

3.3 ขั้นจัดฉากและกำหนดขอบเขตของบทบาท การแสดงบทบาทสมมติต้องการจัดฉากเพียงเล็กน้อย ส่วนบทนั้นจะไม่มีการเตรียมบทอย่างเป็นทางการ บทบาทนั้นถือเป็นอิสระของผู้แสดง

3.4 ขั้นเตรียมผู้สังเกตการณ์ ครูต้องมอบหมายกิจกรรมระหว่างการชมแก่ผู้สังเกตการณ์ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้มิใช่ชมโดยไม่มีจุดหมาย

3.5 ขั้นแสดง ผู้แสดงทุกคนแสดงบทบาทที่ได้รับมอบหมาย โดยการแสดงอารมณ์ความรู้สึกของตนออกมาอย่างเต็มที่ เพราะผู้แสดงและผู้ชมจะเข้าใจเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น

3.6 ขั้นอภิปรายและการประเมินผล ผู้แสดงมีโอกาสที่จะแสดงเหตุผลทัศนคติของตนได้ว่าทำไมจึงแสดงบทบาทหรือความรู้สึกเช่นนั้น การอภิปรายจะช่วยให้เกิดความคิดกว้างไกลขึ้น

3.7 ขั้นแสดงเพิ่มเติม เพื่อให้เหตุการณ์มีทางออกนอกเหนือจากที่แสดงไปแล้ว เช่น บางครั้งเมื่ออภิปรายจบลง กลุ่มอภิปรายเห็นทางออกของเหตุการณ์นั้น หรือมีวิธีการแก้ปัญหาในแนวใหม่ อาจแสดงเพิ่มเติม อาจแสดงเพิ่มเติมเพื่อดูผลว่าจะเกิดอะไรขึ้นถ้าเป็นทางออกใหม่

3.8 ขั้นอภิปรายและประเมินผลอีกครั้ง กลุ่มอภิปรายและประเมินผลอีกครั้งเกี่ยวกับการแสดง อาจมีการเปรียบเทียบครั้งแรกและครั้งหลังว่าแตกต่างอย่างไร พร้อมกับหาข้อสรุปที่ทุกฝ่ายยอมรับ

3.9 ขั้นแลกเปลี่ยนประสบการณ์และสรุปเป็นหลักการ สรุปเรื่องราวที่ได้ศึกษาไป อาจให้ผู้แทนกลุ่มสรุปการอภิปรายของกลุ่มตนว่าเป็นอย่างไรเพื่อให้ผู้เรียนกลุ่มอื่นๆ มีความคิดกว้างขึ้น

4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้เกมจำลองสถานการณ์ ช่วยให้ผู้เรียนเผชิญกับสภาพที่เหมือนจริง ทั้งยังเป็นการฝึกให้ผู้เรียนเคารพในกฎ กติกา การมีน้ำใจนักกีฬา การทำงานเป็นกลุ่ม รวมทั้งความสนุกสนานจากการแข่งขัน การชิงไหวชิงพริบอีกด้วย มีขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

4.1 ขั้นแนะนำ ผู้สอนเสนอหัวข้อที่จะเรียนแก่ผู้เรียน จากนั้นจะให้แนวคิดหรือมโนมติหลักๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่มีอยู่ในบทเรียน เพื่อเป็นการปูพื้นความรู้ในเรื่องที่จะเรียน

4.2 ขั้นการเข้าร่วมกิจกรรม ผู้สอนแนะนำผู้เรียนเกี่ยวกับกติกา บทบาท วิธีการเสียก่อน จากนั้นก็แบ่งกลุ่มผู้เรียนเพื่อร่วมกิจกรรมต่อไป ส่วนผู้สอนทำหน้าที่แนะนำดูแลให้การปฏิบัติกิจกรรมดำเนินไปตามวัตถุประสงค์ สังเกตแล้วบันทึกพฤติกรรมผู้เรียนเป็นรายบุคคล

4.3 ขั้นสรุปกิจกรรม ให้ผู้เรียนได้สรุปสิ่งที่เรียนไปแล้ว ผู้สอนอาจช่วยเหลือผู้เรียนในการสรุป โดยเน้นในเรื่องต่างๆ เช่น สรุปเหตุการณ์และความคิดเห็น วิเคราะห์กระบวนการที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรม เปรียบเทียบบทเรียนจากสถานการณ์จำลองกับโลกแห่งความเป็นจริง เชื่อมโยงกิจกรรมที่ปฏิบัติไปแล้วกับเนื้อหาวิชาที่กำลังเรียนและประเมินผลบทเรียนที่ได้เรียนไปแล้ว พร้อมทั้งเสนอแนะการปรับปรุงบทเรียนต่อไป

5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแก้ปัญหา ทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกความสามารถทางสติปัญญา โดยเฉพาะในเรื่องของการคิด คือ คิดอย่างมีระบบ คิดอย่างมีเหตุผล ไม่หลงงมงาย หรือเชื่ออะไรง่ายๆ ทั้งๆ ที่ยังไม่มีข้อมูลสนับสนุน การฝึกแก้ปัญหาจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมี

พฤติกรรมด้านพุทธิพิสัยในระดับสูง คือ ทักษะทางสติปัญญา และยังเน้นทักษะการตัดสินใจอีกด้วย มีขั้นตอนสำคัญ 5 ขั้นตอน คือ

5.1 ขั้นการกำหนดปัญหาและการวิเคราะห์ปัญหา ผู้สอนหรือผู้เรียนอาจร่วมกันหยิบยกปัญหาหรือประเด็นที่น่าสนใจมาเสนอต่อกลุ่มผู้เรียน ปัญหาที่จะนำมาศึกษานี้อาจมาจากแหล่งต่างๆ

5.2 ขั้นการตั้งสมมติฐาน ผู้เรียนพยายามใช้ความรู้ประสบการณ์ ตลอดจนมโนมติ หลักการ ฯลฯ ที่ได้เรียนมาแล้วมาอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดในกลุ่มว่าสาเหตุของปัญหานั้นเกิดจากอะไร เป็นการทำนายและให้คำตอบมาก่อน แล้วจึงหาทางพิสูจน์ว่าคำตอบที่คิดกันขึ้นมานั้นมีความถูกต้องอย่างไร

5.3 ขั้นการเก็บและการรวบรวมข้อมูล เป็นการพิสูจน์ว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้มีความถูกต้องประการใด อาทิ ห้องสมุด การสัมภาษณ์ ตำราเรียน การสังเกต งานวิจัย ทัศนศึกษา การทดลอง สถิติ ฯลฯ

5.4 ขั้นการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้เรียนนำข้อมูลมาพิจารณาว่าน่าเชื่อถือหรือไม่ประการใด เพื่อนำไปพิสูจน์ข้อสมมติฐานอีกทีหนึ่ง

5.5 ขั้นการสรุปผล ตั้งเป็นกฎเกณฑ์หรือหลักการต่อไป

6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสืบสวนสอบสวน ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ฝึกเป็นคนช่างสังเกตช่างสงสัย เพื่อจะได้เพียรพยายามหาข้อมูลมาขจัดความสงสัย มีขั้นตอนสำคัญ 6 ขั้นตอน คือ (สิริวรรณ ศรีพหล, 2549)

6.1 ขั้นการกำหนดปัญหา โดยพิจารณาจากข้อมูล

6.2 ขั้นการกำหนดสมมติฐาน เพื่อเป็นแนวทางพิสูจน์คำตอบ

6.3 ขั้นการพิจารณาข้อสมมติฐานที่กำหนดไว้ว่ามีความถูกต้องสมเหตุสมผลเพียงใด

6.4 ขั้นการรวบรวมข้อมูลโดยการกำหนดว่า ข้อมูลใดที่จำเป็นสำหรับการพิสูจน์สมมติฐานและลงมือเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

6.5 ขั้นการวิเคราะห์ การประเมิน และการแปลความข้อมูล พิจารณาว่าข้อมูลนั้นๆ มีความเกี่ยวข้องกับปัญหาที่จะตอบหรือไม่ มีความทันสมัย และน่าเชื่อถือมากน้อยเพียงใด

6.6 ขั้นการทดสอบข้อสมมติฐานจากข้อมูลที่หามาได้ มาทดสอบสมมติฐานว่าถูกต้องหรือไม่ แล้วสรุปหาคำตอบในลักษณะที่เป็นหลักการทั่วไป

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนควรเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยจากแนวทางการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับสาระการเรียนรู้ โดยควรดำเนินการ ดังนี้

1. ผู้สอนต้องมีทัศนคติและพฤติกรรมเป็นนักประชาธิปไตย มีบทบาทหน้าที่ในการเอื้ออำนวยให้เด็ก และเยาวชนเกิดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนจึงควรเคารพในความคิดเห็นของผู้เรียนยอมรับในความแตกต่าง หลากหลายของผู้เรียนทั้งด้านร่างกาย บุคลิกภาพใช้เหตุผลและสติปัญญา ยึดมั่นสันติวิธีในการแก้ไขปัญหา รู้จักประสานประโยชน์โดยถือประโยชน์ของส่วนรวมเป็นที่ตั้ง

2. จัดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีประชาธิปไตยโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตย มีเจตคติ ค่านิยม และศรัทธาการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ใช้วิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนที่หลากหลาย ได้แก่ การเล่นเกม การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมอภิปรายโดยเสรี การฝึกปฏิบัติ ฝึกการวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่าง ๆ

3. จัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ฝึกฝนทักษะที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย ฝึกฝนและเห็นคุณค่าของการปฏิบัติตามกฎกติกา ระเบียบของสังคม รวมทั้งขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชาติ

4. ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตย และเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย เป็นผู้มีจิตสาธารณะ โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมอย่างจริงจัง เช่น การรณรงค์เลือกตั้ง การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม เป็นต้น

5. ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติตามวิถีประชาธิปไตย เรียนรู้ด้วยตนเอง ติดตามข้อมูลข่าวสาร ฝึกฝนทักษะวิเคราะห์แยกแยะข่าวสารที่ถูกต้อง

อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2541) ได้เสนอแนะบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาการเมือง โดยทำให้บุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ มีจิตสำนึกในประชาธิปไตยจนกลายเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีความผูกพันทางการเมือง ดังนี้

1. ให้ความรู้หรือสร้างศรัทธาเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เพื่อให้เข้าใจสิทธิ หน้าที่ การยอมรับกฎหมาย และการใช้รัฐธรรมนูญเป็นแม่บท

2. ให้ประชาชนมีความรู้สึกจงรักภักดีในฐานะพลเมืองดีของชาติ

3. ให้ประชาชนรู้จักการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง

4. กระตุ้นให้บุคคลมีแนวคิดใหม่ ๆ ทางการเมือง

5. ให้ประชาชนเชื่อมั่นความสามารถทางการเมืองของตน มีสิทธิทัดเทียมผู้อื่น

6. ให้ประชาชนติดตามความเคลื่อนไหว ข่าวสาร ข้อมูล ความก้าวหน้าในการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาลและฝ่ายการเมือง

ดังนั้น แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ครูต้องเน้นการจัดกิจกรรมที่หลากหลาย เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย (K) ส่งเสริมทักษะในการมีส่วนร่วมในสังคมประชาธิปไตย (P) และการส่งเสริมทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับประชาธิปไตย (A) ที่เหมาะสม ซึ่งสามารถสังเคราะห์ได้ในตารางที่ 9 ดังนี้

ตารางที่ 9 การสังเคราะห์แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)

นักวิชาการ	**แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)**						
ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557: 3-4)	1. ให้ความรู้ที่เป็นสาระสำคัญของสังคมประชาธิปไตย		2. สร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย				
ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556: 6-16)	1. ฝึกเคารพกติกาให้ผู้เรียนตกลงกติกาในการอยู่ร่วมกัน	5. ฝึกพึ่งพาตนเอง ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะให้เห็นปัญหาเกิดขึ้นจากตัวเรา	6. ฝึกความรับผิดชอบต่อสังคม ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของสังคม	4. ฝึกเคารพความเสมอภาค ชี้ให้เห็นถึงมนุษย์ที่มีสิทธิโดยเท่าเทียมกัน	2. ฝึกเคารพสิทธิผู้อื่น ชี้ให้เห็นสาเหตุส่วนใหญ่ของการละเมิดสิทธิผู้อื่น		3. ฝึกเคารพความต่าง แบ่งกลุ่มวิจารณ์ปัญหาและฟังอย่างตั้งใจ
วิชัย ตันศิริ (2557: 107-119)	1. ด้านปัญญา นึกคิด ความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย		3. ด้านการฝึกอบรมการประพฤติปฏิบัติ			2. ด้านระบบคุณค่า/อุดมการณ์ทางการเมือง ต้านระบบทุจริต	
สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 37-51)	5. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแก้ปัญหา	6. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสืบสวนสอบสวน	3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ	4. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้เกมจำลองสถานการณ์		1. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสาธิต	2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยอภิปราย

ตารางที่ 9 การสังเคราะห์แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education) (ต่อ)

นักวิชาการ	**แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (Civic Education)**						
สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557: 3)	2. เน้นมีความรู้ความเข้าใจผ่านการเล่นเกมแสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปรายโดยเสรี	5. ให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง ติดตามข้อมูลข่าวสาร ฝึกฝนทักษะวิเคราะห์แยกแยะข่าวสารที่ถูกต้อง	1. เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตย	4. ฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมอย่างจริงจัง เช่น การรณรงค์เลือกตั้ง การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม		3. เน้นให้มีเจตคติค่านิยมและศรัทธาต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย	
อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2541: 62-63)	1. ให้ความรู้หรือสร้างศรัทธาระบอบประชาธิปไตย	6. ให้ติดตามความเคลื่อนไหว ข่าวสารข้อมูล	3. ให้รู้จักการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง	5. ให้เชื่อมั่นความสามารถทางการเมืองของตน		2. ให้มีความรู้สึกจงรักภักดีในฐานะพลเมืองดีของชาติ	4. กระตุ้นให้บุคคลมีแนวคิดใหม่ๆ ทางการเมือง
ทฤษฎี แนวคิดเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย	**ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ (K)** (ความรู้ประชาธิปไตย) โดยการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสืบค้น ติดตามข่าวสารสถานการณ์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลโดยตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย		**ส่งเสริมทักษะ (P)** (ความร่วมมือประชาธิปไตย) โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ร่วมกับการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย			**ส่งเสริมทัศนคติ (A)** (ความเคารพประชาธิปไตย) โดยการสาธิต การอภิปราย การยอมรับฟัง การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาและการขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	

2.3 ความหมายของระบอบประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย (Democratic) เป็นการปกครองที่อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน โดยประชาชนมีสิทธิ เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย ผู้ปกครองประเทศที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน เป็นเพียงตัวแทนที่ได้รับมอบอำนาจให้ใช้อำนาจอธิปไตยแทนประชาชนซึ่งระบอบการปกครองตนเองของประชาชน โดยผ่านการเลือกสมาชิกผู้แทนราษฎรไปบริหารและดูแลเรื่องกฎหมายเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ และโดยการตรวจสอบควบคุมดูแลของประชาชนโดยตรงหรือการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขัน ดังนั้นประชาธิปไตยจึงเป็นการยึดเสียงข้างมากเป็นสำคัญ ทั้งนี้ต้องใช้ควบคู่ไปกับการเคารพและคุ้มครองสิทธิเสียงข้างน้อยเช่นกัน เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้วิธีการเพื่อผลประโยชน์ของพวกตน แต่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์ของประชาชนทั้งหมด ซึ่งได้มีนักการศึกษาและนักรัฐศาสตร์กล่าวถึงความหมายของระบอบประชาธิปไตยไว้ในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

กรมวิชาการ (2541) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ลักษณะที่หนึ่งเป็นระบบการเมืองหรือการปกครอง ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชน ในรูปแบบของรัฐสภา รัฐบาล ตลอดจนองค์กรต่าง ๆ ลักษณะที่สองเป็นอุดมคติหรืออุดมการณ์ โดยประชาชนต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย เสรีภาพ ความเสมอภาค และลักษณะที่สามเป็นบุคลิกภาพหรือวิถีชีวิตของบุคคล ในการปฏิบัติตนตามหลักประชาธิปไตย ระบอบประชาธิปไตย จึงเป็นการปกครองโดยรัฐบาลรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นพื้นฐานมาจากแนวคิดการปกครองตนเองของประชาชน และในปัจจุบันเป็นสถาบันที่เป็นผู้แทนจากการเลือกตั้งโดยเสรีของประชาชน ซึ่งเป็นหน้าที่ดูแลความเป็นอยู่ของประชาชน หรือเป็นวิถีชีวิตของประชาชนในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งอยู่บนพื้นฐานของหลักการในความเสมอภาคกันของแต่ละบุคคล และหลักการเสมอภาคกันในด้านสิทธิเท่าเทียมกันในการดำรงชีวิตของแต่ละบุคคล รวมทั้งด้านเสรีภาพทางด้านความคิด และการแสดงออก ซึ่งจะนำไปสู่การดำรงชีวิตอย่างมีความสุข กรมวิชาการ (2546) นอกจากนี้ กระมล ทองธรรมชาติ (2521) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ถือเสียงข้างมากเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินการในเรื่องต่าง ๆ โดยมีกฎหมายหรือข้อบังคับต่าง ๆ ซึ่งสภานิติบัญญัติตราขึ้น โดยรัฐบาลจะเป็นผู้วางรายละเอียด ในการปฏิบัติตามกฎหมายนั้น ๆ ใช้บังคับกับบุคคลทั้งหมดที่ประกอบด้วย พรรคการเมืองและการเลือกตั้ง หรือเป็นวิถีชีวิตของประชาชนที่เคารพสิทธิและความเสมอภาคซึ่งกันและกัน มีเหตุผลและแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความเป็นธรรม ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2523ข) รวมถึง ชูวงศ์ ฉายะบุตร (2535) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง เป็นรูปแบบการปกครองที่ประกอบไปด้วย รัฐธรรมนูญ สภาผู้แทน พรรคการเมือง และมีการเลือกตั้งแล้ว ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจะต้องมีส่วนร่วมและเข้าใจ

การปกครองนี้ด้วย ทั้งในด้านการสร้างข้อตกลงข้อบังคับ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม รวมถึงการปฏิบัติตนในชีวิตประจำวัน ให้สอดคล้องกับข้อตกลงที่กำหนดขึ้นใช้ในสังคมนั้นด้วย ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตย มีสองนัยยะ คือ นัยยะของรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่งและนัยยะของวิถีการดำรงชีวิต หรือเป็นอุดมการณ์ เป็นวิถีชีวิต และเป็นรูปแบบการใช้อำนาจ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554) อีกทั้ง ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2518) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบการปกครองประเทศระบอบหนึ่ง ซึ่งเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน คำว่า “ประชาชน” ในที่นี้หมายถึง ปวงชนเหล่านี้ย่อมมีสิทธิ หน้าที่และความรับผิดชอบในการปกครองแผ่นดินอย่างเสมอภาคกัน ระบอบประชาธิปไตยมีรากฐานเคารพในด้านการเคารพในความเป็นธรรม (Justice) เหตุผล (Reason) เมตตาธรรม (Compassion) ความศรัทธาในมนุษยชาติ (Faith in men) และเคารพในเกียรติภูมิแห่งมนุษยชน (Human dignity) สำหรับประเทศไทย ระบบการเมืองไทยได้ยึดหลักความคิดของการปกครองระบอบประชาธิปไตย ซึ่งหน้าที่และบทบาทหลักของพลเมืองก็คือ การเรียกร้องสิ่งที่มีคุณค่าและการให้ความสนับสนุนแก่อำนาจหน้าที่ของระบบการเมืองไทยในการจัดสรรสิ่งที่มีคุณค่าทางสังคม พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว (2543) อย่างไรก็ตาม การพัฒนาประชาชนเพื่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยได้ โดยฝึกให้ประชาชนมีบทบาท ที่สำคัญคือ การเลื่อมใสในระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การเคารพกฎหมาย การตั้งใจศึกษาให้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้ การร่วมมือประกอบกิจกรรมเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม พึงสนใจและร่วมพิจารณาปัญหาต่าง ๆ ของสังคมและหาทางแก้ไข ตลอดจนช่วยกันแก้ค่านิยมของสังคม และสร้างค่านิยมใหม่ในระบอบประชาธิปไตย พนัส หันนาคินทร์ (2524) โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งที่แท้จริงและเป็นอย่างเสรี ความเสมอภาค และความยุติธรรมในหมู่ประชาชน ดำเนินการปกครองโดยถือหลักเสียงข้างมากที่เคารพสิทธิของฝ่ายข้างน้อย รวมถึงมีการกำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการและการสืบทอดหรือเปลี่ยนแปลงตำแหน่งที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งความยินยอมพร้อมใจของประชาชนตามหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550)

(สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการเมืองและระบอบการปกครองที่แบ่งเป็น 3 สถานะ ที่เรียกว่า องค์สามของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ ซึ่งหมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความหมายของมนุษย์ เทิดทูนอิสรภาพและเสรีภาพของมนุษย์

2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบอบการเมืองและวิธีการจัดระเบียบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ถือว่าอำนาจให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนนั้น และประชาชนมีโอกาส

เปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้ โดยการเลือกตั้งที่มีการกำหนดวาระถือเป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิตหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง อยู่ร่วมกันปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกายและวาจา ไม่ก้าวก่ายในสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมมือรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนรวม ตลอดจนการใช้สติปัญญา และความฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งหมด

สุขุม นวลสกุล (2521) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยมีความหมาย 3 ด้าน คือ ประชาธิปไตยที่มีรูปแบบการปกครอง หมายถึง การปกครองโดยรัฐบาลที่เป็นของประชาชนที่ประชาชนเลือกให้เป็นผู้แทนบริหารประเทศแทนประชาชน ระบอบประชาธิปไตยจะปฏิเสธการยึดอำนาจ การปฏิวัติ รัฐประหาร การใช้กำลังในทุกรูปแบบ ด้านประชาธิปไตยที่เป็นอุดมการณ์ หมายถึงจะยึดหลักการมีเสรีภาพ มีสิทธิ ภารดรภาพ ความเสมอภาค ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย มีความยุติธรรม และสุดท้ายวิถีชีวิตประชาธิปไตยหมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกของประชาชนที่บ่งบอกถึงบุคลิกประชาธิปไตย ได้แก่ คารวะธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม การรู้แพ้รู้ชนะรู้อภัย ตลอดจนมีค่านิยมความเชื่อ ความศรัทธาและมีเจตคติที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยตามความหมายของ Work Book Encyclopedia (สารานุกรมโลก) ต้องประกอบไปด้วย 2 ลักษณะคือ ระบบการเมืองการปกครองและระบบวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ในด้านการเมืองประชาธิปไตย คือสิทธิมนุษยชนในการตัดสินกำหนดโชคชะตาของตนเอง ส่วนวิถีการดำเนินชีวิตประชาธิปไตย คือเป้าหมายพัฒนาชีวิตของแต่ละบุคคลตามความสามารถเท่าที่จะทำได้

อับราฮัม ลินคอล์น ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยมีความหมาย 3 ด้าน (วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์., 2523) ดังนี้

1. การปกครองของประชาชน หมายถึง ประชาชนอยู่ในฐานะที่เป็นเจ้าของรัฐบาล คือ มีส่วนร่วมในการกำหนดผู้ที่จะเป็นผู้ปกครองหรือเป็นรัฐบาล สามารถเปลี่ยนแปลงผู้ปกครองได้ถ้าผู้ปกครองบริหารประเทศไม่เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ ความรู้สึกเป็นเจ้าของนี้มีผลให้ประชาชนมีความรู้สึกผูกพันต่อระบอบการปกครอง ให้ความเอาใจใส่ และสนใจต่อกิจกรรมของบ้านเมือง ไปใช้สิทธิในการเลือกตั้งเพื่อให้ได้คนที่ตนเองต้องการ คอยควบคุมดูแลการบริหารราชการของรัฐบาล ทำให้ประชาชนรู้สึกว่าเป็นเจ้าของรัฐบาล

2. โดยประชาชน หมายถึง ประชาชนทุกคนมีสิทธิที่จะเป็นผู้ปกครองได้ หากได้รับการเลือกตั้งหรือได้รับการสนับสนุนจากประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศ ซึ่งในระบอบประชาธิปไตย ผู้ปกครองจะไม่จำกัดอยู่ในแวดวงของชนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ อันเนื่องมาจากการมอบอำนาจหรือสืบทอดอำนาจในแวดวงของผู้ปกครอง แต่จะเปิดโอกาสให้ทุกคนที่มีคุณสมบัติและ มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นผู้ปกครองได้

3. เพื่อประชาชน หมายถึง ตัวผู้ปกครอง เมื่อได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้เข้ามาจัดตั้งรัฐบาลแล้ว จะต้องบริหารประเทศให้เป็นไปตามที่ได้แถลงเป็นนโยบายไว้ในตอนหาเสียง เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขต่อสังคมส่วนใหญ่ของประเทศ รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยจึงต้อง มีวาระในการดำรงตำแหน่ง เพื่อเป็นหลักประกันว่ารัฐบาลจะบริหารประเทศเพื่อประชาชน หากไม่เป็นไปตามที่ได้ประกาศไว้ ประชาชนย่อมมีสิทธิที่จะเปลี่ยนผู้ปกครองเมื่อครบวาระหรือเมื่อมี การเลือกตั้งใหม่

Pateman (1970) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตย หมายถึง เป็นวิธีทางการเมืองหรือการจัดแจงทางการเมืองในระดับชาติ ที่บรรดาผู้นำทางการเมืองจำต้องแข่งขันกันเพื่อได้รับเสียงสนับสนุนโดยการเลือกตั้งเป็นระยะเวลาและอย่างเสรีจากประชาชน การเลือกตั้งนั้น จำต้องยึดหลักเสมอภาคและทั่วถึง ประชาชนจำเป็นที่จะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองในระดับต่างๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเลือกผู้กำหนดนโยบายทางการเมืองและในการควบคุมผู้กำหนดนโยบายนั้นให้เป็นไปตามความต้องการของประชาชน

จากคำนิยามสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยมี 3 ความหมาย คือ ด้านประชาธิปไตยเชิงรูปแบบการปกครอง หมายถึง การปกครองโดยรัฐบาลที่ประชาชนเลือกให้เป็นผู้แทนบริหารประเทศแทนประชาชน ระบอบประชาธิปไตยจะปฏิเสธการยึดอำนาจ การปฏิวัติ รัฐประหาร การใช้กำลังในทุกรูปแบบ ด้านประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ หมายถึง จะยึดหลักการมีเสรีภาพ มีสิทธิ ภารดรภาพ ความเสมอภาค ภายใต้ขอบเขตของกฎหมาย มีความยุติธรรม ด้านประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมที่มุ่งให้ประชาชนแต่ละคนมีคารวะธรรม ปัญญาธรรม สามัคคีธรรมที่ดีต่อการปกครองระบอบประชาธิปไตย

2.4 องค์ประกอบประชาธิปไตย

1 ประชาธิปไตยเชิงรูปแบบการปกครอง

วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2523) ได้กล่าวไว้ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตย มีองค์ประกอบดังนี้

1. รัฐบาล ในระบอบประชาธิปไตย รัฐบาลจะต้องมีลักษณะดังที่ อับราฮัม ลินคอล์น อดีตประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า “รัฐบาลประชาธิปไตย คือ รัฐบาลของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน” ซึ่งหมายถึง รัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยประชาชนทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเสียง และสมัครเข้ารับการเลือกตั้งเป็นรัฐบาล และจะต้องบริหารประเทศให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนทุกคน

2. การเลือกตั้ง ในระบอบประชาธิปไตยจะอาศัยวิธีการคัดเลือกให้เป็นตัวแทนหรือเป็นรัฐบาลโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งเป็นสำคัญ กระบวนการดังกล่าวจะทำให้ได้ คณะผู้บริหารเป็นไปตามความต้องการของคนส่วนใหญ่ นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนสามารถเสนอตัวเข้ารับใช้ส่วนรวมได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันอีกด้วย

3. การปกครองโดยเสียงข้างมาก หัวใจสำคัญประการหนึ่งของระบอบประชาธิปไตย คือ นักประชาธิปไตยจะต้องมีฐานคติว่า การตัดสินใจโดยประชาชนส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่จะเป็นสิ่งดีมากกว่าการตัดสินใจโดยคนส่วนน้อย การปกครองโดยเสียงข้างมากจึงหมายถึงการยอมรับเสียงข้างมากของผู้แทนที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามาให้เป็นรัฐบาล รวมถึงการออกกฎหมาย การวินิจฉัยปัญหาต่าง ๆ ต้องเป็นไปตามความเห็นชอบของเสียงข้างมากในสภา ซึ่งเป็นไปตามหลักการของการสนองต่อความต้องการของมหาชนที่ได้เลือกผู้แทนของตนเข้าไป ในสภา

2 ประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์

กรมวิชาการ (2541) การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองที่มีหลักการต่างไปจากระบอบการปกครองอื่น ดังมีผู้ให้ทัศนะไว้ดังนี้ระบบการเมืองที่ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง เพื่อให้เกิดการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ซึ่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ และเท่าเทียมกันในฐานะที่แต่ละคนเป็นสมาชิกของสังคมเช่นเดียวกัน ความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตยมีสาระสำคัญ ดังนี้

1.1 หลักความเสมอภาคทางกฎหมาย หมายถึง ประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกันตามกฎหมาย

1.2 หลักความเสมอภาคในทางการเมือง หมายถึง คนทุกคนในรัฐมีสิทธิในการมีส่วนร่วมในการปกครองเท่าเทียมกัน ทุกคนมีความเสมอภาคในการออกเสียงเลือกตั้ง สามารถรับสมัครเลือกตั้งตั้งพรรคการเมืองแสดงความคิดเห็น ตลอดจนการรวมกลุ่มทางการเมืองอย่างเสมอภาค

1.3 หลักความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ หมายถึง โอกาสที่ประชาชนจะประกอบการทางเศรษฐกิจโดยเสรีสามารถเป็นเจ้าของทรัพย์สิน และสามารถถือประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ตนได้ดำเนินการไปได้ประชาชนทุกคนมีสิทธิ์ได้รับประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างเท่าเทียมกัน รัฐบาลจะต้องทำหน้าที่จัดสรรเพื่อให้เกิดความยุติธรรมและความถูกต้องไม่มุ่งพัฒนาจุดใดจุดหนึ่งตลอดจนความเสมอภาคในด้านโอกาสที่สำคัญ เช่น การศึกษา การประกอบการงาน การให้ความรู้ ความสามารถในการดำเนินอาชีพ รวมทั้งการสร้างฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมและความรับผิดชอบของตนเองสูงขึ้น

2. หลักเสรีภาพและหน้าที่ หมายถึง อำนาจหรือประโยชน์ซึ่งกฎหมายรับรองและคุ้มครองให้แก่บุคคลที่เป็นประชากรของรัฐ โดยที่สิทธิเสรีภาพและหน้าที่เป็นของคู่กัน ฉะนั้น ทุกคนจึงควรศึกษาให้รู้ว่าตนเองมีสิทธิหน้าที่อย่างไร โดยทั่วไปสิทธิเสรีภาพของบุคคลอาจถูกจำกัดขอบเขตโดยกฎหมาย แต่มีสิทธิเสรีภาพบางอย่างซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของประชาชนที่รัฐจะต้องให้การรับรอง ซึ่งสรุปได้ ดังนี้

2.1 หลักสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล หมายถึง คนทุกคนควรมีสิทธิเสรีภาพในฐานะที่เกิดมาเป็นคน ถ้าคนอื่นละเมิดถือว่ามีความผิด เช่น การเลือกที่อยู่อาศัย การเลือกนับถือศาสนา เสรีภาพในร่างกาย เสรีภาพในเคหสถานและทรัพย์สิน เสรีภาพในการรับการศึกษา

2.2 สิทธิเสรีภาพในทางการเมือง หมายถึง คนทุกคนมีสิทธิเสรีภาพที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของรัฐโดยการแสดงความคิดเห็นทั้งการพูด การเขียน การพิมพ์ โฆษณา การรวมกลุ่มทางการเมือง การใช้สิทธิออกเสียงในการเลือกตั้ง การรับเลือกตั้ง หรือการตั้งพรรคการเมือง

2.3 หลักสิทธิเสรีภาพในทางเศรษฐกิจ หมายถึง คนทุกคนมีสิทธิที่จะทำมาหากินเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวโดยสุจริต มีความรู้สึกที่มั่นคงปลอดภัยในชีวิตอาชีพการงาน และมีสิทธิได้รับค่าจ้างแรงงานที่เป็นธรรม

3. หลักนิติธรรม หมายถึง การยึดถือกฎหมายเป็นเกณฑ์ กติกาของประเทศหรือการให้ประชาชนได้รับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การรักษาประโยชน์ส่วนรวมเพื่อความถูกต้องสงบ

เรียบร้อยและยุติธรรม ซึ่งสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคใด ๆ จะไม่เป็นจริงหากไม่มีกฎหมายเป็นหลักประกันคุ้มครอง อีกทั้งยังเป็นการป้องกันมิให้เกิดการละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

4. หลักการยอมรับเสียงข้างมาก หมายถึง การที่ทุกสังคมมีคนอยู่รวมกันมาก ๆ ย่อมต้องมีการขัดแย้งซึ่งการขัดแย้งนี้อาจจะระงับได้ด้วยกฎหมาย นอกระบอบประชาธิปไตยยังได้นำวิธีตกลงกันโดยเสียงข้างมากมาใช้ในการยุติปัญหา อย่างไรก็ตามการใช้เสียงข้างมากจะต้องไม่กระทำไปโดยการละเมิดสิทธิของเสียงข้างน้อย

5. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของมวลชน หมายถึง การปกครองต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน รัฐคือกลุ่มบุคคลที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนมาทำหน้าที่เป็นผู้ปกครองประเทศรัฐที่ดีต้องเป็นของประชาชน เพื่อประชาชนและจะต้องรับผิดชอบต่อประชาชน

6. หลักแห่งการใช้เหตุผล หมายถึง การอาศัยหลักความเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถและมีสติปัญญาในการดูแลปกครองตนเอง สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินปัญหาและกำหนดแนวทางในการดำเนินชีวิตให้กับตนเองและสังคมได้ไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรงในการตัดสินปัญหา

จรูญ สุภาพ (2519) มีความคิดเห็นว่าประชาธิปไตยนั้นให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับปัจเจกบุคคล โดยมุ่งที่จะให้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลทั้งในด้านทรัพย์สิน การประกอบอาชีพ การแสดงความคิดเห็น เป็นต้น จึงจัดเป็นระบอบการปกครองที่ยกย่องคุณค่าของความเป็นมนุษย์ โดยสรุปมีองค์ประกอบได้ดังนี้

1. หลักเหตุผล หมายถึงประชาธิปไตยมีความเชื่อว่ามนุษย์มีเหตุผลและสามารถใช้เหตุผลที่ตนมีอยู่ในการแก้ปัญหาต่างๆ ซึ่งเหตุผลนี้จะเป็นคุณสมบัติที่ติดกับมนุษย์มาตั้งแต่เกิดและจะมีอยู่ในตัวบุคคลทุกคน

2. หลักความยินยอม หมายถึง กระบวนการของประชาธิปไตยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความยินยอมหรือสมัครใจ โดยเปิดโอกาสให้บุคคลมีเสรีภาพและตัดสินปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง ดังนั้น บุคคลที่มีเหตุผลเท่านั้นที่จะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือยอมรับในข้อยุติที่มีเหตุผล ดังนั้นบุคคลที่มีเหตุผลเท่านั้นที่จะสามารถแสดงความคิดเห็นหรือยอมรับในข้อยุติที่มีเหตุผลได้ ซึ่งข้อยุติที่มีเหตุผลในระบอบประชาธิปไตยนี้ก็คือ สิ่งที่เป็นจริงและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

3. หลักความเสมอภาค หมายถึง ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตย หมายถึงความเท่าเทียมกันในเรื่องต่อไปนี้ คือ

3.1 หลักความเท่าเทียมกันทางการเมือง ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองโดยทั่วถึงและเท่าเทียมกัน เช่น การออกเสียงเลือกตั้งและการลงสมัครรับเลือกตั้ง

3.2 หลักความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิของพลเมือง ได้แก่ การได้รับหลักประกันในเรื่องที่อยู่อาศัยการศึกษาอบรมรับบริการจากหน่วยราชการและสิทธิอื่นๆ ที่พลเมืองควรจะได้รับโดยเท่าเทียมกัน

3.3 หลักความเท่าเทียมกันในด้านกฎหมาย ได้แก่ พลเมืองจะต้องได้รับการคุ้มครองจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมโดยเสมอภาคกัน

3.4 หลักความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ได้แก่ การยอมรับคุณค่าของความเป็นคนของบุคคลอื่น ไม่ต้องการให้มีการดูหมิ่นเหยียดหยามจนกลายเป็นการแบ่งชนชั้น

3.5 หลักศีลธรรม ประชาธิปไตยมีความเชื่อถือว่ามนุษย์เป็นผู้มีศีลธรรม มีจริยธรรมระลึกถึงสิทธิและประโยชน์ของบุคคลอื่น คำนึงถึงประโยชน์สุขของส่วนรวมอยู่เสมอ ทำให้มนุษย์มีความประพฤติชอบปฏิบัติชอบ

3.6 หลักความสามารถในการพัฒนาตนเอง ประชาธิปไตยเชื่อว่ามนุษย์มีความสามารถในการปรับปรุงตนเองให้ก้าวหน้าและมีความเจริญในด้านความคิด สติปัญญา ตลอดจนความรับผิดชอบทำให้มนุษย์สามารถพัฒนาตนเองทั้งทางด้านจิตใจและวัตถุ

3.7 หลักการปกครองตนเอง ประชาธิปไตยจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายต่างๆ ทั้งนี้เพราะเชื่อในความสามารถทางด้านสติปัญญา ความมีเหตุผล ความรับผิดชอบ สำหรับวิธีการที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง ซึ่งเป็นการแสดงความคิดเห็นโดยตรงและการให้ตัวแทนที่เลือกแล้วเข้าไปปฏิบัติหน้าที่แทน ซึ่งเป็นวิธีทางอ้อม วิธีการทั้งสองแบบนี้จะยึดเสียงข้างมากเป็นข้อยุติในปัญหาต่างๆ

3.8 หลักเสรีภาพ ประชาธิปไตยเชื่อว่าเสรีภาพเป็นสิ่งที่ดีงาม และเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเอง และส่วนรวม ดังนั้น การเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เสรีภาพจะช่วยให้สามารถพัฒนาตนเองทั้งในด้านสติปัญญา ความรู้ ศีลธรรม ตลอดจนการคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ สิ่งเหล่านี้จะเอื้ออำนวยต่อการพัฒนาสังคมโดยส่วนรวม แต่ทั้งนี้ต้องใช้อำนาจควบคู่ไปกับเสรีภาพ เพื่อขจัดข้อบกพร่อง การเอารัดเอาเปรียบ เพื่อให้เสรีภาพดำรงอยู่ภายใต้ผลอันชอบธรรมในสังคม

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2524) กล่าวไว้ว่า ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมการณ์ มีองค์ประกอบที่สำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. การมีศรัทธาในความสามารถของมนุษย์ มีศรัทธาในสติปัญญาความสามารถทำงานร่วมกันของมนุษย์

2. การเชื่อในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ เผยแพร่ การประชุมการรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

3. การเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถเท่าเทียมกันตามกฎหมาย และทุกคนควรได้รับการปฏิบัติจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน การมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองและการดำเนินชีวิตเท่าเทียมกันโดยไม่แยกเพศ ชาติกำเนิด และฐานะทางเศรษฐกิจ สังคมว่าเป็นเช่นไร รวมทั้งการได้รับโอกาสในการแสวงหาการศึกษาการทำงานที่เท่าเทียมกันอีกด้วย

4. การเชื่อว่าอำนาจทางการของรัฐบาลเกิดขึ้นจากความยินยอมจากประชาชน ดังนั้นรัฐบาลที่ชอบธรรมจึงต้องเป็นรัฐบาลซึ่งเป็นตัวแทนของประชาชน

5. การเชื่อว่าสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่ เพื่อรับใช้บุคคลในสังคม รัฐต้องเข้าไปแทรกแซงในกิจกรรมของเอกชนให้น้อยที่สุด

6. การเชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะทำการต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติการ เพื่อช่วยคนในสังคมให้บรรลุถึงความสุขสมบูรณ์ เพราะรัฐจะอยู่ได้ก็ด้วยเป้าหมายที่คุ้มครองชีวิตทรัพย์สิน และการแสวงหาความสุขให้แก่ประชาชน

เชาวรัตน์ ศันสยะวิชัย (2525) และ วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2523) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักสิทธิเสรีภาพ (Liberty) ในระบอบประชาธิปไตยถือว่า บุคคลมีอำนาจ อันชอบธรรมหรือมีความสามารถที่จะทำการได้โดยชอบธรรม สิทธิของบุคคลเป็นสิ่งที่ได้รับ การยอมรับโดยธรรมเนียมประเพณีหรือกฎหมาย ในด้านเสรีภาพถือว่าบุคคลย่อมมีอิสระในการกระทำการใด ๆ ได้ตามปรารถนาภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด สิทธิเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตย ได้แก่ เสรีภาพในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา เสรีภาพในการนับถือศาสนา เสรีภาพในการสมาคมหรือรวมกลุ่ม สิทธิในทรัพย์สิน สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย และสิทธิส่วนบุคคล

2. หลักความเสมอภาค (Equality) ระบอบประชาธิปไตยมีความเชื่อว่า คนทุกคน มีความเท่าเทียมกัน ในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของรัฐเหมือนกัน ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยมี 5 ประการ คือ ความเสมอภาคทางการเมือง ความเสมอภาคต่อการปฏิบัติของกฎหมาย ความเสมอภาคในโอกาส ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ และความเสมอภาคทางสังคม

3. หลักภราดรภาพ (Fraternity) อุดมการณ์ประชาธิปไตยในด้านภราดรภาพ หมายถึง การที่บุคคลปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความเห็นอกเห็นใจในฐานะเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบ และมีความรู้สึกต่อกันฉันพี่น้อง โดยไม่แบ่งเพศ เชื้อชาติ ชนชั้นวรรณะ หรือลัทธิความเชื่อ

สมบัติ ธำรงวงศ์ (2539) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน (Popular Sovereignty) ประชาชนเป็นผู้กำหนดตัวผู้ปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง การเลือกตั้งผู้ปกครอง หรือผู้นำจึงเป็นการแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของปวงชน

2. หลักเสรีภาพ (Liberty) ระบอบประชาธิปไตย ถือว่าประชาชนย่อมมีสิทธิเสรีภาพทั้งในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม แต่การใช้สิทธิเสรีภาพของประชาชนจะต้องอยู่ภายใต้หลักประกันว่าจะไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ทั้งนี้เพื่อให้ประชาชนมีโอกาสใช้สิทธิเสรีภาพอย่างเสมอภาคทั่วหน้ากัน

3. หลักความเท่าเทียม (Equality) ระบอบประชาธิปไตย ถือว่ามนุษย์เกิดมาควรมีความเท่าเทียมกันในเรื่องโอกาสในการพัฒนาคุณภาพ และความรู้ความสามารถเพื่อให้ประชาชนสามารถปกป้องประโยชน์ของตนเองได้อย่างเสมอภาค ได้แก่ โอกาสในการศึกษาหาความรู้ การพัฒนาอาชีพ การรักษาพยาบาล การคิดค้นประดิษฐ์ การประกอบอาชีพภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี

4. หลักกฎหมาย (Rule of Law) ปรัชญาสำคัญของกฎหมายคือ “ชนชั้นใดเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย ย่อมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น” ดังนั้น ระบอบประชาธิปไตยที่ยึดถือประโยชน์ของประชาชนเป็นที่ตั้ง จึงกำหนดให้ประชาชนมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมาย เพื่อให้กฎหมายสะท้อนถึงความต้องการที่แท้จริงของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยประชาชนจึงเลือกผู้แทนเพื่อทำหน้าที่บัญญัติกฎหมายในนามของประชาชน

5. หลักเสียงข้างมาก (Majority Rule, Minority Right) ระบอบประชาธิปไตยยึดหลักว่า การตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ จึงกำหนดให้

ใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ในขณะเดียวกันเพื่อป้องกันมิให้เกิดลักษณะพวกมากลากไป ก็กำหนดให้เคารพสิทธิเสียงข้างน้อย กล่าวคือ ให้สิทธิเสียงข้างน้อยที่จะเป็นตัวแทนของประชาชนในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบว่าการใช้เสียงข้างมากจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของส่วนใหญ่

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558) ได้กล่าวไว้ว่า ระบอบประชาธิปไตยมีองค์ประกอบ ดังนี้

1. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน คือ เป็นการปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน

2. หลักสิทธิและเสรีภาพ

2.1 สิทธิ คือ ประโยชน์ที่บุคคลพึงได้รับตามกฎหมาย เช่น บุคคลมีสิทธิได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาล มีสิทธิในทรัพย์สินของตน

2.2 เสรีภาพ คือ ทุกคนมีอิสระในการทำอะไรก็ได้ตามที่ตนต้องการแต่ต้องไม่ผิดกฎหมาย และไม่กระทบต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม โดยไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น เช่น เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การจัดตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น

3. หลักความเสมอภาค ในสังคมประชาธิปไตย แม้คนจะแตกต่างกันเรื่องเพศ ผิวพรรณ ชนชั้น ถิ่นที่อยู่อาศัย ศาสนาหรืออุดมการณ์ทางการเมือง แต่ทุกคนจะมีความเท่าเทียมกันโดยกฎหมาย โดยเฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

3.1 ความเสมอภาคทางการเมือง ทุกคนมีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง ถ้ามีคุณสมบัติครบถ้วนตามกฎหมายและทุกคนมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้อย่างเท่าเทียมกัน

3.2 ความเสมอภาคทางโอกาส คือ ทุกคนมีโอกาสได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาล การประกอบอาชีพการงาน และการรับการบริการจากรัฐอย่างเท่าเทียมกัน

4. หลักภราดรภาพ คือ การที่มนุษย์มีความรักความผูกพันกันฉันท์พี่น้อง ไม่แบ่งแยกภูมิภาค ถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ชนชั้น เพศ ผิวพรรณ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เห็นอกเห็นใจกัน ไม่เอารัดเอาเปรียบกัน

เมื่อประชาชนยึดถือและปฏิบัติตนตามวิถีประชาธิปไตย หมายความว่า ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุขและเสรีภาพ ความสงบสุข ปลอดภัยและมีอิสระที่จะกระทำการใดๆ ภายใต้ขอบเขตกฎหมาย โดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น

5. หลักเหตุผล คือ คนในสังคมต้องรู้จักรับฟังเหตุผลของผู้อื่น ไม่ดื้อดึงเอาความคิดเห็นของตนจนคนอื่นมองเราเป็นคนมีมิจฉาทิฏฐิ

6. หลักนิติธรรม คือ การปกครองโดยกฎหมาย ทุกคนเสมอภาคกันตามกฎหมาย ทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกใช้กฎหมายกับคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ

ตารางที่ 10 การสังเคราะห์หลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์

หลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์						
กรมวิชาการ (2541: 4-6)	**จรูญ สุภาพ (2519: 6-27)**	**ชัยอนันต์ สมุทวนิช (2524: 56 – 62)**	**เชาวรัตน์ ศันสยะวิชัย (2525: 67), วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (2523: 20)**	**สมบัติ ธำรงวงศ์ (2539: 4-7)**	**สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558: 10-11)**	**หลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**
1. เสมอภาค ความเท่าเทียมกันในความเป็นมนุษย์ ฐานะ การเลือกตั้ง เศรษฐกิจ	**3. หลักความเสมอภาค** ในเรื่องต่อไปนี้ คือ 3.1 ด้านทางการเมือง 3.2 ด้านสิทธิของพลเมือง 3.3 ด้านกฎหมาย 3.4 ด้านศักดิ์ศรีมนุษย์ 3.5 ด้านศีลธรรม 3.6 ด้านการพัฒนาตนเอง 3.7 ด้านการปกครองตนเอง 3.8 ด้านเสรีภาพ	**3. การเชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีความสามารถเท่าเทียมกัน** ด้านทางการเมือง การดำเนินชีวิตโดยไม่แยกเพศ ชาติกำเนิด และฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา การทำงาน	**2. หลักความเสมอภาค** ความเสมอภาคทางการเมือง ความเสมอภาคการปฏิบัติของกฎหมาย ความเสมอภาคในโอกาส ความเสมอภาคเศรษฐกิจ และความเสมอภาคทางสังคม	**3. หลักความเท่าเทียม** ได้แก่ โอกาสในการศึกษาหาความรู้ การพัฒนาอาชีพ การรักษาพยาบาล การคิดค้นประดิษฐ์ การประกอบอาชีพภายใต้การแข่งขันอย่างเสรี	**3. หลักความเสมอภาค** ทางการเมือง มีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ความเสมอภาคทางโอกาส ได้รับการศึกษา การรักษาพยาบาล การประกอบอาชีพ และการบริการจากรัฐ	**1. หลักความเสมอภาค** การกระทำของบุคคลที่มีความเท่าเทียมกัน ต่อสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ด้านการเมือง ด้านสิทธิของพลเมือง
2. เสรีภาพและหน้าที่ เลือกที่อยู่ศาสนา ทรัพย์สิน การการศึกษา การเมือง อาชีพการงาน		**2. การเชื่อในสิทธิเสรีภาพ** การแสดงความคิดเห็น การพูด การพิมพ์ เผยแพร่ การประชุมการรวมกลุ่ม การจัดตั้งสมาคม การจัดตั้งพรรคการเมือง	**1. หลักสิทธิเสรีภาพ** ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนด ในการพูด การพิมพ์ และการโฆษณา นับถือศาสนา การสมาคมหรือรวมกลุ่ม ฯลฯ	**2. หลักเสรีภาพ** เสรีภาพทั้งในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม ภายใต้หลักประกันว่าจะไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น	**2. หลักสิทธิและเสรีภาพ** สิทธิการศึกษา การรักษาพยาบาล เสรีภาพในการพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา การจัดตั้งพรรค	**2. หลักเสรีภาพ** การกระทำของบุคคลที่มีความอิสระ โดยต้องไม่ขัดต่อข้อตกลงด้านการเมือง ด้านเสรีภาพของผู้อื่น
3. นิติธรรม ยึดถือกฎหมาย กติกา รักษาประโยชน์ส่วนรวม เพื่อความสงบ ยุติธรรม		**5. การเชื่อว่าสถาบันทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมเป็นกลไกของรัฐที่มีอยู่**		**4. หลักกฎหมาย** ประชาชนมีอำนาจในการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้กฎหมาย	**6. หลักนิติธรรม** ปกครองโดยกฎหมาย ทุกคนต้องปฏิบัติตาม	

ตารางที่ 10 การสังเคราะห์หลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ (ต่อ)

หลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์						
กรมวิชาการ (2541: 4-6)	**จรูญ สุภาพ (2519: 6-27)**	**ชัยอนันต์ สมุทวนิช (2524: 56 – 62)**	**เชาวรัตน์ ศันสยะวิชัย (2525: 67), วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์ (2523: 20)**	**สมบัติ ธำรงวงศ์ (2539: 4-7)**	**สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558: 10-11)**	**หลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**
4. ยอมรับเสียงข้างมาก ไม่กระทำไปโดยการละเมิดสิทธิของเสียงข้างน้อย	**2. หลักความยินยอม** สามารถแสดงความคิดเห็นหรือยอมรับในข้อยุติที่มีเหตุผล	**6. การเชื่อว่าประชาชนมีสิทธิที่จะทำการต่อต้านรัฐบาลที่ไม่ปฏิบัติการ**		**5. หลักเสียงข้างมาก** เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน เพื่อป้องกันมิให้เกิดลักษณะพวกมากลากไป		
5. อำนาจอธิปไตย เป็นของมวลชน การปกครองต้องได้รับความยินยอมจากประชาชน		**4. การเชื่อว่าอำนาจทางการของรัฐบาลเกิดขึ้นจากความยินยอมจากประชาชน**		**1. หลักอำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน** ประชาชนเป็นผู้กำหนดตัวผู้ปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง	**1. อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชน** การปกครองของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน	
			3. หลักภราดรภาพ ความเห็นอกเห็นใจในฐานะเพื่อนมนุษย์ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ไม่เอารัดเอาเปรียบ		**4. หลักภราดรภาพ** มีความรักความผูกพันกันฉันท์พี่น้อง ไม่แบ่งแยกภูมิภาค ถิ่นที่อยู่อาศัย ไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ชนชั้น เพศ	**3. หลักภราดรภาพ** การกระทำของบุคคลที่มีความโอบอ้อมอารีต่อกัน ด้านความรักฉันท์พี่น้อง ด้านการไม่แบ่งแยกแตกต่าง

3 ประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต

ประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต เป็นแนวทางหนึ่งที่พลเมืองในชาติต้องประพฤติปฏิบัติให้เป็นนิสัยในชีวิตประจำวัน ทั้งในครอบครัว โรงเรียน ชุมชน ตลอดจนการประกอบอาชีพ เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยนักวิชาการได้เสนอองค์ประกอบไว้มากมาย ดังนี้

วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2523) ได้กล่าวไว้ว่า มีความหมายเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของบุคคลในชีวิตประจำวัน เป็นวิถีชีวิตรวมถึงบทบาทหน้าที่ของบุคคลที่มีต่อสังคม ลักษณะวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จำแนกองค์ประกอบได้ ดังนี้

1. เคารพเหตุผลมากกว่าตัวบุคคล ในสังคมประชาธิปไตยจะต้องไม่ให้ความสำคัญต่อตัวบุคคลมากกว่าเหตุผล ต้องยอมรับว่าบุคคลแต่ละคนย่อมมีข้อจำกัด จะต้องไม่เคร่งครัดในระบบอาวุโส (Seniority) ไม่ศรัทธาในตัวบุคคลถึงขั้นเป็นปูชนียบุคคลที่ทำสิ่งใดแล้วถูกต้องดีงามไปหมด จะต้องสามารถวิพากษ์ วิจารณ์โดยอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผลได้ มีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผล เพราะเหตุผลเท่านั้นที่จะจรรโลงประชาธิปไตยให้ดำเนินไปได้

2. การประนีประนอม (Compromise) ในสังคมประชาธิปไตยบุคคลย่อมมีเสรีภาพในการคิด โดยธรรมชาติความคิดของแต่ละคนย่อมแตกต่างกัน ดังนั้นความคิดที่แตกต่างกันจึงถือเป็นเรื่องปกติในสังคมประชาธิปไตย ความแตกต่างทางความคิดก่อให้เกิดการสร้างสรรค์และพัฒนาการที่จะประสานแนวความคิดที่แตกต่างของแต่ละคนได้ จะต้องรู้จักการประนีประนอม ไม่แก้ปัญหาด้วยความรุนแรงหรือแตกหัก ยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพราะหากมีการใช้กำลังหรือความรุนแรงแล้ว ย่อมแสดงให้เห็นว่ามนุษย์ไม่มีเหตุผล ซึ่งขัดกับหลักความเชื่อมูลฐานของประชาธิปไตยที่ถือว่ามนุษย์มีเหตุผล

3. การมีระเบียบวินัย คนในสังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นผู้มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามกฎหมายเสมอ จะต้องช่วยกันทำให้กฎหมายของบ้านเมืองมีความศักดิ์สิทธิ์ โดยไม่ยอมให้ผู้ใดมาละเมิดตามอำเภอใจ แม้ว่าสิทธิเสรีภาพจะเป็นหลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตย แต่จะต้องอยู่ในขอบเขตของกฎหมาย หรือใช้สิทธิโดยไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น หากเห็นว่ากฎหมายฉบับใดบัญญัติขึ้นมาโดยไม่เป็นธรรม จะต้องหาทางเรียกร้องให้มีการแก้กฎหมายนั้น มิใช่ใช้วิธีฝ่าฝืนไม่ยอมรับ ซึ่งจะทำให้เกิดความวุ่นวายตามมา

4. การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (Public Spirit) เป็นความรู้สึกว่าประชาชนทุกคนเป็นเจ้าของประเทศ ดังนั้นแต่ละคนจึงต้องมีหน้าที่ในการรักษาสาธารณสมบัติ มีหน้าที่ในการปฏิบัติตนให้เป็นพลเมืองดี จิตสำนึกดังกล่าวนี้เกิดขึ้นจากความสำนึกว่าการที่ตนได้รับการศึกษา มีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพ และดำรงชีวิตอยู่ได้เพราะสังคมเป็นส่วนรวมของทุกคน

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558) การมีจิตสำนึกพลเมือง ควรมีองค์ประกอบดังนี้

1. การแสดงความคิดเห็น ต้องกล้าแสดงความคิดเห็นในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและชุมชน เพื่อให้ประชาชนตระหนักในปัญหาของชุมชน ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาสังคม ฯลฯ

2. การคัดค้าน สนับสนุน เสนอแนะ หากมีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้น เช่น มีการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียงในการเลือกตั้ง การทุจริตคอร์รัปชั่น พลเมืองต้องกล้าที่จะแจ้งเจ้าหน้าที่ตำรวจ หรือแจ้ง เจ้าหน้าที่คณะกรรมการการเลือกตั้ง ให้ทราบเพื่อดำเนินการกับผู้กระทำความผิด หรือมีการใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบ มีความไม่เป็นธรรมใดๆ คัดค้านหรือเสนอแนะ หรือเข้ามีส่วนร่วมดำเนินการแก้ปัญหาหรือปรับปรุง

3. การติดตาม ตรวจสอบ การทำงานของภาครัฐและนักการเมืองทุกระดับ รวมทั้งเข้าร่วมการต่อสู้เรียกร้องความถูกต้อง เป็นธรรมจากรัฐเพื่อประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

4. การวิเคราะห์ วิจัย การศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยในเรื่องต่างๆ ที่เป็นปัญหาสาธารณะ เมื่อได้ผลการศึกษาวิจัยแล้วเห็นว่ามีผลกระทบและเป็นประโยชน์ต่อสังคมแล้วก็จะนำมาเสนอเพื่อให้สังคมได้รับรู้และตระหนัก ก็ถือว่าเป็นผู้มีจิตสาธารณะด้วยเช่นกัน

จากสิ่งที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การที่บุคคลจะทำอะไรก็ตามย่อมสามารถกระทำได้ตามใจชอบ ไม่มีใครบังคับ และทุกคนก็มีสิทธิเท่าเทียมกันไม่แตกต่างกันในเสรีภาพตลอดจะประชาชนทุกคนอยู่ในกรอบแบบแผนความเป็นพี่น้องกัน มีความรักใคร่กลมเกลียวกัน โดยมีกฎหมายเป็นหลักในการอำนวยความสุขผู้ใดฝ่าฝืนจะต้องได้รับโทษตามกฎหมาย

2.5 คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย

คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีให้บรรลุวัตถุประสงค์ ได้มีนักการศึกษาได้จำแนกไว้ได้ดังนี้

1 บุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ คือ บุคคลที่ยึดระบบความคิดทางการเมืองอย่างหนึ่งที่ให้ความสำคัญกับหลักการ โดยเน้นในเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ในระบอบประชาธิปไตยจำแนกได้ดังนี้

สาโรช บัวศรี (2520) กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของบุคคลที่เป็นบุคคลประชาธิปไตย 3 ลักษณะดังนี้

1. มีความเคารพซึ่งกันและกันอย่างยิ่ง (คารวธรรม) คือ ทุกคนต้องให้เกียรติซึ่งกันและกันทั้งทางกาย วาจา และความคิด ทุกคนย่อมเคารพในความคิดของผู้อื่น ทุกคนย่อมแสดงความคิดเห็นออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น ให้โอกาสและเคารพความคิดเห็นของคนทุกคน รวมถึงเคารพในสถาบันสำคัญของประเทศ เช่น ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์

2. มีการแบ่งปัน ร่วมงานกัน และประสานงานกัน (สามัคคีธรรม) ได้แก่ การทำงานร่วมกัน โดยใครถนัดทางไหนก็แบ่งงานนั้นไปทำ โดยไม่บ่ายเบี่ยงหรือหลีกเลี่ยง ร่วมมือกันทำตามอัตภาพและประสานงานกันหมด โดยทำ ตามที่ได้ตกลงกันตามแผนที่วางไว้ให้ลุล่วงไปด้วยดี

3. มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา (ปัญญาธรรม) คือ การมีเหตุผลในการทำงานการค้นคว้าหาความรู้เรื่องที่ถูกต้องมาใช้ในการทำงาน

กระมล ทองธรรมชาติ (2533) กล่าวถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยที่เอื้อต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยว่าจะต้องมีลักษณะ ดังนี้

1. เคารพในความเป็นบุคคลและการตัดสินใจของผู้อื่น

2. ให้สิทธิ เสรีภาพ และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นใช้ความคิดของเขาเองอย่างอิสระในการตัดสินใจ

3. มีใจกว้าง รู้จักรับฟังผู้อื่น และพิจารณาด้วยความเป็นธรรม

4. สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อส่วนรวม และมีขันติธรรม

5. ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ

6. มีความคิดเป็นของตนเองและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น

7. มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน และยอมเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมได้ตามโอกาสที่เหมาะสม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม

8. รู้จักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

กรมวิชาการ (2542) กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะของผู้มีบุคลิกภาพประชาธิปไตยในความเป็นวิถีชีวิตของคนในสังคมประชาธิปไตยดังนี้

1. ความมีเหตุผล

2. การเคารพซึ่งกันและกัน

2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์

2.2 การเคารพในความสามารถ

3. การตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการถกเถียง ประนีประนอม และอดกลั้นเมื่อมีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน

4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพภายใต้กฎหมายและไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐ

ลิขิต ธีรเวคิน (2546) ได้จำแนกลักษณะจิตใจที่เป็นประชาธิปไตยหรือการมีวัฒนธรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่เป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาจิตวิญญาณและการพัฒนาระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย ซึ่งบุคคลในสังคมควรได้รับการปลูกฝังให้เกิดจิตสำนึกเหล่านี้อย่างยั่งยืนจนเกิดเป็นวัฒนธรรมประชาธิปไตย สำหรับจิตสำนึกที่กล่าวนี้มีทั้งหมด 10 ประการ คือ

1. จิตสำนึกและศรัทธาในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

2. จิตสำนึกในเรื่องเสรีภาพ

3. จิตสำนึกในการต่อสู้เพื่อสิทธิของตนเองและการเคารพสิทธิของผู้อื่น

4. จิตสำนึกในเรื่องเสียงส่วนใหญ่และสิทธิในเรื่องเสียงส่วนน้อย

5. จิตสำนึกในความเสมอภาค

6. จิตสำนึกในความยุติธรรม

7. จิตสำนึกในการคำนึงถึงผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่

8. จิตสำนึกในเรื่องความรับผิดชอบ เคารพกฎระเบียบและมีวินัย

9. จิตสำนึกในความอดทนอดกลั้นต่อความคิดเห็นและพฤติกรรมที่แตกต่าง

10. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (2555) บุคคลที่เป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย จะมีพฤติกรรมที่สำคัญ 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านคารวะธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงความเคารพซึ่งกันและกัน เคารพในระเบียบกฎเกณฑ์หรือระเบียบข้อบังคับของสังคมส่วนรวม การประพฤติตนเป็นผู้มีคารวะธรรมปฏิบัติได้ ดังนี้

1.1 เคารพบุคคลที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด เคารพญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย และผู้สูงอายุเคารพครูอาจารย์ และเพื่อน ๆ โดยแสดงความเคารพและกล่าวคำทักทายด้วยคำสุภาพ

1.2 เคารพกฎระเบียบทางสังคม เช่น ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของสังคม ปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศ

1.3 เคารพสิทธิของผู้อื่น เช่น ไม่ทำร้ายผู้อื่นโดยเจตนาไม่เอาทรัพย์ของผู้อื่นมาเป็นของตนโดยไม่ได้รับอนุญาต ไม่ทำให้ผู้อื่นเสื่อมเสียชื่อเสียง เป็นต้น

1.4 เคารพความคิดเห็นของผู้อื่น เช่น ควรฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วยความตั้งใจและไตร่ตรองก่อนตัดสินใจว่าจะเชื่อหรือไม่เชื่อ และไม่ควรยึดถือความคิดเห็นของตนว่าถูกเสมอไป

1.5 เคารพและเทิดทูนสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ซึ่งถือเป็นสถาบันที่สำคัญสูงสุดของประเทศ

2. ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมที่แสดงออกของบุคคลซึ่งอยู่รวมกันในสังคมและมีการทำงานร่วมกัน มีการประสานประโยชน์ของหน่วยงานและองค์กรร่วมกัน มีลักษณะการร่วมคิด ร่วมทำ หรือทำงานเป็นทีมด้วยความเต็มใจเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน และตั้งใจปฏิบัติงานนั้นให้สำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนด การประพฤติตนเป็นผู้มีสามัคคีธรรม ปฏิบัติได้ ดังนี้

2.1 ร่วมกันคิด ช่วยกันวางแผน และร่วมกันทำงานด้วยความเต็มใจ

2.2 ร่วมกันรับผิดชอบ ทำงานที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

2.3 ร่วมกันติดตาม ประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2.4 ร่วมกันปรับปรุงมีการแก้ไขพัฒนางานให้มีประสิทธิภาพ

2.5 ร่วมกันทำงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

3. ด้านปัญญาธรรม เป็นพฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกในด้านของผู้ใช้สติปัญญา ใช้เหตุผล และความถูกต้องในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น การใช้ความรู้และสติปัญญาจากการศึกษาเล่าเรียนมาประกอบอาชีพ หรือพัฒนาครอบครัว ชุมชน และสังคมของเราให้น่าอยู่ เป็นต้น การประพฤติตนเป็นผู้มีปัญญาธรรม ปฏิบัติได้ ดังนี้

3.1 มีความคิดกว้างไกล โดยรับฟังข่าวสารและความคิดเห็นของผู้อื่น

3.2 ใช้เหตุผลในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ไม่นำอารมณ์หรือความรู้สึกส่วนตัวมาใช้ตัดสินปัญหา

3.3 แสดงความคิดเห็น โดยปราศจากอคติ

3.4 รู้จักการคิด มีการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

3.5 รู้จักโต้แย้งด้วยเหตุผล ถ้ามีการโต้แย้งในหมู่คณะให้ใช้เหตุผล และสติปัญญาเพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งยอมรับฟัง ไม่ใช้อารมณ์มาเป็นตัวตัดสินปัญหา

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555) กล่าวไว้ว่า “พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย” ประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการคือ

1. รับผิดชอบตนเองและพึ่งตนเองได้ ระบอบประชาธิปไตย คือ ระบอบการปกครองที่ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจสูงสุดในประเทศ ประชาชนในประเทศจึงมีฐานะเป็นเจ้าของประเทศ

เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงเป็นเจ้าของชีวิตและมีสิทธิเสรีภาพในประเทศของตนเอง ทำนองเดียวกับเจ้าของบ้านมีสิทธิเสรีภาพในบ้านของตน ระบอบประชาธิปไตยจึงทำให้เกิดหลักสิทธิเสรีภาพ และทำให้ประชาชนมีอิสรภาพคือเป็นเจ้าของชีวิตตนเอง “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นไท คือเป็นอิสระชน ที่พึ่งตนเองและสามารถรับผิดชอบได้ และไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลอำนาจหรือภายใต้ “ระบบอุปถัมภ์” ของผู้ใด เด็กจะเป็น “ผู้ใหญ่” และเป็น “พลเมือง” หรือสมาชิกคนหนึ่งของสังคมได้อย่างแท้จริง เมื่อสามารถรับผิดชอบตนเองได้

2. เคารพหลักความเสมอภาค ประชาธิปไตยคือระบอบการปกครองที่อำนาจสูงสุดในประเทศเป็นของประชาชน ดังนั้น ในระบอบประชาธิปไตยไม่ว่าประชาชนจะแตกต่างหรือสูงต่ำกันอย่างไร ไม่ว่าจะร่ำรวยหรือยากจน จะจบดอกเตอร์หรือจบ ป.4 จะมีอาชีพอะไร จะเป็นเจ้านายหรือเป็นลูกน้อง ทุกคนล้วนแต่เท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นเจ้าของประเทศ “พลเมือง” จึงต้องเคารพหลักความเสมอภาค และจะต้องเห็นคนเท่าเทียมกัน คือเห็นคนในแนวระนาบ (horizontal) เห็นตนเท่าเทียมกับคนอื่นและเห็นคนอื่นเท่าเทียมกับตน ไม่ว่าจะยากดีมีจน ทุกคนล้วนมีศักดิ์ศรีของความเป็นเจ้าของประเทศอย่างเสมอกัน

3. เคารพความแตกต่าง เมื่อประชาชนเป็นเจ้าของประเทศ ประชาชนจึงมีเสรีภาพในประเทศของตนเอง ระบอบประชาธิปไตยจึงให้เสรีภาพ และยอมรับความหลากหลายของประชาชน ประชาชนจึงแตกต่างกันได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเลือกอาชีพ วิถีชีวิต ความเชื่อทางศาสนา หรือความคิดเห็นทางการเมือง ดังนั้น เพื่อมิให้ความแตกต่าง นำมาซึ่งความแตกแยกในสังคม “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องยอมรับและเคารพความแตกต่างของกันและกัน เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันได้ถึงแม้จะแตกต่างกัน และจะต้องไม่มีการใช้ความรุนแรงต่อผู้ที่เห็นแตกต่างไปจากตนเอง

4. เคารพสิทธิผู้อื่น ในระบอบประชาธิปไตย ทุกคนเป็นเจ้าของประเทศทุกคนมีสิทธิเสรีภาพ แต่ถ้าทุกคนใช้สิทธิโดยคำนึงถึงแต่ประโยชน์ของตนเอง หรือเอาแต่ความคิดของตนเองเป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงสิทธิผู้อื่น หรือไม่สนใจว่าจะเกิดความเดือดร้อนแก่ผู้ใด ย่อมจะทำให้เกิดการใช้สิทธิที่กระทบกระทั่งกันจนไม่อาจจะอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไปได้ ประชาธิปไตยก็จะกลายเป็นอนาธิปไตย เพราะทุกคนเอาแต่สิทธิของตนเองเป็นใหญ่ สุดท้ายประเทศชาติย่อมจะไปไม่รอด สิทธิในระบอบประชาธิปไตยจึงจำเป็นต้องมีขอบเขต คือมีสิทธิและใช้สิทธิได้เท่าที่ไม่ละเมิดสิทธิผู้อื่น “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเคารพสิทธิผู้อื่นและจะต้องไม่ใช้สิทธิเสรีภาพของตนไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น

5. เคารพกติกา ประชาธิปไตยต้องใช้กติกา หรือกฎหมายในการปกครองไม่ใช่อำเภอใจหรือใช้กำลัง โดยทุกคนต้องเสมอภาคกันภายใต้กติกานั้น แต่ถึงแม้จะมีกฎหมาย หรือมีกติกา แต่หากว่าประชาชนไม่เคารพ หรือไม่ปฏิบัติตาม กติกาก็หามีประโยชน์อันใดไม่ ระบอบประชาธิปไตยจึงจะประสบความสำเร็จได้ต่อเมื่อมี “พลเมือง” ที่เคารพกติกา และยอมรับผลของการละเมิดกติกา “พลเมือง” จึงต้องเคารพ “กติกา” ถ้ามีปัญหาหรือมีความขัดแย้งเกิดขึ้นก็ต้องใช้วิถีทางประชาธิปไตย และใช้กติกาในการแก้ไขไม่เล่นนอกกติกา และไม่ใช้กำลังหรือความรุนแรง

6. รับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม ประชาธิปไตยมิใช่ระบอบการปกครองตามอำเภอใจ หรือใครอยากจะทำอะไรก็ทำ โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวม ดังนั้น นอกจากจะต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น และรับผิดชอบต่อผู้อื่นแล้ว “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยยังจะต้องใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยรับผิดชอบต่อสังคมด้วย โดยเหตุที่สังคมหรือประเทศชาติมิได้ดีขึ้นหรือแย่ลงโดยตัวเอง หากสังคมจะดีขึ้นได้ก็ด้วยการกระทำของคนในสังคมและที่สังคมแย่ลงไปก็เป็นเพราะการกระทำของคนในสังคม “พลเมือง” จึงต้องตระหนักว่าตนเองเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน “พลเมือง” จึงไม่ใช่คนที่ใช้สิทธิเสรีภาพตามอำเภอใจ แล้วทำให้สังคมเสื่อมลงหรือเลวร้ายลงไป

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558) ได้กล่าวไว้ว่า พื้นฐานความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยมีหลัก 3 ประการ คือ

1. เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมิอาจล่วงละเมิดได้ การมีอิสรภาพ ความเสมอภาค การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม ยอมรับความแตกต่างของทุกคน

2. เคารพสิทธิ เสรีภาพ และกฎหมาย กติกาของสังคมเป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ มีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรม มีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกละเมิด

3. รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคมในการดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคม ช่วยเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล

Dewey (1976) กล่าวถึงพฤติกรรมของบุคคลที่เป็นบุคคลประชาธิปไตย 3 ลักษณะดังนี้

1. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิดและการกระทำของบุคคลอื่น การกล้าแสดงความคิดเห็นและแสดงออกมาโดยไม่ล่วงเกินผู้อื่น

2. การแบ่งปัน ร่วมมือ และการประสานงานกัน ได้แก่ การอาสารับทำงานตามความสามารถ การให้ความร่วมมือตามอัตภาพ การประสานงานและทำงานตามแผนที่ได้มีมติร่วมกัน

3. การมีความเชื่อมั่นในวิธีการทางปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือกิจกรรมใดๆ ด้วยความรอบคอบและใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

Kelly (1995: 28 – 49), อ้างถึงใน (ชูชีพ ประทุมเวียง, 2547) กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยว่าประกอบด้วย

1. เคารพในสิทธิมนุษยชน

2. คำนึงถึงความเสมอภาค

3. คำนึงถึงความอิสระในการแสดงความคิดเห็น

4. คำนึงถึงส่วนรวม

Hursh (2000: 5 – 6), อ้างถึงใน (ชูชีพ ประทุมเวียง, 2547) กล่าวถึงผู้ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยมีลักษณะ ดังนี้

1. คิดอย่างมีเหตุผล

2. มีค่านิยมประชาธิปไตย

3. ให้ความร่วมมือ

4. มีความรับผิดชอบ

5. มีความเสมอภาค

6. เคารพในเรื่องสิทธิ

7. รู้จักบทบาทหน้าที่

8. ปรับตัวได้ แก้ปัญหาได้

2 บุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต

จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553) กล่าวไว้ว่า คุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยแบ่งเป็น 3 ด้านใหญ่ๆ ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านทักษะส่วนบุคคล ซึ่งเกี่ยวกับการคิดและการทำงาน ได้แก่ สามารถคิด/วิเคราะห์ได้อย่างเป็นระบบ ยึดมั่นหลักธรรม สามารถแก้ปัญหาได้ มีความรับผิดชอบต่อตนเอง

2. คุณลักษณะด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม ได้แก่ ตระหนักถึงประโยชน์/ปัญหาในฐานะสมาชิกของชุมชน/ประเทศ/โลก เข้าใจ/ยอมรับความแตกต่าง/เคารพผู้อื่น สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นมีความรับผิดชอบต่อสังคม และมีวิถีชีวิตที่ไม่ส่งผลร้ายต่อชุมชน/สิ่งแวดล้อม

3. คุณลักษณะด้านความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย ได้แก่ มีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ ยึดหลักสิทธิมนุษยชน ยึดหลักยุติธรรม มีจิตสำนึก/ค่านิยมประชาธิปไตย มีความรู้ ความเข้าใจการเมืองการปกครองและ ยึดมั่นในกฎหมาย

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (2523ก) ให้ความเห็นว่าคุณลักษณะของคนที่มีความเป็นประชาธิปไตยมีดังนี้

1. เป็นคนที่มีความคิดเป็นของตนเอง ไม่นิยมการยอมตามความคิดเห็นของผู้อื่น เว้นแต่จะถูกชักจูง ชักจูงให้คล้อยตามได้

2. มีเหตุผลที่ควรจะเชื่อถือ

3. เป็นคนที่ปรับตัวเข้ากับ สภาพใหม่ๆ ได้ง่าย

4. เป็นคนที่มีความรับผิดชอบ ผูกพันกับสิ่งที่เขาได้กระทำลงไป

5. ไม่มีอคติต่อผู้ที่มีความแตกต่างจากตน เช่น นับถือศาสนาอื่นหรือเชื้อชาติอื่น

6. คิดถึงคนอื่นในฐานะที่คนคนนั้นเป็นตัวของเขา ไม่ใช่เป็นการจัดประเภทให้เขา เช่น ไม่ไปเรียกเขาว่า “พวกหัวรุนแรง” หรือ “พวกฝ่ายซ้าย” โดยไม่มีเหตุผล

7. มองโลกในแง่ดีเสมอ

8. มีศรัทธาและความหวังต่อชีวิต ไม่ยอมก้มหัวให้กับผู้ยิ่งใหญ่ง่ายๆ แม้ว่าจะยอมรับในอำนาจ แต่อำนาจนั้นต้องมีเหตุผลและมีความชอบธรรม

วิสุทธิ์ โพธิแท่น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554) กล่าวไว้ว่า การแสดงออกมาให้เห็นได้ทางพฤติกรรมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยควรประกอบด้วยดังนี้

1. ความมีเหตุผล คือ การดำรงและดำเนินชีวิตของนักประชาธิปไตยนั้นจะต้องใช้เหตุผลประกอบเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับส่วนรวม หรือเกี่ยวข้องกับคนอื่นๆ เหตุผลที่นำมาใช้นั้นจะต้องพิจารณาถึงความสมเหตุสมผลเป็นสำคัญ กล่าวคือ ต้องเป็นเหตุผลที่มีพื้นฐานของข้อเท็จจริงรองรับหากสิ่งนั้นเป็นเรื่องทางวัตถุหรือรูปธรรม และถ้าหากสิ่งนั้นเป็นนามธรรมก็ต้องสามารถแสดงความสมเหตุสมผลตามหลักตรรกศาสตร์อันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

2. เคารพตนเคารพท่าน หรือการเคารพซึ่งกันและกัน คือ การเคารพในความเป็นคนหรือในความเป็นมนุษย์โดยไม่แบ่งชั้นวรรณะ ไม่ดูถูกดูแคลนกันเพราะถือยศ ถือศักดิ์ ถือฐานะ ถือชาติกระกูล ถือชนชั้น และการเคารพในความสามารถของกันและกัน โดยนักประชาธิปไตยจะไม่ขัดขวางหรืออิจฉาริษยาผู้ที่มีความสามารถในทางสุจริต ให้มีโอกาสได้แสดงความสามารถและพร้อมจะยกย่องชมเชย ซึ่งคนเราเมื่อมีความเคารพซึ่งกันและกันในทุกด้านมากขึ้นเท่าใด ก็จะเกิดความเชื่อถือซึ่งกันและกันมากขึ้นเท่านั้น ก็จะมีความรักความปรารถนาดีต่อกันทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีต่อกันในสังคมสามารถรวมพลังในการสร้างสรรค์และแก้ปัญหาของสังคมและประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

3. อดกลั้นในความแตกต่าง คือ การยอมรับความแตกต่างของกันและกันว่าเป็นสิ่งปกติของมนุษย์ ทั้งความแตกต่างในเรื่องกายภาพและในเรื่องพฤติกรรม ความรู้สึกนึกคิด การแสดงออกซึ่งความคิดเห็น ตราบใดที่ความแตกต่างนั้นไม่ทำความเดือดร้อนเสียหายแก่ผู้ใด ผู้มีวัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตยจะไม่กล่าวหาใครง่าย ๆ โดยไม่คิดใคร่ครวญให้รอบคอบเสียก่อน ซึ่งการอดกลั้นในความแตกต่างจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อคนเรามีความเคารพซึ่งกันและกันอันนำมาซึ่งการเห็นพ้องต้องกันที่จะไม่เห็นด้วยกันได้ และสามารถสร้างเอกภาพในความแตกต่างของการอยู่ร่วมกันในสังคมได้

4. ตกลงกันอย่างสันติวิธี คือ การดำรงและดำเนินชีวิตร่วมกันในสังคมอย่างสันติถ้อยทีถ้อยอาศัย เอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้วยความรักความปรารถนาดีต่อกัน ไม่มุ่งร้าย ไม่ริษยาอาฆาตหรือไม่ใช้ความรุนแรงไม่ว่ารูปแบบใดในการตัดสินปัญหา เช่น ด่าทอ ใช้กำลัง เป็นต้น ในขณะที่การถกเถียงคือการแลกเปลี่ยนข้อเท็จจริงและความคิดเห็นอย่างสุภาพด้วยเหตุผลเพื่อพยายามหาข้อสรุปที่น่าจะเป็นประโยชน์มากที่สุดกับทุกคนทุกฝ่าย การถกเถียงเป็นเรื่องปกติธรรมดาในสังคม

ประชาธิปไตยซึ่งต่างกับการทะเลาะที่เป็นการมุ่งเอาชนะคะคานกันฝ่ายเดียวโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริง เหตุผลและความควรไม่ควร การทะเลาะเป็นการขาดการเคารพซึ่งกันและกัน อาจมีแม้กระทั่งการใช้ความรุนแรงด้วยวาจาหรือความรุนแรงด้วยกำลังหรืออาวุธ

5. รู้จักมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ ผู้มีวัฒนธรรมประชาธิปไตยจะต้องรู้จักที่จะมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยการกระทำอย่างสมเหตุสมผลตามหลักการประชาธิปไตย เพื่อที่จะให้เกิดความถูกต้องเหมาะสม และเป็นประโยชน์ต่อสังคมมากกว่าเป็นโทษ เช่น การมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ผู้ลงคะแนนแต่ละคนก็ต้องรู้จักเลือกโดยพิจารณาเปรียบเทียบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับผู้สมัคร และพรรคการเมืองที่ผู้สมัครสังกัด ถ้าไม่ทราบก็ต้องพยายามแสวงหาข้อมูลมาเพื่อให้ทราบมากที่สุดแล้วลงคะแนนด้วยความรอบคอบเพื่อให้ได้ผู้ที่ดีที่สุด หรือผู้ที่เลวน้อยที่สุด

6. ไม่ลืมเรื่องสิทธิและหน้าที่ คือ ทุกคนในสังคมประชาธิปไตยต้องตระหนักว่าแต่ละคนต่างก็มีทั้งสิทธิและหน้าที่ตามหลักการกติกาของประชาธิปไตย สิทธิ คือ ประโยชน์ที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้ หรือสิ่งที่คนแต่ละคนจะได้จากสังคม ซึ่งคนแต่ละคนจะต้องใช้สิทธิของตนเองให้เหมาะสมโดยไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น หน้าที่ คือ สิ่งที่คนแต่ละคนจะต้องทำให้แก่สังคมและประเทศชาติ คนแต่ละคนก็ต้องทำหน้าที่ในฐานะต่าง ๆ ที่ตนเป็นอยู่ในประเทศ เช่น ในฐานะเป็นราษฎรของประเทศ ในฐานะเป็นสมาชิกชุมชนในฐานะเป็นผู้ทำงานในหน่วยงาน เป็นต้น

7. ทำดีเพื่อประโยชน์ส่วนรวม คือ การที่แต่ละคนคิดและทำตนให้เกิดประโยชน์ร่วมของส่วนรวมเพราะประโยชน์ส่วนรวมคือประโยชน์ของทุกคนร่วมกัน เมื่อส่วนรวมได้ประโยชน์คนแต่ละคนก็ได้ประโยชน์ด้วยเพราะคนแต่ละคนเป็นองค์ประกอบของคนทั้งหมด ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าคนแต่ละคนจะแสวงประโยชน์ส่วนตัวไม่ได้ คนแต่ละคนย่อมแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวได้เสมอตราบใดที่ประโยชน์ส่วนตัวหรือการแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวนั้นไม่ทำให้ผู้อื่นเสียหายหรือเดือดร้อน อย่างไรก็ตาม ถ้าแต่ละคนแต่ละกลุ่มคิดถึงแต่เรื่องผลประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง จนทำให้ประโยชน์ส่วนรวมเสียหายหรือประโยชน์ผู้อื่นเสียหายอย่างไม่ยุติธรรมแล้ว สังคมย่อมไม่อาจสงบสุข

8. มีอุดมการณ์ร่วมคือประชาธิปไตยแน่วแน่วัฒนธรรมประชาธิปไตยในข้อนี้แสดงให้เห็นว่า การจะสร้าง พัฒนา และธำรงรักษาความเป็นประชาธิปไตยของประเทศให้อยู่ในระดับสูงได้นั้น คนส่วนใหญ่ในประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ผู้นำ” ในระดับต่าง ๆ ของสังคมต้องรู้จักและเข้าใจสาระสำคัญของประชาธิปไตย และต้องมีความต้องการประชาธิปไตยด้วย

9. เห็นแก่ประเทศชาติ หรือมีความรักชาติ หมายความว่า การที่คนเรามีความสำนึกในความเป็นชาติของตน เป็นจิตสำนึกของความเป็นชาตินิยม เป็นความรักและภูมิใจในประเทศชาติของตน ต้องการให้ประเทศชาติเจริญรุ่งเรือง ราษฎรพลเมืองมีความสันติสุข มีการร่วมกันทำนุบำรุงสิ่งที่ดีอยู่แล้ว และสร้างสิ่งดีที่ขาดแคลนขึ้นมาใหม่ ขจัดสิ่งที่ไม่ดีงามซึ่งขวางกั้นความสงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองให้หมดไปหรือลดทอนลงให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เป็นการรู้จักแยกแยะส่วนดีส่วนไม่ดีโดยแก้ไขส่วนที่ไม่ดีพร้อมกับเสริมสร้างส่วนที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น โดยไม่มีความจำเป็นต้องมุ่งร้ายหรือรุกรานใครหรือประเทศใด

10. พัฒนาความรู้ความสามารถของตน หมายความว่า คนที่มีคุณภาพที่จะสามารถช่วยสร้างชาติให้เจริญรุ่งเรืองได้นั้นจะต้องพัฒนาความรู้ความสามารถของตนเองและของกันและกันอยู่เสมอ ให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก คนเราเมื่อเชื่อว่าตนเองมีความรู้ความสามารถก็จะมีความมั่นใจในตัวเองและในการกระทำของตัวเอง คนที่มีความมั่นใจในตัวเองย่อมมีโอกาสที่จะทำการสิ่งใดให้ประสบความสำเร็จได้มากกว่าคนที่ไม่มีความมั่นใจในตัวเอง

สุขุม นวลสกุล (2539) กล่าวถึง บุคคลในฐานะวิถีชีวิตความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มีดังนี้

1. การเคารพหลักการเหตุผล (Rational) มากกว่าการเคารพตัวบุคคล โดยเคารพและยอมรับว่าคนทุกคนมีสติปัญญาและเหตุผลในขอบเขตที่ต่างกัน

2. การรู้จักการประนีประนอม (Compromise) เป็นการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกัน แต่ต้องไม่ทำให้ความเห็นที่แตกต่างนำพาไปสู่ความแตกแยก

3. การมีระเบียบวินัย (Discipline) คนทุกคนต้องปฏิบัติตามกฎหมายบ้านเมืองโดยแท้ ไม่ยอมให้คนหนึ่งคนใดทำตามอารมณ์และใจของตนเอง

4. การมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม (Public Mind) การดำเนินกิจกรรมใดๆ ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวมเป็นสำคัญ

5. การรู้จักมีส่วนร่วมในการปกครอง (Participation) เป็นความสามารถแสดงสิทธิและหน้าที่ในการกำกับติดตามตรวจสอบการบริหารจัดการของบ้านเมืองทุกมิติ

Berman. (1990) กล่าวถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ว่าควรมีลักษณะดังนี้

1. การเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน มีส่วนร่วมในการตัดสินใจของสังคม มีการทำงานร่วมกัน ยอมรับและยินดีกับความคิดเห็นที่ดีของบุคคลอื่น

2. การพัฒนาทักษะทางสังคม เช่น การสื่อสาร การประสานงาน การขจัดความขัดแย้ง การสำรวจความคิดเห็นของชุมชน เป็นต้น

3. การให้โอกาสบริการสังคม เช่น การช่วยเหลือบุคคลอื่น การพัฒนาชุมขน โรงเรียน วัด เป็นต้น

4. ความเข้าใจในการมีส่วนร่วมทางสังคม รู้จักการหาความเห็นร่วมกันและแก้ปัญหาด้วยกระบวนการกลุ่ม

5. พิจารณาปัญหาตามสภาพความเป็นจริง รู้จักแก้ปัญหาด้วยการขจัดความรู้สึกหรือความเห็นส่วนตัว สามารถเจรจาออมชอมได้และมีความกล้าที่จะเผชิญปัญหา

Daniel (1953) กล่าวไว้ว่า ค่านิยมประชาธิปไตยที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่เป็นประชาธิปไตย ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1. เป็นคนที่มีทัศนคติที่ดีต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

2. มีทัศนคติหรือความเชื่อว่า รัฐและรัฐบาลเป็นเครื่องมือของสังคม

3. ยึดถือค่านิยมพื้นฐานเรื่องความเป็นปัจเจกชน

4. มีความเชื่อในสิทธิในการปฏิวัติของมวลชน

Ebenstien. (1973) กล่าวไว้ว่า บุคคลที่มีความเป็นประชาธิปไตยจะมีคุณลักษณะดังนี้

1. เป็นคนที่มีเหตุผล ยอมรับความจริง เคารพในศีลธรรมและส่วนรวม

2. มีความเคารพซึ่งกันและกันและมีความสามัคคีอันดี

3. ถือหลักของการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ

4. เคารพกฎหมายและดำเนินชีวิตในกรอบของกฎหมาย

Laski (1967) กล่าวถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ว่าเป็นวิถีในการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคม ซึ่งประกอบด้วยลักษณะ ดังนี้

1. วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

2. เคารพซึ่งกันและกัน ทั้งด้านความเป็นมนุษย์และความสามารถ

3. ตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประณีประนอมและอดกลั้นเมื่อมีความเห็นที่ไม่ตรงกัน

จากคุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตย สรุปได้ว่า จำแนกออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ 1) บุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ คือความเชื่อ ความศรัทธาของบุคคล ซึ่งประกอบด้วยหลักการ คือ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค 2) บุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต คือแนวทางการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในชีวิตประจำวัน ซึ่งประกอบด้วยหลักการ คือการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ในตารางที่ 11 ดังนี้

ตารางที่ 11 การสังเคราะห์คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย

นักการศึกษา / **บุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย**	กรมวิชาการ (2542: 58)	กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17)	การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (2555: 21)	จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553: 33)	ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523: 20)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550)	สาโรช บัวศรี (2520: 66-68)	สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22)	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558: 12-13)	Berman (1990: 75-80)	Daniel Wit (1953: 112-121)	Dewey (1976: 81-99)	Ebenstien (1973: 142-152)	Hursh. 2000: 5-6)	Kelly. 1995: 28 – 49)	Laski (1967: 84)	**รวม**
1. พึ่งตนเองได้				✓		✓													2
2. มีความคิดเป็นของตนเอง		✓			✓			✓					✓						4
3. รู้และเข้าใจ			✓	✓		✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓		✓			10
4. รู้จักบทบาทหน้าที่								✓			✓					✓			3
5. จิตสำนึกและศรัทธา							✓									✓			2
6. จิตสำนึกในหลักนิติธรรม				✓			✓				✓				✓				4
7. ยึดมั่นในหลักเสมอภาค						✓					✓					✓	✓		4

ตารางที่ 11 การสังเคราะห์คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

บุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย / นักการศึกษา	กรมวิชาการ (2542: 58)	กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17)	การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (2555: 21)	จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553: 33)	ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523: 20)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550)	สาโรช บัวศรี (2520: 66-68)	สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22)	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558: 12-13)	Berman (1990: 75-80)	Daniel Wit (1953: 112-121)	Dewey (1976: 81-99)	Ebenstien (1973: 142-152)	Hursh. 2000: 5-6)	Kelly. 1995: 28 – 49)	Laski (1967: 84)	รวม
8. จิตสำนึกยุติธรรม				✓			✓												2
9. จิตสำนึกในเสรีภาพ		✓					✓				✓			✓					4
10. เคารพบุคคล	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓	✓		✓	13
11. เคารพสิทธิผู้อื่น	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓		✓	✓	13
12. เคารพความคิดผู้อื่น	✓		✓	✓				✓	✓					✓				✓	7
13. เคารพกฎระเบียบ	✓		✓	✓		✓	✓	✓	✓		✓			✓	✓				10
14. รู้จักปรับตัว					✓							✓				✓			3

ตารางที่ 11 การสังเคราะห์คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

นักการศึกษา / บุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย	กรมวิชาการ (2542: 58)	กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17)	การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง (2555: 21)	จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553: 33)	ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523: 20)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550)	สาโรช บัวศรี (2520: 66-68)	สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22)	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558: 12-13)	Berman (1990: 75-80)	Daniel Wit (1953: 112-121)	Dewey (1976: 81-99)	Ebenstien (1973: 142-152)	Hursh. 2000: 5-6)	Kelly. 1995: 28 – 49)	Laski (1967: 84)	รวม
15. ยอมรับฟังความคิดเห็น		✓	✓		✓		✓	✓	✓									✓	7
16. วิจารณ์ด้วยเหตุผล	✓	✓	✓	✓	✓			✓	✓	✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓	15
17. มีจิตสาธารณะ			✓					✓				✓					✓		3
18. ระเบียบวินัย							✓			✓									2
19. มองโลกในแง่ดี				✓	✓							✓	✓						4
20. รู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓		✓		15
21. ปรึกษาหารือกับผู้อื่น				✓								✓		✓	✓			✓	5

ตารางที่ 11 การสังเคราะห์คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

นักการศึกษา / บุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย	กรมวิชาการ (2542: 58)	กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17)	การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง(2555: 21)	จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553: 33)	ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523: 20)	ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)	ลิขิต ธีรเวคิน (2546)	วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550)	สาโรช บัวศรี (2520: 66-68)	สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22)	สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (2558: 12-13)	Berman (1990: 75-80)	Daniel Wit (1953: 112-121)	Dewey (1976: 81-99)	Ebenstien (1973: 142-152)	Hursh. 2000: 5-6)	Kelly. 1995: 28 – 49)	Laski (1967: 84)	รวม
22. ร่วมมือกันวางแผน			✓	✓				✓	✓	✓		✓	✓	✓	✓	✓			10
23. รับผิดชอบต่อส่วนรวม		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓			✓		✓			12
24. ไม่มีอคติต่อผู้ที่แตกต่าง				✓	✓	✓	✓	✓			✓								6
25. มีส่วนร่วมทางการเมือง				✓				✓											2

จากแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญที่มีคะแนนรวมเกิน 50 เปอร์เซ็นของจำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ได้เป็น 8 ประการ ดังนี้

1. การวิจารณ์ด้วยเหตุผล

2. การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น

3. การเคารพบุคคล

4. การเคารพสิทธิผู้อื่น

5. การรับผิดชอบต่อส่วนรวม

6. ความรู้และความเข้าใจ

7. การเคารพกฎระเบียบ

8. การร่วมมือกันวางแผน

ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาจัดกลุ่มคุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ดังแสดงในตาราง 12

ตารางที่ 12 การสังเคราะห์การจัดกลุ่มคุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย

(ความรู้ประชาธิปไตย)	**(ความร่วมมือประชาธิปไตย)**	**(ความเคารพประชาธิปไตย)**
1. ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย	1. การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย	1. การเคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย
2. การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย	2. การร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย	2. การเคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย
	3. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย	3. การเคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย

4. พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของนิสิตปริญญาตรี ซึ่งวัดได้จากการประเมินและการสังเกตของพฤติกรรมจากการบันทึกหลังสอน ซึ่งแบ่งออก เป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

4.1) ด้านความรู้ประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การใช้สติปัญญาในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

4.1.1) ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถรอบรู้ โดยการระลึกได้ในสิ่งที่เรียนรู้มาจากตำราในสังคมประชาธิปไตย

4.1.2) การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถใช้เหตุผลในการพิจารณา โดยปราศจากอคติหรืออารมณ์จากประเด็นปัญหาในสังคมประชาธิปไตย

4.2) ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมในการทำงานในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

4.2.1) การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถเสียสละต่อผู้อื่น โดยไม่มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตัวในสังคมประชาธิปไตย

4.2.2) การร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถช่วยกันทำกิจกรรมกับหมู่คณะ โดยไม่ละเลยเพิกเฉยต่อการกระทำใดๆ ในสังคมประชาธิปไตย

4.2.3) ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือสาธารณะสมบัติในสังคมประชาธิปไตย

4.3) ด้านความเคารพประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การตระหนักถึงคุณค่าในข้อปฏิบัติในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

4.3.1) การเคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถใช้กริยาวาจาสุภาพ อ่อนน้อมกับบุคคลในสังคมประชาธิปไตย

4.3.2) การเคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยไม่ละเมิดหรือบังคับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนในสังคมประชาธิปไตย

4.3.3) การเคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ ในสังคมประชาธิปไตย

2.6 รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

การสร้างพลเมืองสังคมประชาธิปไตยจะพัฒนาได้นั้น ครูผู้สอนจำเป็นต้องสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่อง "พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย" ที่ถูกต้อง เมื่อมีความรู้แล้ว จะต้องนำไปปฏิบัติให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตตามวิถีสังคมไทย ทำให้ผู้เรียนมองเห็นความจริงจากความหลากหลายอย่างมีเหตุผล ซึ่งมีนักวิชาการได้เสนอรูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยไว้มากมาย ดังนี้

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542) ได้กล่าวไว้ว่า การศึกษาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมในอุดมการณ์ประชาธิปไตยควรปลูกฝังระบบการศึกษาของชาติทั้ง 3 ด้าน คือ ภาคการศึกษาพื้นฐาน การศึกษานอกโรงเรียน และการศึกษาต่อเนื่องโดยเน้นในภาคปฏิบัติพร้อมๆ กับการปลูกฝังด้านทฤษฎี ตัวอย่างการให้การศึกษาภาคปฏิบัติในโรงเรียนระดับพื้นฐาน เช่น เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบริหารกันเองในบางเรื่อง เป็นต้นว่าให้อำนาจการบริหารกิจบางอย่างของโรงเรียน การเรียนในชั้นเรียน และระบบบริหารโรงเรียน ครู อาจารย์ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับรู้ถึงความเป็นประชาธิปไตยโดยการปฏิบัติจริง

ทิศนา แขมมณี (2536) ได้กล่าวไว้ว่า การปลูกฝังประชาธิปไตยควรเริ่มต้นในสถาบันครอบครัว และโรงเรียนเป็นสถาบันที่รองลงมา วิธีการสร้างและปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียนที่สำคัญจะต้องผ่านการเรียนการสอนและกิจกรรมจำนวนมาก โดยผ่านกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่สอนให้เข้าใจเนื้อหา แนวคิด และการปฏิบัติกิจกรรรมต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552) ได้กล่าวไว้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เน้นให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตยนั้น ผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย โดยผู้สอนให้โอกาสและเวลากับผู้เรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรม และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตยที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมประชาธิปไตยและเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมอย่างจริงจังทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ได้แก่ การเล่นเกม และการสังเกตการเล่นตามกฎกติกา การฟังนิทานและร่วมแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมติและร่วมอภิปราย วาดภาพ เล่าเรื่องจากภาพ เขียนบรรยายโดยเสรีสร้างแผนผังความคิด จัดนิทรรศการ ประกวดผลงาน สำรวจสภาพปัจจุบันของห้องเรียน โรงเรียน ตลาด ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ การทำโครงงาน การศึกษา

เอกสารและตอบประเด็นคำถาม การวิพากษ์การวิจารณ์ข่าวสารข้อมูล และการฝึกปฏิบัติ ฝึกการวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่างๆ

ค่ายเป็นวิธีการจัดการเรียนรู้หนึ่งที่จัดขึ้นในรูปของกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียนเพื่อพัฒนาส่งเสริมสนับสนุนรวมถึงป้องกันและแก้ปัญหาของผู้เรียน ให้ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริงและเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมการเรียนรู้ที่มีบรรยากาศ กิจกรรม กระบวนการ สถานที่ และสถานการณ์ที่สามารถช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตลอดเวลาการออกค่ายประชาธิปไตย ทั้งที่เป็นการเรียนรู้ในระดับบุคคล (Individual) การเรียนรู้จากเพื่อน (Peer learning) การเรียนรู้ในกลุ่ม (Cooperative Leaning) การเรียนรู้จากการสังเกตและการเลียนแบบจากตัวแบบ (Observational Learning and Modeling) และเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง (Experiential Learning) ซึ่งกระบวนการเหล่านี้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างสูงสุดทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ เห็นคุณค่าของการเป็นทีม พัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาคุณลักษณะทางสังคม เสริมสร้างทักษะการสื่อสาร รวมถึงการสร้างความเชื่อมั่นและเห็นคุณค่าของตนเอง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะ

ตารางที่ 13 การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักวิชาการ

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีของนักวิชาการ	ในห้องเรียน	กิจกรรมที่จัดการเรียนรู้	นอก ห้องเรียน	กิจกรรมที่จัดการเรียนรู้
เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ (2542: 191)	✓	ครู อาจารย์ ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมรับรู้ถึงความเป็นประชาธิปไตยโดยการปฏิบัติจริง	✓	เปิดโอกาสให้ผู้เรียนบริหารกันเองในบางเรื่อง เป็นต้นว่าให้อำนาจการบริหารกิจบางอย่างของโรงเรียน
ทิศนา แขมมณี (2536: 78)	✓	ผ่านการเรียนการสอนและกิจกรรมจำนวนมาก โดยผ่านกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ที่สอนให้เข้าใจเนื้อหา แนวคิด และการปฏิบัติกิจกรรรมต่อเนื่อง	✓	ควรเริ่มต้นในสถาบันครอบครัว
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552: 2-6)	✓	ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนเล่นเกม สังเกตการเล่นตามกฎกติกา ฟังนิทานและร่วมแสดงความคิดเห็น แสดงบทบาทสมมติและร่วมอภิปราย วาดภาพ เล่าเรื่องจากภาพ เขียนบรรยายโดยเสรีสร้างแผนผังความคิด สำรวจสภาพปัจจุบันของห้องเรียน	✓	ผู้สอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนจัดนิทรรศการ ประกวดผลงาน สำรวจสภาพปัจจุบันของโรงเรียน ตลาด ชุมชน ท้องถิ่นและประเทศ การรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การศึกษาแหล่งเรียนรู้ การทำโครงงาน การศึกษาเอกสารและตอบประเด็นคำถาม การวิพากษ์ การวิจารณ์ข่าวสารข้อมูล และฝึกปฏิบัติฝึกการวิเคราะห์ และการออกค่าย
สังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับกิจกรรมและการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยของผู้วิจัย	✓	ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการช่วยเหลือพึ่งพากัน ปฏิสัมพันธ์รับผิดชอบร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม ผ่านกระบวนการกลุ่ม กระตุ้นผู้เรียนรวบรวมข้อมูลจากการตำรา เอกสารในห้องเรียนที่มีความยืดหยุ่นในความเป็นประชาธิปไตย	✓	ผู้สอนส่งเสริมให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติในการกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลในชุมชนท้องถิ่นเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย โดยดำเนินการเดินรณรงค์ให้ความรู้บุคคลในชุมชนท้องถิ่น เผยแพร่ในสื่อ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายนิเทศฯลฯ

ภาพที่ 2 การแสดงกิจกรรมและการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เห็นเป็นรูปธรรม

กิจกรรมและการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน

⇩

1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R)

1.1) ผู้สอนชี้แจงผู้เรียนเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

1.2) ผู้สอนนำเสนอภาพตัวอย่าง วีดีโอ ข่าว โทรทัศน์ สถานการณ์ กรณีศึกษา ฯลฯ และตั้งคำถามถามผู้เรียนว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอะไรคือปัญหา ผู้เรียนเคยประสบหรือไม่อย่างไร

⇩

2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I)

2.1) ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียน 5-6 คน

2.2) ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ว่าอะไรคือต้นตอของปัญหา และมีแนวทางในการแก้ปัญหานั้นอย่างไร จากการอภิปรายในกลุ่ม

2.3) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสืบค้น เอกสาร ตำราเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา และแนวทางในการแก้ปัญหาในเหตุการณ์หรือสถานการณ์

2.4) ผู้เรียนร่วมกันเขียนสรุปสาเหตุของปัญหา และขั้นตอนในการแก้ปัญหาลงในกระดาษ

⇩

กิจกรรมและการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน

ภาพที่ 2 แสดงกิจกรรมและการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้เห็นเป็นรูปธรรม (ต่อ)

กิจกรรมและการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน

3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E)

3.1) ผู้สอนกำหนดหัวข้อและอธิบายกฎเกณฑ์กติกาของการแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกมจำลองสถานการณ์ที่เกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

3.2) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการแสดงบทบาทสมมติ เล่นเกมจำลองสถานการณ์ตามที่เตรียมไว้

3.3) ผู้สอนถามผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้ อารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับว่าเป็นอย่างไร ทำไมจึงแสดงบทบาทเช่นนั้น และหากผู้เรียนเป็นบุคคลในเหตุการณ์ที่สวมบทบาท ชีวิตจริงจะปฏิบัติตนเช่นนั้นหรือไม่อย่างไร

4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E)

4.1) ผู้สอนกำหนดหัวข้อและอธิบายกฎเกณฑ์กติกาการโต้วาทีในประเด็นญัตติ "จิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย"

4.2) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์

4.3) ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดอีกครั้งในเนื้อหาบทเรียนเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

กิจกรรมและการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน

5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)

5.1) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมเดินรณรงค์บุคคลนอกห้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแล้วจัดทำตารางการปฏิบัติงานและมอบหมายผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน

5.2) ดำเนินการเดินรณรงค์ให้ความรู้บุคคลนอกห้องเรียน โดยเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายนิเทศ แผ่นซีดี ฯลฯ

กิจกรรมและการจัดการเรียนรู้ในห้องเรียน

กิจกรรมและการจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน

⇩

สิ่งที่คาดหวัง

พฤติกรรมประชาธิปไตย

1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย (K)

1.1) ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย

1.2) การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย

2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย (P)

2.1) การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย

2.2) ร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย

2.3) รับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย

3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย (A)

3.1) เคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย

3.2) เคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย

3.3) เคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย

2.7 แนวคิดเกี่ยวกับการวัดพฤติกรรมประชาธิปไตย

จากพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งสามด้าน คือ ด้านความรู้ประชาธิปไตย ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย และด้านความเคารพประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้นำแนวคิดเกี่ยวกับจิตสำนึกมาวัดพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. กระบวนการเกิดจิตสำนึก

เมธี ปิลันธนานนท์ (2526) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเกิดจิตสำนึกมี 5 ขั้นตอนดังนี้

1. ความรู้สึก มีความรู้สึกสะดุดใจจากสิ่งที่ตนกระทำอยู่ หรือเคยมีประสบการณ์เกิดการยั้งคิดในค่านิยมที่ตนมีอยู่

2. ความคิดเห็น แบ่งเป็นหลายประเภท คือ

2.1 เป็นความคิดเห็นอย่างมีระดับด้วยกัน คือ ระดับความจำ การแปลความ การประยุกต์ใช้ การตีความ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมิน

2.2 เป็นความคิดเห็นแบบวิพากษ์วิจารณ์ ซึ่งแยกแยะข้อเท็จจริง จากความคิดเห็นส่วนตัว มีอคติ ซึ่งบางครั้งอาจไม่ถูกต้อง และข้อขัดแย้งออกจากสิ่งที่เป็นสัจจะหรือข้อเท็จจริง รวมถึงการวิพากษ์วิจารณ์ การโฆษณาชวนเชื่อ และพฤติกรรมที่ทำตามๆ กันมา เป็นต้น

2.3 เป็นความคิดตามหลักตรรกวิทยา ความคิดแบบสร้างสรรค์ ความคิดจากทักษะด้านพุทธิศึกษา เช่น การใช้ภาษา การคำนวณ และการวิจัย เป็นต้น

3. การติดต่อสื่อสารและการถ่ายทอด สามารถทำได้ทั้ง โดยคำพูด โดยทางอื่น เช่น การส่งข่าวโดยถ้อยคำที่เขียน การฟัง การวาดรูป การถาม การใช้ข้อมูล และรับข้อมูลป้อนกลับ การแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง เป็นต้น

4. การเลือกเชื่อและเกิดศรัทธา ขั้นตอนนี้เป็นการพิจารณาหาข้อสรุปจากทางเลือกต่างๆ มีการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ เลือกการกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูล การแก้ปัญหา การวางแผน และการเลือกอย่างอิสระ สำหรับขั้นตอนนี้เมื่อได้มีการติดต่อสื่อสารและถ่ายทอดกันแล้ว การเห็นพ้องต้องกัน การสนับสนุนกัน การนิยมร่วมกันจะทำให้คนเลือกเชื่อและเกิดศรัทธาในการพึ่งตนเองว่าเป็นสิ่งที่ดีและยึดมั่นไว้ในใจ

5. การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ทำตามซ้ำกับที่เคยทำมาหรือจากที่เลือกใหม่ เมื่อมาถึงขั้นตอนนี้ จะเกิดความเชื่อถือศรัทธาในพฤติกรรม ซึ่งก็จะเป็นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ของบุคคลนั้น

ลินดา เกณฑ์มา (2552) ได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเกิดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในสังคม สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มี 4 ขั้นตอนดังนี้

1. กระตุ้นให้เกิดความสนใจ/เตรียมการ วิเคราะห์จุดมุ่งหมายและเนื้อหาวิชา ปฐมนิเทศการเรียน สำรวจความรู้สึก ประสบการณ์ เสนอประเด็นปัญหา วางแผนสำรวจชุมชน วางแผนเตรียมแหล่งเรียนรู้ ตำรา สื่อ วัสดุ และประสานงานผู้ที่เกี่ยวข้องในการเรียนการสอน

2. สร้างปฏิกิริยาตอบสนอง เน้นให้ค้นคว้าหาความรู้จากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ การอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดในประเด็นปัญหาและเหตุการณ์ร่วมสมัยจากการอ่านบทวิจารณ์ บทความ และอื่นๆ การเสวนากับนักปราชญ์ชาวบ้าน และผู้นำชุมชน การศึกษาภาคสนาม การศึกษาสำรวจชุมชน การนำประสบการณ์มาวิเคราะห์โดยอ้างอิงทฤษฎีวิชาการ และจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้ที่ได้

3. สร้างคุณค่าและประสบการณ์ จัดหาประสบการณ์ตรงให้ผู้เรียน การประชุมแบ่งงานรับผิดชอบ ปฏิบัติกิจกรรมรับใช้ชุมชน การเข้าร่วมกับองค์กร/ชาวบ้านเพื่อสร้างความเข้าใจ การปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน การวิเคราะห์ไตร่ตรองและเขียนบันทึกการทำงาน บันทึกความรู้ต่างๆ ที่ได้จากชุมชน องค์กรที่เข้าร่วมกิจกรรม

4. วิเคราะห์ไตร่ตรองและชื่นชมในคุณค่า เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ความคิดพิจารณาไตร่ตรองผลการปฏิบัติกิจกรรมการออกรับใช้สังคม ตลอดจนสรุปผลและนำเสนอรายงานส่งรูปเล่ม บทความ และจัดนิทรรศการแสดงผลงาน เป็นช่วงฉลองผลสำเร็จและสร้างความภูมิใจ ความรู้สึกผูกพันที่ดี

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2540) กระบวนการเกิดจิตสำนึกมีลำดับขั้นตอนการเกิด ดังนี้

1. ความรู้สึก มีความรู้สึกสะดุดใจจากสิ่งที่ตนทำอยู่หรือเคยมีประสบการณ์ เกิดการยั้งคิดในค่านิยมที่ตนมีอยู่

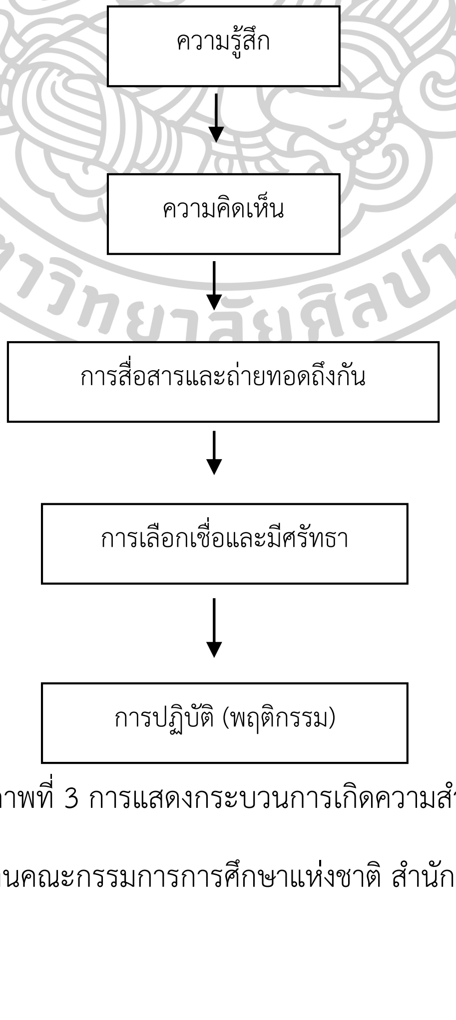
2. ความคิดเห็น ความคิดเห็นสามารถแบ่งเป็นหลายประเภท เช่น ความคิดเห็นแบบวิพากษ์วิจารณ์ เพื่อแยกแยะข้อเท็จจริง ความคิดตามหลักตรรกวิทยา ความคิดแบบสร้างสรรค์และความคิดจากทักษะด้านพุทธิศึกษาเป็นต้น ขั้นตอนความคิดเห็นนี้จะปรากฏออกมาเนื่องจากเกิดการ

สะดุดใจแล้วเกิดความรู้สึก และความคิดเห็นอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือบูรณาการหลาย ๆ ความคิดเห็นเข้าด้วยกัน

3. การติดต่อสื่อสารและการถ่ายทอดเป็นการติดต่อสื่อสารกันในความคิดเห็น สามารถทำได้ทั้งด้วยการพูด เขียน ฟัง ถาม เป็นการถ่ายทอด ข้อมูลย้อนกลับและการแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง

4. การเลือกเชื่อและการเกิดศรัทธา เป็นการพิจารณาหาข้อสรุปจากทางเลือกต่าง ๆ มีการพิจารณาสิ่งที่เกี่ยวข้องต่าง ๆ ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ เลือกกำหนดเป้าหมาย การรวบรวมข้อมูลการแก้ปัญหา การวางแผน และการเลือกอย่างอิสระในสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดมาแล้ว เลือกเลื่อมใสและศรัทธา ในสิ่งที่ดีและยึดมั่นไว้ในใจ

5. การปฏิบัติ เป็นขั้นตอนที่ทำตามซ้ำกับที่เคยทำมา หรือจากที่เลือกใหม่เมื่อมาถึงขั้นตอนนี้ จะเกิดความเชื่อ มีศรัทธา ในพฤติกรรม จะพยายามถ่ายทอดความเชื่อนี้มาเป็นความพยายามที่จะประพฤติปฏิบัติด้วยตนเอง นั่นคือเป็นการแสดงพฤติกรรมที่เกิดจากจิตสำนึกของตัวเองที่เลือกมาลำดับขั้นตอนการเกิดจิตสำนึกตั้งแต่การรับความรู้สึกจนถึงการแสดงพฤติกรรมในการปฏิบัติ สรุปได้ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 การแสดงกระบวนการเกิดความสำนึก

ที่มา: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี (2540)

จะเห็นได้ว่าเมื่อเกิดจิตสำนึกจะเกิดพฤติกรรมที่ปฏิบัติเป็นนิสัยได้ ตามความคิดเห็นของ BeyerและTrice (1993) มีความเห็นว่ากระบวนการเกิดจิตสำนึก มีความจำเป็นเมื่อบุคคลเผชิญกับสิ่งที่ไม่แน่นอน ไม่เป็นไปตามปกติ หรือเมื่อเกิดสถานการณ์ที่ไม่คาดหวัง จะเปลี่ยนการรับรู้เพื่อสร้างความรู้สึกเปลี่ยนจากการปฏิบัติแบบอัตโนมัติ ไปเป็นการสร้างความรู้สึกที่มีจิตสำนึก ซึ่งสถานการณ์ที่จะก่อให้เกิดการกระบวนการดังกล่าวได้แก่สถานการณ์ใหม่ ๆ ความขัดแย้งและเมื่อต้องการใช้ความคิด การเกิดจิตสำนึกอาจเกิดก่อน ระหว่างหรือหลังจากเหตุการณ์เหล่านั้นมากระตุ้นและจะมีผลย้อนกลับ ทำให้ได้แนวทางการเผชิญเหตุการณ์เมื่อมีเหตุการณ์เหมือนกับครั้งนั้น โดยบุคคลจะนำการคาดการณ์ล่วงหน้า การคาดหวัง และสมมุติฐานต่อสถานการณ์จากอดีต ความมีจิตใจโน้มเอียงส่วนตัวและวัฒนธรรมของบุคคลนั้นใช้เป็นแนวทางเผชิญเหตุการณ์ใหม่ แต่ถ้าเผชิญกับเหตุการณ์ที่ไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนจะหาวิธีการที่อธิบายความขัดแย้งนั้น ด้วยวิธีการดังนี้

1. ใช้ประสบการณ์ในอดีตและความเข้าใจในวัฒนธรรม หรือมองดูผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม

และนำมาตีความ

2. ใช้วิธีการและแสดงออกด้วยวิธีง่าย ๆ ก่อนแล้วจึงสังเกตดูว่ามีเหตุการณ์อะไรเกิดขึ้น

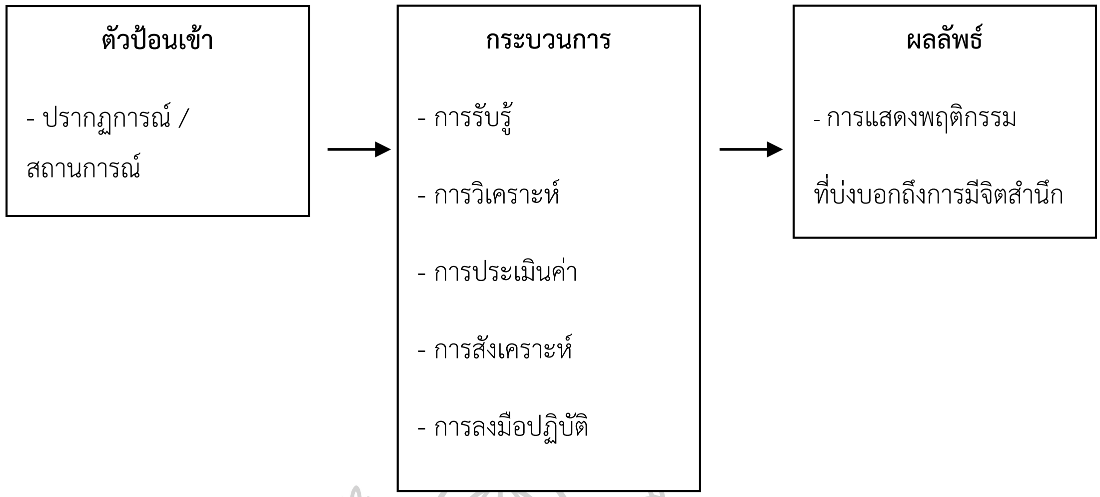
หลังจากนั้นเมื่อมีภาวะกดดัน บุคคลจะแสดงพฤติกรรมการตอบสนอง ซึ่งเป็นขั้นตอนหรือพัฒนาการการเกิดจิตสำนึกตามลำดับดังนี้

1. การปฏิบัติตาม จะปฏิเสธหรือหลีกหนีปัญหา เฉื่อยชา ยอมรับเหตุการณ์ต่าง ๆ หลีกเลี่ยงไม่ได้

2. การปรับปรุงแก้ไข มองปัญหาว่าเป็นสิ่งไม่ดี พยายามต่อสู้และจะตำหนิภาวะกดดันนั้นว่าเป็นสิ่งไม่เหมาะสม แต่จะยอมรับความคิดและการอธิบายสิ่งที่ดี ๆ ของผู้ที่กดดัน

3. การเปลี่ยนแปลง จะมองปัญหาว่าทำให้หมดคุณค่าของมนุษย์จะยอมรับความดีและคุณค่าของสิ่งที่กดดัน ซึ่งผู้ที่อยู่ในขั้นนี้จะมีการยอมรับในตัวเอง (Self - Actualization) จะค้นหาการเปลี่ยนแปลงระบบ ซื่อสัตย์ต่อเพื่อนร่วมงานและทำงานเพื่อการเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นขั้นตอนการเกิดจิตสำนึกดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถสังเคราะห์ขั้นตอนตามลำดับอย่างเป็นระบบตั้งแต่ตัวป้อนเข้า ได้แก่ ปรากฏการณ์และสถานการณ์ที่พบ กระบวนการเป็นการรับรู้สถานการณ์หรือปรากฏการณ์แล้วมาวิเคราะห์ ประเมินค่า สังเคราะห์ และการลงมือปฏิบัติ แล้วแสดงออกเป็นพฤติกรรมของการมีจิตสำนึกที่เป็นผลลัพธ์ ดังแสดงตามภาพที่ 4

ภาพที่ 4 การแสดงลำดับขั้นตอนของการเกิดจิตสำนึก

การเกิดจิตสำนึก จึงเป็นวิถีทางที่บุคคลได้รับจากสถานการณ์ ด้วยการหวนนึกถึงเหตุการณ์ในอดีต และเหตุการณ์นั้นให้ความหมายอะไรต่อบุคคลนั้น และต้องมีการคาดการณ์ว่าจะเกิดอะไรขึ้นในเหตุการณ์ต่าง ๆ จึงจะเป็นบุคคลที่มีจิตสำนึก นอกจากนี้ McDougall (1960) ได้มีความเห็นสอดคล้องกันว่า จิตสำนึกเกิดจากประสบการณ์ในอดีต ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี ซึ่งบุคคลนั้นต้องมีหลักการในการควบคุมตนเอง ด้วยการสร้างความภาคภูมิใจ และการเคารพตนเอง นั่นคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกที่เป็นบวกกับตนเอง การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นนั้นเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักและรับรู้คุณค่าในตนเอง ซึ่งก่อให้เกิดการดำเนินการตามลำดับขั้นของการเกิดจิตสำนึกตามที่ได้กล่าวมาแล้ว นอกจากนี้ การนั่งสมาธิ (Meditation) เป็นเทคนิคหนึ่งที่เน้นการมีความตั้งใจและก่อให้เกิดภาวะของการมีความตระหนักมากขึ้น ช่วยให้จิตใจไม่ล่องลอยผ่อนคลายความวิตกกังวลเป็นวิธีการพัฒนาจิตวิญญาณ ที่สำคัญจะเพิ่มกระแสแห่งการมีจิตสำนึกมากขึ้น และสามารถควบคุมกระบวนการทำงานของร่างกาย Huffmanและ Vernoy (1994) สอดคล้องกับ (อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา, 2550) ได้เสนอแนะกระบวนการเรียนการสอนเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและลักษณะที่ต้องการในตัวผู้เรียนไว้ 6 ประการ ได้แก่

1. บทบาทของผู้เรียน ผู้เรียนควรมีส่วนร่วมในกระบวนการวางแผนการสอน ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้บอกว่าเขาอยากเรียนรู้อะไร และจะเรียนรู้อย่างไร และผู้เรียนควรจะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและในการตอบคำถาม

2. การฝึกสมาธิ ควรเริ่มทุกชั่วโมงหรือทุกวิชาด้วยการนั่งสงบนิ่ง ทำสมาธิในการเรียน ซึ่งจะทำให้มีความสงบและความจำดีขึ้น

3. แรงบันดาลใจ ผู้สอนควรใช้เทคนิค 3 H เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้ผู้เรียน ได้แก่ Head คือ กระตุ้นให้เกิดความคิดขึ้นมา และนำความคิดนั้นไปพิจารณาในใจหรือ Heart เพื่อที่ใจหรือจิตสำนึกจะได้วิเคราะห์ ตัดสินใจว่าความคิดนั้นดีหรือไม่เพื่อนำไปสู่การกระทำหรือ Hands ซึ่งหมายถึง การกระทำทุกอย่าง รวมทั้งการพูดด้วย ฉะนั้นการสร้างแรงบันดาลใจจึงต้องให้เกิดการประสานกันทั้งความคิด จิตใจ และการกระทำ

4. สร้างบรรยากาศ หมายถึง การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมเอื้อกับสภาพการเรียนรู้ ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น ผู้สอนควรเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

5. นำคุณค่าของความเป็นมนุษย์ออกมาจากภายใน เป็นวิธีการที่ผู้สอนจะไม่ใช้วิธีการบรรยาย แต่จะใช้วิธีตั้งคำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนได้คิดเองและตอบคำถาม และช่วยแนะวิธีหาคำตอบได้ด้วยตัวเอง

6. บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้าไปในทุกวิชาและทุกกิจกรรม การบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์จะมีหลากหลายวิธี เช่น สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นด้วยคำถามและให้ผู้เรียนได้คิดหาคำตอบ เปลี่ยนสิ่งที่ไม่ดีมาเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับผู้เรียน ใช้การเปรียบเทียบ ใช้การเล่านิทาน เล่นเกมที่มีคุณค่าความเป็นมนุษย์ เล่าเรื่องบุคคลตัวอย่างหรือบุคคลสำคัญของโลก ใช้เพลงและดนตรี ใช้บทบาทสมมติ เป็นต้น

จิตสำนึกเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยที่ปรากฏหรือก่อรูปขึ้นมาในจิตใจของมนุษย์แต่ละคนภายหลังได้รับรู้ปรากฏการณ์หรือได้รับสิ่งเร้าภายนอกในเชิงสะสม จิตสำนึกของมนุษย์ก่อรูปขึ้นผ่านกระบวนการเรียนรู้ของบุคคล ซึ่งกระบวนการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วน (BoomEngelhartFurst และคณะ., 1956) ได้แก่

1. คุณลักษณะพุทธพิสัย หมายถึง การรับรู้ (Cognition) หรือการมีประสบการณ์ตรงกับสิ่งทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมผ่านประสาทสัมผัสต่างๆ ทำให้บุคคลรู้จักหรือระลึกถึง มีความเข้าใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ สามารถวิเคราะห์ สังเคราะห์ และประเมินคุณค่าของสิ่งดังกล่าวได้และนำไปสู่การก่อรูปคุณลักษณะด้านจิตพิสัย

2. คุณลักษณะจิตพิสัย หมายถึง ความรู้สึกทางจิตใจ (Affection) อันได้แก่ การมีความสนใจหรือใฝ่ใจในสิ่งดังกล่าว โดยมีปฏิกิริยาตอบสนองการเห็นหรือให้คุณค่า การจัดระบบของคุณค่าและสร้างเป็นคุณลักษณะนิสัยที่นำไปสู่คุณลักษณะทางด้านทักษะพิสัย

3. คุณลักษณะทักษะพิสัย หมายถึง พฤติกรรม (Behavior) หรือการแสดงออกที่สามารถจะสังเกตรูปแบบความประพฤติได้อย่างชัดเจน เรียกว่า บุคลิกภาพ

2. องค์ประกอบจิตสำนึก

จามะรี พิทักษ์วงศ์ (2533) ได้กล่าวว่า จิตสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของการรับรู้ทางจิตใจ ซึ่งเกิดขึ้นก่อนการเกิดพฤติกรรม โดยที่จิตสำนึกของบุคคลประกอบด้วยสิ่งสำคัญ 3 ประการ คือ

1. ความรู้ หมายถึง ส่วนที่เก็บสะสมความรู้ ความเชื่อ จากสิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมทางจริยธรรม ได้แก่ ความคิด ค่านิยม ความเชื่อ

2. อารมณ์ หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อพฤติกรรมว่ามีความพอใจหรือไม่พอใจ ชอบหรือไม่ชอบ ได้แก่ ทัศนคติ ความรู้สึก และปฏิกิริยา

3. พฤติกรรม หมายถึง การกระทำที่บุคคลแสดงออกมาทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น และสิ่งแวดล้อม เป็นสิ่งที่สามารถตัดสินได้ว่า ดีหรือไม่ดี สมควรหรือไม่สมควร ได้แก่ ความประพฤติ การกระทำ และพฤติกรรม

3. ระดับของจิตสำนึก

KrathwohlBloomและMasia (1964) ได้ลำดับมโนภาพของการเกิดความรู้สึกหรือลำดับการพัฒนาการเรียนรู้ด้านจิตพิสัย เริ่มจากการเกิดความสนใจ (Interest) ตามด้วยความซาบซึ้ง (Appreciation) เจตคติ (Attitude) ค่านิยม (Value) การปรับตัว (Adjustment) แต่ถ้ามองในการลำดับความรู้สึกเป็นขั้นๆ จะเริ่มจากการรับรู้ (Receiving) การตอบสนอง (Responding) การรู้คุณค่า (Valuing) การจัดระบบคุณค่า (Organization) และการสร้างลักษณะนิสัยโดยอาศัยคุณค่าที่ซับซ้อน (Characterization by a value complex) โดยมีการแบ่งระดับขั้นจิตสำนึกรายละเอียด ดังนี้

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นขั้นแรกของความรู้สึก ถือเป็นการรับสัมผัสเบื้องต้น เพียงได้รู้ได้เห็นเท่านั้น จะเรียกว่าเป็นขั้นการจดจำสิ่งที่ได้รับการสัมผัสจากประสาทสัมผัสของเราก็ได้แบ่งเป็น

1.1 การรู้จัก หรือการตระหนัก (Awareness) เป็นพฤติกรรมขั้นแนกที่คนรู้จักกับสิ่งเร้าว่าเป็นอะไร เป็นการรู้จักเบื้องต้นผิวเผิน ยังมองไม่เห็นความสำคัญ กล่าวคือ เป็นเพียงการสังเกตเห็นปรากฏการณ์นั้นโดยปราศจากความสนใจ

1.2 การเต็มใจในการรับรู้ (Willingness to receive) ขั้นนี้เป็นขั้นเต็มใจหรือพอใจที่จะรับรู้ มีความอ่อนโอนต่อสิ่งที่พบเห็น แต่เป็นเพียงการบังคับใจเท่านั้น

1.3 การควบคุม หรือเลือกให้ความเอาใจใส่ต่อสิ่งเร้านั้นๆ (Controlled of selected attention) ความรู้สึกระดับนี้เป็นความรู้สึกต่อเนื่องจากขั้นที่แล้ว ที่แตกต่างออกไป คือ ความรู้สึกที่จะบอกได้ว่า อะไรควรเอาใจใส่ อะไรไม่ควรเอาใจใส่ โดยมองในลักษณะควบคุมหรือเลือกมากขึ้น โดยสามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจ สิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

2. การตอบสนอง (Responding) เมื่อขั้นแรกรับรู้สิ่งใด เกิดความพอใจแล้ว และเลือกพอใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งเรียบร้อยก็จะถึงความรู้สึก ขั้นนี้เป็นขั้นที่มีจิตใจจดจ่อนั่นคือ การเกิดความสนใจชื่นชอบกิจกรรมหนึ่งมากกว่ากิจกรรมอื่นๆ ความรู้สึกด้านนี้แบ่งได้ 3 ขั้น คือ

2.1 การยินยอมในการตอบสนอง (Acquiescence in respoding) เป็นความรู้สึกขั้นเชื่อฟังหรือยินยอมที่จะทำ แต่อาจยังไม่พอเท่าไรนัก

2.2 ความเต็มใจที่จะตอบสนอง (Willingness to response) เป็นระดับความรู้สึกขั้นร่วมกิจกรรมด้วยความเต็มใจ ให้ความร่วมมือ ทำตามความต้องการ หรือด้วยความสมัครใจ

2.3 ความพึงพอใจในการตอบสนอง (Satisfaction in response) เป็นความรู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรม ขั้นตอบสนองตอนแรกๆ เป็นเพียงยินยอมและเต็มใจทำแต่อาจจะไม่พึงพอใจก็ได้ ความรู้สึกในขั้นนี้จึงลึกลงไปอีก เป็นการยินยอมแบบเต็มใจและพึงพอใจจนเกิดความสนุกสนานเพลิดเพลิน การแสดงความสนุกสนานพอใจนั้นบางคนอาจแสดงให้เห็นออกมาอย่างเปิดเผย แต่บางคนอาจจะไม่แสดงให้เห็นอย่างเปิดเผยก็ได้

3. การรับรู้คุณค่า หรือค่านิยม (Valuing) ในขั้นนี้เป็นความรู้สึกรู้คุณค่าของสิ่งของปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมซึ่งตนเองได้รับและซึมซับมาตั้งแต่ต้น พฤติกรรมระดับนี้ค่อนข้างจะคงเส้นคงวาในการแสดงความรู้สึกและรับรู้คุณค่าของสิ่งต่างๆ เจตคติเป็นความรู้สึกระดับนี้ โดยแบ่งออกเป็น 3 ขั้น คือ

3.1 การรับรู้คุณค่า (Acceptance of a value) ระดับนี้มุ่งหมายบรรยายคุณค่าของปรากฎการณ์ พฤติกรรม วัตถุสิ่งของในระดับความเชื่อ ซึ่งอาจให้ความหมายว่า เป็นการยอมรับทางอารมณ์ต่อข้อเสนอ หรือคำสอนที่มีพื้นฐานอย่างเพียงพอ

3.2 การชื่นชอบคุณค่า (Preference for value) ในระดับนี้ไม่เพียงแต่เป็นการยอมรับคุณค่า แต่เพิ่มความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าหรือค่านิยมนั้นเพิ่มขึ้นอีก เรียกว่า เป็นขั้นต้องการคุณค่าระดับนี้

3.3 การยินยอมรับ หรือการผูกพันยึดถือ (Commitment) หมายถึง ความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน ผู้ที่มีความรู้สึกระดับนี้จะแสดงพฤติกรรมยึดมั่นอย่างเห็นได้ชัด ความรู้สึกระดับนี้เป็นความรู้สึกพอใจจนกระทั่งยอมตกลงเป็นคุมั่นสัญญา

4. การจัดระบบคุณค่า (Organization) จากขั้นความรู้สึกที่แล้วมามนุษย์ย่อมเห็นคุณค่าหรือค่านิยมมากมายที่ผ่านเข้ามาในประสบการณ์ของชีวิต แต่ความรู้สึกของมนุษย์จะนิยมชมชอบเฉพาะกลุ่มค่านิยมใดค่านิยมหนึ่งเท่านั้น การจัดระบบในระดับนี้จึงเป็นสิ่งจำเป็น ซึ่งอาจจะจัดให้อยู่เป็นกลุ่มก้อนหนึ่งที่มีลักษณะที่คล้ายๆ กัน หรืออาจจัดตามความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน หรืออาจจัดเอาตัวที่เด่นมากหรือกระจายมากที่สุดได้มาตัวหนึ่ง ระบบดังกล่าวจะสร้างขึ้นจากค่านิยมส่วนย่อยๆ นำมาประสานสัมพันธ์กัน การเปลี่ยนแปลงค่านิยมในระยะเป็นผู้ใหญ่จะยากกว่าในระยะที่เป็นเด็ก เพราะความยึดติดสิ่งที่คิดว่าดี ความรู้สึกระดับนี้แบ่งออกได้เป็น 2 อย่าง คือ

4.1 การสร้างมโนภาพของคุณค่า (Conceptualization of a value) คุณค่าหรือค่านิยมมีอยู่หลายรูปแบบ ความรู้สึกของคนอาจนำค่านิยมที่มีลักษณะเดียวกันอยู่ด้วยกัน หรือเกี่ยวข้องกันเป็นพวกเป็นกลุ่ม อันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึกมาแล้วมาเรียกชื่อใหม่เป็นมโนภาพของคุณค่าใหม่ ซึ่งอาจจะเป็นนามธรรมทางภาษาหรือเป็นรูปลักษณ์ก็ได้

4.2 การจัดระบบคุณค่าของค่านิยม (Organization of a value system) ในความรู้สึกระดับนี้ เป็นการจัดค่านิยมที่สลับซับซ้อนให้อยู่ในระบบเดียวกัน พวกเดียวกันเพื่อให้เกิดความสมดุลบางประการทางความรู้สึก

5. การสร้างลักษณะนิสัยโดยคุณค่าอย่างหนึ่งหรือคุณค่าซับซ้อน (Characterization by a value complex) ในขั้นนี้เป็นขั้นสั่งสมความรู้สึกเป็นรูปแบบมา จนกระทั่งยึดถือเป็นลักษณะนิสัยเป็นแนวความเชื่อถือศรัทธา แนวปรัชญาชีวิต มีลักษณะส่วนตัวที่เป็นเอกลักษณ์ ความรู้สึกระดับนี้เป็นความรู้สึกที่สั่งสมมาตั้งแต่ขั้นแรกจนเกิดการเลือกสรรยึดติดเป็นของตน เป็นวิถีดำเนินชีวิต เป็น

เป้าหมายปลายทางของชีวิต เป็นความรู้สึกที่ตกตะกอนแล้วกลายเป็นบุคลิกภาพก็ว่าได้ ในระดับนี้แบ่งความรู้สึกออกเป็น 2 ขั้น คือ

5.1 การสรุปอิงนัยทั่วไปของคุณค่า หรือค่านิยม (Generalized set) เป็นความรู้สึกซึ่งให้ความสอดคล้องภายในกับระบบของเจตคติและค่านิยม ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง เป็นความรู้สึกตอบสนองต่อปรากฏการณ์ที่เกิดจากการเลือกสรรระดับสูงจากกลุ่มของเจตคติและค่านิยม ตามธรรมดาของคนมีเจตคติและค่านิยมอย่างมากมายที่คัดเลือกไว้และยึดถือประพฤติปฏิบัติที่เห็นว่าดี เมื่อเกิดเหตุการณ์หรือปัญหาใดๆ ขึ้นเขาจะเอาความรู้สึกที่ยึดถือไปแก้ปัญหาในสถานการณ์ใหม่ได้

5.2 การสร้างลักษณะนิสัย (Characterization) เป็นระดับความรู้สึกขั้นสุดท้ายที่ผสมผสานสรุปรวมความรู้สึกที่ยึดเป็นอุดมการณ์ ปรัชญาชีวิต ซึ่งบุคลิกลักษณะทั้งหลายจะเกิดขึ้นในระดับนี้

จากการวัดพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้วิจัยสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแบ่งระดับจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยได้ 4 ระดับ โดยอิงการแบ่งระดับจิตสำนึกตามแนวคิดทฤษฎีของ Krathwohl (1964: 176-185) สามารถสรุปได้ดังนี้

ระดับที่ 1 การรับรู้ (Receiving) หมายถึง ระดับการตระหนักจากสิ่งเร้าที่ได้รับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เบื้องต้นผิวเผินต่อสิ่งที่พบ สามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจ สิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

ระดับที่ 2 การตอบสนอง (Responding) หมายถึง ระดับการยินยอมกระทำหรือเชื่อฟังอย่างตั้งใจมากกว่าเดิม รู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

ระดับที่ 3 การรับรู้คุณค่า (Valuing) หมายถึง ระดับการยอมรับหรือความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าจากการถูกกระตุ้นของประสาทสัมผัสทั้ง 5 จนเกิดความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน

ระดับที่ 4 การจัดระบบคุณค่า(Organization) หมายถึง ระดับการสร้างมโนภาพของคุณค่าอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึก

3. แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theories) การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งโดยทั่วไปมนุษย์สามารถเรียนได้จากการได้ยินการสัมผัส การอ่าน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็กและผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม

ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขัน หรือความไม่มีระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์เรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังนี้

3.1 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory)

เป็นทฤษฎีที่เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง ซึ่ง Piaget และ Vygotsky มีความเชื่อว่า ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ ดังนั้นความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ และวิธีการได้มาซึ่งความรู้ได้มาจากการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และสิ่งแวดล้อมอย่างกระตือรือร้นและส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กแต่ละวัยที่เพิ่มขึ้นสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล ดังนั้นการจัดการกับสิ่งแวดล้อมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการเรียนรู้ตามทฤษฎีการสร้างความรู้ การเรียนรู้ตามแนวทางการสร้างความรู้เป็นการเรียนรู้ อย่างต่อเนื่องจากความรู้เดิม หรือประสบการณ์เดิมเป็นการแสวงหาความหมายใหม่ ความรู้ ความเข้าใจใหม่ และเป็นการสร้างความเข้าใจในภาพรวมมากกว่าเรียนรู้เป็นส่วน ๆ David (1996) และ ทิศนา แขมมณี (2555) ได้กล่าวถึงการนำทฤษฎีการสร้างความรู้ไปใช้ในการเรียนการสอน ดังนี้

3.1.1 การเรียนรู้จะมุ่งเน้นไปที่กระบวนการสร้างความรู้ (Process of Knowledge Construction) และการตระหนักรู้ในกระบวนการนั้น (Reflexive Awareness of That Process) เป้าหมายการเรียนรู้จะต้องเป็นตัวอย่าง และฝึกฝนกระบวนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเห็น ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง

3.1.2 เป้าหมายของการสอนจะเปลี่ยนจากการถ่ายทอดให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ ที่แน่นอนตายตัวไปสู่การสาธิตกระบวนการแปลและสร้างความหมายที่หลากหลาย การเรียนรู้ทักษะต่าง ๆ จะต้องให้มีประสิทธิภาพถึงขั้นทำได้และแก้ปัญหาจริงได้

3.1.3 ในการเรียนการสอนผู้เรียนจะเป็นผู้มีบทบาทในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว (Active) ผู้เรียนจะต้องเป็นผู้กระทำกับข้อมูลหรือประสบการณ์ต่าง ๆ และจะต้องสร้างความหมายให้กับ สิ่งนั้น

ด้วยตนเอง โดยการให้ผู้เรียนอยู่ในบริบทจริง ซึ่งไม่ได้หมายความว่าผู้เรียนจะต้องออกไปยังสถานที่จริงเสมอไป แต่อาจจัดกิจกรรมที่เรียกว่า "Physical Knowledge Activities" ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อ วัสดุ อุปกรณ์สิ่งของ หรือข้อมูลต่าง ๆ ที่เป็นของจริง และมีความสอดคล้องกับความสนใจของผู้เรียน โดยผู้เรียนสามารถจัดกระทำ ศึกษา สำรวจ วิเคราะห์ ทดลอง ลองผิดลองถูกกับสิ่งนั้น ๆ จนเกิดความรู้ความเข้าใจขึ้น

ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม ผู้เรียนจึงเป็นผู้สร้างความรู้ หรือความหมายของสิ่งที่รับรู้ขึ้นมาด้วยตนเอง โดยผู้เรียนแต่ละคนอาจสร้างความหมายของสิ่งที่รับรู้แตกต่างกันตามความรู้เดิมของแต่ละคน การสร้างความรู้ของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องและเกี่ยวข้องกับกระบวนการอื่นๆอย่างน้อย 3 กระบวนการ คือ กระบวนการกำกับตนเอง กระบวนการทางสังคมและกระบวนการสืบสอบ

3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Theory)

เป็นทฤษฎีของ NicoleและHolly (2004) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ เจตคติ และทักษะได้ดีที่สุด โดยผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้การทำกิจกรรมกลุ่ม การฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ฝึกการแก้ไขปัญหาและเรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งเรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมโดยการเอาจิตใจเข้าร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาศัยหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ และทักษะการทำงานกลุ่ม (สมใจ ปราบพล, 2544) ซึ่งหลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมประกอบด้วยหลักการพื้นฐาน 2 ประการ ดังนี้

3.2.1 การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม มีลักษณะสำคัญดังนี้

3.2.1.1 เป็นการเรียนรู้ที่อาศัยประสบการณ์เดิมของผู้เรียน

3.2.1.2 ประสบการณ์ทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) คือ ผู้เรียนจะต้องทำกิจกรรมอยู่ตลอดเวลาไม่ใช่นั่งฟังบรรยายอย่างเดียว

3.2.1.3 มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน

3.2.1.4 ปฏิสัมพันธ์ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ออกไปอย่างกว้างขวาง

3.2.1.5 อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูด การเขียน การวาด ซึ่งจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์การเรียนรู้

3.2.2 กระบวนการกลุ่ม จะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมสูงสุด และทำให้งานบรรลุวัตถุประสงค์สูงสุด

ดังนั้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จึงเป็นรูปแบบการการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาบุคคลทั้งด้านความรู้ ทัศนคติ และทักษะได้ดีที่สุด ผ่านการสังเคราะห์โครงสร้างพื้นฐานของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ประกอบด้วยวงจรการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ผสมผสานกับกระบวนการกลุ่ม (group process) เพราะทุกคนมีประสบการณ์จึงสามารถทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน และช่วยกันทำในสิ่งที่ยาก หรือไม่เคยทำมาก่อนด้วยความมั่นใจโดยเฉพาะการฝึกอบรมที่อาจมีข้อจำกัดในด้านเวลา

3.3 ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory)

เป็นทฤษฎีของ Thorndike ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การเรียนรู้เป็นการเกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) (GordonและErnest, 1981) ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike เชื่อว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง มีหลายรูปแบบ บุคคลจะลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียว และพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ กฎการเรียนรู้ของ Thorndike ซึ่ง ทิศนา แขมมณี (2555) ได้กล่าวถึงดังนี้

3.3.1 กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ

3.3.2 กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การฝึกหัดหรือกระทำบ่อย ๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้นั้นคงทนถาวรถ้าไม่ได้กระทำซ้ำบ่อย ๆ การเรียนรู้นั้นจะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้

3.3.3 กฎแห่งการใช้และไม่ใช้ (Law of Use and Disuse) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ความมั่นคงของการเรียนรู้จะเกิดขึ้นหากได้มีการนำไปใช้บ่อย ๆ หากไม่มีการนำไปใช้อาจมีการลืมเกิดขึ้นได้

3.3.4 กฎแห่งผล (Law of Effect) เมื่อบุคคลได้รับผลที่พึงพอใจย่อมอยากเรียนรู้ต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจจะไม่อยากเรียนรู้ ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจ จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

ดังนั้นกลุ่มพฤติกรรมนิยมมองธรรมชาติของมนุษย์ในลักษณะเป็นกลาง คือ ไม่ดีไม่เลว (neutral-passive) การกระทำต่าง ๆ เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (stimulus-response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้าและการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสำคัญกับ "พฤติกรรม"มาก เพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่สังเกตเห็นได้ สามารถวัดและทดสอบได้

จากทฤษฎีการเรียนรู้ที่กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องอาศัยหลักการ แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ อันเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนั้นผู้สอนจะต้องจัดบรรยากาศในห้องเรียนกับสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสมกับการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน เพื่อส่งผลต่อพัฒนาการทางสติปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่ได้กำหนดไว้

ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม (Group Process) การเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังนี้

4. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้จากการลงมือร่วมกันปฏิบัติเป็นกลุ่ม กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคนและสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มก็มีอิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังนี้

4.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

การเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม ประกอบด้วยบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไปมารวมกัน มีการพึ่งพาอาศัยและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีผลประโยชน์ร่วมกัน มีความพึงพอใจ มีการยอมรับและเคารพในความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีความรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา (2542)

โดยมีแนวคิดการกระทำแรงจูงใจร่วมกัน แบ่งหน้าที่ช่วยเหลือกันและกัน ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง การทำงานเป็นกลุ่มที่ดีก่อให้เกิดประสิทธิภาพการทำงานสูงกว่าผลรวมของประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ผู้เรียนได้รับจากการลงมือร่วมปฏิบัติ ทั้งนี้กลุ่มจะมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของแต่ละคน แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลและมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน นอกจากนี้ สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม หมายถึง เปนการรวมปฏิบัติกิจกรรมของบุคคลตั้งแต 2 คนขึ้นไป โดยการระดมพลังสมองของสมาชิกในกลุม เพื่อแกปญหาหรือตัดสินใจสิ่งใดสิ่งหนึ่งรวมกัน สมาชิกในกลุมมีปฏิสัมพันธตอกัน อย่างเปนอิสระ สมาชิกทุกคนมีบทบาทหนาที่ในการทำกิจกรรมดวยกันอยางตอเนื่อง ทำใหบุคคลไดมีโอกาสแลกเปลี่ยนประสบการณการเรียนรูสิ่งตาง ๆ ดวยกัน กาญจนา ไชยพันธุ์. (2549) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม หมายถึง การที่บุคคลมารวมกันเพื่อศึกษาประสบการณ์ของกลุ่มหลาย ๆ ฝ่าย ศึกษาพฤติกรรมความเป็นผู้นำผู้ตามความคิด ฝึกปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและมีการศึกษาจากประสบการณ์ โดยผู้ศึกษาต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดขึ้น ทิศนา แขมมณี (2550) ได้กล่าวไว้ว่า โดยผู้นำกลุ่มและสมาชิกกลุ่มต่างก็ทไหน้าที่ของตนอย่างเหมาะสม และมีกระบวนการทำงานที่ดีเพื่อนำกลุ่มไปสู่วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการทำงานกลุ่มที่ดี ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะทางสังคมและขยายขอบเขตของการเรียนรู้ให้กว้างขวางขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม จึงเป็นการจัดการเรียนรูที่ครูมอบหมายให้ผู้เรียนทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ช่วยกันค้นคว้า หรือทำกิจกรรมที่ไดรับมอบหมายให้สำเร็จ เพื่อช่วยให้เกิดความรูความเข้าใจในบทเรียนยิ่งขึ้น ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรูไดดีเพราะไดลงมือปฏิบัติงานด้วยตนเอง อาภรณ ใจเที่ยง (2550) ซึ่งเทคนิคต่าง ๆ ที่นำมาใช้เพื่อฝึกทักษะเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ หรือการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่ม เช่น การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) การสังเกต (Observation) และการให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์แก่กัน (Feedback) CartwrightและZander. (1968)

จากความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ของบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ร่วมกันแสดงความคิดและประสบการณ์ต่าง ๆ ของบุคคลที่มีปัญหาเหมือนกัน มาเรียนรู้ปัญหาร่วมกัน โดยอาศัยการปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม สมาชิกทุกคนมีบทบาทหน้าที่แลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างกันในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อบรรลุผลสำเร็จ

4.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

สิริวรรณ ศรีพหล (2536) กล่าวถึง ความสำคัญของกระบวนการกลุ่มที่ผู้เรียนจะไดรับ เมื่อผู้สอนจัดสภาพการเรียนการสอนโดยยึดลักษณะให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม ดังนี้

1. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรูจักการทำงานร่วมกับผู้อื่นทำให้เกิดทัศนคติที่ดี และถูกต้องเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันว่า การทำงานจะต้องทำงานเป็นกลุ่มจึงจะประสบความสำเร็จคนเราจะทำงานโดยโดดเดี่ยวเสมอไปไมได

2. เป็นการฝึกและให้ทัศนคติแกผู้เรียนว่า บุคคลอื่น ๆ มีค่าเสมอกันต้องให้การยอมรับและเคารพความเป็นคนของผู้อื่น ทั้งในด้านความคิดและการกระทำ โดยไมยึดถือหรือมองตนเองเป็นศูนย์กลาง

3. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนไดเข้าใจและเรียนรูเกี่ยวกับบทบาททั้งของตนเองและสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ เช่น บทบาทในการเป็นผู้นำ หรือบทบาทในการเป็นผู้ตาม เป็นต้น

4. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนไดเรียนรูและฝึกฝนทักษะทางด้านสังคมหรือการมีมนุษยสัมพันธ์กับผู้อื่น

5. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนไดลงมือปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเอง เพราะการเป็นสมาชิกของกลุ่มย่อยไดรับมอบหมายให้ปฏิบัติการเรียน โดยการฝึกปฏิบัติทำให้ผู้เรียนไดรับประสบการณตรง

6. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนไดฝึกทักษะในด้านความคิดร่วมกับกลุ่ม เช่น ทักษะในการแกปัญหา การตัดสินใจ เป็นต้น

7. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนรูจักปรับตัวให้เข้ากับผู้อื่นได เพื่อเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน เช่น การยอมรับและปฏิบัติตามมติของกลุม เป็นต้น

8. เป็นการฝึกให้ผู้เรียนไดเรียนรูเกี่ยวกับวิถีทางความเป็นประชาธิปไตยทั้งในด้านความคิดและการกระทำ

9. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความภาคภูมิใจตนเอง ทำให้เขารูสึกว่าตนเองมีความสำคัญต่อกลุ่ม เช่น การที่กลุ่มยอมรับความคิดของเขา การที่กลุ่มเปิดโอกาสให้เขาแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เป็นต้น ความภาคภูมิใจนี้เองที่เป็นแรงผลักดันให้คนกลาแสดงความคิดเห็น กล้าพูด กล้าตัดสินใจ ซึ่งทักษะดังกล่าวจะทำให้เกิดความมั่นใจในเวลาต่อมา

10. สร้างค่านิยมในเรื่องความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน สร้างความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น

ช่อลดา ขวัญเมือง (2541) กล่าวว่า กระบวนการกลุ่มมีความสำคัญต่อการจัดการเรียน คือ เป็นการจัดกระบวนการสอนที่เน้นทักษะกระบวนการทำงานเป็นกลุ่มที่มีประสิทธิภาพ ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมที่ดีขึ้น มีความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริงและสามารถนำความคิดที่ได้จากการเรียนรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ทั้งเป็นการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่นและการทำงานร่วมกัน ช่วยในการฝึกทักษะสังคม เช่น การให้ การยอมรับ การรับฟังความคิดเห็นกับผู้อื่น ความรับผิดชอบ การรู้จักสิทธิ หน้าที่ของตนเองและผู้อื่น

กรมวิชาการ (2543) ไดเน้นความสำคัญของกระบวนการกลุ่มว่า เป็นกระบวนการ วิธีสอนอีกวิธีหนึ่งช่วยในการพัฒนาการเรียนการสอน และแกปัญหาการเรียนการสอนตามที่หลักสูตรต้องการ โดยมุ่งเน้นการสอนที่มีลักษณะ ดังนี้

1. ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีโอกาสเข้าร่วมในกิจกรรมการเรียนอย่างทั่วถึง และมากที่สุดเท่าที่จะทำได

2. ยึดกลุ่มเป็นแหล่งความรูที่สำคัญ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนไดพูดคุยปรึกษาหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณซึ่งกันและกัน ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรูเกี่ยวกับพฤติกรรมของตนเองและผู้อื่น การเรียนรูที่จะปรับตัวให้สามารถอยู่และทำงานร่วมกับผู้อื่น

3. ยึดการค้นพบด้วยตนเอง ครูเป็นผู้จัดประสบการณการเรียนรูที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนไดค้นหาและค้นพบคำตอบด้วยตนเอง ซึ่งมีผลให้ผู้เรียนจดจำไดดี

4. เน้นกระบวนการควบคูไปกับผลงาน โดยการส่งเสริมให้ผู้เรียนไดคิดวิเคราะห์ถึงกระบวนการกลุ่มและกระบวนการต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดผลงาน ซึ่งประสิทธิภาพของผลงานขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของกระบวนการด้วย การเรียนรูกระบวนการจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ช่วยให้ผลงานดีขึ้น

5. เน้นการนำความรูไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยให้ผู้เรียนมีโอกาสคิดหาแนวทางในการนำความรูความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จากความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มที่กล่าวมาสรุปได้ว่า กระบวนการกลุ่มมีความสำคัญต่อการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการขั้นตอน วิธีการหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้การดำเนินงานเป็นกลุ่มสำเร็จและเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ไดทั้งผลงานที่

ดีและไดทั้งความรูสึก และความสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้สอน จนเกิดการเรียนรู การค้นพบด้วยตนเองและสามารถนำความรูที่ไดไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

4.3 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2542) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการกลุ่มที่หลากหลายเกิดการมีส่วนร่วมได้มาก ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

1. กำหนดกิจกรรมที่ชัดเจน กำหนดว่าจะให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มอย่างไร เพื่อทำหน้าที่อะไร ใช้เวลามากน้อยเพียงใด เพื่อบรรลุงานแล้วให้ทำอะไรต่อ เช่น เตรียมเสนอผลงานหน้าชั้น

2. กำหนดบทบาทของกลุ่ม หรือสมาชิกที่ชัดเจน โดยกำหนดบทบาทในกลุ่มย่อยว่าควรให้แต่ละกลุ่มมีบทบาทที่แตกต่างกัน เมื่อมารวมเสนอในกลุ่มจึงจะเกิดการขยายการเรียนรู้ที่ใช้เวลาน้อย และไม่น่าเบื่อ รวมถึงการกำหนดบทบาทสมาชิกในกลุ่มด้วย

3. มีโครงสร้างของงานที่ชัดเจน ซึ่งระบุรายละเอียดของกิจกรรมและบทบาท โดยทำเป็นกำหนดงานที่ครูชี้แจงแก่ผู้เรียน หรือทำเป็นใบงาน ซึ่งประการหลังจะเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมแบบกลุ่มย่อยที่ต้องการทำงานให้มีผลงานที่เป็นข้อสรุปของกลุ่ม

ทิศนา แขมมณี (2555) ไดอธิบายถึงกระบวนการกลุม มีองค์ประกอบ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีการปฏิสัมพันธ์ หรือทำงาน หรือทำกิจกรรมร่วมกันเป็นกลุ่ม เพื่อให้เกิดการเรียนรูตามวัตถุประสงค์

2. ผู้สอนมีการฝึก หรือชี้แนะ หรือสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรูเกี่ยวกับกระบวนการกลุ่มทำงานกลุ่มที่ดีในจุดใดจุดหนึ่งของกระบวนการ เช่น ในเรื่องบบทบาทผู้นำกลุ่ม บทบาทสมาชิกกลุ่มกระบวนการทำงานกลุ่ม องค์ประกอบอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3. ผู้เรียนมีการวิเคราะห์การเรียนรูของตนเองทั้งในด้านสาระที่เรียนและกระบวนการกลุ่ม

4. ผู้สอนมีการวิเคราะห์และประเมินผลการเรียนทั้งทางด้านเนื้อหาสาระ และกระบวนการกลุม

Luft (1970) ไดกล่าวว่า กระบวนการกลุ่มมีองค์ประกอบคือ โครงสร้างของกลุ่ม กล่าวคือ การแบ่งบทบาทหน้าที่การจัดการภายในกลุ่ม วิธีดำเนินการของกลุ่ม ซึ่งกลุ่มทุกกลุ่มต้องเผชิญหน้ากับปัญหาที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มและต้องแก้ปัญหาของกลุ่ม โดยการสร้างกฎระเบียบขอบเขตจำกัด เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของกลุ่ม

จากองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มที่กล่าวมาสรุปได้ว่า องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มประกอบไปด้วย ผู้สอน ทำหน้าที่ฝึกหรือชี้แนะ หรือสอนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรูในการทำงานกลุ่มร่วมกัน ผู้เรียนมีการ ทำหน้าที่วิเคราะห์การเรียนรูของตนเองกับสมาชิกในกลุ่ม ทั้งในด้านสาระที่เรียนและกระบวนการกลุ่มให้ประสบผลสำเร็จ

5. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

5.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกห้องเรียน รวมทั้งสามารถใช้ได้กับผู้เรียนทุกระดับชั้น ส่งผลให้ผู้เรียนเป็นคนกล้าคิด กล้าทำ แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างละเอียดรอบคอบอย่างมีเหตุผล มีวิจารณญาณในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่ข้อมูลในการสร้างงานต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด แสดงออกการเป็นผู้นำและผู้ตาม เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวันได้ ซึ่งได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายไว้หลายความหมาย ดังนี้

ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ (2545) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง เป็นการเรียนที่เน้นให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติและสร้างความรู้จากสิ่งที่ปฏิบัติในระหว่างการเรียนการสอน โดยเน้นการพัฒนาทักษะการคิดมนุษยสัมพันธ์ เทคนิคการปฏิบัติงานและการแก้ปัญหา พัฒนาความสามารถที่ตรงกับพื้นฐานความรู้เดิม ส่งผลให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีจากปฏิบัติและความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนได้ทำสิ่งต่าง ๆ และคิดถึงสิ่งที่เขากำลังทำอยู่ เป็นการเรียนรู้ที่มีคุณค่าน่าตื่นเต้น สนุกสนาน ท้าทายความรู้ความสามารถ สอดคล้องกับความสนใจของตนเองและชีวิตจริงสามารถนำไปใช้ในสถานประกอบและชีวิตได้อย่างแท้จริงที่ผู้เรียนต้องหาความหมายและทำความเข้าใจด้วยตนเองหรือร่วมกับเพื่อนสืบค้นหาคำตอบ เข้าร่วมการอภิปราย นำเสนอ และสรุปความคิดรวบยอดร่วมกัน คือเปลี่ยนผู้เรียนจากการเป็นผู้นั่งฟังอย่างเดียว (Passive) มาเป็นผู้เรียนที่ร่วมกิจกรรมการแสวงหาความรู้ที่ผู้สอนกำหนด ศักดา ไชกิจภิญโญ (2546) ทำให้ผู้เรียนได้มีบทบาท

ในการรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองอย่างกระปรี้กระเปร่า โดยการลงมือทำและคิดสิ่งที่ตนกำลังกระทำ จากข้อมูลหรือกิจกรรมการเรียนการสอนที่ได้รับผ่านทางการอ่าน พูด ฟังคิด เขียน อภิปราย แก้ปัญหาและมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากการที่ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมต่างๆ มีโอกาสคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน รวมถึงการให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนและทำซ้ำบ่อย ๆ ทำให้รู้ความสามารถและศักยภาพของตนเอง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาขีดความสามารถในการจัดการและการสร้างแรงจูงใจให้ตนเองได้ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้อย่างยั่งยืน ศิริพร มโนพิเชฐวัฒนา (2547)

อย่างไรก็ตาม Charies C. Bonewell (1995) ได้เสนอตัวอย่างไว้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง สภาพการเรียนการสอนที่ให้ผู้เรียนได้ทำบางสิ่งบางอย่างและคิดในสิ่งที่ทำด้วย ตัวอย่างเช่น การสำรวจข้อมูลการทดลองในห้องปฏิบัติการ การเขียนในห้อง (In-class Whiting) การเสนอหน้าชั้นเรียนเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เป็นต้น ซึ่งการกำหนดการสอนเพื่อเพิ่มความจำระยะยาวต้องใช้หลักในการยกระดับคุณภาพ และจำนวนสารสนเทศที่ได้รับจากความจำระยะยาว คือ การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (Active Participation) และการเรียนรู้ที่มากกว่าปกติ (Over Learning) เพราะการเรียนแบบกระตือรือร้นช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความตั้งใจ ลดการแข่งขันและการแยะตัวในชั้นเรียน เพราะเกี่ยวข้องกับผู้เรียนทุกคน ทุกคนเรียนรู้เพื่อร่วมกันทำงาน EricksonและEricson. (1984) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง การกำหนดการสอนเพื่อเพิ่มความจำระยะยาวต้องใช้หลักในการยกระดับคุณภาพ และจำนวนสารสนเทศที่ได้รับจากความจำระยะยาว คือ การมีส่วนร่วมอย่างตื่นตัว (Active Participation) และการเรียนรู้ที่มากกว่าปกติ (Over Learning) เพราะการเรียนแบบกระตือรือร้นช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความตั้งใจ ลดการแข่งขันและการแยะตัวในชั้นเรียนเพราะเกี่ยวข้องกับผู้เรียนทุกคน ทุกคนเรียนรู้เพื่อร่วมกันทำงาน นอกจากนี้ MeyersและJones (1993) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้พูด ฟัง อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็นขณะลงมือทำกิจกรรมในกระบวนการแก้ปัญหา การอภิปรายกลุ่มย่อยแบบไม่เป็นทางการ สถานการณ์จำลอง กรณีศึกษา การแสดงบทบาทสมมติ และกิจกรรมอื่นๆ ซึ่งผู้เรียนต้องประยุกต์ใช้สิ่งที่ได้เรียนรู้ในการทำกิจกรรมดังกล่าวด้วย สอดคล้องกับ SutherlandและBonwel (1996) ได้กล่าวไว้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง การเรียนการสอนที่ผู้เรียนมีอิสระในการเรียนและมีการควบคุมตัวเองในระดับสูง ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยลักษณะของกิจกรรมจะครอบคลุมกระบวนการแก้ปัญหา ซึ่งอาจจัดกิจกรรมเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มเล็กๆ กระตุ้นและจูงใจผู้เรียนทำให้เกิดทักษะด้านการติดต่อสื่อสาร เกิดความรู้สึกสนุกสนานขณะเรียน เกิดทัศนคติทางบวกในการเรียนเพิ่มขึ้น อีกทั้งทำให้ผู้เรียนร่วมแรงร่วมใจได้ทำงานกลุ่มโดยมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกันในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

จากคำนิยามสิ่งที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุก หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง มีบทบาทในการตัดสินใจทั้งวิธีการและความต้องการที่จะเรียนรู้ รู้ว่าตนเองมีความสามารถและใช้ความสามารถนั้นทำงานอย่างไร ผู้เรียนทำงานด้วยตนเองเป็นรูปแบบการเรียนที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้คิดเอง ทำเอง และสามารถแก้ปัญหาของตนเอง เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจูงใจให้ประสบความสำเร็จในการ เรียนอย่างมีความหมายและสนุกสนาน ไม่น่าเบื่อหน่าย

5.2 ความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

C.C. BonewellและEison (1991)ได้กล่าวไว้ว่า ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบเชิงรุก มีดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้ที่มุ่งลดกระบวนการสื่อสารและถ่ายทอดเนื้อหาให้กับผู้เรียนเพียงอย่างเดียวและเน้นการพัฒนาการคิดระดับสูง

2. เน้นให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติมากกว่าฟังบรรยาย

3. ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น อ่าน เขียน และอภิปราย

4. เน้นการสำรวจเจตคติและคุณค่าที่มีอยู่ในตัวผู้เรียน

5. เน้นการวัดผลและประเมินด้านการคิดระดับสูง

6. ทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้รับข้อมูลย้อนกลับจากการสะท้อนความคิดอย่างรวดเร็ว

MeyersและJones (1993) ได้กล่าวไว้ว่า จากธรรมชาติและการจัดกิจกรรมที่หลากหลายของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ทำให้เกิดประโยชน์ดังนี้

1. ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในมโนทัศน์ที่สอนอย่างลึกซึ้งและถูกต้อง เกิดความคงทนและการถ่ายโยงความรู้ได้ดี ผู้เรียนได้ลงมือทำกิจกรรมที่มีความสนุกท้าทายและเร้าใจให้ติดตามอยู่เสมอ มีโอกาสใช้เวลาสร้างความคิดกับงานที่ลงมือทำมากขึ้น สามารถใช้มโนทัศน์ที่สำคัญในการแก้ปัญหา พัฒนาคำตอบของตนเอง บูรณาการและพัฒนามโนทัศน์ที่กำลังเรียนอย่างเป็นระบบ ทำให้เกิดความเข้าใจในมโนทัศน์อย่างชัดเจน มีความสามารถ และทักษะทั้งในเชิงความคิดและเทคนิควิธีที่จะใช้ปฏิบัติงานและแก้ปัญหาในชีวิตจริง

2. ผู้เรียนและผู้สอนได้รับประโยชน์จากข้อมูลป้อนกลับ ผู้เรียนสามารถแก้ไขและปรับความเข้าใจมโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนได้ทันที

3. ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากแบบการสอนที่หลากหลาย การเรียนรู้แบบเชิงรุกทำได้ดีในชั้นเรียนที่มีผู้เรียนทั้งเก่ง และอ่อน โดยผู้สอนใช้วิธีการที่แตกต่างกันเพื่อให้ผู้เรียนแต่ละคนเข้าใจ และสามารถมอบหมายให้ผู้เรียนที่เรียนได้เร็วกว่าอธิบายความเข้าใจให้เพื่อนฟัง เป็นการสอนโดยเพื่อนช่วยเพื่อน

4. ส่งเสริมเจตคติทางบวกต่อการเรียน ช่วยให้ผู้สอนสามารถปรับเจตคติผู้เรียนต่อการเรียนรู้ได้ ถึงแม้จะสอนในชั้นเรียนขนาดใหญ่ เนื่องจากผู้เรียนได้รับความพอใจจากเนื้อหาและแบบฝึกหัดที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ทำให้เห็นความสำคัญ เกิดความพยายามและความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้มากขึ้น อันเนื่องจากการเห็นคุณค่าของการลงมือปฏิบัติจริง

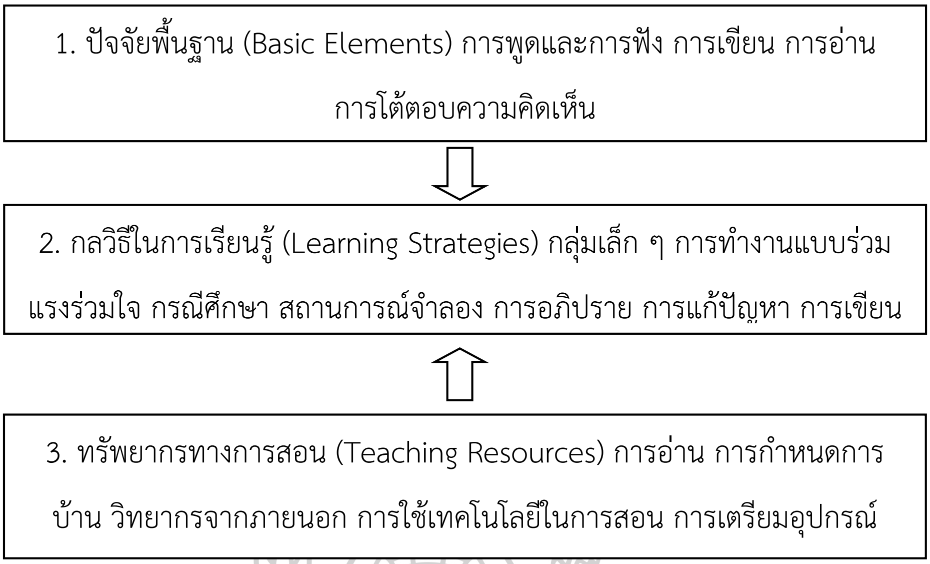
5. ผู้เรียนได้ประโยชน์จากการมีปฏิสัมพันธ์ในชั้นเรียนกับเพื่อน ผู้เรียนมีโอกาสตั้งคำถามตอบโต้ วิพากษ์วิจารณ์ และชื่นชมการทำงานที่มีวิธีการและมุมมองที่แตกต่างกันของแต่ละคน และแต่ละกลุ่ม สร้างความท้าทาย จูงใจทั้งผู้เรียนและผู้สอนให้สนุกสนาน น่าตื่นเต้น ผู้เรียนพัฒนาประสบการณ์ทางสังคม และได้เรียนรู้วิธีการเรียนด้วยตนเองสามารถปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีมนุษยสัมพันธ์อันดีต่อกัน

Silberman (1996) กล่าวไว้ว่า ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้แบบเชิงรุก คือ ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการพูดคุยกันกับเพื่อนร่วมชั้นและเป็นการสร้างการร่วมมือกัน มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน มีการเรียนรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ของผู้เรียน โดยมีส่วนร่วมในการเรียนรู้

จากความสำคัญของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกสิ่งที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก ทำให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ร่วมมือกับเพื่อนในการสืบค้นหาคำตอบ ด้วยการร่วมอภิปราย ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สรุปข้อความรู้และร่วมนำเสนอ จนสามารถสร้างความรู้และทำความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

5.3 องค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

MeyersและJones (1993) กล่าวถึงองค์ประกอบของการเรียนแบบเชิงรุก ประกอบด้วยปัจจัยที่มีความเกี่ยวข้องกัน 3 ประการ ได้แก่ ปัจจัยพื้นฐาน (Basic Elements) กลวิธีในการเรียนรู้ (Learning Strategies) และทรัพยากรทางการสอน (Teaching Resources) โดยมีรายละเอียดดังภาพที่ 5

ภาพที่ 5 การแสดงองค์ประกอบของการเรียนรู้เชิงรุก

ที่มา : MeyersและJones (1993)

จากการศึกษาองค์ประกอบของการเรียนรู้แบบเชิงรุก พบว่า องค์ประกอบพื้นฐานของการเรียนรู้แบบเชิงรุกจะประกอบด้วยการคุยและการฟัง การเขียนจากการประมวลข่าวสารใหม่ ๆ ของผู้เรียน การอ่านของผู้เรียนโดยใช้แบบฝึกหัด ทำให้ผู้เรียนประมวลสิ่งที่อ่านและช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น การสะท้อนความคิดเป็นการเขียนบันทึกประจำวันโดยการประมวลความรู้ที่ผู้เรียนเรียนผ่านมา

บัญญัติ ชำนาญกิจ (2549) กล่าวถึง องค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ โดยดัดแปลงมาจากองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของ MeyersและJones (1993) ดังนี้

1. ปัจจัยพื้นฐานของการสอนโดยใช้การเรียนรู้แบบใฝ่รู้ มีอยู่ 4 ประเด็น ได้แก่

1.1 การพูด การฟัง ช่วยให้ผู้เรียนได้ค้นหาความหมายของสิ่งที่เรียน

1.2 การเขียน ช่วยให้ผู้เรียนประมวลสารสนเทศใหม่ ๆ เป็นภาษาของเขาเอง

1.3 การอ่าน การตรวจเอกสารสรุป การบันทึกย่อ ช่วยให้ผู้เรียนประมวลสิ่งที่อ่านและพัฒนาความสามารถในการเน้นสาระสำคัญ

1.4 การสะท้อนความคิด ช่วยให้ผู้เรียนได้นำสิ่งที่เรียนรู้ไปเชื่อมโยงกับสิ่งที่รู้มาก่อน หรือนำความรู้ที่ได้รับไปเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน หรือการให้ผู้เรียนหยุดเพื่อใช้เวลาในการคิดและบอกให้ผู้อื่นรู้ว่าได้เรียนรู้อะไรบ้าง เป็นวิธีหนึ่งที่ช่วยเพิ่มความสามารถในการเก็บกักความรู้ของผู้เรียน

2. กลวิธีในการเรียนรู้ สามารถใช้วิธีการได้หลากหลาย ดังนี้

2.1 การแบ่งกลุ่มเล็ก ๆ ได้แก่ การทำงานแบบร่วมมือ กรณีศึกษา สถานการณ์จำลอง การอภิปราย การแก้ปัญหา การเขียนบทความ

2.2 ห้องเรียนใหญ่ อาจใช้ rally robin, rally table, round robin, round table, pair checks, pair works, think-pair-share, team-pair-solo หรือ think-pair-square

3. ทรัพยากรในการสอน ต้องมีแหล่งข้อมูลที่หลากหลายให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า และลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ได้แก่

3.1 การอ่าน

3.2 การให้การบ้าน

3.3 วิทยากรภายนอก

3.4 การใช้เทคโนโลยีในการสอน

3.5 การเตรียมอุปกรณ์การเรียนการสอน

3.6 การใช้โทรทัศน์เพื่อการศึกษา

จากองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การเรียนรู้แบบเชิงรุกประกอบไปด้วย ผู้สอน ทำหน้าที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู ส่วนผู้เรียน ทำหน้าที่ พูดคุยและรับฟังซึ่งกันและกัน ช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้เพิ่มขึ้น

6. แนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Management Model) เป็นกระบวนการที่สำคัญในการจัดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยมิได้เป็นลักษณะของการสั่งการให้ครูต้องทำตามทุกอย่าง รูปแบบการสอนเป็นแนวทางทั่วไปสำหรับชี้แนะการจัดการเรียน

การสอนของครู ซึ่งไม่สามารถแทนที่ทักษะหรือความชำนาญการของผู้ที่มีความเชี่ยวชาญได้ ดังนั้น รูปแบบการจัดการเรียนรู้ จึงเป็นแบบแผนของการจัดการเรียนการสอนที่ได้รับการออกแบบโดยมีทฤษฎีการเรียนรู้และการจูงใจเป็นพื้นฐาน เพื่อใช้เป็นแนวทางให้แก่ครูนำไปจัดการเรียนรู้ให้บรรลุวัตถุประสงค์เฉพาะของรูปแบบการเรียนการสอนนั้นแก่ผู้เรียน โดยได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนการสอนไว้หลายความหมาย ดังนี้

6.1 ความหมายของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการเรียนการสอน คือ สภาพหรือลักษณะของการเรียนการสอนที่จัดขึ้นอย่างเป็นระบบระเบียบตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิดหรือความเชื่อต่าง ๆ โดยมีการจัดกระบวนการหรือขั้นตอนในการเรียนการสอน โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ เข้าไปช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้นเป็นไปตามหลักการที่ยึดถือ ทิศนา แขมมณี (2555) ซึ่งจะอยู่ในรูปของกระบวนการเช่นเดียวกับวิธีสอน ความแตกต่างกันจะอยู่ที่รูปแบบการสอน อาจจะมีวิธีการสอนและเทคนิคการสอนปรากฏอยู่ วัชรา เล่าเรียนดี (2553) นอกจากนี้ รูปแบบการเรียนการสอน ยังเป็นแผนหรือแบบที่สามารถใช้ในการสอนในห้องเรียนโดยตรง หรือการสอนเป็นกลุ่มย่อย หรือเพื่อจัดสื่อการเรียนการสอน ซึ่งรวมถึงหนังสือ ภาพยนตร์ เทปบันทึกเสียง โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วยสอน และหลักสูตรวิชา แต่ละรูปแบบจะให้แนวทางในการออกแบบการเรียนการสอนที่จะช่วยให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ B. W. JoyceMarshaและShowers (1992) อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว ยังหมายรวมถึง การจัดกระทำพฤติกรรมขึ้นจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีความแตกต่างกันเพื่อจุดหมายหรือเน้นเฉพาะเจาะจงอย่างใดอย่างหนึ่ง SaylerและGalen (1981) รูปแบบการเรียนการสอน จึงเป็นการย่อปรากฏการณ์จริงให้เล็กลงเพื่อใช้ทำความเข้าใจข้อเท็จจริง ปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมต่าง ๆ โดยจัดวางแบบแผนให้เข้าใจง่ายขึ้น รูปแบบไม่ใช่ข้อเท็จจริง แต่เป็นตัวแทนของความจริง หรือปรากฏการณ์ทั้งหมดที่เกิดขึ้น Smith (1980) รูปแบบการเรียนการสอนจึงเป็นการสร้างมโนทัศน์เกี่ยวกับชุดของประสบการณ์ โดยอาศัยหลักการของแบบแผนที่เป็นระบบ ทั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อทำให้เกิดความกระจ่างชัดของนิยามความสัมพันธ์ และประพจน์ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งรูปแบบที่มีความเที่ยงตรงจะพัฒนาเป็นทฤษฎีต่อไป Willer (1967)

จากคำนิยามสิ่งที่กล่าวมาสรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการเรียนการสอน หมายถึง แผน หรือแบบ หรือโครงสร้างที่ได้รับการจัดไว้ตามหลักปรัชญา ทฤษฎีหรือแนวคิดต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบสำคัญของวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่างๆ ทีละขั้นตอนอย่างเป็นระบบ

6.2 รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ทิศนา แขมมณี (2548) ได้ศึกษาการประมวลรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการเรียนการสอนต่างๆ ที่ได้รับการยอมรับว่ามีประสิทธิภาพและนำมาจัดแบ่งเป็น 5 กลุ่มดังนี้

1. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาสาระต่างๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อมูล ข้อเท็จจริง มโนทัศน์หรือความคิดรวบยอด เช่น รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment Model) รูปแบบพฤติกรรมของผู้เรียน (Behavior System Model) รูปแบบการเรียนการสอนเน้นความจำ (Mnemonics) เป็นต้น

2. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาด้านจิตพิสัย (Affective Domain) เป็นรูปแบบที่ช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้สึก เจตคติ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมที่พึงประสงค์ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนโดยซักค้าน (Jurisprudentian Model) รูปแบบการเรียนการสอนโดยใช้บทบาทสมมติ (Role Playing Model) เป็นต้น

3. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาด้านทักษะพิสัย (Psychomator Domain) เป็นรูปแบบที่มุ่งในการพัฒนาความสามารถของผู้เรียนในการปฏิบัติ การกระทำหรือการแสดงออกต่างๆ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Harrow’s Instruction Model for Psychomator Development รูปแบบการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติของ Davies’s Instruction Model for Psychomator Development เป็นต้น

4. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาทักษะกระบวนการ (Process Skills) เป็นรูปแบบการที่มุ่งเน้นพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับวิธีการดำเนินการต่างๆ ซึ่งอาจเป็นกระบวนการทางสติปัญญา กระบวนการทางสังคม หรือกระบวนการทำงานร่วมกัน เช่น รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการสืบสอบและแสวงหาความรู้เป็นกลุ่ม (Group Investigation Instruction Model) รูปแบบการเรียนการสอนกระบวนการคิดอุปนัย (Inductive Instruction Model) เป็นต้น

5. รูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการบูรณาการ (Integration) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาการเรียนรู้ด้านต่างๆ ของผู้เรียนไปพร้อมๆ กันโดยใช้การบูรณาการทั้งด้านเนื้อหาสาระและวิธีการ เช่น รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง (Direct Instruction Model) เป็นต้น

B. JoyceและWeil (2009) ได้จัดประเภทของรูปแบบไว้ 4 กลุ่มดังนี้

1. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาทักษะทางสังคม (Social Models) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาบุคคลในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ โดยใช้หลักการประนีประนอมในการแก้ปัญหา และสร้างสัมพันธไมตรีกับผู้อื่น การมีส่วนร่วมกับผู้อื่นโดยใช้หลักประชาธิปไตย และการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ รูปแบบการเรียนการสอนแบบนี้ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบสอบจากกลุ่ม (Group Investigation) รูปแบบการเรียนการสอนแบบซักค้าน (Jurisprudential Inquiry) เป็นต้น

2. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาด้านการประมวลข้อมูลสารสนเทศ (Information Processing Model) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่จัดขึ้นโดยมุ่งเน้นความสำคัญที่สมรรถภาพในการคิดและวิธีการในการพัฒนากระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลของผู้เรียน ได้แก่ รูปแบบการเรียนการสอนมโนทัศน์ (Concept Attainment) รูปแบบการเรียนการสอนคิดเชิงอุปมาน (Inductive Thinking) รูปแบบการเรียนการสอนฝึกการคิดสืบสอบ (Inquiry Training) รูปแบบการเรียนการสอนจำ (Mnemonics) เป็นต้น

3. รูปแบบที่เน้นการพัฒนาบุคคล (Personal Model) เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล โดยเน้นที่กระบวนการสร้าง และการพัฒนาตัวบุคคลทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและอารมณ์ มุ่งให้ผู้เรียนรู้จักแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมกับสภาพการณ์รอบๆ ตัว เช่น รูปแบบการเรียนการสอนโดยอ้อม (Non-directive) รูปแบบการเรียนการสอนส่งเสริมการเห็นคุณค่าในตัวเอง (Self-esteem)

4. รูปแบบที่เน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้เรียน โดยใช้หลักของการให้สิ่งเร้าและการตอบสนอง เช่น รูปแบบการเรียนการสอนแบบรอบรู้ (Mastery Learning) รูปแบบการเรียนการสอนทางตรง (Direct Instruction) เป็นต้น

Keeves (1997) ได้จัดประเภทของรูปแบบการเรียนการสอนไว้ 4 กลุ่มดังนี้

1. รูปแบบเชิงเปรียบเทียบ (Analogue Model) เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปไมยเทียบเคียงในการอธิบายปรากฏการณ์ที่เป็นนามธรรมเพื่อสร้างความเข้าใจเชิงรูปธรรม สร้างขึ้นโดยใช้หลักการเทียบเคียงโครงสร้างของรูปแบบให้สอดคล้องกับลักษณะที่คล้ายคลึงกัน และสอดคล้องกับลักษณะหรือความรู้ที่มีอยู่ โดยต้องมีองค์ประกอบของรูปแบบชัดเจนจนสามารถนำไปทดสอบข้อมูลเชิงประจักษ์ได้และสามารถนำไปใช้ในการหาข้อสรุปของปรากฏการณ์ได้อย่างกว้างขวาง ได้แก่

ความคิดที่แสดงออกในลักษณะของการเปรียบเทียบสิ่งต่าง ๆ อย่างน้อย 2 สิ่งขึ้นไป รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านวิทยาศาสตร์กายภาพ

2. รูปแบบเชิงภาษา (Semantic Model) เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิหรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิด องค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้น ๆ ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางการใช้ภาษา (พูดและเขียน) รูปแบบลักษณะนี้ใช้กันมากทางด้านศึกษาศาสตร์

3. รูปแบบเชิงคณิตศาสตร์ (Mathematical Model) รูปแบบประเภทนี้ใช้สมการทางคณิตศาสตร์แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปร มักนิยมใช้ในการศึกษาสาขาจิตวิทยา โดยเฉพาะด้านพฤติกรรมศาสตร์ ตลอดถึงสาขาศึกษาศาสตร์และบริหารการศึกษา ได้แก่ ความคิดที่แสดงออกผ่านทางสูตรคณิตศาสตร์ ซึ่งส่วนมากจะเกิดขึ้นหลังจากได้รูปแบบเชิงภาษาแล้ว

4. รูปแบบเชิงสาเหตุ (Causal Model) เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) ร่วมกับหลักการสร้างรูปแบบเชิงข้อความ ทำให้สามารถศึกษารูปแบบเชิงข้อความที่มีตัวแปรซับซ้อนได้ โดยต้องอาศัยทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง หรืองานวิจัยที่มีมาแล้วนำมาแสดงความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปร เพื่อให้ได้รูปแบบในลักษณะสมการเส้นตรง ซึ่งสามารถทดสอบได้ ได้แก่ ความคิดที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างตัวแปรต่าง ๆ ของสภาพปัญหาใด ๆ

จากการจัดกลุ่มรูปแบบการจัดการเรียนรู้ หรือรูปแบบการเรียนการสอน สิ่งที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดกลุ่มรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แสดงให้เห็นวิธีคิดในการจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และเป็นแนวทางสำหรับการนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้งด้านการพัฒนาสติปัญญา เจตคติ หรือทักษะกระบวนการต่างๆ

6.3 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

กิดานันท์ มลิทอง (2543) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบพื้นฐานของระบบการจัดการเรียนรู้หรือรูปแบบการเรียนการสอน มี 4 ประการ ดังนี้

1. ผู้เรียน ต้องมีการพิจารณาลักษณะของผู้เรียนเพื่อการออกแบบกิจกรรมหรือโปรแกรมการเรียนการสอนที่เหมาะสม

2. วัตถุประสงค์ ต้องมีการตั้งวัตถุประสงค์ว่า ต้องการจะให้ผู้เรียนได้เรียนรู้สิ่งใดบ้างในการสอนนั้น

3. วิธีการและกิจกรรม ต้องมีการกำหนดวิธีการและกิจกรรมในการเรียนรู้ว่าควรมีอะไรบ้างเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ที่ดีที่สุดได้

4. การประเมิน ต้องมีการกำหนดวิธีการประเมินเพื่อตัดสินว่าการเรียนรู้นั้นประสบผลตามที่ตั้งจุดมุ่งหมายไว้หรือไม่

ทิศนา แขมมณี (2555) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไว้ ดังนี้

1. มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการสอนนั้น

2. มีการบรรยายและอธิบายสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักที่ยึดถือ

3. มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ

4. มีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการเรียนการสอนนั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

Arend (1999) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่ามี 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการตามทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบ

2. ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

3. วิธีสอนที่จะทำให้การเรียนการสอนบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

4. สิ่งแวดล้อมในการเรียนการสอนที่จะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ

Banathy (1968) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ส่วน ดังนี้

1. จุดมุ่งหมาย เป็นตัวกำหนดแนวทางของระบบ ซึ่งอาจจะได้รับแนวทางมาจากระบบที่ใหญ่กว่า เช่น จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนอาจได้รับมาจากจุดมุ่งหมายของระบบการศึกษาและจุดมุ่งหมายของสังคม

2. กระบวนการ เกิดจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างส่วนต่าง ๆ ของระบบ ซึ่งได้แนวทางมาจากจุดมุ่งหมายของระบบที่จะจัดการและกำหนดหน้าที่ขององค์ประกอบต่างๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายของระบบ

3. เนื้อหา เป็นส่วนประกอบต่างๆ ที่ประกอบขึ้นเป็นระบบ ซึ่งได้มาจากการกำหนดหน้าที่ของกระบวนการว่าควรประกอบด้วยองค์ประกอบใด เพื่อที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของระบบ

B. W. JoyceMarshaและShowers (1992) ได้เสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยเริ่มจากเสนอภาพเหตุการณ์ในห้องเรียน (Scenario) เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนแต่ละรูปแบบ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบ 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 กล่าวถึงที่มาของรูปแบบการเรียนการสอน (Orientation to the Model) ประกอบด้วยเป้าหมายของรูปแบบ ข้อตกลงเบื้องต้น หลักการ มโนทัศน์ที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการสอน

ส่วนที่ 2 รูปแบบการเรียนการสอน (The Model of Teaching) มี 4 ส่วน คือ กิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนการสอนแตกต่างกันไป

1. ขั้นตอนของรูปแบบ (Syntax) เป็นการจัดเรียงตามลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนการสอนแตกต่างกันไป

2. รูปแบบของสังคม (Social System) เป็นการอธิบายบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ซึ่งแต่ละรูปแบบจะแตกต่างกันไป

3. หลักการแสดงการโต้ตอบ (Principle of Reaction) เป็นการบอกวิธีการที่ผู้สอนจะตอบสนองต่อสิ่งที่ผู้เรียนกระทำ อาจจะเป็นการให้รางวัล การสร้างบรรยากาศที่มีอิสระไม่มี การประเมินว่าถูกหรือผิด เป็นต้น

4. สิ่งสนับสนุนการเรียนการสอน (Support System) เป็นการบอกเงื่อนไข หรือสิ่งจำเป็นในการที่จะใช้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนให้เกิดผล เช่น การสอนฝึกทักษะผู้เรียนจะต้องได้ฝึกการทำงานในสถานที่และด้วยอุปกรณ์ที่ใกล้เคียงกับสภาพการทำงานจริง ๆ

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้ (Application) เป็นการแนะนำและให้ข้อสังเกตการใช้รูปแบบการเรียนการสอนนั้น เช่น จะใช้เนื้อหาประเภทใดใช้กับเด็กระดับใดจึงจะเหมาะสม เป็นต้น

ส่วนที่ 4 ผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนทั้งทางตรง และทางอ้อม (Instructional and Nurturant Effects) เป็นการบอกให้รู้ว่าแต่ละรูปแบบจะเกิดผลอะไรบ้างกับผู้เรียน โดยที่ผลทางตรงมาจากการสอนของผู้สอนที่จัดขึ้นตามขั้นตอน ส่วนผลทางอ้อมมาจากสภาพแวดล้อม ซึ่งถือเป็นผลกระทบที่เกิดแฝงไปกับการสอนซึ่งสามารถใช้เป็นข้อพิจารณาในการเลือกรูปแบบการสอนไปใช้

ตารางที่ 14 การสังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ / นักวิชาการ	ผู้เรียน	หลักการตามทฤษฎี	ลักษณะการเรียน	วัตถุประสงค์	กิจกรรม/วิธีสอน	การจัดระบบ	ข้อสังเกต	การประเมิน	สิ่งแวดล้อม	เนื้อหา	ผลที่เกิดขึ้น
กิดานันท์ มลิทอง (2543: 13)	✓			✓	✓			✓			
ทิศนา แขมมณี (2555: 222)		✓	✓		✓	✓		✓	✓	✓	
Arends (1997: 7)		✓		✓	✓			✓	✓		✓
Banathy (1968: 2)				✓	✓					✓	
Joyce Weil and Showers (1992: 197-210)		✓			✓		✓	✓			✓
รวม	1	3	1	3	5	1	1	4	2	2	2

จากตารางที่ 14 ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดของผู้เชี่ยวชาญที่มีคะแนนรวมเกิน 50 เปอร์เซ็นของจำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ได้เป็น 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. หลักการของรูปแบบ ซึ่งจะเป็นแนวคิดและพื้นฐานความเชื่อในการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนรู้นั้น ดังนี้ ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory) ของPiaget และ Vygotsky (David, 1996) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ ดังนั้นความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม ผู้วิจัยได้เลือกทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Theory) ของ Nicoleและ Holly (2004) ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน รวมถึงทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) ของ Thorndike (Gordonและ Ernest, 1981) ที่กล่าวว่า การเรียนรู้เป็นการเกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) มีหลายรูปแบบ บุคคลจะลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด

2. จุดมุ่งหมายของรูปแบบ เป็นเป้าหมายเฉพาะเจาะจงของรูปแบบการเรียนรู้นั้นว่ามุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนมีลักษณะ ดังนี้ เมื่อผู้เรียนเรียนตามรูปแบบการจัดเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน คือ 1) ด้านความรู้ประชาธิปไตย 2) ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย 3) ด้านความเคารพประชาธิปไตย นิสิตมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี หลังเรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

3. กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ เป็นการอธิบายถึงการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบที่เป็นขั้นตอน และบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ดังนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยจากจากนักวิชาการ และนักการศึกษามาสังเคราะห์ อาทิเช่น ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557) ; ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556) ; วิชัย ตันศิริ (2557) , สิริวรรณ ศรีพหล (2552) ; สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

(2557) ; อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2541) ซึ่งผู้วิจัยสังเคราะห์ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย 5 ขั้นตอน ดังนี้

3.1 รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการรับรู้และการสัมผัสจากสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลาย

3.2 สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่สอน

3.3 ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

3.4 เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของสมาชิกแต่ละกลุ่มจนเกิดคุณค่าที่ดีงามต่อสมาชิกในสังคม

3.5 ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P) เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลนอกห้องเรียนเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

4. เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้มีความสำคัญ ดังนี้

4.1 หลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) คือ ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองด้วยการรับรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง การลองผิดลองถูก การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก

4.2 ระบบสังคม (Social System) คือ ผู้เรียนสร้างจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพากัน รับผิดชอบร่วมกัน และได้

แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

4.3 ระบบสนับสนุน (Support System) คือ ผู้สอนกระตุ้นความรู้เดิมให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารประกอบการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่น มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

6.4 ความหมายของการออกแบบการจัดการเรียนรู้

การออกแบบการจัดการเรียนรู้ เป็นกระบวนการวางแผนการเรียนการสอนอย่างมีระบบ โดยมีการวิเคราะห์องค์ประกอบการเรียนรู้ ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ สื่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ต่าง ๆ รวมถึงการวัดผลและประเมินผล เพื่อให้ผู้สอนสามารถถ่ายทอดความรู้สู่ผู้เรียนผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งมีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการออกแบบการจัดการเรียนรู้ หรือการออกแบบการเรียนการสอนไว้หลายความหมาย ดังนี้

ตวงรัตน์ ศรีวงษ์คล (2549) ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการระบบ ในการแปลงหรือประยุกต์หลักการ หรือทฤษฎีทางด้านการเรียนการสอนให้เป็นแผน เพื่อจัดทำวัสดุการเรียนการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนต่าง ๆ สอดคล้องกับแนวคิดของ BriggsและWager (1981)ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบการเรียนการสอน หมายถึง กระบวนการที่มีการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการเรียน (Analysis of Learning Needs) เป้าหมายการเรียน (Goal) เพื่อพัฒนากระบวนการให้เหมาะสมโดยใช้กิจกรรมและสื่อการเรียนการสอน มีการนำไปทดลองใช้และทำการประเมินผล แล้วจึงนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมถึงเป็นการวางแผนพัฒนา ประเมินและการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ MorrisonRossและKemp (2001) ได้กล่าวไว้ว่า การออกแบบการเรียนการสอน หมายถึง เป็นการวางแผนพัฒนา ประเมินและการจัดกระบวนการเรียนการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ Richey (1986) เนื่องจาก การออกแบบการเรียนการสอน เป็นศาสตร์แห่งการสร้างสรรค์ของกระบวนการพัฒนา การประเมิน และมีการระบุที่เฉพาะเจาะจงเพื่อเอื้อให้การเรียนการสอนทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นวิชาหน่วยเล็กหรือหน่วยใหญ่นั่นเอง

จากคำนิยามสิ่งที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การออกแบบการจัดการเรียนรู้ หรือการออกแบบการเรียนการสอน คือ กระบวนการระบบที่มีการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้ ตั้งเป้าหมายการเรียนรู้ และจัดกระบวนการเรียนการสอนและสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.5 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ ADDIE Model

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ปรับปรุงตามแนวคิดของ Kruse (2012) มาเป็นต้นแบบในการสร้างรูปแบบมี 5 ขั้นหรือที่เราเรียกกันโดยทั่วไปว่า “ADDIE Model” ซึ่งเป็นวิธีการเชิงระบบช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิผล (Effectiveness) และมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง ผู้วิจัยนำรูปแบบมาประยุกต์ใช้และจัดลำดับการจัดการเรียนรู้เป็นขั้นต่าง ๆ ดังนี้

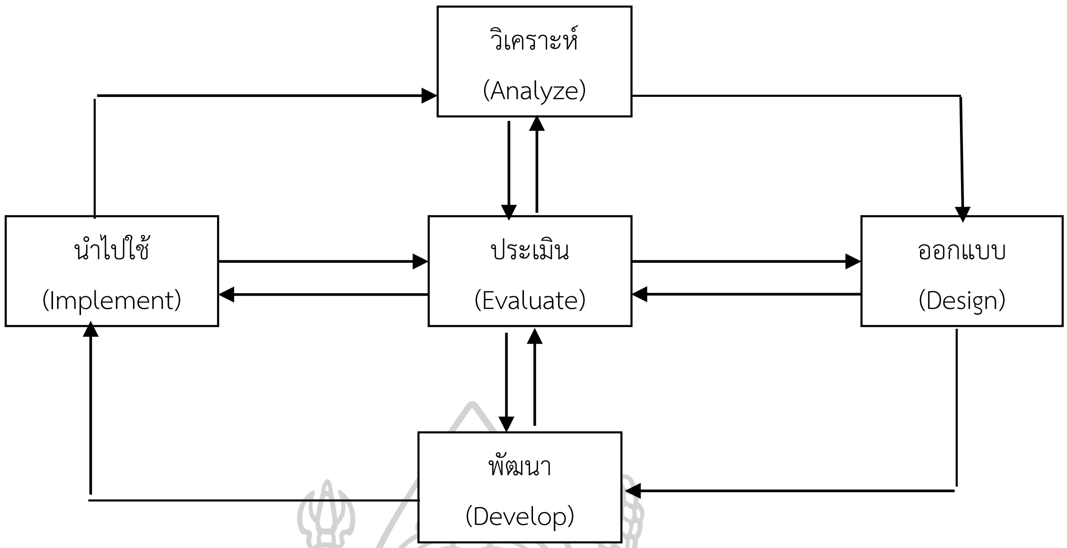
1. ขั้นวิเคราะห์ (Analyze phase) วิเคราะห์และประเมินความต้องการจำเป็น (Assess and Analyze Needs)

2. ขั้นออกแบบ (Design phase) ออกแบบการเรียนการสอนและการนำเสนอ (Design Instruction and Presentations)

3. ขั้นพัฒนา (Develop Phase) พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอน (Develop Materials)

4. ขั้นนำไปใช้ (Implement phase) นำสาระและกิจกรรมไปใช้ ประกอบด้วยการวางแผนในการบริหารจัดการในการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้

5. ขั้นประเมิน (Evaluation phase) ประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนและประสิทธิผลของสื่อที่ใช้ในการเรียนการสอน จากวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิผล (Effectiveness) และมีความเหมาะสมอย่างยิ่ง (Appropriateness) ได้นำเสนอเป็นภาพประกอบ ดังนี้

ภาพที่ 6 การแสดงขั้นตอนของการออกแบบการจัดการเรียนการสอน
ตามแนวคิดของ Kruse (2012)

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

7.1 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม ได้มีนักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม อาทิเช่น

ภัทร์พงศ์ พงศ์ภัทรกานต์ และคณะ (2553)) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการเรียนการสอนแบบทีเคโอ เพื่อเสริมสร้างทักษะทางคณิตศาสตร์ จากผลการทดลอง โดยใช้สถิติ One-way-ANOVA วิเคราะห์คะแนนผู้เรียน พบว่า ค่าคะแนนผู้เรียนกับคะแนนจากการทำนายมีค่าไม่แตกต่างกัน ($p>.05$) และใช้สถิติ Two-way ANOVA วิเคราะห์พบว่า บทเรียนกับระดับของผู้เรียนมีผลต่อคะแนนสอบ ($p<.05$) และไม่มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบทเรียนกับระดับของผู้เรียน ($p>.05$) และผู้เรียนมีประสิทธิภาพทางการเรียนที่สูงขึ้น สรุปได้ว่า รูปแบบการเรียนการสอนแบบทีเคโอ สามารถเสริมสร้างทักษะทางคณิตศาสตร์ได้เป็นอย่างดีและมีความเหมาะสมในการนำไปใช้ในการเรียนเป็นกลุ่มและเสริมสร้างทักษะทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

พลธรรม พลการ (2558) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการทำงานเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในการจัดการแข่งขันกีฬาของการกีฬาแห่งประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการทำงานเป็นทีมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในการจัดการแข่งขันกีฬาของ กกท. ยังเป็นรูปแบบที่ไม่มีการเชื่อมต่อประสานกันระหว่างทีมย่อยๆ ยังขาดศูนย์รวมในการติดต่อประสานงาน และไม่มีการสรุปผลการปฏิบัติงานรายวันเพื่อการวางแผนในการป้องกัน แก้ไข ในปัญหาที่เกิดขึ้น 2) ปัจจัยทั้ง 5 ด้านมีอิทธิพลในทิศทางเดียวกันต่อประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีม โดยที่ปัจจัยด้านกระบวนการหรือการดำเนินงาน มีค่าความสัมพันธ์กับด้านบรรยากาศในการทำงานเป็นทีมสูงสุด หากดำเนินการในรูปแบบการทำงานเป็นทีมอย่างมีประสิทธิภาพแล้วจะส่งผลต่อการประหยัดบุคลากรที่ใช้ในการดำเนินงานได้มากที่สุด 3) รูปแบบของการทำงานเป็นทีมที่เหมาะสมกับการปฏิบัติงานในการจัดการแข่งขันกีฬาของ กกท. ควรจะต้องอาศัยปัจจัยทางด้านบรรยากาศการทำงานเป็นทีมซึ่งจะส่งผลต่อประสิทธิภาพในการทำงานเป็นทีมสูงที่สุด

McAllisterและOsborne (1997) ศึกษาเรื่อง กลยุทธ์การใช้เพื่อนสอนเพื่อน เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนแบบร่วมมือกันเรียนรู้ของนักศึกษา พบว่า นักศึกษาทุกคนประสบความสำเร็จในการทำกิจกรรมเพื่อนช่วยเพื่อน นักศึกษาบางคนมีความคิดเห็นว่า การช่วยสอนเพื่อนนั้นเป็นกิจกรรมที่ท้าทายความสามารถของตนเอง ทำให้ตนเองมีความเข้าใจบทเรียนได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น แต่นักศึกษาบางคนก็มีความคิดเห็นว่าการช่วยสอนเพื่อน ทำให้ตนเองเกิดความวิตกกังวลและเป็นการเสียเวลา

Barron (1993) ศึกษาเรื่อง การศึกษาความร่วมมือในการแก้ปัญหาระหว่าง การทำงานเป็นทีมกับการทำงานคนเดียว โดยการทดลองในการทำงานและอยู่ร่วมกันอย่างมีคุณภาพ ของบุคคลกับกลุ่มในระยะเวลาอันสั้น ในมหาวิทยาลัยเดอรบัวท์ ผลการศึกษาพบว่า การทำงานเป็น ทีม จะทำให้การดำเนินงานสำเร็จเป็นที่เชื่อถือไดแตกต่างกับการทำงานคนเดียว การทำงานเป็นทีม จะมีประโยชนในด้านการวางแผน การแสดงความคิดเห็นร่วมกันและแกปัญหา การทำงานเป็นทีมทำให้กลุ่มประสบความสำเร็จสูงและการที่จะประสบความสำเร็จไดนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ ไดแก ความพยามในการที่จะพิจารณาในการแกไขปัญหาโดยการที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น กล้าที่จะแสดงความคิดเห็น การเปิดเผยความรูสึกของตนเอง การสื่อสาร ความร่วมมือและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มครั้งนี้พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนสูงขึ้น เนื่องจากผู้เรียนได้รับความรู้จากการลงมือปฏิบัติร่วมกันเป็นทีม โดยสมาชิกในกลุ่มมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของสมาชิกแต่ละคน และสมาชิกแต่ละคนในกลุ่มก็มีอิทธิพลและปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) ได้มีนักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) อาทิเช่น

งานวิจัยในประเทศ

อุษณีย์ เทพวรชัย (2542)ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี มีโครงสร้างประกอบด้วย 4 ส่วน คือ แนวคิดการจัดการเรียนการสอนเชิงรุก วิธีสอนตามแนวคิดเชิงรุก กระบวนการเรียนการสอนเชิงรุก และการประเมินผลการเรียนการสอนเชิงรุก 2) นักศึกษาที่สอนตามรูปแบบเรียนการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี มีคะแนนเฉลี่ยแตกต่างกับนักศึกษาที่สอนตามปกติ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสรุปเหตุผล ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง และความสามารถด้านการติดต่อสื่อสารในทีม แต่ไม่แตกต่างกันในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 3) ภายหลังการสอน 8 สัปดาห์ นักศึกษาที่สอนตามรูปแบบเรียนการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี มีคะแนนเฉลี่ยหลังสอนแตกต่างกับก่อนสอนอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ด้านความสามารถในการคิดวิเคราะห์และสรุปเหตุผล ด้านความภาคภูมิใจในตนเอง และความสามารถด้านการติดต่อสื่อสารในทีม 4) ในการทำงานเป็นทีม นักศึกษาทั้ง 2 กลุ่มแสดงบทบาทในลักษณะเน้นการสนับสนุนกลุ่มมากกว่าการเน้นงาน

ศิริพร มโนพิเชฐวัฒนา (2547) ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active Learning) เรื่อง ร่างกายมนุษย์ สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า ได้รูปแบบรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active Learning) ที่มีความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีส่วน

ร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active Learning) หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีคะแนนสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด ร้อยละ 70 มีคุณลักษณะและทักษะที่พึงประสงค์ดีขึ้น ปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกันของนักเรียนมีการพัฒนาที่ดีขึ้น และนักเรียนมีความคงทนในการเรียนรู้ กล่าวคือ คะแนนผลการทดสอบ ภายหลังการเรียน 2 สัปดาห์ไม่แตกต่างจากหลังการเรียนทันที นอกจากนี้ ยังพบว่าการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active Learning) ช่วยให้นักเรียนมีความรับผิดชอบร่วมกันในการเรียนรู้ ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างนักเรียนและนักเรียนมีความสุข สนุกกับการเรียนวิทยาศาสตร์

งานวิจัยต่างประเทศ

Rivardและ Straw (2000) ศึกษาเรื่อง สภาพการสนทนาสื่อสารทางวาจาระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนในการสร้างความเข้าใจเชิงวิทยาศาสตร์ในห้องเรียนที่เรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจกับการส่งเสริมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น ผลการศึกษาปรากฏดังนี้ 1) จากคำถามงานวิจัยที่ว่า ผู้เรียนมีวิธีเจรจาทำความเข้าใจระหว่างเพื่ออย่างไร พบว่า สิ่งแรกที่ผู้เรียนตั้งใจทำก่อนเจรจา คือเลือกบทบาทในฐานะผู้เจรจา เพื่อชักนำตนเองจากผู้ไม่รู้ สู่ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ โดยอาศัยการแลกเปลี่ยนความเข้าใจกัน และร่วมแสดงบทบาทเป็นสมาชิกที่กระตือรือร้น 2) คำถามงานวิจัยที่ว่า ปทัสถานใดมีผลต่อผู้เรียนระหว่างการเจรจา พบว่า ผู้เรียนมีภูมิหลังของการเรียนวิทยาศาสตร์ดีเลิศ จะได้รับโอกาส และความเชื่อถือถึงแม้จะตอบคำถามของกลุ่มไม่ได้ในครั้งแรก แต่จะช่วยประมวลคำอธิบายของสมาชิกในกลุ่มสู่หลักวิชาการได้ แม้ว่าสมาชิกในกลุ่มยังไม่แน่ใจในคำตอบ ก็ยังคงให้อิทธิพลในการตัดสินใจในการสรุปคำตอบแก่เขา ในขณะที่มีสมาชิกคนอื่นในกลุ่มให้คำตอบที่สมเหตุสมผลมากกว่า และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยรวมในวิชาอื่นๆ สูงกว่า กลับไม่ได้รับความสนใจจากกลุ่ม 3) ลักษณะใดที่มีอิทธิพลต่อการเจรจาของผู้เรียน พบว่า ความรู้เดิมหรือประสบการณ์ของผู้เรียน จะทำให้ผู้เรียนอธิบายหรือให้เหตุผลการทำงานได้ดีในการเรียนรู้แบบกระตือรือร้น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุกครั้งนี้พบว่า ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างตื่นตัว โดยผู้เรียนมีส่วนร่วมจากการลงมือกระทำ เพื่อพัฒนาทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทักษะการคิดขั้นสูง การแก้ปัญหา และการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น

7.3 งานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้มีนักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ อาทิเช่น

งานวิจัยในประเทศ

วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า (2548)ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีขยายความคิดของเรเกลลูท เพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงานและความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีหลักการ 3 ประการ คือ การขยายความคิด การเชื่อมโยงมโนทัศน์ในการเรียนรู้ และการถ่ายโยงการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ คือ เพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงานและความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนใหญ่ๆ 2 ขั้น ได้แก่ 1) ขั้นเตรียมการ เป็นขั้นตอนในการเตรียมและจัดลำดับเนื้อหาตามทฤษฎีขยายความคิดและการเตรียมแนวคิดนำ 2) ขั้นสอน มีขั้นตอนย่อย 4 ขั้นตอน ได้แก่ 2.1) ขั้นนำ คือ นำเข้าสู่บทเรียน การเสนอแนวคิดนำ และการให้ผู้เรียนระบุความรู้เดิมที่สัมพันธ์กับสิ่งที่จะเรียน 2.2) ขั้นขยายความคิดของผู้เรียนจากฐานความรู้เดิม และฝึกปฏิบัติจนทำได้ 2.3) ขั้นให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนชำนาญ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติจนชำนาญ และขยายการเรียนรู้โดยอิสระ และ 2.4) ขั้นจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนถ่ายโยงการเรียนรู้ เป็นขั้นตอนที่ให้ผู้เรียนสรุปสาระที่ได้เรียนรู้ เชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ และเชื่อมโยงความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปสู่บริบทใหม่ ส่วนการวัดและประเมินผลทำทั้งในระหว่างการจัดการเรียนรู้และหลังการจัดการเรียนรู้ 2) การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นกับกลุ่มทดลอง โดยการเปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมแสดงให้เห็นว่า หลังการทดลองกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ และความชำนาญในการปฏิบัติงานสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้หลังการทดลองสูงก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนกลุ่มทดลองแสดงให้เห็นว่า การเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเชื่อมโยงเนื้อหาสาระแต่ละหัวข้อในวิชาที่เรียน เนื้อหาสาระของวิชาต่างๆ ที่เกี่ยวเนื่องกัน และนำไปในสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปเชื่อมโยงใช้ในชีวิตประจำวันได้ดี และยังช่วยพัฒนาผู้เรียนในด้านต่างๆ ได้แก่ ด้านความสามารถในการสังเคราะห์และสรุปความ ด้านการถ่ายโยงการเรียนรู้ ด้านความสามารถในการให้เหตุผล และด้านความชำนาญในการปฏิบัติงาน

กิตติคม คงวีรัตน์ (2553) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะ สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ (KAECPAR Model) ประกอบด้วย หลักการ คือ จัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง เป็นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ วัตถุประสงค์คือ เพื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ร่วมกันทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ขั้นตอนของรูปแบบ 5 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การให้ความรู้และการสร้างความตระหนัก (Knowledge and Awareness: KA) ขั้นที่ 2 การสร้างเสริมความรู้ (Enhancement: E) ขั้นที่ 3 การสร้างผลงาน (Construction: C) ขั้นที่ 4 การนำเสนอผลงาน (Presentation: P) และขั้นที่ 5 การประเมินผลการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ (Assessment and Reflection: AR) ในทุกขั้นตอนมีการดำเนินการขั้นตอนย่อย คือ ขั้นเตรียมการ (Preparing: P) ขั้นปฏิบัติ (Doing: D) ขั้นสรุป (Summarizing: S) โดยมีเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย หลักการตอบสนอง ระบบสังคม และระบบสนับสนุน 2) ผลการประเมินการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ พบว่า 2.1) ความรู้การสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ 2.2) พฤติกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ 2.3) การใช้ทักษะกระบวนการหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ 2.4) การใช้ทักษะมนุษยสัมพันธ์หลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ 2.5) เจตคติการสร้างเสริมสุขภาวะหลังการใช้รูปแบบสูงกว่าก่อนการใช้รูปแบบ 2.6) ความรับผิดชอบของนักศึกษาหลังการใช้รูปแบบนักศึกษามีความรับผิดชอบอยู่ในระดับดีมาก 2.7) ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของนักศึกษาที่มีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของอาจารย์อยู่ในระดับมากที่สุด

งานวิจัยต่างประเทศ

Weber (2000) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการสอน 5 ขั้นตอนของการสอนแบบแก้ปัญหาโดยใช้การสอนแบบพหุปัญญา ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนแก้ปัญหาที่ซับซ้อนในการเรียนรู้ตามสภาพจริงประกอบด้วย 5 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ผู้สอนนำเข้าสู่ปัญหาและสนทนาเพื่อจะหาคำสำคัญของปัญหากับผู้เรียนโดยทั่วไป ขั้นที่ 2 ระบุเป้าหมายที่ชัดเจน อันเป็นการเรียนรู้ขั้นต่ำซึ่งต้องการให้ผู้เรียนทั้งหมดได้สัมฤทธิผล ขั้นที่ 3 สร้างมิติคุณภาพที่เป็นเกณฑ์เฉพาะสำหรับประเมินงานต่างๆ ขั้นที่ 4 กำหนดการเรียนรู้และประเมินงานที่สัมพันธ์กับปัญหาในชีวิตจริง ความสนใจของผู้เรียนและความสามารถ และเนื้อหาที่ต้องการ ขั้นที่ 5 ผู้เรียนและครูร่วมกันสรุปความรู้ที่ได้รับและกระบวนการ

เรียนรู้ เพื่อสร้างความรู้และปรับโครงสร้างความรู้ช่วยให้มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้น มีส่วนร่วมของผู้เรียนมากขึ้น กระตุ้นแรงจูงใจผู้เรียนหรือบูรณาการเพิ่มความรู้เพื่อแก้ปัญหาที่ซับซ้อนขึ้นได้

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่า มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นระบบ ชัดเจน และสามารถใช้เป็นฐานคิด และต่อยอดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีให้มีความครบถ้วนสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลยิ่งขึ้น

7.4 งานวิจัยที่เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย ได้มีนักการศึกษาทั้งในประเทศ และต่างประเทศได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย อาทิเช่น

งานวิจัยในประเทศ

พรชัย หนูแก้ว (2541) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา ยึดหลักการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้เรียนรู้และมีประสบการณ์ตรงในการร่วมกิจกรรมจนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยประจำตัวในที่สุด เป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการโดยเฉพาะที่มีการจัดเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนการสอนแต่ละหน่วยการเรียนในลักษณะบูรณาการ และเน้นให้การศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน เพื่อให้เรียนรู้การดำรงชีวิตและการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมประชาธิปไตย การพัฒนาหลักสูตรทำตามรูปแบบของการวิจัยและพัฒนามี 4 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นการสำรวจข้อมูลพื้นฐาน พบว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยที่นักเรียนยังขาดอยู่และสมควรได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ได้แก่ ด้านคารวธรรม ประกอบด้วยการปฏิบัติตามข้อตกลง และการไม่ละเมิดทรัพย์สินของผู้อื่นและส่วนรวม ด้านสามัคคีธรรม ประกอบด้วยการร่วมกันทำงานกลุ่มที่ได้รับมอบหมาย และการร่วมรับผิดชอบและปรับปรุงแก้ไขงาน และด้านปัญญาธรรม ประกอบด้วยการแก้ปัญหาด้วยการใช้เหตุผลและการยอมรับและแก้ไขข้อบกพร่อง 2) ขั้นการร่างหลักสูตร พบว่า ทุกองค์ประกอบของหลักสูตรสอดคล้องและเหมาะสมกับนักเรียน และพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ต้องการศึกษา 3) ขั้นการทดลองใช้หลักสูตร นำโครงร่างหลักสูตรที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 2 โรงเรียน แต่ละโรงเรียนแบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม ตามห้องเรียนเดิมที่โรงเรียนจัดไว้แล้ว และรูปแบบการทดลองใช้แบบสุ่มเพื่อแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ให้การทดลองเฉพาะกลุ่มทดลอง และมีการทดสอบก่อนและหลังการทดลองทั้ง 2 กลุ่ม 4) ขั้นการประเมินและปรับปรุงหลักสูตร พบว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยหลังทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มทดลองมากกว่าพฤติกรรม

ประชาธิปไตยของกลุ่มควบคุม และพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังทดลองใช้หลักสูตรของกลุ่มทดลองมากกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินประสิทธิภาพของหลักสูตรที่กำหนดไว้ นอกจากนั้นยังพบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้จัดกิจกรรมในโรงเรียนได้โดยไม่มีผลกระทบกับหลักสูตรที่โรงเรียนดำเนินการอยู่ แสดงว่าหลักสูตรที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพจริง ส่วนการปรับปรุงหลักสูตรมีการเพิ่มรูปภาพ ปรับรูปแบบของตัวอักษรและภาษาที่ใช้ให้เหมาะสมกับผู้เรียน

ดวงเดือน ศาสตรภัทร และคณะ (2547) ศึกษาเรื่อง การพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย ผลงานวิจัยพบว่า จากการสำรวจคือข้อ 1-3 พบว่า 1) นิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐในกรุงเทพมหานคร มีระดับความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติ และจิตสำนึกในเรื่องประชาธิปไตย อยู่ในระดับปานกลาง และศรัทธาต่อประชาธิปไตยอยู่ในระดับน้อย 2) นิสิต/นักศึกษาชั้นปีที่ 1 ที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยมาก มีจิตสำนึกประชาธิปไตยไม่แตกต่างจากนิสิต/นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องประชาธิปไตยน้อย 3) ศรัทธาต่อประชาธิปไตย และทัศนคติต่อประชาธิปไตย ร่วมกันทำนายจิตสำนึกประชาธิปไตยได้ร้อยละ 35 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความคลาดเคลื่อนมาตรฐานเท่ากับ 18.57 และค่าสหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .60 จากการทดลองคือข้อ 4-5 พบว่า 4) หลังการทดลองนิสิต/นักศึกษาที่ได้รับการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตย มีการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มที่ไม่ฝึก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ไม่แตกต่างจากกลุ่มที่ได้รับการฝึกการพูดในที่สาธารณะ 5) ผลการฝึกกิจกรรมพัฒนาบุคลิกภาพประชาธิปไตยพบว่า นิสิต/นักศึกษาในกลุ่มทดลองได้คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย (ทดลองหลัง) สูงกว่าก่อนการฝึก (ทดลองก่อน) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และคงที่เมื่อระยะเวลาผ่านไป 1 เดือน

ชูชีพ ประทุมเวียง (2547) ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ ผลงานวิจัยพบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) จุดมุ่งหมายการเรียนการสอน ประกอบด้วย ความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านปัญญาธรรม คารวธรรม และสามัคคีธรรม 2) สาระการเรียนการสอน เป็นสาระรายวิชาวิถีไทย มี 2 หน่วยการเรียนรู้ คือ 2.1) ลักษณะสังคมไทย และ 2.2) วิสัยทัศน์ทางเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง 3) วิธีการเรียนการสอน ประกอบด้วย กระบวนการเรียนการสอน 3 ขั้นตอน ได้แก่ 3.1) ขั้นเตรียม 3.2) ขั้นสอน คือ การวิเคราะห์ การสะท้อนคิด การวางแผนการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การสังเคราะห์และสรุป และ 3.3) ขั้นสรุป 4) การประเมินการเรียนการสอนด้านความรู้ ด้านเจตคติ และด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย ผลการตรวจสอบคุณภาพโดยผู้ทรงคุณวุฒิ

ได้ค่าความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอนในระดับสูง 2) ประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ พบว่า 2.1) ผลลัพธ์การเรียนการสอนด้านความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในรายวิชาวิถีไทยของนักศึกษากลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.2) ผลลัพธ์การเรียนการสอนด้านเจตคติต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษากลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.3) ผลลัพธ์การเรียนการสอนด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัญญาธรรม ด้านคารวธรรม และด้านสามัคคีธรรม และโดยรวมทุกด้านของนักศึกษากลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2.4) อาจารย์มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมและในแต่ละด้านว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก 2.5) นักศึกษามีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโดยภาพรวมและในแต่ละด้านว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553) ศึกษาเรื่อง การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ผลการวิจัย พบว่า 1) การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยใน 4 ประเทศ มีสถาบันการศึกษาเป็นแกนหลักในการจัดการศึกษาและมีการร่วมมือระหว่างองค์กร/สถาบันต่างๆ มีเป้าหมายเพื่อสร้างพลเมืองที่มีคุณลักษณะเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย เนื้อหาเน้นแนวคิดประชาธิปไตยพื้นฐานและเนื้อหาที่เป็นประเด็นร่วมสมัย แนวทาง/วิธีดำเนินการของการจัดการศึกษา มีการจัดรายวิชาไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดเป็นรายวิชาเดี่ยวและบูรณาการกับรายวิชาอื่น จัดกิจกรรมนอกหลักสูตรเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย จัดเอกสารประกอบหลักสูตรแจกจ่ายให้ทุกโรงเรียน จัดแหล่งเรียนรู้สำหรับครูและพัฒนาครูผู้สอน เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เน้นการเรียนรู้แบบผสมผสาน ร่วมมือระหว่างองค์กร/สถาบันทั้งในและนอกประเทศ การประเมินผลมีการประเมินตามช่วงอายุและตามช่วงชั้นเป็นระยะประเมินโดยโรงเรียนและองค์กรกลาง 2) คุณลักษณะความเป็นประชาธิปไตยที่พึงประสงค์ของคนไทยมี 3 ด้าน คือ 1. คุณลักษณะด้านทักษะส่วนบุคคล 2. คุณลักษณะด้านการอยู่ร่วมกันในสังคม ไม่ใช้ความรุนแรง และ 3. คุณลักษณะด้านความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตย 3) รูปแบบการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตยมีองค์ประกอบดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 ผู้จัด แกนหลักในการจัดการศึกษา คือ ครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา สถาบันการเมืองการปกครอง องค์กรรัฐ/เอกชน องค์กรอิสระ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรและสื่อ องค์ประกอบที่ 2 หลักการ/แนวคิดของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยหลัก คือ เน้นการศึกษาตลอดชีวิต เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ องค์ประกอบที่ 3 เป้าหมายในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยหลักคือ เพื่อสร้างพลเมืองที่มีจิตวิญญาณประชาธิปไตยและมีความกระตือรือร้น

องค์ประกอบที่ 4 เนื้อหาสาระสำคัญในการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ควรเป็นองค์ประกอบเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนพฤติกรรมพลเมืองได้ เน้นแนวคิดประชาธิปไตยและเป็นประชาธิปไตยที่สังคมไทยต้องการ องค์ประกอบที่ 5 แนวทางและวิธีดำเนินการการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยหลักควรแบ่งกลุ่มผู้เรียนให้ชัดเจน จัดการเรียนการสอนในหลากหลายรูปแบบผสมผสานความรู้กับประสบการณ์ องค์ประกอบที่ 6 การติดตามและประเมินผลการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย ควรมีการติดตามและรายงานผลเป็นระยะและใช้หลักการมีส่วนร่วม

งานวิจัยต่างประเทศ

HessและJudith (1973) ศึกษาเรื่อง การศึกษาทัศนคติของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาที่มีต่อพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย ผลการวิจัยพบว่า 1) นักเรียนไม่ว่าจะเป็นประเทศใด ระดับชั้นใดหรือโรงเรียนใดจะมีทัศนคติต่อมโนทัศน์ประชาธิปไตยเหมือนกัน 2) ความสนใจทางด้านการเมืองของนักเรียนที่ต่างเพศ ต่างระดับชั้นและต่างโรงเรียนกันจะเหมือนกัน 3) ไม่มีความสัมพันธ์ระหว่างชั้นของนักเรียนและทัศนคติที่มีต่อมโนทัศน์ทางด้านประชาธิปไตยหรือความเชื่อในหลักของประชาธิปไตย 4) ความคิดของนักเรียนเกี่ยวกับการจัดดำเนินการของโรงเรียนไม่มีความสัมพันธ์กับทัศนคติที่มีต่อกิจกรรมทางการเมืองหรือภาพพจน์การเป็นพลเมืองดี

(White, 1977) ได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาวัยรุ่นอเมริกามีความเชื่อถือค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตยเพียงใด ระดับความเชื่อค่านิยมทางการเมืองแบบสังคมประชาธิปไตย ได้รับอิทธิพลจากองค์ประกอบต่างๆ เช่น เพศ อายุ เชื้อชาติ และสถานภาพของเศรษฐกิจหรือไม่ และเพื่อศึกษาการสอนสังคมศึกษา จะมีผลทำให้กระแสความเชื่อทางสังคมวิทยา การเมืองของวัยรุ่นอเมริกาแตกต่างกันหรือไม่ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเป็นนักเรียน จำนวน 387 คน ซึ่งสุ่มจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในโรงเรียนรัฐบาล 2 แห่ง และจากนักเรียนโรงเรียนสาธิตของมหาวิทยาลัยในรัฐฟลอริดา 1 แห่ง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบวัดความเชื่อของแอนเลน ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กวัยรุ่นอเมริกามีค่านิยมและแบบอนุรักษ์สังคมประชาธิปไตยเป็นส่วนใหญ่ 2) ตัวแปรอิสระต่างๆ คือ เพศ เชื้อชาติ เศรษฐกิจ และการสอนในวิชาสังคมศึกษามีผลต่อคุณค่าทางการเมืองแบบส่วนร่วมประชาธิปไตย จากการทดลองสมมติฐานเชิงปฏิบัติพบว่า สมมติฐานทุกข้อ ยกเว้นตัวแปรอายุแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองตามวิถีประชาธิปไตยที่กล่าวมาข้างต้นจะเป็นการศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับผู้เรียนระดับอุดมศึกษา ซึ่งยังไม่มีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ดังนั้น การวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีขึ้นมา เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถมีความรู้และความเข้าใจ วิจารณ์ด้วยเหตุผล รู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น ร่วมมือกันวางแผน รับผิดชอบต่อส่วนรวม เคารพบุคคล เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพกฎระเบียบในเรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อไปได้

ตารางที่ 15 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)	**แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**พฤติกรรมประชาธิปไตย(ความรู้ประชาธิปไตย)**
1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Piaget & Vygotsky) ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์เดิม **2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** (Nicole & Holly) ผู้สอนให้ผู้เรียนมีมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนแต่ละคนอย่างกระตือรือร้น **3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม** (Thorndike) ผู้สอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง จากการกระตุ้นถาม ให้ผู้เรียนตอบ	**ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ (K)** (ความรู้ประชาธิปไตย) โดยการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสืบค้นติดตามข่าวสาร สถานการณ์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลโดยตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**1. การรับรู้ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย** ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณจากปรากฏการณ์ เหตุการณ์ที่ได้สัมผัสเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย** (Reintroduce democratic citizenship: R) การกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการรับรู้และการสัมผัสจากสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลาย	1.1) ผู้สอนชี้แจงผู้เรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย 1.2) ผู้สอนนำเสนอภาพตัวอย่าง วีดีโอ ข่าว โทรทัศน์ สถานการณ์ กรณีศึกษา ฯลฯ และตั้งคำถามถามผู้เรียนว่าเหตุการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นอะไรคือปัญหา ผู้เรียนเคยประสบหรือไม่อย่างไร	**1. ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถรอบรู้ โดยการระลึกได้ในสิ่งที่เรียนรู้มาจากตำราในสังคมประชาธิปไตย

ตารางที่ 15 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)	**แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**พฤติกรรมประชาธิปไตย(ความรู้ประชาธิปไตย)**
1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Piaget & Vygotsky) ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์เดิม **2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** (Nicole & Holly) ผู้สอนให้ผู้เรียนมีมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนแต่ละคนอย่างกระตือรือร้น **3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม** (Thorndike) ผู้สอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง จากการกระตุ้นถาม ให้ผู้เรียนตอบ	**ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ (K)** (ความรู้ประชาธิปไตย) โดยการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสืบค้น ติดตามข่าวสาร สถานการณ์ ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลโดยตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**2. การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย** ผู้เรียนสืบค้น ติดตามข่าวสารสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยตรวจสอบข้อมูลจากการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล	**2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย** (Inquire democratic citizens: I) การทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่สอน	2.1) ผู้สอนแบ่งกลุ่มผู้เรียน 5-6 คน 2.2) ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ว่าอะไรคือต้นตอของปัญหา และมีแนวทางในการแก้ปัญหานั้นอย่างไร จากการอภิปรายในกลุ่ม 2.3) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันสืบค้นเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับสาเหตุของปัญหา และแนวทางในการแก้ปัญหาในเหตุการณ์หรือสถานการณ์ 2.4) ผู้เรียนร่วมกันเขียนสรุปสาเหตุของปัญหา และขั้นตอนในการแก้ปัญหาลงในกระดาษ	**2. การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถใช้เหตุผลในการพิจารณา โดยปราศจากอคติหรืออารมณ์จากประเด็นปัญหาในสังคมประชาธิปไตย

ตารางที่ 15 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)	**แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**พฤติกรรมประชาธิปไตย (ความร่วมมือประชาธิปไตย)**
1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Piaget & Vygotsky) ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์เดิม **2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** (Nicole & Holly) ผู้สอนให้ผู้เรียนมีมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนแต่ละคนอย่างกระตือรือร้น **3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม** (Thorndike) ผู้สอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง จากการกระตุ้นถาม ให้ผู้เรียนตอบ	**ส่งเสริมทักษะ (P)** (ความร่วมมือประชาธิปไตย) โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ร่วมกับการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**3. การวินิจฉัยข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย** ผู้เรียนวินิจฉัยปรากฏการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยรวมกันแสดงความคิดเห็นว่าคุณค่านั้นดีหรือไม่ดี	**3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย** (Elicit citizens' roles of democracy: E) การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	3.1) ผู้สอนกำหนดหัวข้อและอธิบายกฎเกณฑ์ กติกาของการแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกมจำลองสถานการณ์ที่เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย 3.2) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกมจำลองสถานการณ์ตามที่เตรียมไว้	**1. การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถเสียสละต่อผู้อื่น โดยไม่มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตัวในสังคมประชาธิปไตย **2. การร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถช่วยกันทำกิจกรรมกับหมู่คณะ โดยไม่ละเลยเพิกเฉยต่อการกระทำใดๆ ในสังคมประชาธิปไตย

ตารางที่ 15 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)	**แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**พฤติกรรมประชาธิปไตย (ความร่วมมือประชาธิปไตย)**
1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Piaget & Vygotsky) ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์เดิม **2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** (Nicole & Holly) ผู้สอนให้ผู้เรียนมีมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนแต่ละคนอย่างกระตือรือร้น **3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม** (Thorndike) ผู้สอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง จากการกระตุ้นถาม ให้ผู้เรียนตอบ	**ส่งเสริมทักษะ (P)** (ความร่วมมือประชาธิปไตย) โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ร่วมกับการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**3. การวินิจฉัยข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย** ผู้เรียนวินิจฉัยปรากฏการณ์เหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยรวมกันแสดงความคิดเห็นว่าคุณค่านั้นดีหรือไม่ดี	**3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย** (Elicit citizens’ roles of democracy: E) การแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	3.3) ผู้สอนถามผู้เรียนเกี่ยวกับความรู้ อารมณ์และความรู้สึกที่ได้รับว่าเป็นอย่างไร ทำไมจึงแสดงบทบาทเช่นนั้น และหากผู้เรียนเป็นบุคคลในเหตุการณ์ที่สวมบทบาท ชีวิตจริงจะปฏิบัติตนเช่นนั้นหรือไม่อย่างไร	**3. ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือสาธารณะสมบัติในสังคมประชาธิปไตย

ตารางที่ 15 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory)	**แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**พฤติกรรมประชาธิปไตย (ความเคารพประชาธิปไตย)**
1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Piaget & Vygotsky) ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์เดิม **2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** (Nicole & Holly) ผู้สอนให้ผู้เรียนมีมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนแต่ละคนอย่างกระตือรือร้น **3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม** (Thorndike) ผู้สอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง จากการกระตุ้นถาม ให้ผู้เรียนตอบ	**ส่งเสริมทัศนคติ (A)** (ความเคารพประชาธิปไตย) โดยการสาธิต การอภิปราย การยอมรับฟัง การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และการขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**4. การสังเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย** ผู้เรียนหาข้อสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมด โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย** (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) การแลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของสมาชิกแต่ละกลุ่มจนเกิดคุณค่าที่ดีงามต่อสมาชิกในสังคม	4.1) ผู้สอนกำหนดหัวข้อและอธิบายกฎเกณฑ์ กติกา การโต้วาทีในประเด็นญัตติ “พฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย” 4.2) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มดำเนินการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ 4.3) ผู้เรียนและผู้สอนร่วมกันสรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดอีกครั้งในเนื้อหาบทเรียนเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**1. การเคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถใช้กริยา วาจาสุภาพ อ่อนน้อมกับบุคคลในสังคมประชาธิปไตย **2. การเคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยไม่ละเมิดหรือบังคับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนในสังคมประชาธิปไตย

ตารางที่ 15 การสังเคราะห์ขั้นตอนของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (ต่อ)

ทฤษฎีการเรียนรู้ **(Learning Theory)**	**แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ได้จากการสังคราะห์ของผู้วิจัย**	**ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**รายละเอียดการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย**	**พฤติกรรมประชาธิปไตย (ความเคารพประชาธิปไตย)**
1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Piaget & Vygotsky) ผู้สอนให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้ผ่านประสบการณ์เดิม **2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม** (Nicole & Holly) ผู้สอนให้ผู้เรียนมีมีปฏิสัมพันธ์กัน โดยแลกเปลี่ยนทัศนคติของผู้เรียนแต่ละคนอย่างกระตือรือร้น **3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม** (Thorndike) ผู้สอนให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งเร้ากับการตอบสนอง จากการกระตุ้นถาม ให้ผู้เรียนตอบ	**ส่งเสริมทัศนคติ (A)** (ความเคารพประชาธิปไตย) โดยการสาธิต การอภิปราย การยอมรับฟัง การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และการขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	**5. การลงมือปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตย** ผู้เรียนให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยรับฟัง อภิปรายอย่างสร้างสรรค์ และลงมือแก้ปัญหาเพื่อขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยด้วยตนเอง	**5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย** (Put democratic citizenship into practice: P) การลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลนอกห้องเรียนเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย	5.1) ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมเดินรณรงค์บุคคลนอกห้องเรียนเกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแล้วจัดทำตารางการปฏิบัติงานและมอบหมายผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน 5.2) ดำเนินการเดินรณรงค์ให้ความรู้บุคคลนอกห้องเรียน โดยเผยแพร่ในสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายนิเทศ แผ่นซีดี ฯลฯ	**3. การเคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย** ผู้เรียนมีความสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ ในสังคมประชาธิปไตย

บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

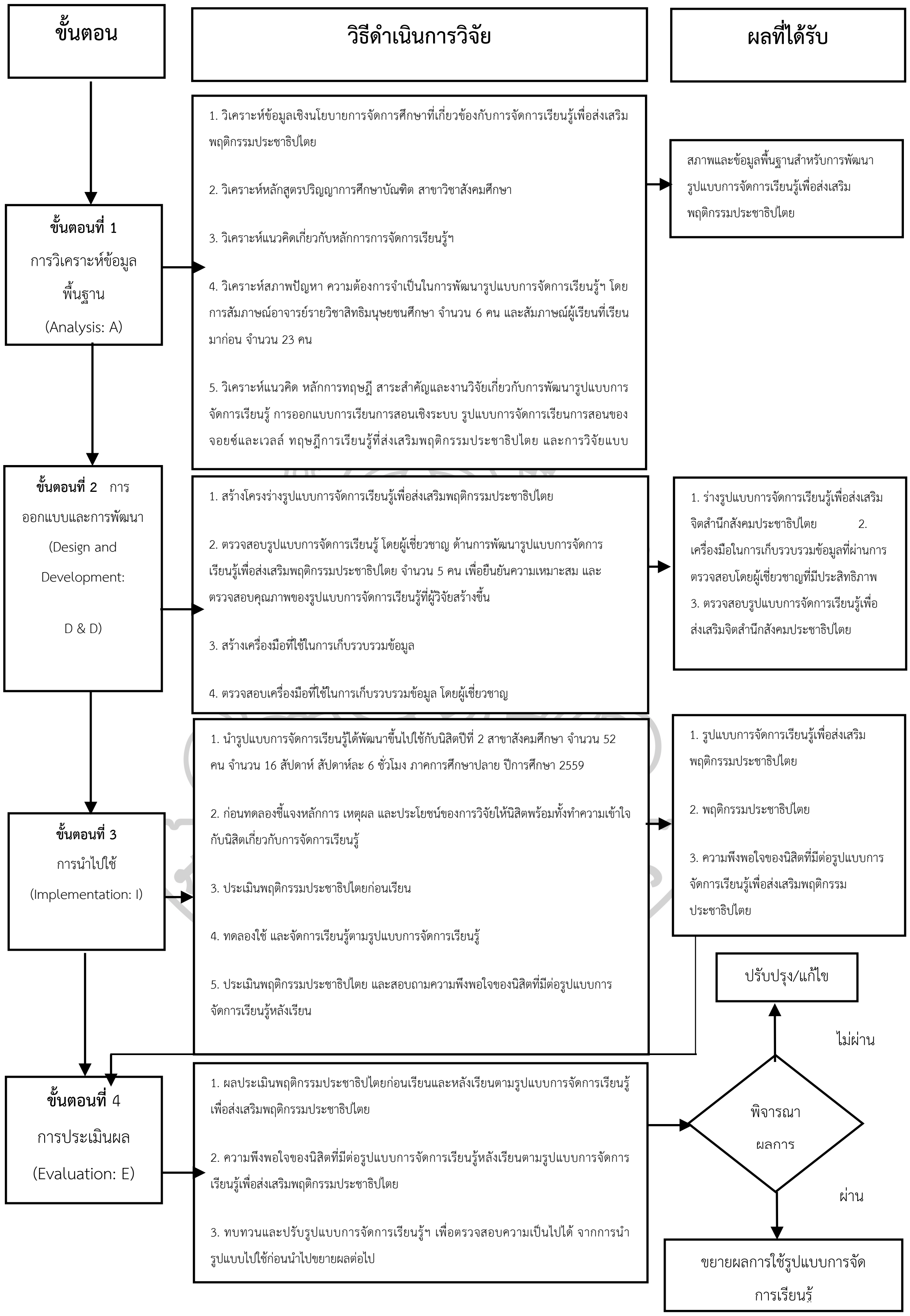
การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ร่วมกับการออกแบบเชิงระบบ ตามแนวคิด ADDIE Model ของ Kruse (2012) ใช้กระบวนการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) และใช้แบบแผนการทดลองแบบ และใช้แบบแผนการทดลองแบบใช้รูปแบบการวิจัย Pre-Experimental Design โดยประยุกต์ใช้แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียวมีการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) (Best and Kahn, 2006: 178 อ้างถึงใน (มาเรียม นิลพันธุ์ , 2551) ซึ่งมีวิธีการดำเนินการ 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) เป็นการวิเคราะห์สภาพการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D1) การออกแบบและการพัฒนา (Design and Development: D & D) เป็นการพัฒนาและหาคุณภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R2) การนำไปใช้ (Implementation: I) เป็นการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D2) การประเมินผล (Evaluation: E) เป็นการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ภาพที่ 7 กรอบดำเนินการวิจัย

วิธีและขั้นตอนการวิจัย

เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยจึงดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research – R_1: Analysis)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) การศึกษาข้อมูลขั้นพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (Analysis: A) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน ความต้องการจำเป็นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาใช้เป็นพื้นฐานในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2. วิธีดำเนินการ ได้แก่

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงนโยบายการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2. วิเคราะห์หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ. 2556

3. วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับหลักการการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

4. วิเคราะห์สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยการสัมภาษณ์อาจารย์รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา และวิเคราะห์ผู้เรียน สำรวจข้อมูลพื้นฐานและผลการเรียนในรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาของผู้เรียนที่เรียนมาก่อน และการสัมภาษณ์ผู้เรียน

5. วิเคราะห์แนวคิด หลักการทฤษฎี สาระสำคัญและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) (องอาจ นัยพัฒน์, 2554) การออกแบบการเรียนการสอนเชิงระบบ (Instructional System Design) การออกแบบเชิงระบบตามแนวคิด ADDIE Model ของ Kruse

(2012) และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ (B. W. JoyceMarshaและShowers, 1992) ทฤษฎีการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

3. แหล่งข้อมูล

1. แหล่งข้อมูลสภาพที่คาดหวัง ข้อมูลด้านนโยบายการจัดการศึกษา และแหล่งข้อมูลสภาพปัจจุบัน ด้านผลการจัดการศึกษา ได้แก่ กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา (TQF) หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ. 2556

2. แหล่งข้อมูลสภาพที่คาดหวังและความต้องการรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านองค์ประกอบและรายละเอียดต่าง ๆ จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ระดับปริญญาตรี จำนวน 6 คน โดยกลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ ได้แก่

- อาจารย์มหาวิทยาลัยที่สอนวิชาการศึกษาและพลเมืองประชาธิปไตย จำนวน 5 คน โดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 5 ปี

- ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเมืองในระบอบประชาธิปไตย จำนวน 1 คน โดยเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานไม่น้อยกว่า 10 ปี ที่เป็นวิทยากรอบรมแก่ภาครัฐและเอกชนในเครือข่ายภาคใต้

เครื่องมือเป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ ในเรื่อง ชื่อ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และประสบการณ์ในการจัดการเรียนรู้ ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการที่คาดหวังของอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ระดับปริญญาตรี ในการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา และวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) โดยผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์ด้วยตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ประเด็นการสัมภาษณ์ จำนวน 6 ประเด็น รายละเอียดดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ผู้สอนได้ใช้รูปแบบ วิธีสอนอย่างไร 2) ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง 3) เทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยควรทำอย่างไร 4) การจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ผู้สอนได้ใช้สื่อนวัตกรรมอะไรบ้าง และนำมาใช้อย่างไร 5) การจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ผู้สอนได้จัดให้มีการวัดผลและประเมินผลอย่างไร 6) ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

3. แหล่งข้อมูลเกี่ยวกับแนวคิด เอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยการศึกษาเกี่ยวกับหลักการแนวคิดการวิจัยและพัฒนา หลักการแนวคิดการออกแบบการสอนเชิงระบบ การออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

4. เครื่องมือและการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา มีดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ในการศึกษาความต้องการในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 ฉบับ

2. แบบสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา สิทธิมนุษยชนศึกษา ซึ่งประกอบด้วย นิสิตวิชาชีพครู สาขาวิชาสังคมศึกษาที่เคยเรียนในรายวิชาดังกล่าว

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ ดำเนินการดังนี้

1. แบบวิเคราะห์เอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีกระบวนการสร้างและพัฒนา ดังนี้

1.1 ศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับวิธีการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารที่ใช้ศึกษาความต้องการ

1.2 กำหนดประเด็นการวิเคราะห์เอกสาร และสร้างแบบวิเคราะห์เอกสารในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1.3 นำแบบวิเคราะห์เอกสารเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมของแบบวิเคราะห์เอกสารและนำไปปรับปรุง แก้ไข ดังนี้ 1) เพิ่มเอกสารให้มีความหลากหลายทั้งในประเทศและต่างประเทศ 2) เพิ่มเอกสารให้มีปีที่ทันสมัยมากยิ่งขึ้น จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง และนำผลไปใช้ในการวิจัยต่อไป

1.4 นำแบบวิเคราะห์เอกสารที่ปรับปรุงแก้ไขแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 6 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) ภาษาที่ใช้ ซึ่งเป็นแบบประเมินลักษณะเป็นมาตรา

ประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประเมินความเหมาะสม/สอดคล้องของประเด็นในการวิเคราะห์เอกสาร และนำมาพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนความเหมาะสม/สอดคล้องและปรับปรุงแก้ไขแบบวิเคราะห์เอกสารในเรื่องภาษา และ รายละเอียดของประเด็นคำถามให้มีความชัดเจนโดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยกำหนดระดับการปฏิบัติ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง คุณภาพแบบวิเคราะห์เอกสารอยู่ในระดับดีมาก

ระดับ 4 หมายถึง คุณภาพแบบวิเคราะห์เอกสารอยู่ในระดับดี

ระดับ 3 หมายถึง คุณภาพแบบวิเคราะห์เอกสารอยู่ในระดับปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง คุณภาพแบบวิเคราะห์เอกสารอยู่ในระดับน้อย

ระดับ 1 หมายถึง คุณภาพแบบวิเคราะห์เอกสารอยู่ในระดับน้อยมาก

1.5 นำข้อมูลจากแบบวิเคราะห์เอกสารความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่รวบรวมมาจากผู้เชี่ยวชาญคำนวณหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ได้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = 4.80-5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.00-0.45

2. แบบสัมภาษณ์ มีลักษณะเป็นแบบบันทึกเชิงคุณภาพแบบพรรณนาความ สำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้ในรายวิชา สิทธิมนุษยชนศึกษา ดำเนินการสร้าง ดังต่อไปนี้

2.1 ศึกษาเอกสาร ตำราเกี่ยวกับการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

2.2 ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.3 กำหนดโครงสร้างและประเด็นการสัมภาษณ์ โดยใช้ข้อคำถามแบบปลายเปิด (Opened Form) แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และมีสาระครอบคลุมวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.4 สร้างแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี แล้วนำแบบสัมภาษณ์ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสมและนำไปปรับปรุงแก้ไข ดังนี้ 1) ปรับข้อคำถามให้กระชับและมีความชัดเจนมากขึ้น 2) เพิ่มข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความสนใจหรือเรื่องที่สนใจ จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง และนำผลไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2.5 นำแบบสัมภาษณ์ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) โดยใช้แบบประเมินความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์ และนำไปปรับปรุง แก้ไข

2.6 นำแบบสัมภาษณ์ไปจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion: FGD) เพื่อสำรวจความคิดเห็นของนิสิตที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ระดับปริญญาตรี ผู้ร่วมสนทนากลุ่มเป็นตัวแทนนิสิตวิชาชีพครู ปีที่ 3 ที่เรียนรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2558 จำนวน 23 คน คัดเลือกจากนิสิตที่มีความสามารถพื้นฐานและวิธีการเรียนรู้ (Learning Style) ต่างกัน ซึ่งเป็นการสนทนากลุ่ม แบ่งเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 การสนทนากลุ่ม เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้สนทนากลุ่มในเรื่อง ชื่อ เพศ อายุ ระยะเวลาในการศึกษา ความสนใจเฉพาะด้านในสาขาสังคมศึกษา และประสบการณ์ในการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ตอนที่ 2 การสนทนากลุ่มเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการที่คาดหวังของนิสิตในการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา โดยผู้วิจัยดำเนินการสนทนากลุ่มด้วยตนเอง การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้ประเด็นการสัมภาษณ์ จำนวน 6 ประเด็น รายละเอียด ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาที่ผ่านมาเป็นอย่างไร 2) วิชาสิทธิมนุษยชนศึกษามีประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตอย่างไร 3) การเรียนสิทธิมนุษยชนศึกษาในความคิดของนิสิตต้องจัดการเรียนการสอนอย่างไรในอนาคต 4) หากมีการทำรายงาน นิสิตสนใจศึกษาเนื้อหารายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาในหัวข้ออะไร 5) การเรียนสิทธิมนุษยชนศึกษาในความคิดของนิสิตต้องการให้ผู้สอนนำสื่อใดมาใช้สอน 6) การเรียนสิทธิมนุษยชนศึกษา อยากให้ผู้สอนวัดผลและประเมินผลอย่างไร ซึ่งใช้เวลาการสนทนากลุ่มประมาณ 55 นาที

จากขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) สำหรับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ดังตารางที่ 16

ตารางที่ 16 การสรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ ในการทำวิจัย	การวิเคราะห์ ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
1. วิเคราะห์สภาพที่คาดหวังความต้องการการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยเพื่อเติมเต็มความรู้และทักษะที่ต้องมีมาก่อน (Prerequisite Skills)	ศึกษาเอกสาร	หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	ประมวลการสอนรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาของหลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษาได้ช่องว่างระหว่าง สิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เป็นอยู่ ได้ทักษะที่ต้องมีมาก่อน
2. ศึกษานโยบายการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2552 ศึกษาข้อมูลของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต รายวิชาสิทธิมนุษยชน	วิเคราะห์เอกสาร	นโยบายการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้พฤติกรรมสังคมประชาธิปไตย	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	ข้อมูลเชิงนโยบายการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย
3. วิเคราะห์หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ. 2556	ศึกษาเอกสาร	หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	ข้อมูลหลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ. 2556
4. วิเคราะห์หลักการ แนวคิด เกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้และทฤษฎีที่เกี่ยวกับกิจกรรม	วิเคราะห์เอกสาร	แนวคิดเกี่ยวกับกิจกรรมการเรียนรู้และทฤษฎีที่เกี่ยวกับกิจกรรม	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	ข้อมูลกิจกรรมการเรียนรู้ และทฤษฎีที่เกี่ยวกับกิจกรรม
5. วิเคราะห์แนวคิด หลักการ ทฤษฎี สาระสำคัญและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย	ศึกษาเอกสาร	เอกสารแนวคิด หลักการ ทฤษฎี สาระสำคัญและงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	ข้อมูลแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

ตารางที่ 16 การสรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 1 การวิจัย (Research: R_1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Analysis: A) (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ ในการทำวิจัย	การวิเคราะห์ ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
6. วิเคราะห์ผู้เรียน สำรวจ ข้อมูลพื้นฐาน วิธีการเรียนรู้พฤติกรรมประชาธิปไตย	สัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ	นิสิตชั้นปีที่ 3	แบบสัมภาษณ์	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	ข้อมูลพื้นฐานเรียนรู้ของนิสิตชั้นปีที่ 3

ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและพัฒนารูปแบบการพัฒนา (Development – D_1: Design and Development)

เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D and D) ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์

1.1 เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

1.2 เพื่อพัฒนาเครื่องมือการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2. วิธีดำเนินการ ได้แก่

1. นำข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาสังเคราะห์เป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2. สร้างโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี จากนั้นนำโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่พัฒนาขึ้นไปตรวจสอบคุณภาพ เพื่อยืนยันความเหมาะสมของโครงร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา

จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน พิจารณาความเหมาะสม พร้อมทั้งปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพ ได้แก่

2.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (RIEEP Model)

2.2 เครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีและแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2.3 สร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ได้แก่ แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดำเนินการสร้าง ดังต่อไปนี้

1. การสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดำเนินการตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1.1 นำข้อมูลพื้นฐานที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ในขั้นตอนที่ 1 มาใช้ในการสังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (RIEEP Model) โดยมีองค์ประกอบ 4 ประการดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3 องค์ประกอบมาจากหลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) ระบบสังคม (Social System) และระบบสนับสนุน (Support System) ซึ่งมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน ดังนี้

1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำ

กิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย

2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีกระบวนการการจัดการเรียนรู้ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังตารางที่ 17

ตารางที่ 17 การแสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

ขั้นตอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทผู้เรียน
1. ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R)	1. ครูผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย	1. ครูให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย	1. ผู้เรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย
	2. ครูผู้สอนนำเสนอวีดิทัศน์ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมมาให้นิสิตดู ที่มาวิดีทัศน์: https://www.youtube.com/watch?v=gJGT5bGOAns และตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต โดยมีประเด็น ดังนี้ - นิสิตเคยประสบเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ดังกล่าวหรือไม่อย่างไร - จากเหตุการณ์ หรือสถานการณ์นิสิตคิดว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อะไรคือต้นตอปัญหา - จากเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนิสิตคิดว่ามีแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อสร้างพฤติกรรมพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยโดยอาศัยหลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ อันได้แก่ ความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพได้หรือไม่	2. ครูนำเสนอตัวอย่างจากวีดิทัศน์เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคม (ชายชราฐานะยากจน ถูกนำตัวเข้าห้องขังเนื่องจาก ความเข้าใจผิดของชาวบ้านที่คิดว่าเขาเป็นโจรผู้ร้ายลักกระเป๋าเงินผู้มีฐานะร่ำรวย) แล้วครูตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น	2. ผู้เรียนดูตัวอย่างจากวีดิทัศน์เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคม
	3. ครูผู้สอนและนิสิตร่วมกันอภิปรายถึงประเด็นดังกล่าว	3. ครูให้ผู้เรียนร่วมกันอภิปราย โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่	3. ผู้เรียนทำความเข้าใจและร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับคำถามที่ครูถาม

ตารางที่ 17 การแสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทผู้เรียน
2. ขั้นสืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I)	1. ครูผู้สอนแบ่งกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทั้งหมด 6 กลุ่ม โดยการจับสลาก และให้นิสิตแต่ละกลุ่มเลือกประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการ ได้ดังนี้ - กลุ่ม A - กลุ่ม D - กลุ่ม B - กลุ่ม E - กลุ่ม C - กลุ่ม F	1. ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มโดยการจับสลาก ได้ ดังนี้ - กลุ่ม A - กลุ่ม D - กลุ่ม B - กลุ่ม E - กลุ่ม C - กลุ่ม F	1. แบ่งกลุ่มโดยการจับสลากได้ ดังนี้ - กลุ่ม A - กลุ่ม B - กลุ่ม C - กลุ่ม D - กลุ่ม E - กลุ่ม F แล้วแต่ละกลุ่มเลือกประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการ
	2. นิสิตและครูผู้สอนร่วมกันบอกความหมายของสิทธิมนุษยชน โดยตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็น ดังนี้ - นิสิตคิดว่าสิทธิมนุษยชนมีความหมายว่าอย่างไร	2. ตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับความหมายของสิทธิมนุษยชน แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่	2. ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับความหมายของสิทธิมนุษยชน
	3. ครูผู้สอนบรรยาย (Power point) เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน	3. ให้ความรู้เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน	3. ทำความเข้าใจเรื่องประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน
	4. นิสิตร่วมกันอธิบายขอบเขตการศึกษาของสิทธิมนุษยชน โดยตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็นดังนี้ - นิสิตลองช่วยอธิบายขอบเขตการศึกษาสิทธิมนุษยชนว่า สามารถจำแนกไดกี่ประเภท อะไรบ้าง	4. ตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับขอบเขตการศึกษาสิทธิมนุษยชน แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นเต็มที่	4. อภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับขอบเขตการศึกษาของสิทธิมนุษยชน

ตารางที่ 17 การแสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทผู้เรียน
	5. นิสิตแต่ละกลุ่มทำใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน โดยร่วมกันสืบค้นจากเอกสาร, ตำรา, ใบความรู้ที่ 1 ฯลฯ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน	5. ให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มทำใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน และชี้แนะแนวทางในการแสวงหาความรู้	5. สืบค้นข้อมูลจากเอกสาร, ตำรา, ใบความรู้ที่ 1 ฯลฯ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน
	6. นิสิตร่วมกันเขียนสรุปลงในใบงานดังกล่าว	6. คอยให้คำปรึกษาผู้เรียนอย่างใกล้ชิด	6. ลงมือทำใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน
3. ขั้นถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E)	1. ครูผู้สอนชี้แจงความสำคัญของสิทธิทางการเมือง	1. อธิบายถึงความสำคัญของสิทธิทางการเมือง	1. ทำความเข้าใจเรื่องความสำคัญของสิทธิทางการเมือง
	2. ครูผู้สอนให้นิสิตแต่ละกลุ่ม (กลุ่มเดิมที่ได้จัดกลุ่มไว้แล้ว) คิดสโลแกนการเลือกตั้ง และออกมานำเสนอเพื่อหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัด	2. ให้ผู้เรียนคิดสโลแกนการเลือกตั้ง และออกมานำเสนอเพื่อหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัด	2. คิดสโลแกนการเลือกตั้ง และกำหนดวิธีการนำเสนอเพื่อหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัดให้บรรลุตามเป้าหมาย

ตารางที่ 17 การแสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทผู้เรียน
	3. ครูผู้สอนและนิสิตร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการนำเสนอสโลแกนและการหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัด ครูผู้สอนตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็น ดังนี้ - นิสิตคิดว่าสโลแกนและการหาเสียงการเลือกตั้งของกลุ่มใดน่าสนใจมากที่สุด และเพราะสาเหตุใด - ในฐานะที่นิสิตเป็นประชาชนที่ต้องทำหน้าที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนราษฎรจังหวัด นิสิตคิดว่าจะเลือกผู้แทนฯ ที่มีคุณสมบัติอย่างไร	3. ตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการนำเสนอสโลแกนและการหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัด แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่	3. ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการนำเสนอสโลแกนและการหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัด
4. ขั้นเสวนาพลเมืองประชาธิปไตย ((Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E)	1. ครูผู้สอนยกตัวอย่างถึงความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง และเพศที่สาม	1. ยกตัวอย่างถึงความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง และเพศที่สาม	1. ทำความเข้าใจเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง และเพศที่สาม
	2. ครูผู้สอนชี้แจงให้นิสิตโต้วาทีในประเด็นญัตติ “ผู้ชายและผู้หญิง ย่อมดีกว่าเพศที่สาม” โดยให้ประธานแต่ละกลุ่ม (กลุ่มเดิมที่ได้จัดกลุ่มไว้แล้ว) ออกมาจับสลากเลือกฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน ได้ดังนี้ - ฝ่ายเสนอ ประกอบด้วย หัวหน้าและผู้สนับสนุน 2 - 3 คน - ฝ่ายค้าน ประกอบด้วย หัวหน้าและผู้สนับสนุน 2 - 3 คน แล้วเลือกกลุ่มคู่โต้วาที ได้ดังนี้ - กลุ่ม A คู่กับ กลุ่ม D - กลุ่ม B คู่กับ กลุ่ม E - กลุ่ม C คู่กับ กลุ่ม F	2. ชี้แนะแนวทางการโต้วาที แล้วให้ผู้เรียนจับสลากเลือกฝ่ายเสนอและฝ่ายค้านในประเด็นญัตติ “ผู้ชายและผู้หญิง ย่อมดีกว่าเพศที่สาม” โดยให้เลือกกลุ่มคู่โต้วาที ได้ดังนี้ - กลุ่ม A คู่กับ กลุ่ม D - กลุ่ม B คู่กับ กลุ่ม E - กลุ่ม C คู่กับ กลุ่ม F	2. แบ่งกลุ่มโดยการจับสลาก แล้วแต่ละกลุ่มเลือกฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน แล้วเลือกกลุ่มคู่โต้วาที ได้ดังนี้ - กลุ่ม A คู่กับ กลุ่ม D - กลุ่ม B คู่กับ กลุ่ม E - กลุ่ม C คู่กับ กลุ่ม F

ตารางที่ 17 การแสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทผู้เรียน
	3. ครูผู้สอนแนะนำประธานในการโต้วาที (หรือผู้ดำเนินการโต้วาทีเป็นนิสิตที่ครูผู้สอนฝึกฝนมาเป็นอย่างดี) มีหน้าที่กล่าวเปิดการโต้วาที ประกาศญัตติ ระเบียบการโต้ให้ผู้โต้และผู้ฟังได้ทราบ (เช่น ห้ามพูดหยาบคาย เป็นผู้รับฟังที่ดีขณะฝ่ายตรงกันข้ามแสดงทัศนคติ ฯลฯ) กล่าวแนะนำผู้โต้ทั้งสองฝ่าย เชิญผู้โต้ขึ้นโต้ตามลำดับ โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นกรรมการตัดสินให้คะแนน	3. แนะนำประธานในการโต้วาที (หรือผู้ดำเนินการโต้วาทีเป็นนิสิตที่ครูผู้สอนฝึกฝนมาเป็นอย่างดี) มาซักซ้อมหน้าที่อีกครั้ง	3. แต่ละกลุ่มแบ่งเลือกหัวหน้าและผู้สนับสนุน 2 - 3 คน เพื่อรับผิดชอบหน้าที่ให้ชัดเจน
	4. นิสิตแต่ละกลุ่มร่วมกันจัดฉากและกำหนดขอบเขตของการอภิปรายโต้วาที (การจัดเตรียมโต๊ะ , เก้าอี้, เครื่องขยายเสียง, ลำโพง ฯลฯ)	4. คอยช่วยเหลือและให้คำปรึกษาในการจัดฉากและการอภิปรายโต้วาที	4. ร่วมกันจัดฉากและระดมสมองในญัตติของตนเองที่ได้จับสลากไว้
	5. ครูผู้สอนมอบหมายกิจกรรมระหว่างการโต้วาทีแก่นิสิตทุกคนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มิใช่ชมโดยไม่มีจุดหมาย โดยมีประเด็น ดังนี้ - นิสิตจดบันทึกว่าแต่ละกลุ่มพูด/กล่าวถึงเรื่องอะไร - นิสิตมีความประทับใจในการโต้วาทีของกลุ่มต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร	5. ชี้แนะแนวทางในการจดบันทึกและความรู้สึกในกิจกรรมระหว่างการโต้วาทีแก่นิสิตทุกคนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนด	5. รับฟังกฎกติกาและแนวทางในการระหว่างโต้วาทีในประเด็นญัตติ “ผู้ชายและผู้หญิง ย่อมดีกว่าเพศที่สาม”
	6. นิสิตแต่ละกลุ่มดำเนินการโต้วาทีโดยการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ผู้ฟังเป็นเพียงผู้รับฟังที่ดี สามารถพูดได้เมื่อถึงเวลาพูดในช่วงเวลาของตนเองเท่านั้น	6. เป็นกรรมการตัดสินให้คะแนนการโต้วาทีจนครบทุกกลุ่ม	6. แต่ละกลุ่มออกมาโต้วาทีตามลำดับการจับสลากจนครบทุกกลุ่ม แล้วจดบันทึกและความรู้สึกในการทำกิจกรรม

ตารางที่ 17 การแสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทผู้เรียน
4. ขั้นเสวนาพลเมืองประชาธิปไตย ((Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E)	7. ครูผู้สอนและนิสิตร่วมกันอภิปรายและประเมินผล โดยมีประเด็น ดังนี้ - แต่ละกลุ่มพูดถึงเรื่องอะไร - นิสิตมีความประทับใจในการโต้วาทีของกลุ่มต่างๆ หรือไม่อย่างไร	7. ตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับการโต้วาทีและความประทับใจในการโต้วาทีของกลุ่มต่าง ๆ และประเมินการอภิปราย แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็น	7. ร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับประเด็นการโต้วาทีและความประทับใจในการโต้วาทีของกลุ่มต่าง ๆ
	8. นิสิตและครูผู้สอนร่วมกันสรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดอีกครั้งในเนื้อหาบทเรียน โดยครูผู้สอนตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็น ดังนี้ - นิสิตคิดว่าสิทธิมนุษยชนมีความหมายว่าอย่างไร - นิสิตลองช่วยอธิบายขอบเขตการศึกษาสิทธิมนุษยชนว่า สามารถจำแนกได้กี่ประเภท อะไรบ้าง - นิสิตคิดว่าสิทธิมนุษยชนของความเท่าเทียมกันเพศชาย เพศหญิง และเพศที่สามมีความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง	8. สรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดโดยการตั้งประเด็นคำถามเกี่ยวกับความหมาย ขอบเขต และความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในการสร้างพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย แล้วเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่	8. สรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดโดยการอภิปรายเกี่ยวกับความหมายขอบเขตและความสำคัญของสิทธิมนุษยชนในการสร้างพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

ตารางที่ 17 การแสดงกระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (ต่อ)

ขั้นตอน	กิจกรรม	บทบาทครู	บทบาทผู้เรียน
5. ขั้นลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)	1. ครูผู้สอนให้นิสิตแต่ละกลุ่ม (กลุ่มเดิมที่ได้จัดกลุ่มไว้แล้ว) ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และเผยแพร่ความรู้ให้บุคคลที่อยู่นอกห้องเรียน เพื่อสร้างตระหนักถึงรากฐานความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยการเดินรณรงค์ในประเด็น ดังนี้ - แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติ - แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติ	1. ชี้แนะแนวทางในการแลกเปลี่ยนความรู้และเผยแพร่ความรู้ให้บุคคลที่อยู่นอกห้องเรียน โดยการเดินรณรงค์เกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ	1. ร่วมกันวางแผนและเผยแพร่ความรู้นอกห้องเรียน โดยการแบ่งหน้าที่กันรับผิดชอบเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ
	2. นิสิตจัดทำตารางการปฏิบัติงาน และมอบหมายผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน	2. คอยให้คำปรึกษาผู้เรียนในการจัดเดินรณรงค์เกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติและสิทธิธรรมชาติ	2. จัดทำตารางการปฏิบัติงาน และมอบหมายผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน
	3. นิสิตจัดทำแผ่นพับและใบปลิว ในการเผยแพร่ความรู้	3. คอยให้คำปรึกษาผู้เรียนเกี่ยวกับการจัดทำแผ่นพับและใบปลิว ในการเผยแพร่ความรู้	3. จัดทำแผ่นพับและใบปลิว ในการเผยแพร่ความรู้
	4. นิสิตแต่ละกลุ่มดำเนินการเดินรณรงค์ให้ความรู้บุคคลที่อยู่นอกห้องเรียน	4. ประเมินผลการปฏิบัติงาน	4. เดินรณรงค์หรือเผยแพร่ให้ความรู้บุคคลที่อยู่นอกห้องเรียน

4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3 องค์ประกอบ ดังต่อไปนี้

1. หลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) คือ ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองด้วยการรับรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง การลองผิดลองถูก การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก

2. ระบบสังคม (Social System) คือ ผู้เรียนสร้างจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพากัน รับผิดชอบร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

3. ระบบสนับสนุน (Support System) คือ ผู้สอนกระตุ้นความรู้เดิมให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารประกอบการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่น มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

1.2 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมเชิงทฤษฎีแล้วนำไปปรับปรุง แก้ไข ดังนี้ 1) ปรับแก้ไขภาษา สำนวนในหลักการตอบสนอง ระบบสังคม สิ่งสนับสนุนให้สอดคล้องกับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้อย่างเหมาะสม 2) ตัดการวัดผลและประเมินผลในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง และนำผลไปใช้ในการวิจัยต่อไป

1.3 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม/สอดคล้องเชิง โครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม/สอดคล้องเชิง โครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบประเมินลักษณะ

เป็นมาตราประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประเมินความเหมาะสม/สอดคล้องในประเด็นการกำหนดองค์ประกอบของ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมและองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละ องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3 องค์ประกอบมาจากหลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) ระบบสังคม (Social System) และระบบสนับสนุน (Support System) การประเมินความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงโครงสร้าง กำหนดเกณฑ์การพิจารณา ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2557)

ระดับ 5 หมายถึง มีความสอดคล้องมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความสอดคล้องปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล พิจารณาจากค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ของคะแนนความเหมาะสม/สอดคล้องในประเด็นการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมและองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้แต่ละองค์ประกอบ จากนั้นผู้วิจัยนำมาแปลความหมายตามเกณฑ์ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2557)

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง มีความเหมาะสม/สอดคล้องน้อยที่สุด

พิจารณาค่าความเหมาะสม/สอดคล้องทีมีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปทดลองใช้กับนิสิตได้

1.4 นำข้อมูลจากแบบประเมินความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่รวบรวมมาจากผู้เชี่ยวชาญคำนวณหาค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ได้ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) = 4.40-4.80 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) = 0.54-0.55 จากนั้นนำมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ในเรื่องการปรับสำนวนภาษา และตรวจสอบการสะกดคำ อีกครั้งก่อนนำไปใช้

2. พัฒนาเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดำเนินการได้ ดังนี้

2.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.2 สร้างคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และให้ครอบคลุมและตรงตามประเด็นโดยการสังเคราะห์องค์ประกอบของคู่มือ ประกอบด้วย คำนำ แนวทางการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดผลและประเมินผล

2.3 จัดทำประมวลการสอนรายวิชา ระบุรายวิชาและผลการเรียนรู้ โดยการนำข้อมูลจากการศึกษาหลักสูตรสังเคราะห์รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา กำหนดผลการเรียนรู้ กำหนดเครื่องมือและวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ จัดทำตารางวิเคราะห์หลักสูตร วิเคราะห์ภาระงานและระบุรายวิชาและผลการเรียนรู้ที่จะนำไปจัดกระบวนการเรียนรู้กับนิสิตกลุ่มตัวอย่าง

2.4 ออกแบบการจัดการเรียนรู้ โดยกำหนดขั้นตอนการออกแบบการจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ประกอบด้วย การกำหนดเนื้อหา การกำหนดวิธีการเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้ และการกำหนดเครื่องมือและวิธีการประเมิน ดังต่อไปนี้

2.4.1 การกำหนดเนื้อหา โดยศึกษาหลักสูตรและเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดจุดมุ่งหมายของแนวการจัดกระบวนการเรียนรู้ครอบคลุมตัวชี้วัด มาตรฐานการเรียนรู้ระดับปริญญาตรี และเนื้อหาในหน่วยการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา

2.4.2 การกำหนดวิธีการจัดการเรียนรู้และสื่อการจัดการเรียนรู้ ใช้กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) 2) สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) 3) ถ่ายทอดบทบาทพลเมือง

ประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) 4) เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) 5) ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)

2.4.3 การกำหนดสื่อการจัดการเรียนรู้ สร้างและเลือกสิ่งสนับสนุนทางการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาให้นิสิตเกิดการเรียนรู้จากบริบทที่เป็นจริง และสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่คงทน และสามารถนำไปใช้ในชีวิตจริงได้ ประกอบด้วย สื่อและแหล่งเรียนรู้ สื่อที่เป็นวัสดุประกอบด้วย ใบความรู้ ใบงาน แบบทดสอบ แหล่งเรียนรู้ประกอบด้วย ห้องสมุดของมหาวิทยาลัย และแหล่งการเรียนรู้ประชาธิปไตย

2.4.4 การกำหนดเครื่องมือและวิธีการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎีสรรคนิยมเป็นพื้นฐานการวัดผลและประเมินผล แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 การประเมินพฤติกรรมสังคมประชาธิปไตยก่อนเรียน ระยะที่ 2 การประเมินความสำเร็จหลังเรียนโดยได้เครื่องมือ ดังนี้ 1) แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย และ 2) แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2.3 นำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเหมาะสม แล้วนำไปปรับปรุง แก้ไข ดังต่อไปนี้ 1) ปรับความเป็นมาของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีให้กระชับมากขึ้น 2) ปรับกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ให้มีความน่าสนใจและความหลากหลายมากขึ้น 3) ปรับการใช้ภาษาในการเขียนเกณฑ์ การให้คะแนน หรือการประเมินด้านความรู้ประชาธิปไตย ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย และด้านความเคารพประชาธิปไตยให้กระชับมากขึ้น จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง และนำผลไปใช้ในการวิจัยต่อไป

2.4 นำคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม/สอดคล้องเชิง โครงสร้างของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมิน ความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงโครงสร้างของคู่มือการใช้รูปแบบการ

จัดการเรียนรู้ ซึ่งมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ จากนั้นนำผลข้อมูลมาวิเคราะห์ และแปลความหมาย เพื่อประเมินความเหมาะสม/สอดคล้องเชิงโครงสร้างของคู่มือการใช้การจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ ผลการประเมินพิจารณาจากค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และปรับปรุงแก้ไขในเรื่องของความชัดเจนของข้อความความเป็นมา และความสำคัญของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ก่อนนำไปทดลองใช้ ดังตารางที่ 18

ตารางที่ 18 การแสดงค่าประสิทธิภาพความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน) (ร่าง)

รายละเอียด	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับความเหมาะสม/สอดคล้อง**
1. สภาพบริบททางการศึกษา และแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีดังนี้ 1.1 ทฤษฎีในการเรียนรู้ 1.2 แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ 1.3 ทฤษฎีและแนวคิด 1.4 แนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้	4.70	0.54	มากที่สุด
2. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี	4.60	0.55	มากที่สุด
3. การกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ ประกอบด้วย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี	4.60	0.55	มากที่สุด
4. องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย สาระความรู้ และการเรียนรู้หลักการตอบสนอง ระบบสังคม และระบบสนับสนุน	4.60	0.54	มาก

ตารางที่ 18 การแสดงค่าประสิทธิภาพความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน) (ร่าง) (ต่อ)

รายละเอียด	$\overline{X}$	**S.D.**	**ระดับความเหมาะสม/สอดคล้อง**
5. ความชัดเจนของขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี	4.40	0.54	มาก
6. ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีสอดคล้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี	4.80	0.55	มากที่สุด
7. ขั้นตอนของรูปแบบฯ สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ได้ตามวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี	4.60	0.55	มากที่สุด
รวม	4.61	0.55	มากที่สุด

ตารางที่ 18 พบว่า โดยภาพรวมผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.61, S.D. = 0.55) นับว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีมีความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้

จากผลการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการสำหรับผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีดังนี้

1. สภาพบริบททางการศึกษา และแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ แนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ผลการสัมภาษณ์พบว่า ผู้สอนมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง มีการปฏิสัมพันธ์กัน รวมถึงเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง

2. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ผลการสัมภาษณ์พบว่า จุดเน้นของการจัดการเรียนรู้ คือเน้นการปฏิบัติทั้งในระดับบุคคล และระดับกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตามลำดับขั้นตอน และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการและวิธีสอนอันหลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งนี้ การศึกษากรณีตัวอย่างควรเปิดมุมมองที่หลากหลาย และการปฏิบัติกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนทำโครงการที่สะท้อนแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนของตนมากขึ้น

3. การกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ ประกอบด้วย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ผลการสัมภาษณ์พบว่าพฤติกรรมประชาธิปไตยเกิดจากผู้เรียนได้ปฏิบัติทั้งในระดับตนเองและระดับกลุ่ม และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ อย่างไรก็ตาม วัตถุประสงค์แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยใน 3 ด้าน ได้แก่ ความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งควรมีการเน้นการคิดขั้นสูงเพื่อการเปิดมุมมองทัศนคติของผู้เรียนระดับอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น

4. องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย สาระความรู้และการเรียนรู้ หลักการตอบสนอง ระบบสังคม และระบบสนับสนุน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร ผลการสัมภาษณ์พบว่า มีปัจจัยที่เอื้อต่อการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้เหมาะสมและเพียงพอ มีปัจจัยหลักการตอบสนอง คือผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากประสบการณ์ ระบบสังคม คือผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ทั้งในและนอกห้องเรียน และสิ่งสนับสนุนวัสดุ อุปกรณ์ บรรยากาศดี

5. ความชัดเจนของขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ผลการสัมภาษณ์พบว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เขียนขั้นตอนได้ชัดเจน เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

6. ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยสอดคล้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ผลการสัมภาษณ์พบว่า ควรให้มีความหลากหลายในการยกตัวอย่าง และมีกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการดำเนินชีวิต

7. ขั้นตอนของรูปแบบฯ สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ได้ตามวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ผลการสัมภาษณ์พบว่า ควรเน้นการวัดผลและประเมินผลให้ผู้เรียนรู้จักการคิดขั้นสูง เพื่อการเปิดมุมมองทัศนคติของผู้เรียนระดับอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น

2.5 นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และเครื่องมือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 183 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

3. พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินประสิทธิผลของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (RIEEP Model) จำนวน 1 ฉบับ คือ 1) แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย 2) แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย 3) แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการพัฒนา ดังต่อไปนี้

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการในรหัสวิชา 0125412 รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา เป็นรายวิชาบังคับในกลุ่มวิชาเอก จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) สาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ตามหลักสูตรการศึกษาบัณฑิต ฉบับปีที่ 2556 จำนวน 7 แผน ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 การแสดงแผนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

แผนการจัดการเรียนรู้	จำนวนชั่วโมง
1. ประวัติความเป็นมาสิทธิมนุษยชนจำนวน	6
2. พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย	6
3. ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	6
4. สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมไทย	6
5. การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	6
6. กรณีศึกษาเรื่องสถานการณ์สิทธิมนุษยชน	6
7. แนวทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน	6
รวม	**42**

3.1.1 ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วม (Participation Theory) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) กระบวนการปรับเปลี่ยนแนวคิดศึกษามาตรฐานการเรียนรู้ ข้อมูลพื้นฐานของนิสิตที่ศึกษาในด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และความรู้ก่อนเรียน

3.1.2 วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่ได้ศึกษานำมาสังเคราะห์ กำหนดองค์ประกอบ และสร้างกิจกรรมการเรียนรู้

3.1.3 เขียนแผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วยองค์ประกอบที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

3.1.3.1 จุดประสงค์และผลการเรียนรู้ เป็นข้อความที่เป็นวัตถุประสงค์ของเรื่องและวัตถุประสงค์ของการสอนที่มุ่งให้นิสิตแสดงพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งสะท้อนถึงความรู้ความสามารถอันเป็นผลมาจากการเรียนรู้เมื่อจบหน่วย

3.1.3.2 ความรู้พื้นฐานหรือประสบการณ์เดิม เป็นข้อความที่บรรยายถึงประสบการณ์ที่มีมาก่อนหรือความรู้ที่นิสิตต้องมี เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จ

3.1.3.3 เนื้อหาเกี่ยวกับข้อเท็จจริง เป็นแนวคิดและหลักการที่ต้องการให้นิสิตเรียนรู้

3.1.3.4 กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) 2) สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) 3) ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) 4) เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) 5) ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)

3.1.3.5 สื่อและแหล่งเรียนรู้ เป็นสื่อวัสดุและแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่นิสิต/ผู้สอนใช้

3.1.3.6 การวัดผลและประเมินผล เป็นการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง ประเมิน 2 ระยะ คือ 1) การประเมินวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียน 2) การประเมินวิเคราะห์ผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย และแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้หลังเรียน

3.1.3.7 ข้อเสนอแนะ เป็นส่วนที่ให้คำแนะนำแก่ผู้สอนในการจัดเตรียมสื่อและกิจกรรมที่อาจจำเป็นต้องเตรียมหรือทำการศึกษาล่วงหน้าก่อนทำการสอนจริง

3.1.3.8 ภาคผนวก อาจเป็นใบงานในการทำกิจกรรม ใบความรู้สำหรับผู้เรียนในการศึกษาเพิ่มเติม และแบบฝึกหัดใช้ทดสอบความเข้าใจ

3.1.4 นำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุม แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไข

3.1.5 นำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน พิจารณาตามแบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้ที่เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับของ Likert โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความสอดคล้องมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความสอดคล้องปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

3.1.6 นำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มาวิเคราะห์โดยส่วนที่เป็นมาตราส่วนนำมาหาค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1.00 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.72, S.D. = 0.23) ส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะนำมาวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับการให้ความหมายผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า มีความสอดคล้องมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

3.1.7 นำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยไปทดลองใช้ (Try Out) กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 183 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

3.1.8 นำแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ไปใช้กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 52 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.2 แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อิงการแบ่งระดับจิตสำนึกตามแนวคิดทฤษฎีของ KrathwohlBloomและMasia (1964) มาประยุกต์ใช้ในงานวิจัย ข้อคำถามในแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นสถานการณ์พฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นแบบประเมินปรนัยจำนวน 40 ข้อ มีตัวเลือก 4 ตัวเลือก 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้ประชาธิปไตย 2) ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย 3) ด้านความเคารพประชาธิปไตย แล้วสังเคราะห์หลักการ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการแบ่งระดับจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยได้ ดังต่อไปนี้

ระดับที่ 1 การรับรู้ (Receiving) เป็นระดับการตระหนักจากสิ่งเร้าที่ได้รับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เบื้องต้นผิวเผินต่อสิ่งที่พบ รวมถึงสามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจ สิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

ระดับที่ 2 การตอบสนอง (Responding) เป็นระดับการยินยอมกระทำหรือเชื่อฟังอย่างตั้งใจมากกว่าเดิม รู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

ระดับที่ 3 การรับรู้คุณค่า (Valuing) เป็นระดับการยอมรับหรือความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าจากการถูกกระตุ้นของประสาทสัมผัสทั้ง 5 จนเกิดความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน

ระดับที่ 4 การจัดระบบคุณค่า(Organization) เป็นระดับการสร้างมโนภาพของคุณค่าอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึก

3.2.1 ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี และวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดประเด็นที่ต้องการวัดของแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย

3.2.2 สร้างตารางวิเคราะห์แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อให้ครอบคลุมเนื้อหา และสัมพันธ์สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จุดประสงค์ และเนื้อหา ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 การวิเคราะห์แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย

จิตสำนึกสังคมประชาธิปไตย	จำนวนข้อ
1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย	8 ข้อ
1.1 ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย	3 (ข้อที่ 1-3)
1.2 การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย	5 (ข้อที่ 4-8)
2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย	16 ข้อ
2.1 การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย	6 (ข้อที่ 9-14)
2.2 การร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย	6 (ข้อที่ 15-20)
2.3 ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย	4 (ข้อที่ 21-24)
3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย	16 ข้อ
3.1 การเคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย	4 (ข้อที่ 25-28)
3.2 การเคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย	5 (ข้อที่ 29-33)
3.3 การเคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย	7 (ข้อที่ 34-40)
รวม	**40 ข้อ**

3.2.3 สร้างแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย จากเนื้อหาสิทธิมนุษยชนศึกษา เรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งมีจำนวน 1 ฉบับจำนวน 82 ข้อ เป็นแบบประเมินมีลักษณะเป็นแบบทดสอบปรนัยแบบเลือกตอบ

3.2.4 นำแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยที่สร้างขึ้นเสนออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและครอบคลุม แล้วนำไปปรับปรุง แก้ไข ดังต่อไปนี้ 1) ปรับโจทย์คำถามในสถานการณ์ให้มีความกระชับและชัดเจนมากยิ่งขึ้น 2) ปรับตัวเลือกให้สอดคล้องกับระดับพฤติกรรมประชาธิปไตย 4 ระดับ จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง และนำผลไปใช้ในการวิจัยต่อไป

3.2.5 นำแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ จำนวน 40 ข้อ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผล จำนวน 1 คน พิจารณาตามแบบประเมินเพื่อหาความสอดคล้องระหว่างข้อสอบกับจุดประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการวัด และนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมิน (Index of Item Objective Congruence : IOC) เหมือนข้อ 3.1.7

3.2.6 นำประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยที่สร้างขึ้น คัดเลือกข้อสอบได้ 40 ข้อ มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.60 - 1.00

3.2.7 นำแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยไปทดลองใช้ (Try Out) กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 183 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .23 – .68 ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทดลองงานวิจัยได้

3.2.8 หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยใช้สูตรของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน KR - 20 (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2540: 123) ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินเท่ากับ 0.81 ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการทดลองงานวิจัยได้

3.2.9 การให้ความหมายของค่าที่วัดได้ ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ในการให้ความหมายโดยได้จากแนวคิดในการหาค่าเฉลี่ยของ Best (1986: 195) การให้ความหมายค่าเฉลี่ยคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.00 หมายถึง ระดับการจัดระบบคุณค่า

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง ระดับการรับรู้คุณค่า

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง ระดับการตอบสนอง

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง ระดับการรับรู้

3.2.10 นำแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย ไปใช้กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 จำนวน 52 คน ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

3.3 ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วัดจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อสะท้อนความรู้สึกนึกคิดของนิสิตปริญญาตรี ชั้นปีที่ 2 สาขาสังคมศึกษาที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ซึ่งเป็นแบบสอบถามที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) แบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ในเรื่อง ชื่อ สกุล เพศ ชั้นปี สาขา คณะ มหาวิทยาลัย วัน เดือน ปี เวลาที่บันทึก ตอนที่ 2 แบบประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา และด้านการวัดผลและประเมินผล ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีและวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) ดำเนินการดังต่อไปนี้

3.3.1 ศึกษาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามของนิสิตที่มีต่อการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

3.3.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดเป็นกรอบในการสร้างแบบสอบถาม

3.3.3 สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 1 ฉบับ โดยให้เลือก ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด การกำหนดค่าระดับของข้อคำถามในแบบสอบถาม มีดังนี้

ระดับ 5 ให้ค่าระดับเท่ากับ พึงพอใจมากที่สุด

ระดับ 4 ให้ค่าระดับเท่ากับ พึงพอใจมาก

ระดับ 3 ให้ค่าระดับเท่ากับ พึงพอใจปานกลาง

ระดับ 2 ให้ค่าระดับเท่ากับ พึงพอใจน้อย

ระดับ 1 ให้ค่าระดับเท่ากับ พึงพอใจน้อยที่สุด

ในการแปลความหมายของแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ใช้คะแนนเฉลี่ยที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลมาเทียบกับเกณฑ์ของ Best (1986) จากนั้นนำหาค่าเฉลี่ยและค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยมีค่าเฉลี่ย ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50 – 4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจน้อยที่สุด

3.3.4 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง และความเหมาะสมเชิงทฤษฎี และนำไปปรับปรุง แก้ไข ดังนี้ 1) ปรับภาษา สำนวนในข้อคำถามให้เข้าใจง่ายและเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน 2) ปรับเพิ่มรายละเอียดด้านข้อเสนอแนะเพิ่มเติม จากนั้นเสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ตรวจสอบอีกครั้ง และนำผลไปใช้ในการวิจัยต่อไป

3.3.5 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน จำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา จำนวน 2 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผลการศึกษา จำนวน 1 คน ตรวจสอบความถูกต้อง ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) พิจารณาตามแบบประเมินความสอดคล้องเป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ของ Likert โดยกำหนดเกณฑ์การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง มีความสอดคล้องมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง มีความสอดคล้องมาก

ระดับ 3 หมายถึง มีความสอดคล้องปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อย

ระดับ 1 หมายถึง มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

3.3.6 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มาวิเคราะห์โดยส่วนที่เป็นมาตราส่วนนำมาหาค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่

เกิน 1.00 พบว่า แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับเหมาะสมมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.82, S.D. = 0.29) ส่วนที่เป็นข้อเสนอแนะนำมาวิเคราะห์เนื้อหา สำหรับการให้ความหมายผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายความว่า มีความสอดคล้องมากที่สุด

ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องมาก

ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องปานกลาง

ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องน้อย

ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายความว่า มีความสอดคล้องน้อยที่สุด

3.3.7 นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ตรวจสอบค่าดัชนีความสอดคล้อง และนำไปปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป โดยนำแบบสอบถามที่เป็นความเรียงมาวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) บรรยายเชิงพรรณนา

จากขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D_1) เป็นการออกแบบและพัฒนา (Design and Development: D & D) ผู้วิจัยพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ดังตารางที่ 21

ตารางที่ 21 การสรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development: D_1) การออกแบบและพัฒนา (Design & Development: D & D)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ ในการทำวิจัย	การวิเคราะห์ ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
1. เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ 1.1 สังเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนรู้	วิเคราะห์เอกสาร	เอกสารข้อมูลพื้นฐานที่ได้ วิเคราะห์ใน ขั้นตอนที่ 1	แบบวิเคราะห์เอกสาร	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	โครงร่างรูปแบบ การจัดการเรียนรู้
2. เพื่อพัฒนาเครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล ได้แก่					
2. ศึกษาเอกสาร ตำรา เกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ 2.2 พัฒนาเครื่องมือที่ใช้ ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล	วิเคราะห์เอกสาร สร้างเครื่องมือ	เอกสาร ตำรา เกี่ยวกับ แนวคิด ทฤษฎี หลักการ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล	แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบวิเคราะห์เนื้อหา	การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis)	ข้อมูล แนวคิด ทฤษฎีหลักการที เกี่ยวข้อง และ ลักษณะ/ประเภท ของเครื่องมือในการวัด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวม ข้อมูล
2.3 ตรวจสอบความตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความตรงตามโครงสร้าง (Construct Validity)	ตรวจสอบความ ตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความตรง ตามโครงสร้าง (Construct Validity)	ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน	แบบประเมิน ความเหมาะสม/ สอดคล้องเชิง โครงสร้าง ซึ่งมีลักษณะ เป็นมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating scale) 5 ระดับ	ค่าเฉลี่ย $\bar{X}$ และค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) ค่าดัชนีความสอดคล้อง ระหว่างผู้ประเมิน Rater Agreement Index (RAI)	เครื่องมือที่ผ่านการตรวจสอบ คุณภาพจากผู้เชี่ยวชาญ

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการพัฒนา (Research – R_2 : Implementation)

เป็นการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่ผ่านการตรวจสอบไปทดลองใช้จริง ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์

เพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีไปดำเนินการทดลองใช้

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่

2.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 183 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 52 คน มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คือ นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา

3. แบบแผนการวิจัยที่ใช้ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยประยุกต์ใช้แบบแผนการวิจัย (Research Design) มาใช้ดังนี้ แบบแผนการทดลองแบบกลุ่มตัวอย่างเดียว ทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One Group Pretest – Posttest Design) (มาเรียม นิลพันธุ์, 2557) ดังนี้

ตารางที่ 22 แบบแผนการวิจัย

สอบก่อน (Pretest)	ทดลอง	สอบหลัง (Posttest)
O_1	X	O_2

ความหมายของสัญลักษณ์

O_1 แทน การทดสอบก่อนเรียน

O_2 แทน การทดสอบหลังเรียน

X แทน การทดลองโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

4. ขั้นตอนการดำเนินการทดลอง

การวิจัยได้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่สร้างขึ้นไปใช้กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ในภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 รวมจำนวน 52 คน มาจากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยกำหนดเกณฑ์คือ นิสิตที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา รายวิชาบังคับในกลุ่มวิชาเอก รหัสวิชา 0125412 จำนวนหน่วยกิต 3 (3-0-6) ทั้งหมด 16 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 3 ชั่วโมง รวมจำนวน 46 ชั่วโมง ซึ่งทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-test) จำนวน 2 ชั่วโมง ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ 42 ชั่วโมง และทำการทดสอบหลังเรียน (Post-test) จำนวน 2 ชั่วโมง ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการ ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยจัดการเรียนรู้ในรายวิชา สิทธิมนุษยชนศึกษา (Human Rights) ไปใช้กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยด้วยตนเอง จำนวน 52 คน

2. นำแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย มาประเมินก่อนการเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้

3. ดำเนินการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยผู้วิจัยทำการปฐมนิเทศนิสิต เพื่อให้นิสิตกลุ่มทดลองเข้าใจหลักการ เหตุผลและประโยชน์ของการวิจัย การจัดการเรียนรู้ และวิธีเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจในรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น และจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R)

ขั้นที่ 2 ขั้นสืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I)

ขั้นที่ 3 ขั้นถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E)

ขั้นที่ 4 ขั้นเสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E)

ขั้นที่ 5 ขั้นลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)

4. หลังจากดำเนินการทดลองสิ้นสุดลง ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูล 2 ระยะ คือ 1) การประเมินวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียน 2) การประเมินวิเคราะห์ผู้เรียนหลังการจัดการเรียนรู้ ด้วยแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย และแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้หลังเรียน

5. การวิเคราะห์ข้อมูล การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลจากการศึกษามาวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

5.1 ประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนิสิตก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยการทดสอบค่าทีแบบไม่มีอิสระ (t-test for dependent)

5.2 ศึกษาแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) บรรยายเชิงพรรณนา

จากขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 3 การวิจัย (Research: R_2) เป็นการนำไปใช้ (Implementation: I) ผู้วิจัยนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (RIEEP Model) ไปทดลองใช้ สรุปได้ดังตารางที่ 23

ตารางที่ 23 การสรุปวิธีดำเนินการวิจัยขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Research – R_2: Implementation)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ ในการทำวิจัย	การวิเคราะห์ ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้	1. ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หลักการ เหตุผลและประโยชน์ ให้กับผู้เรียนทราบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการจัดการเรียนรู้ วิธีการจัดการเรียนรู้ การประเมินผล และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ เพื่อให้ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน 2. ทดสอบก่อนเรียน 3. ดำเนินการทดลองด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 4. หลังจากดำเนินการทดลองสิ้นสุด ผู้วิจัยประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย และให้ผู้เรียนประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบฯ	นิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการศึกษาบัณฑิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 จำนวน 52 คน ได้มาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย	- รูปแบบการจัดการเรียนรู้ - แผนการจัดการเรียนรู้ - คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ - แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย - แบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้	ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.) ค่า t แบบไม่มีอิสระ (t-test for dependent)	1. พฤติกรรมประชาธิปไตย 2. การสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินและปรับปรุงรูปแบบการพัฒนา (Development – D_2: Evaluation)

เป็นการนำข้อมูลผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มาวิเคราะห์เพื่อพิจารณาประเมินผล และขยายผลการใช้รูปแบบ ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. วัตถุประสงค์

เพื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีไปขยายผล

2. วิธีดำเนินการ ได้แก่

1. รวบรวมข้อมูลจากการประเมินประสิทธิภาพเชิงประจักษ์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่ประกอบด้วยผลการประเมินดังนี้

1.1 ประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย ก่อนเรียนและหลังเรียน

1.2 ประเมินแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้หลังเรียน

2. ทบทวน ปรับปรุง และแก้ไขเป็นการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีฉบับสมบูรณ์ให้มีประสิทธิภาพเหมาะสมและพร้อมที่จะนำไปใช้ขยายผลต่อไป

3. นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยไปขยายผลกับนักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2560 จำนวน 45 คน โดยกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกลุ่มเป้าหมาย สำหรับการขยายผลดังต่อไปนี้

3.1 มีคณะที่จัดการเรียนรู้รายวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม

3.2 เป็นมหาวิทยาลัยที่ตั้งอยู่ในเขตภูมิภาค ภาคใต้

3.3 คำอธิบายรายวิชา ตามหลักสูตร และเนื้อหาที่สามารถเทียบเคียงกับ รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ซึ่งใช้ในการวิจัยครั้งนี้

3.4 ผู้บริหารและอาจารย์ผู้สอนให้ความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 ประเมินคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนักศึกษาก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยการทดสอบค่า t แบบไม่มีอิสระ (t-test for dependent)

4.2 ศึกษาแบบสอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) บรรยายเชิงพรรณนา

จากขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ในขั้นตอนที่ 4 การพัฒนา (Development: D_2) ซึ่งเป็นการประเมินผล (Evaluation: E) และปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ ดังตารางที่ 24

ตารางที่ 24 การสรุปวิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 4 การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development – D_2: Evaluation)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ ในการทำวิจัย	การวิเคราะห์ ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
1. เปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียนและหลังเรียน	ทดสอบ	นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนในรายวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2560 จำนวน 45 คน	แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) สถิติ ค่าทีแบบไม่อิสระ t-test for dependent	ผลประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย

ตารางที่ 24 การสรุปวิธีดำเนินการวิจัยระยะที่ 4 การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Development – D_2: Evaluation) (ต่อ)

วัตถุประสงค์การวิจัย	วิธีดำเนินการ	แหล่งข้อมูล/กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้ ในการทำวิจัย	การวิเคราะห์ ข้อมูล/สถิติที่ใช้	ผลที่ได้รับ
2. สอบถามความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้	สอบถาม	นักศึกษาระดับปริญญาตรีที่ลงทะเบียนในรายวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2560 จำนวน 45 คน	แบบสอบถาม	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)	ข้อมูลแสดงความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

บทที่ 4
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2. ศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

2.1 ประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2.2 ประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

3. ขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ประสิทธิผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ตอนที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีขั้นตอนการดำเนินการ 2 ประการ ได้แก่ 1) ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี 2) ผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังต่อไปนี้

ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้เสนอผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงนโยบายการจัดการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. (Thai Qualifications Framework for Higher Education, TQF) ได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา และการกระจายความรับผิดชอบสู่รายวิชา (Curriculum Mapping) ที่คาดหวังให้บัณฑิตมีประกอบด้วย มาตรฐานผลการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านคุณธรรม จริยธรรม มีการแสดงออกถึงการมีจิตสำนึกและตระหนักในการปฏิบัติตามจรรยาบรรณทางวิชาการและวิชาชีพ เคารพสิทธิและความคิดเห็นของผู้อื่น 2) ด้านความรู้ มีความรอบรู้ในด้านความรู้ความเข้าใจ และเห็นความสัมพันธ์ของวิชาพื้นฐานทางด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ สามารถบูรณาการองค์ความรู้ในศาสตร์ต่าง ๆ ของสาขาวิชาสังคมศึกษานำไปใช้ในการดำรงชีวิตและประกอบวิชาชีพอย่างมีประสิทธิภาพ 3) ด้านทักษะทางปัญญา สามารถคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับสิทธิความยุติธรรม และตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผลได้ 4) ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ตระหนักถึงสิทธิของตนเองและผู้อื่น และยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของมนุษย์ และ 5) ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการสื่อสาร ศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์และคัดเลือก

2. วิเคราะห์หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ. 2556 พบว่า หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา เป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นมีความรู้ความสามารถในศาสตร์ของสังคมศึกษาและเป็นพลเมืองดีตามที่สังคมพึงประสงค์ มีทักษะความสามารถในการวิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประเด็นทางสังคมได้อย่างมีวิจารณญาณบน

พื้นฐานของความรู้ เหตุผล คุณธรรม นำไปสู่การมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และเจตคติที่ดีต่อสังคม มีคุณลักษณะที่เหมาะสมกับความเป็นครูสังคมศึกษา และการปฏิบัติงานได้ตามจรรยาบรรณและมาตรฐานวิชาชีพ และมีทักษะและเทคนิคในการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมได้อย่างมีคุณภาพ แต่ผลการวิเคราะห์หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา พบว่า โครงสร้างหลักสูตร กลุ่มวิชาเอกบังคับยังไม่มีการระบุคำอธิบายรายวิชาที่เน้นการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีที่ชัดเจนตามธรรมชาติของสาระวิชา และต้องอาศัยประสบการณ์ของผู้สอนในการออกแบบกิจกรรมให้ครอบคลุมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี นอกจากนี้ หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ.2556 รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ได้ปรับวัตถุประสงค์ของรายวิชาจากเดิม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการเปลี่ยนแปลงของสังคม ปรับวัตถุประสงค์ของรายวิชาใหม่เป็น เพื่อพัฒนาหลักสูตรให้มีความทันสมัย ก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสื่อ รวมถึงสร้างองค์ความรู้ให้นิสิตมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของสิทธิมนุษยชน จนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ให้สอดคล้องกับ ปรัชญาของหลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ที่กล่าวว่า รอบรู้ เชี่ยวชาญด้านสังคมศาสตร์มีมาตรฐานวิชาชีพครู

3. วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับหลักการในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า มีแนวคิดที่น่าสนใจ และสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปปรับใช้ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี จึงมีความจำเป็นที่จะต้องให้ผู้เรียนได้รู้จริงในสาระเนื้อหาต่าง ๆ ที่สำคัญที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เพื่อให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ และเกิดการเรียนรู้ที่ดี จนเกิดทักษะและฝึกการลงมือปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ (1) ทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นทฤษฎีของ Cartwright and Zander (1968: 4) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ หรือการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่ม เช่น การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) การสังเกต (Observation) และการให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์แก่กัน (Feedback) (2) การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นทฤษฎีของ Meyers and Jones (1993: 33-50) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความหมายและมีความคงทนในการเรียนรู้ เนื่องจากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และผ่านกระบวนการแก้ปัญหาเพื่อเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองทุกขั้นตอน ผู้สอนมีบทบาทเพียงกระตุ้น สนับสนุน และส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่าง ๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างกระตือรือร้นเพื่อนำไปสู่สถานการณ์การเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง (3) แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย เป็นสิ่งนำทางการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้เป็นผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดี ตระหนักถึงความสำคัญของ

การดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ที่เน้นการฝึกฝนความรู้ ทักษะที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย ของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557: 3-4); ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555: 6-16); สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 37-51) มีดังนี้ (3.1) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ (K) (ความรู้ประชาธิปไตย) โดยการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสืบค้น ติดตามข่าวสาร สถานการณ์ ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลโดยตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (3.2) ส่งเสริมทักษะ (P) (ความร่วมมือประชาธิปไตย) โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ร่วมกับการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย (3.3) ส่งเสริมทัศนคติ (A) (ความเคารพประชาธิปไตย) โดยการสาธิต การอภิปราย การยอมรับฟัง การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และการขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

4. การสัมภาษณ์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา และหรืออาจารย์ในระดับมหาวิทยาลัยที่สอนทางด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา ซึ่งผลการสัมภาษณ์ดังนี้

4.1 ด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

4.1.1 แนวทางในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า ต้องเน้นให้ผู้เรียนศึกษาปัญหาจากกรณีตัวอย่างหรือสถานการณ์ แล้วร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นระดมสมองเป็นกลุ่ม จากการตั้งคำถามที่เชื่อมโยงเข้ากับประเด็นการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก จนเกิดความเข้าใจและรับรู้ความรู้นั้นอย่างมีความหมาย

4.1.2 ปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า ส่วนใหญ่ครูผู้สอนเน้นการจัดการเรียนรู้แบบบรรยาย ผู้เรียนจึงไม่ได้แสดงออกทางความคิดเห็นในแง่มุมต่าง ๆ ที่หลากหลาย อีกทั้งผู้เรียนขาดคุณลักษณะในการอยู่ร่วมกันสังคมหลายด้าน เช่น ขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขาดการยอมรับรับฟังซึ่งกันและกัน ขาดการปฏิบัติตามกฎ

กติกาในสังคม เนื่องจากผู้เรียนไม่ได้ลงมือปฏิบัติหรือการนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวัน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความรู้สึกเบื่อหน่ายและเป็นสาเหตุสำคัญให้ผลการเรียนรู้ตกต่ำ

4.1.3 เทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า การกระตุ้นให้ผู้เรียนทุกคนเกิดความสงสัยใคร่รู้จนแสวงหาคำตอบเกี่ยวกับสถานการณ์ปัญหาสังคมประชาธิปไตยจากสื่อประสม โดยการตั้งคำถามร่วมกันหาคำตอบว่าทำไม อย่างไร เพราะเหตุใด รวมถึงการใช้คำพูดเสริมแรงให้กำลังใจเชิงบวกเพื่อให้ผู้เรียนมีการเรียนรู้ร่วมกันมากขึ้น

4.1.4 สื่อการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า ต้องเน้นการใช้สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อประสม และแหล่งเรียนรู้บุคคลเกี่ยวกับการสร้างความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย โดยมอบหมายให้ผู้เรียนศึกษาเพิ่มเติมแล้วอภิปรายถึงสถานการณ์ปัญหาระหว่างผู้เรียนและผู้สอนร่วมกัน

4.1.5 การวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า การวัดผลและประเมินผลต้องเน้นตามสภาพจริง ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เข้าใจในเนื้อหา ด้านทักษะการมีส่วนร่วมในการทำงาน และด้านเจตคติในการเคารพซึ่งกันและกัน

4.1.6 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า ประชาธิปไตย เป็นการปกครองของคนส่วนใหญ่ ทั้งนี้ต้องไม่ละเลยที่จะฟังเสียงส่วนน้อยในสังคม ดังนั้นประชนทุกคนต้องร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาบ้านเมืองให้เกิดความผาสุก นอกจากนี้ การสร้างความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย สมาชิกในสังคมต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ไม่ละเมิดสิทธิ์ของผู้อื่นด้วยเช่นกัน

4.2 การสัมภาษณ์ผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ผลการสัมภาษณ์ผู้เรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้เรียนส่วนใหญ่มีความเห็นโดยสรุป ดังนี้

4.2.1 ด้านการจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาที่ผ่านมา พบว่า ผู้เรียนขาดความเป็นผู้นำ ผู้ตามที่ดีในการเรียนรู้ ครูผู้สอนจัดกิจกรรมไม่ชัดเจน ผู้เรียนขาดการทำงานเป็นกลุ่มกลุ่มและการยอมรับฟังการแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียน

4.2.2 ด้านประโยชน์ในการจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา พบว่า หากพลเมืองทราบถึงแนวทางปกป้องการละเมิดสิทธิมนุษยชน มีการรณรงค์ให้ตระหนักถึงการเคารพสิทธิเสรีภาพของตนเองและผู้อื่นอย่างกว้างขวาง ก็อาจส่งผลให้พลเมืองไทยสามารถอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขได้อย่างยั่งยืน

4.2.3 ด้านความต้องการในการจัดการเรียนรู้รายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา พบว่าการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย โดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง คำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นหรือการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้นั้นมาก ๆ เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2.4 ด้านความสนใจในเนื้อหารายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา พบว่า ผู้เรียนสนใจศึกษาประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในสังคมไทย เพื่อหาแนวทางในการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนในแต่ละด้านอย่างเร่งด่วน ซึ่งผู้สอนต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลือกหัวข้อศึกษาเองตามความสนใจ เป็นการฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักตัดสินใจด้วยตัวเองตามความถนัด

4.2.5 ด้านความต้องการในการใช้สื่อรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา พบว่า ผู้เรียนอยากให้ผู้เรียนใช้สื่อที่หลากหลายและน่าสนใจ โดยเฉพาะการนำกรณีศึกษาการละเมิดสิทธิมนุษยชนจากข่าว คลิปวีดีโอ ภาพยนตร์มาร่วมกันวิเคราะห์ ซึ่งทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาได้อย่างรวดเร็ว เป็นการกระชับเวลาในการเรียนรู้ ดังนั้น ผู้สอนจำเป็นต้องเลือกกรณีศึกษาที่เชื่อมโยงกับเนื้อหาให้มีความน่าสนใจ จะทำให้ผู้เรียนสนุกในการเรียนมากยิ่งขึ้น

4.2.6 ด้านความต้องการในการวัดผลและประเมินผลรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา พบว่า ผู้สอนควรประเมินผลตามสภาพจริง โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติจริง ให้เวลาแก่ผู้เรียนเพียงพอสำหรับวางแผน การลงมือทำงาน จนได้งานที่เสร็จสมบูรณ์ มีโอกาสประเมินผลการทำงานด้วยตนเองและมีการปรึกษาร่วมกับผู้เรียนคนอื่นที่หลากหลาย จากการจัดป้ายนิเทศ แผ่นพับ ใบงาน

ต่าง ๆ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงสิ่งที่ผู้เรียนประสบความสำเร็จหรือภาคภูมิใจ ซึ่งเป็นประโยชนต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนรูจักศักยภาพของตนเองไดเป็นอย่างดี

5. การศึกษา แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ทฤษฎีการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ พบว่า 1) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง ซึ่ง Piaget และ Vygotsky (David, 1996: 242) มีความเชื่อว่า ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ ดังนั้นความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม 2) ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Theory) เป็นทฤษฎีของ Nicole and Holly (2004) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน 3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) เป็นทฤษฎีของ Thorndike ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การเรียนรู้เป็นการเกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) (Gordon and Hilgard, 1981: 21) ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike เชื่อว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง มีหลายรูปแบบ บุคคลจะลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียว และพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ

ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ พบว่า 1) ทฤษฎีกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นทฤษฎีของ Cartwright and Zander (1968: 4) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะ

เกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ หรือการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่ม เช่น การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) การสังเกต (Observation) และการให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์แก่กัน (Feedback) 2) การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นทฤษฎีของ Meyers and Jones (1993: 33-50) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างมีความหมายและมีความคงทนในการเรียนรู้เนื่องจากผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้และผ่านกระบวนการแก้ปัญหาเพื่อเกิดการเรียนรู้ด้วยตัวเองทุกขั้นตอน ผู้สอนมีบทบาทเพียงกระตุ้น สนับสนุน และส่งเสริมให้ผู้เรียนทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยวิธีการที่หลากหลายอย่างกระตือรือร้นเพื่อนำไปสู่สถานการณ์การเกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริง 3) แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย เป็นสิ่งนำทางการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้เป็นผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดี ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ที่เน้นการฝึกฝนความรู้ ทักษะที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557: 3-4); ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556: 6-16); สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 37-51) มีดังนี้ 1) ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ (K) (ความรู้ประชาธิปไตย) โดยการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสืบค้น ติดตามข่าวสาร สถานการณ์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลโดยตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย 2) ส่งเสริมทักษะ (P) (ความร่วมมือประชาธิปไตย) โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ร่วมกับการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย 3) ส่งเสริมทัศนคติ (A) (ความเคารพประชาธิปไตย) โดยการสาธิต การอภิปราย การยอมรับฟัง การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และการขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ขั้นตอนพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ศึกษาขั้นตอนพฤติกรรมประชาธิปไตย พบว่า แนวคิดขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัยของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556: 31-38) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาจัดกลุ่มแนวทางการสร้างขั้นตอนการเกิดกระบวนการพฤติกรรม

ประชาธิปไตย โดยบูรณาการเข้ากับระดับของจิตสำนึกของผู้วิจัย กระบวนการเกิดจิตสำนึกของผู้วิจัย และแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของ สาโรช บัวศรี (2520: 66 – 68) ประกอบด้วย 1) การรับรู้ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณแปลความหมายจากปรากฏการณ์ เหตุการณ์ที่ได้สัมผัสเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย 2) การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนสืบค้น ติดตาม ข่าวสารสถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย การตรวจสอบข้อมูลจากการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล 3) การวินิจฉัยข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนวินิจฉัยปรากฏการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยรวมกันแสดงความคิดเห็นว่าคุณค่านั้นดีหรือไม่ดี 4) การสังเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนหาข้อสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมด โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย 5) การลงมือปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนให้เกียรติซึ่งกันและกันโดยรับฟัง อภิปรายอย่างสร้างสรรค์ และลงมือแก้ปัญหาเพื่อขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยด้วยตนเอง

คุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยสำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ศึกษาคุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตย พบว่า แนวคิดบุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ของ กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17); ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555: 6-16); ลิขิต ธีรเวคิน (2546); สาโรช บัวศรี (2541: 67-68) โดยผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาบูรณาการเข้ากับบุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิตของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523ก); วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550); สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22) ของผู้เชี่ยวชาญที่มีคะแนนรวมเกิน 50 เปอร์เซ็นของจำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ได้เป็น 8 ประการ ดังนี้ 1) การวิจารณ์ด้วยเหตุผล 2) การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น 3) การเคารพบุคคล 4) การเคารพสิทธิผู้อื่น 5) การรับผิดชอบต่อส่วนรวม 6) ความรู้และความเข้าใจ 7) การเคารพกฎระเบียบ และ 8) การร่วมมือกันวางแผน

กระบวนการการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เป็นการอธิบายถึงการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของรูปแบบที่เป็นขั้นตอน และบทบาทของผู้สอนและผู้เรียน ดังนี้ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยจากจากนักวิชาการ และนักการศึกษามาสังเคราะห์ อาทิเช่น ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557: 3-4) ได้แก่ 1) ให้ความรู้ที่เป็นสาระสำคัญของสังคมประชาธิปไตย 2) สร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556: 6-16) ได้แก่ 1) ฝึกเคารพกติกาให้ผู้เรียนตกลงกติกาในการอยู่ร่วมกัน 2) ฝึกเคารพสิทธิผู้อื่นชี้ให้เห็นสาเหตุส่วนใหญ่ของการละเมิดสิทธิผู้อื่น 3) ฝึกเคารพความต่างแบ่งกลุ่มวิจารณ์ปัญหาและฟังอย่างตั้งใจ 4) ฝึกเคารพความเสมอภาค ชี้ให้เห็นถึงมนุษย์ที่มีสิทธิโดยเท่าเทียมกัน 5) ฝึกพึ่งพาตนเอง ผู้สอนเป็นผู้ชี้แนะให้เห็นปัญหาเกิดขึ้นจากตัวเรา 6) ฝึกความรับผิดชอบต่อสังคม ชี้ให้เห็นความเชื่อมโยงของสังคม วิชัย ตันศิริ (2557: 107-119) ได้แก่ 1) ด้านปัญญา นึกคิด ความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย 2) ด้านระบบคุณค่า/อุดมการณ์ทางการเมือง ต้านระบบทุจริต 3) ด้านการฝึกอบรม การประพฤติปฏิบัติ สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 37-51) ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสาธิต 2) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยอภิปราย 3) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแสดงบทบาทสมมติ 4) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการใช้เกมจำลองสถานการณ์ 5) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการแก้ปัญหา 6) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการสืบสวนสอบสวน สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557: 3) ได้แก่ 1) เน้นการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม มีพฤติกรรมหรือวิถีชีวิตประชาธิปไตย 2) เน้นมีความรู้ความเข้าใจผ่านการเล่นเกมแสดงความคิดเห็น ร่วมอภิปรายโดยเสรี 3) เน้นให้มีเจตคติ ค่านิยมและศรัทธาต่อวิถีชีวิตประชาธิปไตย 4) ฝึกฝนพฤติกรรมประชาธิปไตยในสังคมอย่างจริงจัง เช่น การรณรงค์เลือกตั้ง การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม 5) ให้ผู้เรียน เรียนรู้ด้วยตนเอง ติดตามข้อมูลข่าวสารฝึกฝนทักษะวิเคราะห์แยกแยะข่าวสารที่ถูกต้อง อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2541: 62-63) ได้แก่ 1) ให้ความรู้หรือสร้างศรัทธาระบอบประชาธิปไตย 2) ให้มีความรู้สึกจงรักภักดีในฐานะพลเมืองดีของชาติ 3) ให้รู้จักการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง 4) กระตุ้นให้บุคคลมีแนวคิดใหม่ๆ ทางการเมือง 5) ให้เชื่อมั่นความสามารถทางการเมืองของตน 6) ให้ติดตามความเคลื่อนไหว ข่าวสาร ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำไปสังเคราะห์ได้พัฒนาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R)

เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการรับรู้และการสัมผัสจากสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลาย 2) สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่สอน 3) ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย 4) เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของสมาชิกแต่ละกลุ่มจนเกิดคุณค่าที่ดีงามต่อสมาชิกในสังคม 5) ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P) เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลนอกห้องเรียนเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาและกระบวนการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (ฉบับร่าง)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (ฉบับร่าง) ผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพความเหมาะสมของรูปแบบโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย ด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา และด้านการวัดผลและประเมินผล เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขตามประเด็นการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ (Formal Interview) โดยสรุป พบว่า

2.1 การกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า องค์ประกอบครอบคลุมความต้องการจำเป็น มีทั้งหลักการ วัตถุประสงค์ กระบวนการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย รวมทั้งปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย และปัจจัยที่สนับสนุนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย และหลักการต้องให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ ทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย เกิดจากการปฏิบัติด้วยตนเอง

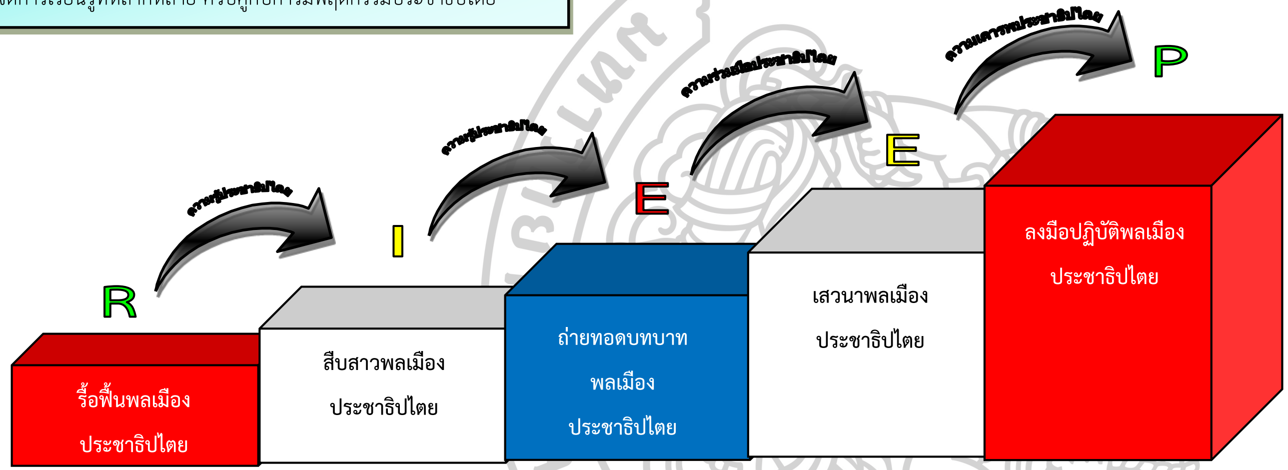
2.2 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ด้านองค์ประกอบเชิงหลักการและวัตถุประสงค์ ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่า จุดเน้นของการจัดการเรียนรู้ คือเน้นการปฏิบัติทั้งในระดับบุคคลและระดับกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันตามลำดับขั้นตอน และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการและวิธีสอนอันหลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้งนี้ การศึกษากรณีตัวอย่างควรเปิดมุมมองที่หลากหลาย และการปฏิบัติกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่น โดยให้ผู้เรียนทำโครงการที่สะท้อนแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนของตนมากขึ้น

ซึ่งผู้วิจัยได้ปรับปรุง แก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากการตรวจสอบของผู้ทรงคุณวุฒิจนได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ดังภาพที่ 8

ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (RIEEP Model)

หลักการ : การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ : เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาและกระบวนการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย

เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

หลักการและการตอบสนอง : ให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง จากการเรียนรู้แบบร่วมมือและแบบเชิงรุก มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน โดยมีการอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก โดยอาศัยจิตทั้ง 5 ประการ

ระบบสังคม: ผู้เรียนสร้างพฤติกรรมสังคมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกัน มีการปฏิสัมพันธ์และกันรับผิดชอบร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

สิ่งสนับสนุน: โดยการรื้อฟื้นความรู้เดิม และกระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ในความรู้ใหม่ ๆ การจัดเตรียมสื่อการสอน อันได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้เหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในด้านกายภาพ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ภาพที่ 8 แสดงการร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

1. **รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย** (Reintroduce democratic citizenship: R) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการรับรู้และการสัมผัสจากสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลาย
2. **สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย** (Inquire democratic citizens: I) เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่สอน
3. **ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย** (Elicit citizens' roles of democracy: E) เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย
4. **เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย** (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของสมาชิกแต่ละกลุ่มจนเกิดคุณค่าที่ดีงามต่อสมาชิกในสังคม
5. **ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย** (Put democratic citizenship into practice: P) เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลนอกห้องเรียนเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

พฤติกรรมประชาธิปไตย

1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย (K)
2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย (P)
3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย (A)

จากภาพที่ 8 ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เรียกว่า RIEEP Model มีองค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3 องค์ประกอบมาจากหลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) ระบบสังคม (Social System) และระบบสนับสนุน (Support System) ซึ่งมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน องค์ประกอบของเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้มีความสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. หลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) คือ การส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยมีการอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ นอกจากนี้ผู้สอนฝึกให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก สามารถเอาตัวรอดและประสบความสำเร็จด้านการทำงานและการดำเนินชีวิตในโลกยุคศตวรรษที่ 21

2. ระบบสังคม (Social System) คือ ส่วนสนับสนุนการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะการทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ด้วยตนเองได้นั้น โดยเฉพาะการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกัน มีการปฏิสัมพันธ์และกัน รับผิดชอบร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

3. ระบบสนับสนุน (Support System) คือ ส่วนส่งเสริมการเรียนรู้และการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการรื้อฟื้นความรู้เดิม และกระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ในความรู้ใหม่ ๆ การจัดเตรียมสื่อการสอน อันได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้เหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในด้านกายภาพ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรรมการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ประสิทธิผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

การทดลองการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี นำไปใช้กับนิสิตวิชาชีพครู สาขาสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 2 คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2559 จำนวน 52 คน ผลการทดลองปรากฏ ดังต่อไปนี้

1. ผลการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนิสิตก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 25

ตารางที่ 25 การแสดงผลการประเมินคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย (กลุ่มทดลอง)

พฤติกรรมประชาธิปไตย	ผลการเรียนรู้	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	t	Sig
1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย	ก่อนเรียน	52	3.06	0.34	จัดระบบคุณค่า	10.43	.000
	หลังเรียน	52	3.60	0.26	จัดระบบคุณค่า		
2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย	ก่อนเรียน	52	2.71	0.23	รับรู้คุณค่า	25.46	.000
	หลังเรียน	52	3.61	0.13	จัดระบบคุณค่า		
3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย	ก่อนเรียน	52	2.74	0.15	รับรู้คุณค่า	28.40	.000
	หลังเรียน	52	3.53	0.16	จัดระบบคุณค่า		
รวมทุกด้าน	ก่อนเรียน	52	2.85	0.13	รับรู้คุณค่า	34.21	.000
	หลังเรียน	52	3.58	0.13	จัดระบบคุณค่า		

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 25 พบว่า คะแนนการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยของนิสิตที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผลรวมทุกด้านมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมหลังเรียน ($\bar{X}$= 3.58, S.D. = 0.13) อยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$= 2.85, S.D. = 0.13) อยู่ในระดับรับรู้คุณค่า โดยเรียงตามลำดับก่อนเรียนทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความรู้ประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 3.06, S.D. = 0.34) รองลงมาคือ ด้านความเคารพประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 2.74, S.D. = 0.15) ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 2.71, S.D. = 0.23) และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า ($\bar{X}$= 3.58, S.D. = 0.13) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 3.61, S.D. = 0.13) รองลงมาคือ ด้านความรู้ประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 3.60, S.D. = 0.26) และด้านความเคารพประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 3.53, S.D. = 0.16) ตามลำดับ

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังต่อไปนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (RIEEP Model) แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา และด้านการวัดผลและประเมินผล ความพึงพอใจที่ได้รับและเรียงลำดับเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำผลสรุปของการวิเคราะห์มาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ดังตารางที่ 26

ตารางที่ 26 การแสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

(n = 52 คน)

ประเด็นความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านการจัดการเรียนรู้				
1. ผู้สอนจัดกิจกรรมโดยใช้กรณีศึกษาจากข่าว บทความ สารคดีที่หลากหลาย	4.74	0.58	มากที่สุด	2
2. ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	4.80	0.64	มากที่สุด	1
3. ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนรู้จักยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น	4.56	0.60	มากที่สุด	3
รวมด้านการจัดการเรียนรู้	**4.70**	**0.60**	**มากที่สุด**	2
ด้านเนื้อหา				
1. มีความสำคัญตรงกับความต้องการของผู้เรียน	4.57	0.55	มากที่สุด	2
2. มีความยากง่ายเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน	4.46	0.67	มาก	3
3. มีการสอดแทรกการบูรณาการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	4.65	0.50	มากที่สุด	1
รวมด้านเนื้อหา	**4.56**	**0.57**	**มากที่สุด**	5
ด้านบรรยากาศ				
1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.77	0.61	มากที่สุด	2
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเสียสละหรือแบ่งปันกับผู้อื่น	4.58	0.47	มากที่สุด	3
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน	4.85	0.55	มากที่สุด	1
รวมด้านบรรยากาศ	**4.73**	**0.54**	**มากที่สุด**	1

ประเด็นความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านระยะเวลา				
1. มีเวลาทำงานเสร็จทันตามที่ผู้สอนกำหนด	4.42	0.74	มาก	3
2. มีความยืดหยุ่นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน	4.63	0.45	มากที่สุด	2
3. มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง	4.78	0.64	มากที่สุด	1
รวมด้านระยะเวลา	**4.61**	**0.61**	**มากที่สุด**	4
ด้านการวัดผลและประเมินผล				
1. ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.70	0.47	มากที่สุด	1
2. ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ	4.65	0.48	มากที่สุด	2
3. ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการปฏิบัติ	4.57	0.69	มากที่สุด	3
รวมด้านการวัดผลและประเมินผล	**4.64**	**0.54**	**มากที่สุด**	3
รวมความพึงพอใจทั้งหมด	**4.65**	**0.57**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 26 พบว่า ความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.65, S.D. = 0.57) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในภาพรวมด้านบรรยากาศ นิสิตเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.73, S.D. = 0.54) รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.70, S.D.= 0.60) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X}$= 4.64, S.D. = 0.54) ด้านระยะเวลา ($\bar{X}$= 4.61, S.D.= 0.61) และด้านเนื้อหา ($\bar{X}$= 4.56, S.D.= 0.57)

เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านบรรยากาศอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน ($\bar{X}$= 4.85, S.D. = 0.55) รองลงมา ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ($\bar{X}$= 4.77, S.D. = 0.61) และส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเสียสละหรือแบ่งปันกับผู้อื่น ($\bar{X}$= 4.58, S.D. = 0.47)

ด้านการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ($\bar{X}$= 4.80, S.D. = 0.64) รองลงมา ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจากข่าว บทความ สารคดีต่าง ๆ ที่หลากหลาย ($\bar{X}$= 4.74, S.D. = 0.58) และผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น ($\bar{X}$= 4.56, S.D. = 0.60)

ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.47) รองลงมา ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ($\bar{X}$= 4.65, S.D. = 0.48) และผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการปฏิบัติ ($\bar{X}$= 4.57, S.D. = 0.69)

ด้านระยะเวลาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ($\bar{X}$= 4.78, S.D. = 0.64) รองลงมา มีความยืดหยุ่นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ($\bar{X}$= 4.63, S.D. = 0.45) และมีเวลาทำงานเสร็จทันตามที่ผู้สอนกำหนด ($\bar{X}$= 4.42, S.D. = 0.74)

ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ มีการสอดแทรกการบูรณาการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}$= 4.65, S.D. = 0.50) รองลงมา มีความสำคัญตรงกับความต้องการของผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.57, S.D. = 0.55) และมีความยากง่ายเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.46, S.D. = 0.67)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หลังจากเรียนจบโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่นิสิตร่วมกับการวิเคราะห์แบบสอบถามของนิสิตที่ดำเนินการบันทึกหลังจากการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในเดือนเมษายน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรม

ประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ในระดับมากที่สุด จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของนิสิตในประเด็นต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า นิสิตสนใจเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และเห็นความสำคัญในการฝึกทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่ม ได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นและความสามารถของตนเองออกมาอย่างเต็มที่ในชั้นเรียน ทำให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันและยอมรับฟังความคิดเห็นของกันและกัน

2. ด้านเนื้อหา พบว่า นิสิตเห็นความสำคัญของการเรียนรู้สิทธิมนุษยชนศึกษาและให้ความสนใจกับเนื้อหาว่า การเคารพสิทธินั้นมีความสำคัญในการดำรงชีวิตในสังคม สิทธิมนุษยชนนั้นเป็นของคนทุกคน ไม่มีพรมแดน คนทุกคนมีสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจหรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน และให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม ทำให้นิสิตเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

3. ด้านบรรยากาศ พบว่า นิสิตส่วนใหญ่มีความสนใจให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมกลุ่ม เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่ดีมากขึ้น จากการใช้คำถามที่ท้าทายผู้เรียนสม่ำเสมอ ส่งผลให้บรรยากาศในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเป็นไปด้วยความสนุกสนาน นิสิตกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างหลากหลาย ตรงไปตรงมา ผสมผสานกับบรรยากาศวิชาการ

4. ด้านระยะเวลา พบว่า นิสิตส่วนใหญ่กล่าวถึงระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ว่ามีความเหมาะสม มีการร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงานอย่างเป็นทีมอย่างเป็นระบบ โดยครูผู้สอนได้มอบหมายงานให้ปฏิบัติไม่มากจนเกินไป ทำให้นิสิตสามารถปฏิบัติได้ทันเวลา และครบถ้วนตามจุดประสงค์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

5. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า นิสิตส่วนใหญ่กล่าวถึงการวัดผลและประเมินผลว่าการเก็บคะแนนโดยอาศัยจากสภาพจริง สะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจและความตั้งใจในการเรียนรู้และสามารถตอบสนองการเรียนรู้และความสามารถของผู้เรียนอย่างกว้างขวาง อีกทั้งเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้

ตอนที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

การขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี นำไปใช้กับนักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำภาคการศึกษาต้น ปีการศึกษา 2560 จำนวน 45 คน ผลการขยายผลปรากฏ ดังต่อไปนี้

1. ผลการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน ของนิสิตก่อนและหลังการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลปรากฏ ดังตารางที่ 27

ตารางที่ 27 การแสดงผลการประเมินคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย (กลุ่มขยายผล)

พฤติกรรมประชาธิปไตย	ผลการเรียนรู้	n	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	t	Sig
1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย	ก่อนเรียน	45	2.97	0.28	รับรู้คุณค่า	-8.26	.000
	หลังเรียน	45	3.47	0.28	จัดระบบคุณค่า		
2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย	ก่อนเรียน	45	2.74	0.21	รับรู้คุณค่า	-18.56	.000
	หลังเรียน	45	3.51	0.24	จัดระบบคุณค่า		
3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย	ก่อนเรียน	45	2.73	0.19	รับรู้คุณค่า	16.37	.000
	หลังเรียน	45	3.52	0.16	จัดระบบคุณค่า		
รวมทุกด้าน	ก่อนเรียน	45	2.81	0.13	รับรู้คุณค่า	-22.76	.000
	หลังเรียน	45	3.50	0.14	จัดระบบคุณค่า		

* อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 27 พบว่า คะแนนการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผลรวมทุกด้าน มีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมหลังเรียน ($\bar{X}$= 3.50, S.D. = 0.14) อยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า สูงกว่าก่อนเรียน ($\bar{X}$= 2.81, S.D. = 0.13) อยู่ในระดับรับรู้คุณค่า โดยเรียงตามลำดับก่อนเรียนทั้ง 3 ด้าน ดังนี้ ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความรู้ประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 2.97, S.D. = 0.28) รองลงมาคือ ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 2.74, S.D. = 0.21) ด้านความเคารพประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 2.73, S.D. = 0.19) และหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยโดยรวมอยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า ($\bar{X}$= 3.50, S.D. = 0.14) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านความเคารพประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 3.52, S.D. = 0.16) รองลงมาคือ ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 3.51, S.D. = 0.24) และด้านความรู้ประชาธิปไตย ($\bar{X}$= 3.47, S.D. = 0.28) ตามลำดับ

2. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีรายละเอียด ดังนี้

ผู้วิจัยได้ศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (RIEEP Model) แบ่งเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา และด้านการวัดผลและประเมินผล ความพึงพอใจที่ได้รับและเรียงลำดับเป็นรายข้อ โดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และนำผลสรุปของการวิเคราะห์มาเทียบกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 28 การแสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

(n = 45 คน)

ประเด็นความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านการจัดการเรียนรู้				
1. ผู้สอนจัดกิจกรรมโดยใช้กรณีศึกษาจากข่าว บทความ สารคดีที่หลากหลาย	4.83	0.30	มากที่สุด	1
2. ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	4.75	0.46	มากที่สุด	2
3. ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนรู้จักยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น	4.69	0.41	มากที่สุด	3
รวมด้านการจัดการเรียนรู้	**4.75**	**0.08**	**มากที่สุด**	2
ด้านเนื้อหา				
1. มีความสำคัญตรงกับความต้องการของผู้เรียน	4.70	0.34	มากที่สุด	2
2. มีความยากง่ายเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน	4.78	0.42	มากที่สุด	1
3. มีการสอดแทรกการบูรณาการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	4.65	0.38	มากที่สุด	3
รวมด้านเนื้อหา	**4.71**	**0.04**	**มากที่สุด**	5
ด้านบรรยากาศ				
1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	4.72	0.37	มากที่สุด	3
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเสียสละหรือแบ่งปันกับผู้อื่น	4.76	0.44	มากที่สุด	2
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน	4.88	0.54	มากที่สุด	1
รวมด้านบรรยากาศ	**4.78**	**0.08**	**มากที่สุด**	1

ประเด็นความคิดเห็น	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น	ลำดับที่
ด้านระยะเวลา				
1. มีเวลาทำงานเสร็จทันตามที่ผู้สอนกำหนด	4.62	0.41	มาก	3
2. มีความยืดหยุ่นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน	4.78	0.53	มากที่สุด	2
3. มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง	4.81	0.46	มากที่สุด	1
รวมด้านระยะเวลา	**4.73**	**0.06**	**มากที่สุด**	3
ด้านการวัดผลและประเมินผล				
1. ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย	4.70	0.48	มากที่สุด	2
2. ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ	4.69	0.57	มากที่สุด	3
3. ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลที่สอดคล้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย	4.78	0.39	มากที่สุด	1
รวมด้านการวัดผลและประเมินผล	**4.72**	**0.09**	**มากที่สุด**	**4**
รวมความพึงพอใจทั้งหมด	**4.73**	**0.02**	**มากที่สุด**	

จากตารางที่ 28 พบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.73, S.D. = 0.02) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในภาพรวมด้านบรรยากาศ นักศึกษาเห็นด้วย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.78, S.D. = 0.08) รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$= 4.75, S.D.= 0.08) ด้านระยะเวลา ($\bar{X}$= 4.73, S.D.= 0.06) ด้านการวัดผลและประเมินผล ($\bar{X}$= 4.72, S.D. = 0.09) และด้านเนื้อหา ($\bar{X}$= 4.71, S.D.= 0.04)

เมื่อพิจารณารายด้าน ด้านบรรยากาศอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน ($\bar{X}$= 4.88, S.D. = 0.54) รองลงมา ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเสียสละหรือแบ่งปันกับผู้อื่น ($\bar{X}$= 4.76, S.D. = 0.44) และส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี ($\bar{X}$= 4.72, S.D. = 0.37)

ด้านการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจากข่าว บทความ สารคดีต่าง ๆ ที่หลากหลาย ($\bar{X}$= 4.83, S.D. = 0.30) รองลงมา ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ($\bar{X}$= 4.75, S.D. = 0.46) และผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น ($\bar{X}$= 4.69, S.D. = 0.41)

ด้านระยะเวลาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง ($\bar{X}$= 4.81, S.D. = 0.46) รองลงมา มีความยืดหยุ่นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน ($\bar{X}$= 4.78, S.D. = 0.53) และมีเวลาทำงานเสร็จทันตามที่ผู้สอนกำหนด ($\bar{X}$= 4.62, S.D. = 0.41)

ด้านการวัดผลและประเมินผลอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการปฏิบัติ ($\bar{X}$= 4.78, S.D. = 0.39) รองลงมา ผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.48) และผู้สอนมีการวัดผลประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่องเป็นระยะ ๆ ($\bar{X}$= 4.69, S.D. = 0.57)

ด้านเนื้อหาอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุด ได้แก่ มีความยากง่ายเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.78, S.D. = 0.42) รองลงมา มีความสำคัญตรงกับความต้องการของผู้เรียน ($\bar{X}$= 4.70, S.D. = 0.34) และมีการสอดแทรกการบูรณาการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม ($\bar{X}$= 4.65, S.D. = 0.38)

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพความพึงพอใจของนักศึกษาที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ หลังจากเรียนจบโดยใช้แบบสัมภาษณ์ที่นักศึกษาร่วมกับการวิเคราะห์แบบสอบถามของนักศึกษาที่ดำเนินการบันทึกหลังจากการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในเดือนธันวาคม ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม

พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ในระดับมากที่สุด จากข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของนักศึกษาในประเด็นต่าง ๆ ดังนี้

1. ด้านบรรยากาศ พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่มีความสนใจให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม มีการดึงเอาประสบการณ์เดิมที่ติดตัวออกมาใช้ในการเรียนรู้ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ซึ่งทำให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ใหม่ ๆ จากเพื่อนในกลุ่มเพิ่มมากขึ้น และผู้เรียนช่วยกันทำในสิ่งที่ยาก หรือไม่เคยทำมาก่อนด้วยความตั้งใจ จนเกิดความสนุกสนาน เพลิดเพลินในการเรียน เป็นบรรยากาศที่ไม่น่าเบื่อ

2. ด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า นักศึกษากระตือรือร้นในการทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการแสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับกรณีศึกษาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคมด้านต่าง ๆ การโต้วาทีเป็นทีม ทำให้สมาชิกทุกคนรู้สึกว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งในการทำงาน ก่อให้เกิดการแสดงออกซึ่งการยอมรับ การให้เกียรติกันในมุมมองที่หลากหลาย

3. ด้านระยะเวลา พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่กล่าวถึงระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ว่า มีความเหมาะสม ยืดหยุ่น เนื่องจากการทำงานเป็นทีมต้องมีการแสดงความคิดเห็นร่วมกัน สมาชิกในกลุ่มมีมุมมองที่ค่อนข้างหลากหลาย การเปิดโอกาสให้ใช้ระยะเวลาที่เพียงพอต่อการทำงาน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. ด้านการวัดผลและประเมินผล พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่กล่าวถึงการวัดผลและประเมินผลว่า เก็บคะแนนจากการเน้นให้ผู้เรียนปฏิบัติ และจากความสามารถที่ไดทำงานต่าง ๆ ร่วมกันเป็นกลุ่มทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นการวัดตามสภาพจริง ทำให้นักศึกษาไม่กดดันมากนัก

5. ด้านเนื้อหา พบว่า นักศึกษาเห็นว่าการเรียนรู้พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการเรียนรู้ในเรื่องสิทธิทางสังคมในฐานะพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย จำเป็นต้องตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ในการปฏิบัติตนให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่กำหนดไว้ รวมทั้งบทบาททางสังคมที่ตนดำรงอยู่ อีกทั้งนักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ทำให้นักศึกษาเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

การปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์

จากการขยายผลรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (RIEEP Model) ผู้วิจัยสามารถสรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้แสดงได้ตารางที่ 29 ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 29 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ฉบับเดิม)	รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุงแก้ไข
หลักการ		
การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติโดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิดวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย	การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย	คงเดิม
วัตถุประสงค์		
เพื่อพัฒนาความรู้ความเข้าใจในวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษาและกระบวนการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย	เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย	ปรับวัตถุประสงค์ให้มีความกระชับเหมาะสม

ตารางที่ 29 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ (ต่อ)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ฉบับเดิม)	รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุงแก้ไข
กระบวนการจัดการเรียนรู้		
1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) 2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) 3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) 4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) 5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)	1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) 2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) 3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) 4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) 5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)	คงเดิม
เงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้		
หลักการและการตอบสนอง ให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ การกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง จากการเรียนรู้แบบร่วมมือและแบบเชิงรุก มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน โดยมีการอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ฝึกให้ผู้เรียนได้ลองผิดลองถูก โดยอาศัยจิตทั้ง 5 ประการ	ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองด้วยการรับรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง การลองผิดลองถูก การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก	ปรับหลักการและการตอบสนองให้มีความกระชับเหมาะสม

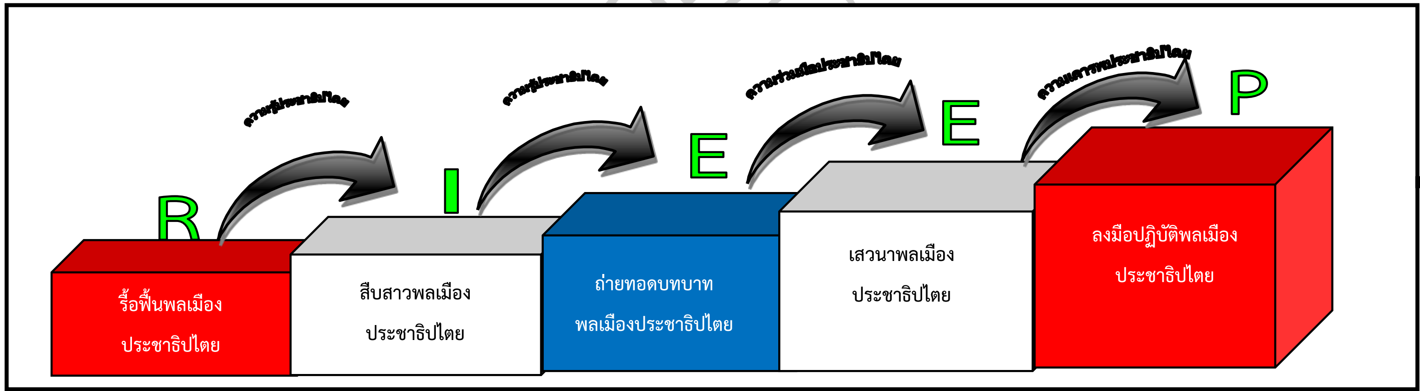
ตารางที่ 29 สรุปการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ (ต่อ)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ฉบับเดิม)	รูปแบบการจัดการเรียนรู้ (ฉบับสมบูรณ์)	การปรับปรุงแก้ไข
ระบบสังคม		
ผู้เรียนสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพาซึ่งกัน มีการปฏิสัมพันธ์และกันรับผิดชอบร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้	ผู้เรียนสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพากัน รับผิดชอบร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้	ปรับระบบสังคมให้มีความกระชับ เหมาะสมมากยิ่งขึ้น
สิ่งสนับสนุน		
โดยการรื้อฟื้นความรู้เดิม และกระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ในความรู้ใหม่ ๆ การจัดเตรียมสื่อการสอน อันได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ในการกระตุ้นความสนใจผู้เรียนให้เหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ในด้านกายภาพ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่นในการจัดกิจกรรรมการเรียนรู้	ผู้สอนกระตุ้นความรู้เดิมให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารประกอบการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่น มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง	ปรับสิ่งสนับสนุนให้มีความกระชับ เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (RIEEP Model)

หลักการ : การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

หลักการและการตอบสนอง : ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองด้วยการรับรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง การลองผิดลองถูก การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก

ระบบสังคม: ผู้เรียนสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพากัน รับผิดชอบร่วมกัน และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้

สิ่งสนับสนุน: ผู้สอนกระตุ้นความรู้เดิมให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุ อุปกรณ์ เอกสารประกอบการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่น มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการรับรู้และการสัมผัสจากสื่อที่หลากหลาย

2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่สอน

3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของสมาชิกแต่ละกลุ่มจนเกิดคุณค่าที่ดีงามต่อสมาชิกในสังคม

5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P) เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลนอกห้องเรียนเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

พฤติกรรมประชาธิปไตย

1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย (K)
2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย (P)
3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย (A)

ภาพที่ 9 แสดงรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์เพื่อ

1. พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2. ศึกษาประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ ดังนี้

2.1 ประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียนและหลังเรียนด้วยรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

2.2 ประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

3. ขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ตอนที่ 2 ประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ตอนที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ซึ่งผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ มีรายละเอียด ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี สรุปผลการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีองค์ประกอบคือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ประกอบด้วยหลักการ การตอบสนอง ระบบสังคม และสิ่งสนับสนุน โดยรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย 2) สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย 3) ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย 4) เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย 5) ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย

ตอนที่ 2 ประสิทธิผลการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ผลประเมินประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

นิสิตมีผลประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นจากระดับการรับรู้คุณค่าเป็นระดับการจัดระบบคุณค่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนิสิตมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

ตอนที่ 3 การขยายการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ผลจากการขยายผลการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษา ดังนี้

นักศึกษามีผลประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นจากระดับการรับรู้คุณค่าเป็นระดับการจัดระบบคุณค่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และนักศึกษามีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี สามารถอภิปรายผลได้ ดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังนี้

1. การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ที่มีชื่อเรียกว่า RIEEP Model ที่ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน ในภาพรวมพบว่า มีความเหมาะสม ซึ่งแสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องเชิงโครงสร้าง สามารถนำไปทดลองใช้และนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ต่อไปได้ ทั้งนี้เป็นเพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบ

การจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3 องค์ประกอบมาจากหลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) ระบบสังคม (Social System) และระบบสนับสนุน (Support System) ซึ่งมีการดำเนินการตามขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบร่วมกับกระบวนการวิจัยและพัฒนา ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce Democratic Citizenship: R) ขั้นที่ 2 ขั้นสืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire Democratic Citizens: I) ขั้นที่ 3 ขั้นถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' Roles of Democracy: E) ขั้นที่ 4 ขั้นเสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) และขั้นที่ 5 ขั้นลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P) ในแต่ละขั้นได้ผ่านการสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งเป็นการดำเนินการอย่างเป็นระบบในการพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยฝึกการเรียนรู้จากการสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ การมีส่วนร่วมในการแสดงออกทางความคิดที่ท้าทาย การลงมือปฏิบัติทำงานเป็นกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการปฏิสัมพันธ์จนเกิดความเคารพและยอมรับฟังซึ่งกันและกัน เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายสำคัญในการเรียนรู้ได้ สอดคล้องตามแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2557: 3) กล่าวไว้ว่า แนวทางในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย มี 5 ประการ ดังนี้ 1) ผู้สอนควรเคารพในความคิดเห็นของผู้เรียนยอมรับในความแตกต่างหลากหลายของผู้เรียน 2) จัดกิจกรรมโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ได้แก่ การเล่นเกม การร่วมแสดงความคิดเห็น การร่วมอภิปรายโดยเสรี การฝึกปฏิบัติ ฝึกวิเคราะห์จากสถานการณ์ต่าง ๆ 3) จัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย 4) ให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม และเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย เช่น การรณรงค์เลือกตั้ง การทำงานเป็นทีม ภาวะผู้นำ และสมาชิกกลุ่ม 5) ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเอง และมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น และประเทศชาติตามวิถีประชาธิปไตย เรียนรู้ด้วยตนเอง ติดตามข้อมูลข่าวสาร ฝึกฝนทักษะวิเคราะห์แยกแยะข่าวสารที่ถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2545: 94-95) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการมุ่งให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ วางแผนวิเคราะห์ สรุป และสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีบทบาทอย่างเต็มที่ในการเรียนรู้อย่างตื่นตัว ผู้เรียนมีโอกาสปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์กับผู้อื่น สื่อ และสภาพแวดล้อมมีการเรียนรู้ด้วยการแก้ปัญหาในบริบทและสถานการณ์จริง อีกทั้ง พิมพันธุ์ เดชะคุปต์ (2533: 7) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูต้องสร้างความรู้ใหม่และสิ่งประดิษฐ์ใหม่ โดยใช้กระบวนการทางปัญญา กระบวนการทางสังคม ให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์และมีส่วนร่วม โดยครูมีบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความสนใจ ความสามารถ และความถนัด เน้นบูรณาการความรู้ในศาสตร์สาขาต่าง ๆ ใช้วิธีสอนและวิธีวัดผลที่

หลากหลาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Kruse (2012: 1) ด้วยวิธีการเชิงระบบ (System Approach) ที่ประกอบด้วย ขั้นหรือที่เรียกกัน โดยทั่วไปว่า “ADDIE” Model” ซึ่งเป็นวิธีการเชิงระบบที่ช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิผล (Effectiveness) และมีความเหมาะสม (Appropriateness) ดังนั้น ครูต้องจัดการเรียนรู้ที่มีการดำเนินขั้นตอนของวิธีการเชิงระบบ โดยอาศัยความรู้เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการสอน ซึ่งรวบรวมองค์ประกอบและปัจจัยต่าง ๆ เพื่อนำไปสู่กระบวนการออกแบบการเรียนรู้ต่อไป นอกจากนี้ Joyce Weil and Showers (1992: 197-210) กล่าวไว้ว่า ที่มาของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย เป้าหมายของรูปแบบ ข้อตกลงเบื้องต้น หลักการ มโนทัศน์ที่สำคัญที่เป็นพื้นฐานของรูปแบบการเรียนการสอน (The Model of Teaching) จะต้องมีกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้น ๆ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีจำนวนขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แตกต่างกันไป การนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (Application) เป็นการแนะนำและให้ข้อสังเกตการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น เช่น จะใช้เนื้อหาประเภทใดใช้กับเด็กระดับใดจึงจะเหมาะสม เป็นต้น รวมถึงแนวคิดของ Arend (1999: 7) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ต้องประกอบด้วยหลักการตามทฤษฎีที่ใช้เป็นแนวคิดพื้นฐาน ในการพัฒนารูปแบบผลการเรียนรู้ที่ต้องการ วิธีสอนที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้บรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และสิ่งแวดล้อมในการจัดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ผลการเรียนรู้ที่ต้องการ สอดคล้องกับ ทิศนา แขมมณี (2555: 222) กล่าวไว้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า มีปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อที่เป็นพื้นฐานหรือเป็นหลักของรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้น มีการบรรยายและอธิบายสภาพ หรือลักษณะของการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักที่ยึดถือ มีการจัดระบบ คือ มีการจัดองค์ประกอบและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของระบบให้สามารถนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของระบบหรือกระบวนการนั้น ๆ และมีการอธิบายหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับวิธีสอนและเทคนิคการสอนต่าง ๆ อันจะช่วยให้กระบวนการจัดการเรียนรู้นั้น ๆ เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ Banathy (1968: 2) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ว่า มีจุดมุ่งหมาย กระบวนการ และเนื้อหาเพื่อที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมายของระบบ โดยรูปแบบผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญมีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับงานวิจัยของ กิตติคม คงวีรัตน์ (2553: 223-232) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะ สำหรับนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏ พบว่า วิธีการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย กระบวนการการจัดการเรียนรู้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นการให้ความรู้และการสร้างความตระหนัก (Knowledge and Awareness: KA) 2) ขั้นการสร้างเสริมความรู้ (Enhancement: E) 3) ขั้นการสร้างผลงาน (Construction: C) 4) ขั้นการนำเสนอผลงาน (Presentation: P) และ 5) ขั้นการประเมินผลการเรียนรู้และการสะท้อนกลับ (Assessment and Reflection: AR) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ

วิชัย มั่นพลศรี (2557: 308-324) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษาโดยการมีส่วนร่วม: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านท่าวัด “คุรุราษฎร์บำรุงวิทย์” สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1 พบว่า วิธีการจัดกิจกรรม ประกอบด้วย กระบวนการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) ขั้นสร้างความสนใจและประสบการณ์ 2) ขั้นคัดเลือกประสบการณ์ ตัวแบบในการสังเกตและเรียนรู้ 3) ขั้นนำความรู้สู่การปฏิบัติ 4) ขั้นปรับความคิดเปลี่ยนพฤติกรรม และ 5) ขั้นสะท้อนผลการเรียนรู้

ตอนที่ 2 ประสิทธิผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผลการศึกษาสามารถนำเสนอได้ ดังต่อไปนี้

2.1) ผลการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยก่อนเรียนและหลังเรียน ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย พบว่า นิสิตมีพฤติกรรมประชาธิปไตย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าผู้เรียนมีพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ประชาธิปไตย ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย และด้านความเคารพประชาธิปไตย ซึ่งผลจากการทำให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนดังกล่าว เป็นผลจากการที่ผู้วิจัยได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบทั้ง 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce Democratic Citizenship: R) 2) สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire Democratic Citizens: I) 3) ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens’ Roles of Democracy: E) 4) เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) 5) ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P) ทั้งนี้ นอกจากนิสิตจะมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในภาพรวมที่สูงขึ้นแล้ว ผลการวิจัยยังพบว่า นิสิตยังมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในรายด้านหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนเช่นเดียวกัน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเกตบันทึกหลังสอนและขอนำเสนอผลการวิจัยที่ทำให้พฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้น ทั้งภาพรวมและการแยกเป็นรายด้าน ดังนี้

1. การประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยของนิสิตที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี พบว่า ในภาพรวมหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี อยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า สูงกว่าก่อนเรียน อยู่ในระดับรับรู้คุณค่า ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก 1) ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย ผู้สอนเริ่มด้วยการกระตุ้นให้ผู้เรียนรับรู้และสัมผัสจากสื่อที่หลากหลาย แล้วตั้งคำถามถามผู้เรียนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน จนทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย จากนั้น 2) ขั้นสืบสาว

พลเมืองประชาธิปไตย ผู้สอนให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่ม 5-6 คน ร่วมกันวิเคราะห์ถึงกรณีศึกษาเกี่ยวกับสถานการณสิทธิมนุษยชนในเหตุการณ์ลงในใบงานว่า อะไรคือต้นตอของปัญหา และมีแนวทางในการแก้ปัญหานั้นอย่างไร ซึ่งผู้เรียนแต่ละกลุ่มได้สืบค้น เอกสาร ตำราเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาเพื่อแก้ไขปัญหานั้นร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ในขั้นนี้ ผู้เรียนมักเลือกสมาชิกในกลุ่มตามความคุ้นเคย ทำให้มีผู้เรียนบางคนที่ไม่มีกลุ่ม อาจไม่สามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนที่ไม่คุ้นเคยได้ 3) ขั้นถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย ผู้สอนกำหนดหัวข้อและอธิบายกฏเกณฑ์ กติกาในการคิดสโลแกนเลือกตั้งผู้แทนราษฎรจังหวัด แล้วออกมานำเสนอเพื่อหาเสียง การแสดงบทบาทสมมติ การเล่นเกมจำลองสถานการณ์ตามที่เตรียมไว้ ทำให้ผู้เรียนมีความกล้าแสดงออกในบทบาทความเป็นพลเมืองสังคมประชาธิปไตยและสามารถนำไปแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะประสบในชีวิตประจำวัน ทั้งยังเป็นการละลายพฤติกรรมของผู้เรียนในขั้นก่อนนี้ นอกจากนี้ 4) ขั้นเสวนาพลเมืองประชาธิปไตย ผู้สอนกำหนดหัวข้อและอธิบายกฏเกณฑ์ กติกาการโต้วาทีในประเด็นญัตติ “ผู้ชายและผู้หญิง ยอมดีกว่าเพศที่สาม” รวมถึงการให้ผู้เรียนร่วมกันวิเคราะห์การปกครองประชาธิปไตยและเผด็จการ การเชิญวิทยากรศูนย์การเรียนรูการเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่ 3 จังหวัดสงขลา มาจัดกิจกรรมความเท่าเทียมกันระหว่างคนชนบทและคนในเมือง การดูวีดิโอกรณีศึกษาเรื่องแม่ขอความเป็นธรรมช่วยลูกกรณีลูกชายถูกกล่าวหาว่าเป็นคนฆ่าผู้อื่นเนื่องจากหลักฐานมีไม่เพียงพอ การชมภาพยนตร์เรื่อง The Call ต่อสาย ฝ่าเส้นตาย แล้ววิเคราะห์ถึงองค์กรที่คุ้มครองสากล กรณีเมื่อต้องเผชิญกับเหตุการณ์การถูกละเมิดสิทธิความเป็นมนุษย์ การข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับการใช้แรงงานทาสในภาคการประมงโดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศไทยทางภาคใต้กำลังเผชิญกับปัญหาการค้ามนุษย์ เพื่อให้ทุกคนต้องมีความตระหนักและกำหนดนโยบายที่จะผลิตและจัดจำหน่ายสินค้าอาหารทะเลที่ปลอดจากการทำประมงแบบผิดกฎหมาย การอภิปรายถึงกรณีศึกษาเกี่ยวกับ ศาลออกกฎระเบียบให้ผู้คุมหญิงในเรือนจำชายทำงานเฉพาะส่วนงานเอกสาร ส่วนผู้คุมชายมีหน้าที่คุมผู้ต้องขังชาย โดยนิสิตให้ข้อคิดว่า กลุ่มที่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า ศาลอาจใช้มุมมองเกี่ยวกับเรื่องความปลอดภัยทางร่างกายให้กับผู้คุมหญิง และกลุ่มที่ไม่เห็นด้วยให้เหตุผลว่า เพราะเป็นการปิดกั้นโอกาสและความก้าวหน้าในอาชีพการงานของตนมนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมมีความเสมอภาค ความเท่าเทียม และไม่ควรถูกเลือกปฏิบัติ ทุกคนมีสิทธิในการเลือกประกอบอาชีพ การออกกฎระเบียบให้ผู้คุมหญิงทำงานเฉพาะเอกสาร เป็นการแก้ไขที่ไม่ตรงจุด ในความเป็นจริงแล้วราชทัณฑ์ควรมีการจัดสภาพแวดล้อมเรือนจำให้เหมาะสมกับการทำงานของพนักงานทุกคนและทุกเพศ ไม่ใช่ว่าตัดสินว่าเพศใดสามารถทำงานชนิดใดหรือไม่ได้ ทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน รู้จักยอมรับฟังในความคิดของผู้อื่นมากยิ่งขึ้น รวมถึง 5) ขั้นลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย ผู้สอนให้ผู้เรียนแต่ละกลุ่มร่วมกันวางแผนและเผยแพรความรูเกี่ยวกับการทำแผ่นพับเพื่อตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน การจัดทำป้ายนิเทศสิทธิมนุษยชนในแต่ละยุค

สมัยของไทย การทำแผนที่ความคิดหรือ Mind mapping ด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแล้วเดินรณรงค์นอกชั้นเรียน การศึกษาดูงานศาลปกครองจังหวัดสงขลาแล้วแต่ละกลุ่มดำเนินการจัดทำรายงานกลุ่ม การเดินรณรงค์เผยแพรความรูองค์กรที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศ การจัดทำภาพยนตร์สั้นเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย การสัมภาษณ์หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนแล้วสรุปเป็นเล่มรายงาน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ใหม่ ได้แลกเปลี่ยนความคิดและมีความภาคภูมิใจในชิ้นงานของตนเองและผู้อื่น ทำให้เกิดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมสังคมประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย ชูชีพ ประทุมเวียง (2547: 151-159) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ ผลงานวิจัยพบว่า ผลลัพธ์การเรียนการสอนด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัญญาธรรม ด้านคารวธรรม และด้านสามัคคีธรรม และโดยรวมทุกด้านของนักศึกษากลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดวงเดือน ศาสตรภัทร และคณะ (2547: 91-101) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย ผลงานวิจัยพบว่า นิสิตและนักศึกษาในกลุ่มทดลองได้คะแนนจิตสำนึกประชาธิปไตย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากเหตุผลดังกล่าวแสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยของนิสิตที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี อยู่ในลำดับสูงที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า สูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับรับรู้คุณค่า ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สอนให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม โดยการฝึกแสดงออกอย่างสร้างสรรค์ จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่ผู้สอนกำหนดหัวข้อเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังคม หรือสร้างสถานการณ์ขึ้นมาในขั้นที่ 3 ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตยให้คล้ายกับสภาพความเป็นจริงในชีวิตประจำวัน เป็นการฝึกการทำงานร่วมกันเป็นทีม ผู้เรียนสะท้อนความคิดที่อยู่ภายในออกมาได้อย่างเต็มที่ ทุกคนมีการแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจน ช่วยให้สมาชิกในกลุ่มทำงานออกมาได้ดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้สอนให้ผู้เรียนแสดงบทบาทสมมติในหัวข้อเกี่ยวกับ “ความรุนแรงด้านเด็กและเยาวชน” ผู้เรียนส่วนใหญ่สนใจชมการแสดง และร่วมกันวิเคราะห์ผลของ

การแสดงอย่างหลากหลาย ทำให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์และมีแนวคิดกว้างขวางขึ้น โดยให้ข้อคิดว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้ ผู้เรียนสามารถหาแนวทางป้องกันการละเมิดสิทธิเด็กและเยาวชนที่เกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยการช่วยกันเป็นหูเป็นตาให้กับสังคม รู้จักรณรงค์ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับความรุนแรงด้านต่าง ๆ การให้ความรักความเมตตาหรือการเอาใจใส่ดูแล การสนับสนุนความสัมพันธ์และการพูดจาที่ดีต่อกันภายในครอบครัว การขยายโอกาสทางการศึกษาแก่เด็กด้อยโอกาสอย่างเท่าเทียม รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมที่เป็นมิตรต่อเด็กและเยาวชน เป็นต้น นอกจากนี้ สมาชิกทุกคนในทีมทุ่มความคิด ทุ่มแรงกาย เพื่อความสำเร็จของงาน โดยไม่ถือว่าเป็นผลงานของคนคนเดียว แต่ผลงานทั้งหมดเป็นของทีม เกิดบรรยากาศไว้ใจกัน เชื่อใจกัน ยอมรับในความแตกต่างของสมาชิกในทีม เนื่องจากคนเราเกิดมาก็มีความแตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เพศ วัย ศาสนา การศึกษา สิ่งแวดล้อม ความสามารถ ประสบการณ์ ฯลฯ ล้วนนำไปสู่ความผูกพันกันจนก่อให้เกิดความรักความสามัคคีกัน สอดคล้องกับ สำลี รักสุทธี และคณะ (2544: 1) กล่าวไว้ว่า การจัดกระบวนการเรียนรูที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดคือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคลองกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรา 22-24 โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม คือ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมทางการศึกษา ลงมือปฏิบัติจริง ครูเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นผู้ชี้บอกให้ความรูอย่างเดียว เป็นผู้คอยอำนวยความสะดวก คอยช่วยเหลือแนะนำ รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2544: 79) กล่าวไว้ว่า ครูผู้สอนจำเป็นต้องจัดการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนรวมในกิจกรรมการเรียนรูมากที่สุด โดยให้ผู้เรียนเรียนรูจากการปฏิบัติจริง ไดคิดเอง ปฏิบัติเอง และมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลหรือแหล่งเรียนรูที่หลากหลาย จนสามารถสร้างความรูด้วยตนเองและ นำความรูไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได โดยครูเป็นผู้วางแผนร่วมกับผู้เรียน จัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู กระตุน ท้าทาย ให้กำลังใจ และช่วยแกปัญหาหรือชี้แนะแนวทางการแสวงหาความรูที่ถูกต้องให้แกผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ลินดา เกณฑ์มา (2552: 130-131) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในสังคม สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ผลการวิจัย พบว่า กระบวนการเกิดจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในสังคม สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี มี 4 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กระตุ้นให้เกิดความสนใจ 2) สร้างปฏิกิริยาตอบสนอง 3) สร้างคุณค่าและประสบการณ์ และ 4) วิเคราะห์ไตร่ตรองและชื่นชมในคุณค่า

ด้านความรู้ประชาธิปไตย หลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี อยู่ในลำดับรองลงมา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับจัดระบบคุณค่าเท่ากับก่อนเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก นิสิตมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดพื้นฐานประชาธิปไตยมาบ้างแล้ว จึงทำให้นิสิตสามารถอธิบายความรู้เชื่อมโยงเข้ากับประสบการณ์ของตัวนิสิตเองได้ เห็นได้จากที่ผู้สอนกระตุ้นสิ่งเร้าต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยว่ากำลังเรียนเรื่องอะไรในขั้นที่ 1 รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย โดยผู้สอนนำเสนอภาพตัวอย่าง วีดิโอ ข่าว โทรทัศน์ สถานการณ์ กรณีศึกษาเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยแล้วตั้งคำถามถามผู้เรียนถึงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ เพื่อใช้การคิดอย่างมีวิจารณญาณถึงสิ่งที่เกิดขึ้น ส่งผลให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันในชั้นเรียนอย่างอิสระและเป็นการปลุกเร้าความรู้เดิม ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ เนื้อหาที่ซับซ้อนให้ง่ายขึ้น และสามารถสรุปความคิดรวบยอดในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้อย่างถูกต้องและรวดเร็ว โดยผู้เรียนให้ข้อคิดว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้ต้องอาศัยการระดมความคิดเพื่อวิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดพฤติกรรม ซึ่งต้องใช้เอกสาร ตำรา ข้อมูลสารสนเทศต่าง ๆ มาสืบค้นและอภิปรายร่วมกัน โดยปัจจัยเสี่ยงที่มีผลต่อการละเมิดสิทธิมนุษยชน ได้แก่ วัตถุนิยม ยาเสพติด ความรุนแรงในพฤติกรรมและอารมณ์ อินเทอร์เน็ต สื่อลามกอนาจาร เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้สอนเปิดโอกาสให้ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้เป็นกลุ่ม 5-6 คน ทำให้ผู้เรียนเรียนรู้และค้นพบคำตอบได้ด้วยตนเอง รู้จักวางแผนและกำหนดวิธีการแก้ปัญหาเอง เป็นการสร้างความกระตือรือร้นการเอาใจใส่ และการรับผิดชอบร่วมกันเป็นกลุ่ม โดยผู้เรียนกำหนดบทบาทหน้าที่อย่างเต็มที่และเกิดการเรียนรู้อย่างประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ (2542: 35) กล่าวไว้ว่า การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนใช้กระบวนการสร้างความรูด้วยตนเอง เป็นการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียน มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมอย่างกระฉับกระเฉงเกิดการเรียนรูอย่างมีความหมาย อีกทั้ง เป็นวิธีการที่ให้อำนาจแกผู้เรียน ซึ่งนำไปสูการเรียนรูตลอดชีวิต สอดคล้องกับ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2540: 230–231) กระบวนการเกิดจิตสำนึกมีลำดับขั้นตอนการเกิด ดังนี้ 1) ความรู้สึก 2) ความคิดเห็น 3) การติดต่อสื่อสารและการถ่ายทอดเป็นการติดต่อสื่อสารกันในความคิดเห็น 4) การเลือกเชื่อและการเกิดศรัทธา และ 5) การปฏิบัติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรพล วิแหลม (2555: 144-146) ได้ศึกษาเรื่องโมเดลปัจจัยเชิงเหตุผลของพฤติกรรมพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย: วิเคราะห์กลุ่มพหุ ผลการวิจัยพบว่า แบบวัดพฤติกรรมพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยที่สร้างขึ้นมีความตรงเชิงโครงสร้างทุก

องค์ประกอบตามเกณฑ์ของค่าดัชนีบ่งชี้ โมเดลปัจจัยเชิงเหตุผลของพฤติกรรมพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย นักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อม ระหว่างปัจจัยเชิงเหตุและผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 และสามารถอธิบายความแปรปรวนของพฤติกรรมพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยได้ร้อยละ 74 รวมถึงไม่มีความแปรปรวนเปลี่ยนรูปแบบของโมเดลระหว่างนักศึกษาต่างกลุ่มสาขาวิชา ตามเกณฑ์ค่าดัชนีบ่งชี้ทั้งหมด และมีความแปรเปลี่ยนของค่าพารามิเตอร์ทุกค่าที่ทดสอบ

ด้านความเคารพประชาธิปไตย อยู่ในลำดับสุดท้าย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า สูงกว่าก่อนเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับรับรู้คุณค่า ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สอนให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนทัศนคติของสมาชิกแต่ละกลุ่ม ด้วยการโต้วาทีในขั้นที่ 4 ถึงประเด็นญัตติ “ผู้ชายและผู้หญิง ยอมดีกว่าเพศที่สาม” เป็นการฝึกให้ผู้พูดมีน้ำใจนักกีฬา รู้จักแพ้ชนะและอภัย ฝึกปฏิภาณไหวพริบให้เฉียบแหลม แก้ปัญหาเฉพาะหน้าและกล้าแสดงออกอย่างถูกทางจนเกิดความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ได้เรียนรู้วิธีการเสนอแนวคิดของตนไปยังบุคคลอื่น รวมทั้งการฝึกมารยาทการเป็นผู้พูดและผู้ฟังที่ดี ทำให้ผู้เรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน แสดงออกซึ่งการยอมรับ การให้เกียรติกัน ทั้งยังให้ความบันเทิงและเนื้อหาสาระในการหาเหตุผลมาหักล้างแก่ผู้ฟังอย่างสร้างสรรค์ โดยผู้เรียนให้ข้อคิดว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้ ความเสมอภาคทางเพศ ต้องไม่มีเงื่อนไขในการกำหนดสิทธิและโอกาสของคนในสังคม บุคคลจะมีเพศสภาพใดก็ตาม ย่อมต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติ ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงบทบาทของตนเองต่อสังคมได้อย่างเท่าเทียมกัน แต่ต้องอยู่ภายในกรอบที่เหมาะสมของวัฒนธรรมที่ดีงามของสังคมไทย ได้แก่ ความเท่าเทียมกันในด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมทางการเมือง การเข้าถึงบริการสาธารณะ นอกจากนี้ ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจากการร่วมกันวางแผนเดินรณรงค์เผยแพร่ความรู้ให้บุคคลนอกห้องเรียนมีความตระหนักถึงสิทธิพลเมืองด้านต่าง ๆ อย่างมีระบบ เช่น การวางแผนทำแผ่นพับ ใบปลิว ป้ายนิเทศ แผ่นซีดี โซเชียลเน็ตเวิร์ค หรือยูทูป ฯลฯ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ชิ้นงานกับเพื่อนกลุ่มอื่น สอดคล้องกับ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2557: 10) กล่าวไว้ว่า การจัดการเรียนการสอน ยึดหลักการดูแลแบบครบวงจรและเท่าเทียม เปิดโอกาสให้ครูเลือกวิธีการที่เหมาะกับผู้เรียนของตนได้อย่างอิสระ ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความสามารถตนเอง แรงใจ (Passion) ในการเรียนรู้ตลอดชีวิต สร้างสภาพแวดล้อมที่ท้าทายและสนุกสนาน ผสมผสานการเรียนในห้องเรียนและนอกห้องเรียนอย่างสมดุล สอดคล้องกับ ชนาธิป พรกุล (2543: 50) กล่าวไว้ว่า การเรียนรูที่เกิดจากการคิด การค้นคว้า การทดลอง และการสรุปเป็นความรูโดยตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนจะเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากการถ่ายทอด

ความรูมาเป็นผู้วางแผน จัดการ ชี้แนะ และอำนวยความสะดวกให้กับผู้เรียน ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จึงจำเป็นต้องการจัดการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรูด้วยตนเอง รวมทั้งสอดคล้องกับ McDougall (1960: 165) ได้กล่าวว่า จิตสำนึกเกิดจากประสบการณ์ในอดีต ซึ่งมีทั้งดีและไม่ดี ซึ่งบุคคลนั้นต้องมีหลักการในการควบคุมตนเอง ด้วยการสร้างความภาคภูมิใจ และการเคารพตนเอง นั่นคือ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกที่เป็นบวกกับตนเอง การสร้างจิตสำนึกให้เกิดขึ้นนั้น เป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดความตระหนักและรับรู้คุณค่าในตนเอง

2.2) การประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

จากผลการประเมินความพึงพอใจของนิสิตที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีของกลุ่มทดลอง พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในภาพรวมด้านบรรยากาศเป็นลำดับหนึ่ง ทั้งนี้เนื่องจากผู้เรียนได้อภิปรายถึงประเด็นปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยและต่างประเทศ จากการกระตุ้นด้วยคำถามที่ท้าทายผู้เรียนสม่ำเสมอ ทำให้ผู้เรียนเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน ได้ใช้เหตุผลในการพิจารณาถึงสิทธิและหน้าที่ของการเป็นพลเมืองและรับฟังแนวความคิดของผู้อื่น การร่วมมือกันวางแผนช่วยกันทำกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมายเป็นกลุ่ม เพื่อสามารถคัดกรองเอาความคิดเห็นที่ดีที่สุดมาปฏิบัติได้ในสังคม ส่งผลให้บรรยากาศในห้องเรียนและนอกห้องเรียนเป็นไปด้วยความสนุกสนานและไม่น่าเบื่อ ลำดับสองคือ ด้านการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เรียนได้ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม เป็นการเปิดโอกาสให้สมาชิกในกลุ่มร่วมกันแสดงความคิดเห็น และความสามารถของตนเองออกมาอย่างเต็มที่ในชั้นเรียน ส่งผลให้ผู้เรียนความรู้สึกได้ถึงความปลอดภัยและความมั่นคงในการทำงาน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสมาชิกแต่ละกลุ่ม รวมถึง การเรียนรู้จากสื่อที่หลากหลายทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและเรียนรู้ได้ง่ายมากยิ่งขึ้น ลำดับสามคือ ด้านการวัดผลและประเมินผลตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สอนมีการสังเกตพฤติกรรมด้านการทำงาน การตอบคำถาม การแสดงบทบาทสมมติแล้วประกาศคะแนน ทำให้ผู้เรียนทราบถึงพัฒนาการของตนเอง เพื่อปรับปรุงการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงแรงจูงใจและความตั้งใจในการเรียนรู้และสามารถตอบสนองการเรียนรู้ เป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ชัยอนันต์ สมุทวณิชและคณะ (2557: 3-4) ได้กล่าวไว้ว่า แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย มีดังนี้ 1) การให้ความรู้ที่เป็นสาระสำคัญของสังคมประชาธิปไตย คือ ประชาธิปไตยมี

หลักการอย่างไรบ้าง แล้วผู้ที่จะอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้นควรจะมีส่วนร่วม และร่วมมือกับผู้อื่นได้อย่างไร องค์กรและสถาบันต่าง ๆ ในระบอบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง 2) การสร้างทักษะที่จำเป็นสำหรับพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ก็จะต้องรับรู้และติดตามการเคลื่อนไหวทางการเมือง มีความรู้เกี่ยวกับกระบวนการนิติบัญญัติ มีความรู้เกี่ยวกับการทำงานของพรรคการเมือง ติดตามการเคลื่อนไหวของผู้แทนราษฎร ติดตามการเคลื่อนไหวของพรรคการเมือง สามารถเข้าใจและวิจารณ์ให้ความเห็นเกี่ยวกับนโยบายที่พรรคการเมืองออกมาได้ และสามารถจะเปรียบเทียบนโยบายพรรคการเมืองต่าง ๆ ที่มีอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ด้านเนื้อหา นิสิตเห็นด้วย อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับสูงที่สุดคือ การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้เรียนได้มีการร่วมกันวางแผนการปฏิบัติงานเป็นทีมอย่างเป็นระบบ เน้นการเจรจาโต้ตอบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเพื่อนในชั้นเรียน และร่วมกันคิดแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนตระหนักถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่นว่าการเคารพสิทธิมีความสำคัญในการดำรงชีวิตในสังคม มนุษย์แต่ละคนย่อมไม่สามารถมอบอำนาจหรือสิทธิมนุษยชนของตนให้แก่ผู้ใดได้ ไม่มีการครอบครองสิทธิแทนกัน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วมีประสิทธิผลสูงยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Laski (1967: 84) กล่าวถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยในการดำรงชีวิตของประชาชนในสังคม ต้องประกอบด้วย 1) วิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล 2) เคารพซึ่งกันและกัน ทั้งด้านความเป็นมนุษย์และความสามารถ และ 3) ตกลงกันอย่างสันติวิธีด้วยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ประณีประนอม และอดกลั้นเมื่อมีความเห็นที่ไม่ตรงกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2556: 31-32) กล่าวไว้ว่า การเรียนสมัยใหม่เด็กต้องเรียนเป็นทีม ตองเรียนร่วมกันเป็นกลุ่มหลายคน หากบรรยากาศของการเรียนที่เมื่อไรครูไม่เปิดกว้างทางความคิด คอยเน้นอันนี้ถูกอันนี้ผิด อันนี้เธอดี อันนี้เธอชั่ว บรรยากาศก็จะเสียหมด บรรยากาศของการเรียนที่สำคัญคือไมมีถูกมีผิด แน่นอนว่า การกระทำบางอย่างมันก็ยอมไมได เพราะว่าทำให้คนอื่นเขาเดือดร้อน แต่ว่าบรรยากาศของความคิดที่หลากหลาย ฟังซึ่งกันและกัน ในที่สุดแลว เด็กก็จะไดเข้าใจว่าเรื่องแบบนี้เพื่อนคิดอย่างนี้ คิดไดหลายแบบ เพราะฉะนั้น เมื่อไรก็ตามบรรยากาศในโรงเรียนและในชั้นเรียนอบอวลไปด้วยวิชา สาระวิชาที่เน้นว่าอันนี้ถูกอันนี้ผิด การเรียนรูที่ดีก็จะไมเกิด เพราะเด็กจะไมสามารถเรียนอยู่ท่ามกลางสภาพความไมชัดเจนและไมแน่นอน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ด้านระยะเวลา นิสิตเห็นด้วย อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยประเด็นที่ได้ลำดับต่ำที่สุดคือ มีเวลาทำงานเสร็จทันตามที่ผู้สอนกำหนด ทั้งนี้เนื่องจาก ผู้สอนมีการจำกัดระยะเวลาในการทำงานของผู้เรียน เพื่อให้เสร็จตามที่กำหนด จึงทำให้ผู้เรียนรู้สึกกังวลใจในการทำงาน ดังนั้น ผู้เรียนจึงต้องแบ่งหน้าที่ให้ชัดเจนแก่สมาชิกในกลุ่ม เพื่อช่วยกันทำงานตามที่ได้รับมอบหมายในแต่ละด้าน ต้องใช้ความรู้ ความสามารถ หรือความถนัดเฉพาะทางในแต่ละคน ส่งผลให้สมาชิกบางคน อาจไม่ได้ลงมือปฏิบัติงานอย่างครอบคลุมทุกด้าน อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมแสดงบทบาทสมมติเกี่ยวกับความรุนแรงด้านเด็กและเยาวชน ผู้สอนได้ให้ผู้เรียนเตรียมการล่วงหน้า เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเลือกบทละคร เตรียมซ้อมการแสดง เป็นการประหยัดเวลาและได้เนื้อหาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ให้มากที่สุด ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะการพูด การเขียน การแสดงออก การจัดการ การแสวงหาความรู้ และการทำงานเป็นกลุ่มในระยะเวลาที่เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17) กล่าวไว้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยที่เอื้อต่อการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยต้องมีลักษณะ ดังนี้ 1) เคารพในความเป็นบุคคลและการตัดสินใจของผู้อื่น 2) ให้สิทธิ เสรีภาพ และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นใช้ความคิดของเขาเองอย่างอิสระในการตัดสินใจ 3) มีใจกว้าง รู้จักรับฟังผู้อื่น และพิจาณาด้วยความเป็นธรรม 4) สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นเพื่อส่วนรวมและมีขันติธรรม 5) ยึดหลักเหตุผลในการตัดสินใจ 6) มีความคิดเป็นของตนเองและกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น 7) มีความรับผิดชอบในการกระทำของตน และยอมเสียสละเพื่อประโยชน์ของส่วนรวมได้ตามโอกาสที่เหมาะสม และมีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่ม และ 8) รู้จักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี ซึ่งสอดคล้องกับ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2559: 17) กล่าวไว้ว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ควรเป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยใช้กระบวนการทางปัญญาที่พัฒนาบุคคลอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ บูรณาการเนื้อหาสาระตามความเหมาะสมของระดับการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม เป็นกระบวนการที่มีทางเลือกและมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย น่าสนใจ อีกทั้งเป็นกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีผู้เรียน ครู และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับทุกฝ่ายร่วมจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อการเรียนรู้และมุ่งประโยชน์ของผู้เรียนเป็นสำคัญ

ตอนที่ 3 การขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ผลการขยายผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เป็นนักศึกษาที่ลงทะเบียนในรายวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม ชั้นปีที่ 2 มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช อำเภอเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ประจำภาคการศึกษาต้นปีการศึกษา 2560 จำนวน 45 คน พบว่า ในภาพรวมหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตย อยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า สูงกว่าก่อนเรียน อยู่ในระดับรับรู้คุณค่า ซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เห็นได้ว่าผลการวิจัยเมื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ยังสถาบันอื่นพบว่า ผลการสรุปการวิจัย ในด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย มีลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มทดลอง เมื่อพิจารณาพฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นรายด้านหลังเรียน พบว่า ด้านความเคารพประชาธิปไตย อยู่ในลำดับสูงที่สุด รองลงมาคือ ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย และด้านความรู้ประชาธิปไตย ตามลำดับ ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการหาประสิทธิภาพ จากผู้เชี่ยวชาญและผ่านการทดลองใช้มาแล้วกับนิสิตปริญญาตรี จึงทำให้รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีกระบวนการ ขั้นตอนที่ชัดเจนและเป็นระบบ มีการกำหนดองค์ประกอบที่สอดคล้องกับการสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย เมื่อนำไปใช้กับนักศึกษาที่มหาวิทยาลัยอื่น อาจารย์ผู้สอนและนักศึกษา สามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปทดลองใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ นักศึกษามีคะแนนการประเมินความพึงพอใจที่มีต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านในภาพรวมด้านบรรยากาศเป็นลำดับหนึ่ง รองลงมา ได้แก่ ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านระยะเวลา ด้านการวัดผลและประเมินผล และด้านเนื้อหา แสดงว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (RIEEP Model) ที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้ส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยได้อย่างมีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล เห็นได้ว่าผลการวิจัยเมื่อนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ยังสถาบันอื่นพบว่า ในด้านความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้มีลักษณะไปในทิศทางเดียวกันกับกลุ่มทดลอง ทั้งนี้เป็นเพราะว่า มีคู่มือประกอบการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่อธิบายเข้าใจ และมีแนวทางการเลือกขั้นตอนของวิธีการสอนที่ชัดเจน และเน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หลากหลาย ส่งผลให้นักศึกษาเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และมีความพึงพอใจมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากข้อค้นพบในการวิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะเพื่อการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 จากผลการวิจัย พบว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย การนำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 16 สัปดาห์ โดยมีคะแนนการประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตยหลังเรียน อยู่ในระดับจัดระบบคุณค่า สูงกว่าก่อนเรียน ดังนั้น ครูจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง เน้นให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในลงมือปฏิบัติกิจกรรม รวมถึงการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริงอย่างสม่ำเสมอ

1.2 การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีการแสดงบทบาทสมมติและอภิปรายถึงประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับกรณีศึกษาการละเมิดสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ ดังนั้น ครูผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้เตรียมตัวแสดงและอ่านข่าวหรือเนื้อหาบทเรียนที่เกี่ยวข้องมาล่วงหน้า โดยมอบหมายให้ผู้เรียนอ่านตำรา หนังสือ เอกสารที่ครูผู้สอนกำหนดเพื่อให้ผู้เรียนได้แสดงทัศนคติและวิเคราะห์ข้อมูลได้อย่างเต็มที่ รวมถึงให้กำลังใจผู้เรียนที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ได้รู้จักฝึกการพูด การคิดโดยไม่คล้อยไปตามความคิดเห็นของผู้อื่น

1.3 จากผลการวิจัย พบว่า นิสิตมีความพึงพอใจต่อการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เนื่องจาก การจัดการเรียนรู้เน้นการทำงานเป็นกลุ่ม โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน เป็นการส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเคารพและยอมรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างหลากหลาย นอกจากนี้ การสร้างสรรค์ชิ้นงานเป็นทีม ส่งผลให้เกิดความรักความสามัคคี จากหน้าที่ที่แตกต่างกัน เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล การพัฒนาความคิดใหม่ ๆ และการแก้ปัญหาร่วมกันที่นำไปสู่ความสำเร็จ ช่วยให้การเรียนรู้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเปรียบเทียบตัวแปรด้านเพศ ระดับสติปัญญา และการอบรมเลี้ยงดูว่าส่งผลต่อการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยหรือไม่ เพื่อจะได้นำผลจากการศึกษาไปปรับปรุงให้สอดคล้องกับสภาพจริงในชั้นเรียนแต่ละระดับมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตย ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่ทำให้เกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยคงทนอยู่

2.3 ควรศึกษารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีเฉพาะด้าน ได้แก่ คุณลักษณะการมีจิตสาธารณะ ความซื่อสัตย์สุจริต ความอดทนอดกลั้นเป็นต้น

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญ

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบ

การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

สำหรับนิสิตปริญญาตรี

1. รศ.ดร.นาตยา ปิลันธนานนท์ อาจารย์ประจำ ภาควิชาการศึกษา

    คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

    ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา

2. ผศ.ดร. คีรีบูน จงวุฒิเวศย์ อดีตอาจารย์ประจำ ภาควิชาการศึกษาเพื่อการพัฒนามนุษย์และสังคม

    คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

    ผู้เชี่ยวชาญด้านพลเมืองประชาธิปไตย

3. รศ.ดร. ไชยยศ ไพวิทยศิริธรรม อาจารย์ประจำ ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา

    คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

    ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

4. ผศ.ดร. มณฑณา พิพัฒน์เพ็ญ อาจารย์ประจำ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

    คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

    ผู้เชี่ยวชาญด้านพลเมืองประชาธิปไตย

5. อ.ดร. ชัยรัตน์ โตศิลา อาจารย์ประจำ ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน

    คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

    ผู้เชี่ยวชาญด้านการสอนสังคมศึกษา

ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. ผศ.ดร. อมลวรรณ วีระธรรมโม อดีตรองคณบดีคณะศึกษาศาสตร์

ฝ่ายวิชาการและพัฒนานิสิต มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้เชี่ยวชาญด้านพลเมืองประชาธิปไตย

2. ผศ.ดร. วิทวัฒน์ ขัตติยะมาน อาจารย์ประจำ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้เชี่ยวชาญด้านพลเมืองประชาธิปไตย

3. ผศ.ดร. กฤธยากาญจน์ โตพิทักษ์ อาจารย์ประจำ สาขาวิชาการประเมินผลและวิจัย

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดและประเมินผล

4. อ.ดร. กิตติธัช คงชะวัน อาจารย์ประจำ ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

5. อ.ดร. กิตติศักดิ์ ลักษณา อาจารย์ประจำ สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการสอน

ภาคผนวก ข

คู่มืออาจารย์ / ผู้สอน

คู่มืออาจารย์ / ผู้สอน

จัดทำโดย

นางสาววิภาดา พินลา

นักศึกษาสาขาการสอนสังคมศึกษา

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

คำนำ

คู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (RIEEP Model) ฉบับนี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้อาจารย์ / ผู้สอนที่ต้องการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบ เพื่อทราบถึงสิ่งที่ต้องเตรียมการและทำความเข้าใจให้การดำเนินการจัดการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งคู่มือดังกล่าวมีเนื้อหาประกอบไปด้วย 1) คำชี้แจงการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา 3) กรอบหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย 4) โครงสร้างหลักสูตร มคอ.3 รายละเอียดรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา 5) แผนการจัดการเรียนรู้ และ 6) เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผล

คำชี้แจงการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. รายละเอียดของคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีดังต่อไปนี้

1.1 ทำความเข้าใจคำชี้แจงการใช้รูปแบบ ประกอบกับการศึกษาส่วนอื่น ๆ ในคู่มือการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

1.2 ทำความเข้าใจความเป็นมาของรูปแบบ แนวคิด ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบของรูปแบบ และแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบ เพื่อศึกษาในองค์รวมความสัมพันธ์ขององค์ประกอบอื่น ๆ และคำศัพท์เฉพาะในรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

1.3 ทำความเข้าใจแผนการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี มีดังต่อไปนี้

1) แผนการจัดการเรียนรู้ แต่ละแผนประกอบไปด้วย ชื่อหน่วยการเรียนรู้ จำนวนชั่วโมง เวลา ชื่อเรื่องที่ใช้สอน มโนทัศน์ จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการจัดการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผล บันทึกหลังการสอน ซึ่งในกรณีที่อาจารย์/ผู้สอนต้องจัดการเรียนรู้เนื้อหาที่ใกล้เคียง หรือคล้ายคลึงกัน สามารถปรับกระบวนการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ มาใช้ได้ตามบริบทของสถานศึกษาของตนเองได้

2) แผนการจัดการเรียนรู้ แต่ละแผนเน้นความรู้ทางด้านสิทธิมนุษยชนศึกษา โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือทำเป็นกลุ่ม มีการอภิปรายเกี่ยวกับสถานการณ์ที่ครูกำหนดขึ้น เพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้จึงประกอบด้วยขั้นหลัก 5 ขั้นตอน มีดังต่อไปนี้

1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R) เป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยการรับรู้และการสัมผัสจากสื่อต่าง ๆ ที่หลากหลาย

2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I) เป็นการทบทวนความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนที่มีอยู่เดิมเพื่อเชื่อมโยงความรู้เกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่สอน

3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E) เป็นการแสดงออกอย่างสร้างสรรค์จากการเข้าถึงความรู้ อารมณ์และความรู้สึกภายในเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E) เป็นการแลกเปลี่ยนทัศนคติเกี่ยวกับจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของสมาชิกแต่ละกลุ่มจนเกิดคุณค่าที่ดีงามต่อสมาชิกในสังคม

5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P) เป็นการลงมือปฏิบัติเพื่อกระตุ้นหรือเชิญชวนให้บุคคลนอกห้องเรียนเห็นคุณค่าในสิทธิและหน้าที่ของจิตสำนึกความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

2. เตรียมสิ่งที่จำเป็นในการจัดการเรียนรู้ เมื่อได้ศึกษาส่วนต่าง ๆ ในคู่มือการใช้รูปแบบครบแล้ว สามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ มีดังต่อไปนี้

2.1 ทำความเข้าใจแผนการจัดการเรียนรู้แต่ละแผน

2.2 ทำความเข้าใจและเตรียมสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่เสนอไว้ให้พอเพียงกับผู้เรียน

2.3 ทำความเข้าใจและเตรียมเครื่องมือวัดผลและประเมินผล ตัวอย่างการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพการณ์สังคมไทยในปัจจุบัน มีแนวความคิดแตกต่างหลากหลายฝ่าย ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข อันเนื่องมาจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจอย่างชัดเจนในสถานภาพ บทบาท สิทธิ เสรีภาพ หน้าที่ ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองของประเทศ รวมถึงประชาชนขาดความรู้และความเข้าใจอย่างแท้จริงในเนื้อหาสาระและแก่นแท้ของประชาธิปไตย ความไม่เข้าใจในแนวคิดของ “ประชาธิปไตย” หรือไม่เข้าใจว่าประชาธิปไตยแท้จริงคืออะไร และมีคุณค่าเพียงไร ทำให้ประชาชนไม่ตระหนักชัดในความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารดูแลประเทศ การพัฒนาประชาธิปไตยของไทยจึงเป็นไปอย่างล่าช้า และบางครั้งไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่แท้จริง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2552: 1) สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ. 2555 – 2559) ได้ระบุไว้ว่า สังคมประชาธิปไตยที่มีธรรมาภิบาล ความสมานฉันท์ในสังคมไทย และสถานการณ์ความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไข ซึ่งทำให้ดัชนีประชาธิปไตยของประเทศไทย มีลำดับลดลงอย่างต่อเนื่องจากอันดับที่ 57 ของโลก ในปี 2554 เป็นลำดับที่ 58 ของโลก ในปี 2555 และลำดับที่ 72 ในปี 2556 จาก 167 ประเทศ มีคะแนนลดลงจาก 6.55 คะแนน ในปี 2554 และปี 2555 เหลือ 6.25 คะแนน ในปี 2556 เมื่อเทียบกับประเทศในกลุ่มอาเซียน ประเทศไทยจัดอยู่ในลำดับที่ 4 ต่อจากอินโดนีเซีย มาเลเซีย และฟิลิปปินส์ ลดลงจากลำดับที่ 2 ในปี 2555 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2554: 10) รวมถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 – 2564) ได้ระบุไว้ว่า ต้องปรับเปลี่ยนกลไกการบริหารราชการแผ่นดินสำคัญ ๆ การปรับเปลี่ยนกฎหมายและกฎระเบียบในหลายด้าน รวมถึงการปรับการบริหารจัดการให้มีธรรมาภิบาลในทุกระดับ ปลอดคอร์รัปชั่น และปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนไทยในทุกภาคส่วนให้มีค่านิยมที่ดีงาม มีวินัย มีความรับผิดชอบ และมีความพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง โดยยึดหลักการรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560: 3) จากผลรายงานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แนวโน้มของการขาดจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยในคนไทยเพิ่มมากขึ้น และมีระดับในวงกว้างของสังคม ทั้งในรูปของการล่วงละเมิดต่อสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น การรับผิดชอบงาน และการประสานงานที่ไม่เหมาะสม รวมถึงการไม่ยอมรับฟังข้อบกพร่องเพื่อ

นำไปใช้ปรับปรุงงานของตนเองให้ดีขึ้น คนไทยจึงมักเกิดปัญหาในการอยู่ร่วมกันในสังคมเดียวกันและการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะอยู่เสมอ (หอม คลายานนท์, 2531: 42)

การศึกษาจึงเป็นกระบวนการสำคัญที่มุ่งพัฒนามนุษย์ให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อประชาธิปไตย ตลอดจนคุณธรรม และจริยธรรมบนพื้นฐานของการเคารพความคิดเห็น ให้เกียรติซึ่งกันและกัน การเสียสละแบ่งปันกัน การยอมรับฟังในมุมมองที่แตกต่างอย่างหลากหลาย เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ดังที่ ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2518: 44) ได้ให้ความเห็นว่า การปกครองระบอบประชาธิปไตยจะเกิดผลดีเมื่อประชาชนได้รับการศึกษาดี หากประชาชนมีการศึกษาน้อย ขาดความรู้ความเข้าใจในระบอบการปกครองประเทศ ไม่เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวมแล้ว การปกครองระบอบประชาธิปไตยย่อมหมดความสำคัญไป รวมถึงสาระของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 (ฉบับที่ 18) ได้เน้นย้ำนโยบายด้านการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยไว้อย่างชัดเจน โดยกำหนดสาระเกี่ยวกับการศึกษาไว้ในมาตรา 49 ที่ระบุไว้ว่า บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย และในมาตรา 80 กล่าวว่า รัฐต้องดำเนินการจัดการศึกษาในทุกระดับ และทุกรูปแบบให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ และสังคม จัดให้มีแผนการศึกษาแห่งชาติกฎหมายเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติ จัดให้มีการพัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก ตลอดจนปลูกฝังให้ผู้เรียนให้มีจิตสำนึกของความเป็นไทย มีระเบียบวินัย คำนึงถึงประโยชนสวนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2550: 15-24) และนอกจากนี้การปลูกฝังการศึกษาตามแนวคิดของ วิจารณ์ พานิช (2555: 26) ได้ชี้ให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณสมบัติด้านเคารพให้เกียรติผู้อื่นนั้น มีความจำเป็นในยุคโลกาภิวัตน์ที่ผู้คนเคลื่อนไหวเดินทางและสื่อสารได้ง่าย คนเราจึงต้องพบปะผู้อื่นจำนวนมากขึ้นอย่างมากมาย และเป็นผู้อื่นที่มีความแตกต่างหลากหลายทั้งด้านกายภาพ นิสัยใจคอ วัฒนธรรมความเป็นอยู่ ความเชื่อ ศาสนา มนุษย์ในศตวรรษที่ 21 จึงต้องเป็นคนที่สามารถคุ้นเคย และให้เกียรติคนที่มีความแตกต่างจากที่ตนเคยพบปะได้ ที่สำคัญ คือ ต้องไม่มีอคติ ทั้งด้านลบและด้านบวกต่อคนต่าง เชื้อชาติ ต่างศาสนา ต่างความเชื่อ สอดคล้องกับการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ตามนโยบายกระทรวงศึกษาธิการที่มุ่งเน้นการส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะการคิดวิเคราะห์ คิดแก้ปัญหา คิดสร้างสรรค์ มีทักษะด้านเทคโนโลยี และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552: 5) ทั้งนี้เพื่อให้การพัฒนาบุคคลในสังคมประชาธิปไตยของประเทศบรรลุวัตถุประสงค์ตามเจตนารมณ์ดังกล่าว จึงควรเร่งพัฒนาประชาธิปไตยในเด็กและเยาวชนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญ และเป็นทรัพยากรอันมีคุณค่าของประเทศชาติให้ได้รับ

ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีเกี่ยวกับแนวทางประชาธิปไตย เพื่อให้เกิดความคุ้นชินจนกลายเป็นวิถีชีวิต อันจะนำไปสู่สังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข ด้วยเป้าหมายนี้ จึงต้องคำนึงถึงเนื้อหาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และการปฏิบัติ ให้ครอบคลุมในเรื่องของความเข้าใจ สิทธิ หน้าที่ เสรีภาพ และความรับผิดชอบ ในพหุสังคมที่ดำรงอยู่ในสังคมประชาธิปไตย อันจะนำไปสู่จิตสำนึกและพฤติกรรมที่ต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนการอุดมศึกษา ที่กำหนดไว้ว่า การอุดมศึกษาต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสุขภาวะของคนไทย ให้มีความสมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคม ธรรมาภิบาล และการต่อต้านการทุจริตประพฤติมิชอบให้มากยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในตัวผู้เรียน (สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา, 2556: 3)

สำหรับประเทศไทยการจัดการเรียนรู้ ถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญที่ช่วยพัฒนามนุษย์ให้สมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม อีกทั้งยังช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดขั้นสูง รู้จักแก้ปัญหา ตลอดจนรู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งนับว่าเป็นการส่งเสริมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมโดยถือเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุก แต่ในปัจจุบันนักการศึกษาได้พยายามหาวิธีการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ปัญหา ซึ่งการจัดการศึกษาในประเทศไทยพบว่า การจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร โดยเฉพาะด้านจิตสำนึกความเป็นพลเมืองภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเกิดจากการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนที่มุ่งเน้นให้ความรู้เนื้อหาแก่ผู้เรียน ไม่ค่อยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียนแต่ละคน มักนิยมใช้วิธีการสอนแบบบรรยาย และให้ความสนใจต่อผู้เรียนที่เรียนเก่งมากกว่าผู้เรียนที่เรียนอ่อน นอกจากนี้ยังมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายเฉพาะตน ก่อให้เกิดการแข่งขันเป็นรายบุคคล ซึ่งเป็นผลให้ผู้เรียนขาดความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ขาดความร่วมมือหรือช่วยเหลือกัน ขาดความรักความสามัคคีในหมู่คณะ ขาดการเสียสละ ขาดความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2540: 4) ดังนั้น การปลูกฝังพฤติกรรมประชาธิปไตยจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการกล่อมเกลาจิตสำนึกของการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ เพื่อให้ผู้เรียนได้ตระหนักในคุณค่าของระบอบประชาธิปไตย และนำไปสู่การมีชีวิตที่ดีของการเป็นประชาชนที่มีคุณภาพอย่างทั่วหน้า (สมบัติ ธำรงวงศ์, 2539: 8) ส่งผลให้คนไทยทุกคนเกิดความรัก ความสามัคคี ความปรองดองสมานฉันท์จนสามารถแก้ไขปัญหาความขัดแย้งอย่างสันติวิธี อันได้แก่ การปลูกฝังความรู้และความเข้าใจ การวิจารณ์ด้วยเหตุผล การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น การร่วมมือกันวางแผน ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม การเคารพบุคคล การเคารพสิทธิผู้อื่น รวมทั้งการเคารพกฎระเบียบ เป็นต้น ดังนั้นแนวทางการส่งเสริมให้เยาวชนเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตยได้อย่างยั่งยืนนั้น จึงควรมุ่งเน้นการฝึกปฏิบัติที่ดีต่อกันด้วยการเคารพทั้งกายและวาจา ไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น เคารพกฎหมายและกฎเกณฑ์ของสังคม และร่วมกัน

รับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความผาสุกของส่วนร่วม ตลอดจนการใช้สติปัญญาและเหตุผลในการแก้ปัญหาทั้งมวล (อมร รักษาสัตย์, 2543: 263) รวมถึง Whiteley and Seyd (2002: 1-12) ได้กล่าวไว้ว่า พลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นคนที่มีความตระหนักถึงสิทธิของตนเองและคนอื่นๆ ในสังคม นอกจากนั้นการจัดการเรียนรู้จำเป็นต้องส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มหรือระดมสมอง ร่วมกันทำงานเป็นทีมอย่างสันติวิธี รู้จักการประนีประนอม คำนึงถึงประโยชน์ของส่วนรวม รู้จักเสียสละ ใช้ปัญญาหรือเหตุผล และความถูกต้องในการตัดสินปัญหาร่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนสามารถนำความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ถูกต้องต่อระบอบประชาธิปไตยไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ (2553: 275-277) พบว่า แนวคิดของการจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย โดยหลัก คือ เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จัดการเรียนการสอนในหลากหลายรูปแบบ ผสมผสานความรูกับประสบการณ

การสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยในสถาบันอุดมศึกษา จากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ยังไม่มีงานวิจัยใดกล่าวถึงอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของชัยอนันต์ สมุทวณิช (2557: 1-2) ที่ได้กล่าวไว้ว่า เรามุ่งเฉพาะในเรื่องของหลักสูตร และเรื่องวิธีการสอนในแง่ของเนื้อหาสาระที่เด็กๆ จะต้องเรียนรู้ ส่วนการเมืองเป็นกิจกรรมที่แยกออกไปต่างหาก การเมืองกับการศึกษา หรือการศึกษาเกี่ยวกับการเมือง ไม่ได้รับการสนใจที่จะนำมาสอน ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือไม่ว่าจะเป็นการจัดการสอนสำหรับพลเมืองโดยทั่วไป สิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้เรียนขาดทักษะที่จำเป็นที่จะต้องนำไปใช้ในชีวิตประจำวันของตนเอง การจัดการเรียนรู้ดังกล่าวเป็นการยากยิ่งที่จะทำให้ผู้เรียนบรรลุความสำเร็จทางการเรียนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมถึง สิริวรรณ ศรีพหล (2551: 10) ได้กล่าวไว้ว่า การพัฒนาเยาวชนให้เป็นพลเมืองดีนั้น มักเข้าใจว่าแนวทางการพัฒนาก็คือ การมุ่งให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาของประเทศที่ตนอาศัยอยู่ เข้าใจกลไกการบริหารงานของรัฐบาล เข้าใจกฎหมาย วัฒนธรรมประเพณีของชาติที่สั่งสมมา ดังนั้น การจัดการหลักสูตรจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาสาระเกี่ยวกับประเทศของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังตัวอย่างที่ปรากฏในการจัดการศึกษาของประเทศต่าง ๆ เช่น กรณีของประเทศสหรัฐอเมริกา โรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกาเกือบทุกโรงมุ่งพัฒนาความเป็นพลเมืองดีในแง่ของการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของชาติ การให้เรียนรู้เกี่ยวกับกฎหมาย ระบบการปกครอง วิถีชีวิตแบบอเมริกัน โดยเน้นแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย และนอกจากนี้การจัดการเรียนรู้ในมหาวิทยาลัยต่างๆ ของประเทศไทยที่ผ่านมา ด้านจิตสำนึกพลเมืองสังคมประชาธิปไตยนั้นไม่ได้สอนให้ผู้เรียนมีเจตคติและค่านิยมเกี่ยวกับประชาธิปไตยเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โกสิทธิ์ สว่างโรจน์ (2530: 1-4) ที่ได้ชี้ให้เห็นว่า ในบริเวณชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยนั้น มีประชาชนหลายกลุ่มอาศัยอยู่ร่วมกัน เช่น คนไทยมุสลิม คนไทยเชื้อสายจีน และคนไทยพุทธ แต่ละกลุ่มก็มีประวัติศาสตร์ความเป็นมา ความเชื่อทางศาสนา

ค่านิยม ภาษา วัฒนธรรม และขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างกัน อีกทั้งในบริเวณชายแดนภาคใต้นั้นมีปัญหาต่างๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคงปลอดภัยของชาติ เช่น ปัญหาโจรจีนคอมมิวนิสต์มาลายา ปัญหาโจรแยกดินแดน และปัญหาขบวนการโจรก่อการร้ายอื่นๆ เนื่องมาจากรากฐานของวิถีชีวิตดังกล่าว จึงทำให้คนแต่ละกลุ่มมีปัญหาและความต้องการที่แตกต่างกัน ในขณะที่รัฐบาลเองก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหา และสนองตอบความต้องการของคนแต่ละกลุ่มให้เป็นที่ถูกใจ และพอใจทั้งหมดได้ รวมถึงรัฐบาลไม่สามารถที่จะดำเนินการผสมกลมกลืนให้คนไทยมุสลิม และคนไทยเชื้อสายจีนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับคนไทยพุทธ ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ในระดับที่สูงพอเพียงได้ ดังนั้นความขัดแย้งจึงเป็นสิ่งที่ต้องเกิดขึ้นและจะยังคงมีอยู่เรื่อยไปเพียงแต่จะมากหรือน้อยเท่านั้น จากปัญหาดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าสังคมไทยทุกวันนี้มีแต่ความวุ่นวาย ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน แบ่งกันเป็นฝักเป็นฝ่ายอย่างชัดเจน และมุ่งใช้กำลังต่อกัน ดังนั้นจึงต้องร่วมกันคิดหาแนวทางป้องกันปัญหาดังกล่าวให้กับสังคม ไม่ให้การใช้ความรุนแรงเกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยการปลูกฝังจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกัน และยอมรับความแตกต่างในความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย เรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตน เคารพกฎหมาย และปฏิบัติตามกติกาของวิถีทางประชาธิปไตยไม่มุ่งมั่นดึงดันที่จะเอาชนะกัน โดยยึดถือความคิดของฝ่ายตนแต่เพียงฝ่ายเดียว และเรียนรู้ขอบเขตเสรีภาพของตนที่ไม่ไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำตามอำเภอใจ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ทำให้สังคมเกิดความเสียหาย ตลอดจนเรียนรู้การอยู่ร่วมกันแบบภราดรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ปฏิบัติต่อกันดุจเป็นพี่น้อง เป็นญาติเป็นเพื่อน ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ปฏิบัติต่อกันเหมือนเป็นศัตรู และที่สำคัญประชาชนควรมีจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ดีพอ มีความรักความหวงแหนประชาธิปไตย (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2554: 9-10)

สำหรับมหาวิทยาลัยทักษิณ นับว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาในภูมิภาคใต้ที่มีส่วนสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อันเป็นการผลิตบัณฑิตออกสู่สังคมที่มีคุณภาพ โดยมุ่งให้ความสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะบัณฑิตที่พึงประสงค์สอดคล้องกับปณิธานที่ได้กำหนดไว้ว่า บัณฑิตที่พึงประสงค์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบต่อตนเอง ต่อผู้อื่น ต่อสังคม และสามารถดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า เป็นผู้มีความรอบรู้ทั้งศาสตร์ที่เป็นวิชาชีพและศาสตร์อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในสังคม และมีความสามารถในการคิด พูดและทำโดยการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ ทั้งยังเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม ใฝ่รู้สู้งาน และสามารถดำรงตนอยู่ในสังคมประชาธิปไตยได้อย่างมีความสุข ตลอดจนเป็นผู้มีประสบการณ์เชิงปฏิบัติและสามารถนำความรู้ไปใช้ในการประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสม (ปณิธานการผลิตบัณฑิต, 2556: 10) และนอกจากนี้นิสิตคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ซึ่งเป็นเยาวชนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี นับว่าเป็นบุคคลหนึ่งในฐานะพลเมืองไทยและครูอาจารย์ ผู้สอนในอนาคต จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยรากฐานความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดีเกี่ยวกับ

ประชาธิปไตยในการถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวแก่ผู้เรียนต่อไปในอนาคต เพื่อนำไปสู่จิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขตามรูปแบบที่สังคมไทยปรารถนา ดังที่สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556: 31-38) กล่าวไว้ว่า การศึกษาในระดับอุดมศึกษามุ่งเน้นไปที่ความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพ และความชำนาญในเชิงวิชาชีพ การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ควรจัดในเชิงบูรณาการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอุดมศึกษาและอาชีวศึกษา ในฐานะรายวิชาศึกษาทั่วไปหรือรายวิชาพื้นฐานและควรจะครอบคลุมด้านความรู้ความเข้าใจและทักษะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการสร้างคุณลักษณะพลเมืองที่มีศักยภาพและมีความพร้อมในการอยู่ร่วมในสังคมประชาธิปไตย จากการหาข้อมูลและสัมภาษณ์อาจารย์เกี่ยวกับปัญหาจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยของผู้เรียนระดับอุดมศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ผู้เรียนขาดแก่นความรู้ในศาสตร์หรือสาขาเฉพาะของตนเอง ยังไม่มีความเป็น “นักประชาธิปไตย” ที่ดี กล่าวคือ เรียนเฉพาะพื้นฐานของความรู้ แต่ไม่สามารถนำความรู้ที่ลุ่มลึกด้านประชาธิปไตยไปสอนนักเรียนของตนเองได้ (เพชรา วงศ์ประไพโรจน์, สัมภาษณ์. 2557) นอกจากนี้ วัฒนา อัคคพานิช (สัมภาษณ์. 2558) ได้ให้ข้อคิดเห็นว่าผู้เรียนยังไม่เข้าใจประชาธิปไตยที่ดีพอ ส่วนใหญ่คำนึงถึงแต่สิทธิและเสรีภาพในประชาธิปไตย แต่มักหลงลืมความรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง จนทำให้ความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยลดน้อยลง เห็นได้จากการทำงานกลุ่มของสมาชิกในห้องเรียนที่เสียงส่วนใหญ่โหวตให้เพื่อนที่มีความรับผิดชอบทำงานชิ้นนั้นแทนเพื่อนในกลุ่ม สอดคล้องกับ ภาณุ ธรรมสุวรรณ (สัมภาษณ์. 2559) ได้ให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่มักยึดความคิดเห็นส่วนตนเป็นศูนย์กลางความคิดเห็นของผู้อื่น ทำให้การทำงานกลุ่มไม่ราบรื่น เพราะผู้เรียนมักมองตนเองว่าถูกต้องเสมอ ดังนั้นงานที่ได้รับมอบหมายจึงไม่ได้มาจากการระดมสมองของเพื่อนสมาชิกทุกคนในกลุ่ม

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีจะมีประสิทธิภาพได้ จำเป็นต้องพัฒนาองค์ความรู้สำหรับครูผู้สอน ให้มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำกระบวนการมาประยุกต์ใช้ในชั้นเรียน เพื่อการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีอุดมการณ์และวิถีชีวิตประชาธิปไตยที่สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข โดยการบูรณาการทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory) ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากประสบการณ์ ผนวกกับที่ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนจากทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Theory) อีกทั้งทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) เชื่อว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา เป็นการสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับปฏิกิริยาตอบสนอง โดยบุคคลจะลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด รวมถึงการนำเอา

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบร่วมมือที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยสมาชิกทุกคนมีหน้าที่รับผิดชอบงานของตนเองและงานของกลุ่มคละความสามารถ มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ให้กำลังใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตลอดจนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน อีกทั้ง การเรียนรู้แบบเชิงรุกเป็นการทำให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบในการเรียนของตนเอง มีบทบาทในการตัดสินใจทั้งวิธีการและความต้องการที่จะเรียนรู้ รู้ว่าตนเองมีความสามารถและใช้ความสามารถนั้นทำงานอย่างไร ผู้เรียนทำงานด้วยตนเองเป็นรูปแบบการเรียนที่ท้าทายความสามารถของผู้เรียน ส่งเสริมให้คิดเอง ทำเอง และสามารถแก้ปัญหาของตนเอง อีกทั้งผู้วิจัยได้นำเนื้อหารายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ซึ่งเป็นวิชาเอกบังคับที่นิสิตต้องเรียนและเป็นรายวิชาที่มีเนื้อหาที่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน และแนวคิดในการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิปไตยในสังคมไทย โดยผู้วิจัยคาดว่าการศึกษาในครั้งนี้สามารถช่วยส่งเสริมให้นิสิตมหาวิทยาลัยทักษิณ เกิดการเรียนรู้และมีพฤติกรรมประชาธิปไตยที่ดี และเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติอย่างมีประสิทธิภาพในอนาคตต่อไป

กรอบหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรีในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการ และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง คือ ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) รูปแบบการจัดการเรียนรู้ของ Joyce and Weil การออกแบบการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้ ADDIE Model ตามแนวคิดของ Kruse (2012: 1) และหลักการทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ (Learning Theories) และแนวคิดการเรียนรู้ ผู้วิจัยได้ศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้และแนวคิดการเรียนรู้ เพื่อประกอบการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory) เป็นทฤษฎีที่เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าการให้ความรู้โดยตรง ซึ่ง Piaget และ Vygotsky มีความเชื่อว่า ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองจากการรับรู้จากประสบการณ์ ดังนั้นความรู้หรือการเรียนรู้เรื่องใหม่จึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งของประสบการณ์เดิม (David, 1996: 242) และทิศนา แขมมณี (2555: 94)

2. ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participation Theory) เป็นทฤษฎีของ Nicole and Holly (2004) เป็นทฤษฎีการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิมทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน โดยผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตัดสินใจเลือกบทเรียนที่ต้องการเรียนรู้การทำกิจกรรมกลุ่ม การฝึกฝนทักษะการแสวงหาความรู้ในรูปแบบต่าง ๆ ฝึกการแก้ไขปัญหาและเรียนรู้จากผู้อื่น ซึ่งเรียนแต่ละคนมีส่วนร่วมโดยการเอาจิตใจเข้าร่วมทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางตรงและทางอ้อม อาศัยหลักการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (สมใจ ปราบพล, 2544: 13-14)

3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory) เป็นทฤษฎีของ Thorndike ที่กล่าวถึงการเรียนรู้ว่าการเรียนรู้เป็นเรื่องของการแก้ปัญหา การเรียนรู้เป็นการเกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยง (Connection) ระหว่างสิ่งเร้า (Stimulus) กับปฏิกิริยาตอบสนอง (Response) (Gordon and Hilgard, 1981: 21) ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ของ Thorndike เชื่อว่าการเรียนรู้ที่เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง มีหลายรูปแบบ บุคคลจะลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนกว่าจะพบรูปแบบการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปแบบเดียว และพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อย ๆ

แนวคิดสำคัญที่นำมาใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี เน้นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ผู้เรียนรับรู้จากประสบการณ์ และได้มีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ ลองผิดลองถูกอย่างกระตือรือร้น จนผู้เรียนเกิดความชำนาญ ดังนั้นผู้สอนควรให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด ฝึกปฏิบัติ ทำให้เกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

จากการทบทวนและวิเคราะห์ หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ ผู้วิจัยสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี ดังต่อไปนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม (Group Process) เป็นทฤษฎีของ Cartwright and Zander (1968: 4) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่ฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะเกี่ยวกับมนุษยสัมพันธ์ หรือการเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับกลุ่ม เช่น การแสดงบทบาทจำลอง (Role Playing) การสังเกต (Observation) และการให้ข้อวิพากษ์วิจารณ์แก่กัน (Feedback)

2. การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก (Active Learning) เป็นทฤษฎีของ Erickson (1984: 63-89) เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่คำนึงถึงผู้เรียนให้เรียนรู้อย่างตื่นตัวและการเรียนรู้ที่มากกว่าปกติ (Over Learning) เพราะการเรียนแบบกระตือรือร้นช่วยเพิ่มแรงจูงใจและความตั้งใจ ลดการแข่งขันและการแยะตัวในชั้นเรียนเพราะเกี่ยวข้องกับผู้เรียนทุกคน โดยที่ผู้เรียนทุกคนเรียนรู้เพื่อร่วมกันทำงาน

3. แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย เป็นสิ่งนำทางการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้เป็นผู้เรียนมีความเป็นพลเมืองดี ตระหนักถึงความสำคัญของการดำเนินชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ที่เน้นการฝึกฝนความรู้ ทักษะที่จะนำไปสู่การมีทัศนคติ ค่านิยม เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557: 3-4); ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556: 6-16); สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 37-51) มีดังนี้

3.1 ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจ (K) (ความรู้ประชาธิปไตย) โดยการแก้ปัญหา การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณจากการสืบค้น ติดตามข่าวสาร สถานการณ์ข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูลโดยตั้งคำถามอย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

3.2 ส่งเสริมทักษะ (P) (ความร่วมมือประชาธิปไตย) โดยการใช้การแสดงบทบาทสมมติ การใช้เกมจำลองสถานการณ์ร่วมกับการทำงานเป็นทีม และการมีส่วนร่วมในแสดงความคิดเห็น โดยการสื่อสารหรือถกเถียงเพื่อหาข้อสรุปหรือการตัดสินใจเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

3.3 ส่งเสริมทัศนคติ (A) (ความเคารพประชาธิปไตย) โดยการสาธิต การอภิปราย การยอมรับฟัง การอภิปรายอย่างสร้างสรรค์เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา และการขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ตามแนวทฤษฎีดังกล่าว ผู้สอนควรจัดกิจกรรมที่มีความหลากหลาย เน้นในผู้เรียนทุกคนได้รู้จักทำงานเป็นกลุ่มอย่างตื่นตัว และสอดแทรกแนวคิดเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยเกี่ยวกับด้านความรู้ ทักษะ เจตคติที่ดีต่อวิถีประชาธิปไตย ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในทุกด้าน

3. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/ขั้นตอนการเกิดพฤติกรรมประชาธิปไตย

แนวคิดขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัยของ สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556: 31-38) ผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาจัดกลุ่มแนวทางการสร้างขั้นตอนการเกิดกระบวนการพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยบูรณาการเข้ากับระดับของจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย กระบวนการเกิดจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัย และแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของ สาโรช บัวศรี (2520: 66 – 68) ประกอบด้วย

1. การรับรู้ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนคิดอย่างมีวิจารณญาณแปลความหมายจากปรากฏการณ์ เหตุการณ์ที่ได้สัมผัสเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนสืบค้น ติดตาม ข่าวสาร สถานการณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย การตรวจสอบข้อมูลจากการตั้งคำถาม การคิดวิเคราะห์ และการคิดเชิงเหตุผล

3. การวินิจฉัยข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนวินิจฉัยปรากฏการณ์ เหตุการณ์ต่าง ๆ เกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยรวมกันแสดงความคิดเห็นว่าคุณค่านั้นดีหรือไม่ดี

4. การสังเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนหาข้อสรุปความคิดรวบยอดทั้งหมด โดยร่วมกันทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจร่วมกันเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

5. การลงมือปฏิบัติพฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ผู้เรียนให้เกียรติซึ่งกันและกันโดยรับฟัง อภิปรายอย่างสร้างสรรค์ และลงมือแก้ปัญหาเพื่อขจัดความขัดแย้งเกี่ยวกับพฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยด้วยตนเอง

4. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/คุณลักษณะพฤติกรรมประชาธิปไตย

แนวคิดบุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ของ กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17); ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555: 6-16); ลิขิต ธีรเวคิน (2546); สาโรช บัวศรี (2520: 66-68) โดยผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาบูรณาการเข้ากับบุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิตของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523ก); วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550); สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22) ของผู้เชี่ยวชาญที่มีคะแนนรวมเกิน 50 เปอร์เซ็นของจำนวนผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด ได้เป็น 8 ประการ ดังนี้

1. การวิจารณ์ด้วยเหตุผล
2. การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่น
3. การเคารพบุคคล
4. การเคารพสิทธิผู้อื่น
5. การรับผิดชอบต่อส่วนรวม
6. ความรู้และความเข้าใจ
7. การเคารพกฎระเบียบ
8. การร่วมมือกันวางแผน

5. หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. รูปแบบการจัดการเรียนรู้หรือรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของ Joyce and Weil

เริ่มจากการเสนอภาพเหตุการณ์ในห้องเรียน (Scenario) โดยใช้การเล่าเรื่องอันเป็นการจำลองเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในห้องเรียน เพื่อนำไปสู่รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ซึ่งแต่ละรูปแบบมีองค์ประกอบ

3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนการสอน (The Model of Teaching) ซึ่งประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ คือ 1) หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ 3 องค์ประกอบมาจากหลักการตอบสนอง (Principle of Reaction) ระบบสังคม (Social System) และระบบสนับสนุน (Support System) ซึ่งมีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกัน องค์ประกอบของเงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้มีความสำคัญ ส่วนที่ 2 การนำเสนอรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้ (Application) อันเป็นการแนะนำการใช้รูปแบบนั้น ส่วนที่ 3 สาระความรู้ และทักษะในการปฏิบัติงาน และสิ่งที่ส่งเสริมการเรียนรู้ (Instruction and Nurturant Effects) โดยในรายละเอียดของแต่ละรูปแบบต้องจัดสาระความรู้ และการพัฒนาทักษะในการปฏิบัติแก่ผู้เรียน

2. แนวคิดแบบจำลองการออกแบบการเรียนการสอน ADDIE Model ด้วยการนำแบบแผนแนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) และการออกแบบการสอนเชิงระบบมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินการวิจัยทั้งกระบวนการ ปรับปรุงแนวคิดตาม Kevin Kruse (2012: 1) ประกอบด้วย ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (Research – R_1 : Analysis): การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนา (Development – D_1 : Design and Development): การพัฒนาและหาประสิทธิภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 3 การนำไปใช้ (Research – R_2 : Implementation): การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ตอนที่ 4 การประเมินผล ปรับปรุงและปรับปรุง (Development – D_2 : Evaluation): การประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2554: 31)

3. การวิจัยและพัฒนา (Research and Development) การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นการใช้แนวคิดการดำเนินการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) เนื่องจากเป็นการศึกษาในส่วนที่เป็นการศึกษาความจริงที่เกี่ยวกับทฤษฎี หลักการ กฎเกณฑ์ในการแสวงหาความรู้ โดยใช้เทคนิคการผสมผสานกระบวนการสร้างสรรค์องค์ความรู้ด้วยการทำวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพเข้ากับกระบวนการพัฒนา ซึ่ง องอาจ นัยพัฒน์ (2554: 232) ได้กล่าวถึง การวิจัยและพัฒนาว่า เป็นกระบวนการแสวงหาความรู้หรือความเข้าใจในแง่มุมใหม่ ๆ เกี่ยวกับผลผลิต กระบวนการ และการบริการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ แล้วประยุกต์ความรู้หรือความเข้าใจที่ได้จากการแสวงหาไปสร้างสรรค์หรือปรับปรุงให้เกิดผลผลิต กระบวนการ

และการบริการแบบใหม่ขึ้น ซึ่งมีประสิทธิภาพและเป็นที่ต้องการจำเป็นของบุคคล ตลาด หรือองค์กรใด ๆ มากยิ่งขึ้น

6. พฤติกรรมประชาธิปไตย

พฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยของนิสิตปริญญาตรี ซึ่งวัดได้จากการประเมินและการสังเกตของพฤติกรรมจากการบันทึกหลังสอน ซึ่งแบ่งออก เป็น 3 ด้าน ซึ่งผู้วิจัยได้สังเคราะห์แนวคิดบุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ของ กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17); ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555: 6-16); ลิขิต ธีรเวคิน (2546); สาโรช บัวศรี (2520: 66-68) บุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิตของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523ก); วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550); สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22) โดยผู้วิจัยได้นำผลการวิเคราะห์มาบูรณาการเข้ากับแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของ สาโรช บัวศรี (2520: 66 – 68) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้

1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การใช้สติปัญญาในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

1.1 ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถรอบรู้ โดยการระลึกได้ในสิ่งที่เรียนรู้มาจากตำราในสังคมประชาธิปไตย

1.2 การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถใช้เหตุผลในการพิจารณา โดยปราศจากอคติหรืออารมณ์จากประเด็นปัญหาในสังคมประชาธิปไตย

2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การลงมือปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมในการทำงานในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

2.1 การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถเสียสละต่อผู้อื่น โดยไม่มุ่งเอาประโยชน์ส่วนตัวในสังคมประชาธิปไตย

2.2 การร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถช่วยกันทำกิจกรรมกับหมู่คณะ โดยไม่ละเลยเพิกเฉยต่อการกระทำใดๆ ในสังคมประชาธิปไตย

2.3 ความรับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถรักษาผลประโยชน์ส่วนรวม หรือสาธารณะสมบัติในสังคมประชาธิปไตย

3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงการนำไปสู่การตระหนักถึงคุณค่าในข้อปฏิบัติในเรื่องหลักความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพ ได้แก่

3.1 การเคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถใช้กริยา วาจาสุภาพ อ่อนน้อมกับบุคคลในสังคมประชาธิปไตย

3.2 การเคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถให้เกียรติซึ่งกันและกัน โดยไม่ละเมิดหรือบังคับผู้อื่นที่มีความแตกต่างจากตนในสังคมประชาธิปไตย

3.3 การเคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย หมายถึง ความสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงต่าง ๆ ในสังคมประชาธิปไตย

จากพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งสามด้าน คือ ด้านความรู้ประชาธิปไตย ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย และด้านความเคารพประชาธิปไตย ผู้วิจัยได้สร้างสถานการณ์ให้ผู้เรียนเลือกตอบคำถามแบบปรนัย โดยแต่ละตัวเลือกแบ่งระดับของจิตสำนึกตามแนวคิดทฤษฎีของ Krathwohl (1964: 176-185) แล้วสังเคราะห์หลักการ แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการแบ่งระดับจิตสำนึกที่ได้จากการสังเคราะห์ของผู้วิจัยได้ ดังนี้

1. การรับรู้ (Receiving) เป็นระดับการตระหนักจากสิ่งเร้าที่ได้รับรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 เบื้องต้นผิวเผินต่อสิ่งที่พบ รวมถึงสามารถจำแนกได้ว่าสิ่งใดพอใจ สิ่งใดไม่พอใจเท่านั้น

2. การตอบสนอง (Responding) เป็นระดับการยินยอมกระทำหรือเชื่อฟังอย่างตั้งใจมากกว่าเดิม รู้สึกพึงพอใจในการร่วมกิจกรรมด้วยความสมัครใจ

3. การรับรู้คุณค่า (Valuing) เป็นระดับการยอมรับหรือความรู้สึกเอาใจใส่ในคุณค่าจากการถูกกระตุ้นของประสาทสัมผัสทั้ง 5 จนเกิดความเชื่อศรัทธาด้วยอารมณ์แน่นอน

4. การจัดระบบคุณค่า(Organization) เป็นระดับการสร้างมโนภาพของคุณค่าอันเป็นผลมาจากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้สึก

ทฤษฎีการเรียนรู้

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบสรรคนิยม (Constructivism Theory)

- Vygotsky - Piaget (David, 1996: 242)

ทฤษฎีการเรียนรู้แบบการมีส่วนร่วม (Participation Theory)

- Nicole and Holly (2004)

ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism Theory)

- Thorndike (Gordon and Hilgard, 1981: 21)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎีการจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่ม

- Cartwright and Zander (1968: 4)

การจัดการเรียนรู้แบบเชิงรุก - Meyers and Jones (1993: 33-50)

แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย

- ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ (2557: 3-4)
- ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2556: 6-16)
- สิริวรรณ ศรีพหล (2552: 37-51)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/ขั้นพฤติกรรมประชาธิปไตย

กระบวนการเกิดจิตสำนึก - Beyer and Trice (1993: 80)

- Huffman and Vernoy (1994: 68)

พฤติกรรมประชาธิปไตย - สาโรช บัวศรี (2520: 66-68)

ขอบเขตและพัฒนาการเรียนรู้ของพลเมืองในแต่ละช่วงวัย

- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2556: 31-38)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/คุณลักษณะของบุคคลที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตย

บุคคลประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ - กระมล ทองธรรมชาติ (2533: 17) - ปริญญา เทวานฤมิตรกุล (2555)
- ลิขิต ธีรเวคิน (2546) - สาโรช บัวศรี (2541: 67-68)

บุคคลประชาธิปไตยเชิงวิถีการดำเนินชีวิต - ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) - วิสุทธิ์ โพธิแท่น (2550) - สุขุม นวลสกุล (2539: 20-22)

หลักการ/แนวคิด/ทฤษฎี/การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้

1. องค์ประกอบของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

- Joyce Weil and Showers (1992: 197-210)

2. ADDIE Model - ปรับปรุงจาก Kruse (2012: 1)

3. การวิจัยและพัฒนา - องอาจ นัยพัฒน์ (2554: 232)

⇒

หลักการ : การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติ โดยผู้เรียนเป็นผู้กระทำกิจกรรมตามลำดับขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้และความรู้จากการสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยใช้แนวคิด วิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ควบคู่กับการมีพฤติกรรมประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ : เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (R)
2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (I)
3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (E)
4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (E)
5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (P)

เงื่อนไขการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ไปใช้

หลักการตอบสนอง	**ระบบสังคม:**	**สิ่งสนับสนุน:**
: ผู้เรียนสร้างความจริงด้วยตนเองด้วยการรับรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง การลองผิดลองถูก การอภิปราย การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทำให้ผู้เรียนได้ปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน จากการเรียนรู้แบบกระบวนการกลุ่มและแบบเชิงรุก	ผู้เรียนสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในและนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นแหล่งที่ทำให้ผู้เรียนช่วยเหลือพึ่งพากัน รับผิดชอบร่วมกันและได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทั้งในส่วนตนและส่วนรวม เพื่อให้ตนเองและสมาชิกทุกคนในกลุ่มประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้	ผู้สอนกระตุ้นความรู้เดิมให้ผู้เรียนสนใจใฝ่รู้ การจัดเตรียมสื่อการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ เอกสารประกอบการสอนอย่างเหมาะสมและเพียงพอ การจัดบรรยากาศการเรียนรู้ และการมีระยะเวลาที่ยืดหยุ่น มีแนวทางการวัดผลและประเมินผลตามสภาพจริง

พฤติกรรมประชาธิปไตย

1. ด้านความรู้ประชาธิปไตย (K)

1.1) ความรู้และความเข้าใจในสังคมประชาธิปไตย
1.2) การวิจารณ์ด้วยเหตุผลในสังคมประชาธิปไตย

2. ด้านความร่วมมือประชาธิปไตย (P)

2.1) การรู้จักแบ่งปันกับผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย
2.2) ร่วมมือกันวางแผนในสังคมประชาธิปไตย
2.3) รับผิดชอบต่อส่วนรวมในสังคมประชาธิปไตย

3. ด้านความเคารพประชาธิปไตย (A)

3.1) เคารพบุคคลในสังคมประชาธิปไตย
3.2) เคารพสิทธิผู้อื่นในสังคมประชาธิปไตย
3.3) เคารพกฎระเบียบในสังคมประชาธิปไตย

ภาพที่ 1 กรอบหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัย

รายละเอียดรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา

(Human Right Studies) มหาวิทยาลัยทักษิณ

1. รายละเอียดรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา (Course Specification)

ปัจจุบันสาขาวิชาสังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ร่วมกับคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ เปิดสอนระดับปริญญาตรี หลักสูตรปริญญาการศึกษาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา (หลักสูตรปรับปรุง) ฉบับปี พ.ศ. 2556 และมีรายวิชา 0125412 สิทธิมนุษยชนศึกษา (Human Right Studies) 3 (3-0-6) ที่ใช้เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมประชาธิปไตยได้ ซึ่งมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1.1 คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน ทั้งในระดับสากลและในสังคมไทย สถานะ บทบาท สิทธิ และหน้าที่ของมนุษยชนในอดีตและสถานการณ์ปัจจุบันในสังคมไทยที่เกี่ยวเนื่องกับประเด็นการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศึกษาและวัฒนธรรม

1.2 จุดมุ่งหมายของรายวิชา : เพื่อให้ผู้เรียน

1.2.1 นิสิตสามารถอธิบายความเป็นมา แนวคิด และความสำคัญเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน มาตรการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และความเป็นธรรมในสังคมได้

1.2.2 นิสิตสามารถเรียนรู้สถานการณ์สิทธิมนุษยชนในประเทศและต่างประเทศและสามารถวิเคราะห์ปัญหา รวมถึงแนวทางแก้ไขปัญหาได้

1.2.3 นิสิตสามารถนำแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนไปปรับใช้กับวิชาอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาชุมชน สังคม ประเทศ หรือใช้ในชีวิตประจำวันได้

1.3 วัตถุประสงค์ในการพัฒนา/ปรับปรุงรายวิชา

เพื่อให้นิสิตมีความรู้ ความเข้าใจ และเห็นความสำคัญของ สิทธิมนุษยชน สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
1-2	- แนะนำรายวิชา การจัดกิจกรรม การเรียนรู้ เอกสาร / ตำราเรียน - ประวัติความเป็นมาสิทธิมนุษยชน	6	- ครูเสนอวีดิทัศน์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคม แล้วชวนนิสิตอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 1 เรื่องประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน - กลุ่มเดิมคิดสโลแกนการเลือกตั้ง และออกมานำเสนอเพื่อหาเสียง - นิสิตโตวาทีในประเด็นญัตติ “ผู้ชายและผู้หญิง ยอมดีกว่าเพศที่สาม” - กลุ่มเดิมร่วมกันวางเผยแพรความรูทำแผ่นพับเพื่อตระหนักถึงสิทธิมนุษยชน	อ. วิภาดา พินลา
3-4	- พัฒนาการสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย	6	- ครูนำเสนอรูปภาพเกี่ยวกับการลงโทษไพร ทาสในยุคสมัยอยุธยาแล้วอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 2 เรื่องพัฒนาการสิทธิมนุษยชนในไทย แบบจิ๊กซอว์ - นิสิตแสดงบทบาทสมมติ “สิทธิมนุษยชนสมัยการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475” - นิสิตร่วมกันวิเคราะห์การปกครองประชาธิปไตยและคอมมิวนิสต์ในปัจจุบัน - นิสิตจัดทำป้ายนิเทศในการเผยแพรความรูสิทธิมนุษยชนในแต่ละยุคสมัยของไทย	อ. วิภาดา พินลา

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ที่	**หัวข้อ/รายละเอียด**	**จำนวน (ชั่วโมง)**	**การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้**	**ผู้สอน**
5-6	- ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน	6	- ครูนำเสนอรูปภาพเกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 ยุติ ป พ.ศ. 2488 แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 3 เรื่องปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน - นิสิตแสดงเหตุการณในหัวข้อ “ความรุนแรงด้านพลเมืองและทางการเมือง” (สตอรี่ไลน์) - วิทยากรศูนย์การเรียนรูบรรยายเรื่อง ความเท่าเทียมกันระหว่างคนชนบทและคนในเมือง - กลุ่มเติมทำ mind mapping สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม เดินรณรงค์	อ. วิภาดา พินลา
7-8	- สิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมไทย	6	- ครูนำเสนอข่าวหนังสือพิมพ์ที่เกี่ยวกับ “กฎหมายกับปัญหาการทำแท้ง” แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 4 เรื่องสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมไทย - นิสิตแสดงบทบาทสมมติในหัวข้อ “การละเมิดสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล” - นิสิตดูวีดิโอกรณีศึกษาเรื่อง “แม่ขอความเป็นธรรมช่วยลูก”แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - นิสิตดูงานศาลปกครองจังหวัดสงขลา แล้วแต่ละกลุ่มดำเนินการจัดทำรายงานกลุ่ม	อ. วิภาดา พินลา

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
9	สอบกลางภาค (2 ชั่วโมง)			
10-11	- การให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	6	- ครูนำเสนอวีดิทัศน์เกี่ยวกับ การละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านเด็กและเยาวชน แล้วชวนอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 5 เรื่องการให้ความคุ้มครองสิทธิมนุษยชน - นิสิตแสดงบทบาทสมมติในหัวข้อ “ความรุนแรงด้านเด็กและเยาวชน” - ครูนำเสนอภาพยนตร์เรื่อง The Call ต่อสาย ฝ่าเส้นตาย แล้ววิเคราะห์องค์กรที่คุ้มครองสากล - กลุ่มเดิมเผยแพรความรูองค์กรที่คุ้มครองสิทธิมนุษยชนภายในประเทศแล้วเดินรณรงค์	อ. วิภาดา พินลา
12-13	- กรณีศึกษาเรื่องสถานการณ์สิทธิ มนุษยชน	6	- ครูนำเสนอวีดิทัศน์การละเมิดสิทธิมนุษยชนของทัพพม่าต่อชนกลุ่มน้อยชาวโรฮิงจาแล้วพูดคุยร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 6 เรื่องกรณีศึกษาสถานการณสิทธิมนุษยชน - ครูเล่า ให้ดูละคร ดูรูปภาพเกี่ยวกับสถานการณการละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศ - นิสิตอ่านข่าวหนังสือพิมพ์เกี่ยวกับ “การใช้แรงงานทาสในภาคการประมง”แล้วอภิปรายร่วมกัน - กลุ่มเดิมร่วมกันจัดทำภาพยนตร์สั้นเกี่ยวกับ “การละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย”	อ. วิภาดา พินลา

ตารางที่ 1 แผนการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

สัปดาห์ที่	หัวข้อ/รายละเอียด	จำนวน (ชั่วโมง)	การจัดการเรียนรู้และสื่อที่ใช้	ผู้สอน
14-15	- แนวทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน	6	- ครูนำรูปภาพเกี่ยวกับผู้ต้องหากับอิสรภาพโซตรวนแล้วชวนนิสิตอภิปรายร่วมกัน - แบงกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทำใบงานที่ 7 เรื่อง แนวทางในการส่งเสริมสิทธิมนุษยชน - นิสิตแสดงบทบาทสมมติ “ความรุนแรงด้านการแสดงความคิดเห็นในสังคมไทย” - นิสิตร่วมกันอภิปรายถึงกรณีศึกษาเกี่ยวกับ “กฎให้ผู้คุมหญิงทำงานเฉพาะส่วนงานเอกสาร” - นิสิตสัมภาษณ์หน่วยงานหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวกับการส่งเสริมสิทธิมนุษยชนแล้วสรุป	อ. วิภาดา พินลา
16	สอบปลายภาค (2 ชั่วโมง)			

1.4 เกณฑ์การวัดผลประเมินผล

วิธีการวัดผล

1. การตรวจผลงาน
2. การสังเกต
3. การทดสอบ

กิจกรรมที่วัดและน้ำหนักคะแนน

1. การเอาใจใส่ รับผิดชอบ และเข้าเรียนอย่างสม่ำเสมอ	10%
2. ผลงานรายบุคคล / ผลงานกลุ่ม	20%
3. การปฏิบัติงานกลุ่ม อภิปรายและนำเสนอผลงาน	20%
4. การสอบกลางภาค	20%
5. การสอบปลายภาค	30%

จากแผนการจัดการเรียนรู้วิชาสิทธิมนุษยชน สรุปได้ว่า เนื้อหารายวิชามุ่งเน้นการประพฤติปฏิบัติตนของมนุษย์ ตามหลักทางศีลธรรมหรือจารีตในสังคมไทย โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเสมอภาคกันในกฎหมายท้องถิ่นและกฎหมายระหว่างประเทศ เพราะมนุษย์ทุกคนมีสิทธิ หน้าที่ และเสรีภาพภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันได้แก่ สิทธิพลเมือง สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิทางสังคม และสิทธิทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ พื้นฐานความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยนั้น จำเป็นต้องยึดหลัก 3 ประการ คือ 1) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ทุกคนเกิดมามีคุณค่าเท่ากันมิอาจล่วงละเมิดได้ การมีอิสรภาพและความเสมอภาค การยอมรับในเกียรติภูมิของแต่ละบุคคล โดยไม่คำนึงถึงสถานภาพทางสังคม ยอมรับความแตกต่างของทุกคน 2) เคารพสิทธิเสรีภาพ และกฎกติกาของสังคมที่เป็นธรรม โดยให้ความสำคัญต่อสิทธิ เสรีภาพ การมีกฎกติกาที่วางอยู่บนความยุติธรรมและชอบธรรม มีหลักนิติรัฐในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพมิให้ถูกละเมิด และ 3) รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม โดยตระหนักถึงบทบาท หน้าที่ของความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยที่มุ่งเน้นเนื้อหาที่มีคุณลักษณะสำคัญในหน้าที่และความรับผิดชอบของตนเองต่อสังคม การดำรงตนเป็นประโยชน์ต่อสังคมช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ใช้สติปัญญาในการแก้ไขปัญหาด้วยเหตุและผล ดังนั้น หากประชาชนทำความเข้าใจในหลักพื้นฐานความเป็นพลเมืองทั้ง 3 หลักการข้างต้นก็จะสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อการทำให้สังคมไทยพัฒนาเป็นสังคมประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

ตัวอย่างแผนการจัดการเรียนรู้

หน่วยการเรียนรู้ 1 ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน **จำนวน 6 ชั่วโมง**

เรื่อง แนวคิด ความสำคัญ และรากฐานความคิดที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

มโนทัศน์

แนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมีมาตั้งแต่สมัยกรีกโรมัน อันเนื่องมาจากสภาพสังคมที่ไร้ระเบียบในการปกครอง ณ ขณะนั้น การดำเนินชีวิตของผู้คนในยุคนั้นจึงค่อนข้างที่จะเป็นอิสระ และจากการที่ต่างคนต่างมีอิสระดังกล่าว การใช้สิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของแต่ละคนมักจะมีการล่วงละเมิดหรือกระทบกระทั่งสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นอยู่เสมอๆ และเมื่อมีการล่วงละเมิดหรือกระทบกระทั่งกันดังกล่าวเกิดขึ้น ณ ขณะนั้นจึงอยู่ที่ดุลพินิจของผู้ปกครองที่จะกระทำตามที่ตนเห็นสมควร และผู้ปกครองมักจะใช้อำนาจปกครองในลักษณะตามอำเภอใจกดขี่ข่มเหงผู้ใต้ปกครองให้ได้รับความทุกข์ยากแสนสาหัส นักคิดนักปรัชญาในยุคนั้นจึงได้กล่าวอ้างแนวความคิดเรื่องกฎหมายธรรมชาติ (Natural Law) และสิทธิธรรมชาติ (Natural Rights) ของมนุษย์ขึ้น เพื่อประสานความขัดแย้งระหว่างผู้คนในสังคมและจำกัดการใช้อำนาจของผู้ปกครองดังกล่าวและแนวความคิดทั้งสองดังกล่าว ก็ได้พัฒนามาเป็นแนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนมาจนกระทั่งปัจจุบัน

จุดประสงค์การเรียนรู้

1. นิสิตบอกความหมายของสิทธิมนุษยชนได้
2. นิสิตอธิบายขอบเขตการศึกษาของสิทธิมนุษยชนได้
3. นิสิตวิเคราะห์ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนได้
4. นิสิตตระหนักถึงรากฐานความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนได้

กิจกรรมการจัดการเรียนรู้

ชั่วโมงที่ 1 และชั่วโมงที่ 2

1. รื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย (Reintroduce democratic citizenship: R)

1.1) ครูผู้สอนชี้แจงจุดประสงค์การเรียนรู้

1.2) ครูผู้สอนนำเสนอวีดิทัศน์ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคมมาให้นิสิตดู ที่มาวิดีทัศน์: https://www.youtube.com/watch?v=gJGT5bGOAns และตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต โดยมีประเด็น ดังนี้

- นิสิตเคยประสบเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ดังกล่าวหรือไม่อย่างไร
- จากเหตุการณ์ หรือสถานการณ์นิสิตคิดว่าเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่ อะไรคือต้นตอของปัญหา
- จากเหตุการณ์ หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นนิสิตคิดว่ามีแนวทางในการแก้ปัญหาเพื่อสร้างจิตสำนึกพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยโดยอาศัยหลักการประชาธิปไตยเชิงอุดมการณ์ อันได้แก่ ความเสมอภาค หลักเสรีภาพ และหลักภราดรภาพได้หรือไม่

1.3) ครูผู้สอนและนิสิตร่วมกันอภิปรายถึงประเด็นดังกล่าว

2. สืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย (Inquire democratic citizens: I)

2.1) ครูผู้สอนแบ่งกลุ่มนิสิต 5-6 คน ทั้งหมด 6 กลุ่ม โดยการจับสลาก และให้นิสิตแต่ละกลุ่มเลือกประธาน รองประธาน กรรมการ และเลขานุการ ได้ ดังนี้

- กลุ่ม A - กลุ่ม D
- กลุ่ม B - กลุ่ม E
- กลุ่ม C - กลุ่ม F

2.2) นิสิตและครูผู้สอนร่วมกันบอกความหมายของสิทธิมนุษยชน โดยตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็น ดังนี้

- นิสิตคิดว่าสิทธิมนุษยชนมีความหมายว่าอย่างไร

2.3) ครูผู้สอนบรรยาย (Power point) เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน

2.4) นิสิตร่วมกันอธิบายขอบเขตการศึกษาของสิทธิมนุษยชน โดยตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็น ดังนี้

- นิสิตลองช่วยอธิบายขอบเขตการศึกษาสิทธิมนุษยชนว่า สามารถจำแนกได้กี่ประเภท อะไรบ้าง

2.5) นิสิตแต่ละกลุ่มทำใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน โดยร่วมกันสืบค้นจากเอกสาร, ตำรา, ใบความรู้ที่ 1 ฯลฯ เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน

2.6) นิสิตร่วมกันเขียนสรุปลงในใบงานดังกล่าว

ชั่วโมงที่ 3 และชั่วโมงที่ 4

3. ถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย (Elicit citizens' roles of democracy: E)

3.1) ครูผู้สอนชี้แจงความสำคัญของสิทธิทางการเมือง

3.2) ครูผู้สอนให้นิสิตแต่ละกลุ่ม (กลุ่มเดิมที่ได้จัดกลุ่มไว้แล้ว) คิดสโลแกนการเลือกตั้ง และออกมานำเสนอเพื่อหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัด

3.3) ครูผู้สอนและนิสิตร่วมกันอภิปรายเกี่ยวกับการนำเสนอสโลแกนและการหาเสียงการเลือกตั้งเป็นผู้แทนราษฎรจังหวัด ครูผู้สอนตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็น ดังนี้

- นิสิตคิดว่าสโลแกนและการหาเสียงการเลือกตั้งของกลุ่มใดน่าสนใจมากที่สุดและเพราะสาเหตุใด

- ในฐานะที่นิสิตเป็นประชาชนที่ต้องทำหน้าที่ไปลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนราษฎรจังหวัด นิสิตคิดว่าจะเลือกผู้แทนราษฎรจังหวัดที่มีคุณสมบัติอย่างไร

ชั่วโมงที่ 5 และชั่วโมงที่ 6

4. เสวนาพลเมืองประชาธิปไตย (Exchanging Thoughts on how important democratic citizenship should be: E)

4.1) ครูผู้สอนยกตัวอย่างถึงความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง และเพศที่สาม

4.2) ครูผู้สอนชี้แจงให้นิสิตโต้วาทีในประเด็นญัตติ "ผู้ชายและผู้หญิง ย่อมดีกว่าเพศที่สาม" โดยให้ประธานแต่ละกลุ่ม (กลุ่มเดิมที่ได้จัดกลุ่มไว้แล้ว) ออกมาจับสลากเลือกฝ่ายเสนอและฝ่ายค้าน ได้ดังนี้

- ฝ่ายเสนอ ประกอบด้วย หัวหน้าและผู้สนับสนุน 2 - 3 คน
- ฝ่ายค้าน ประกอบด้วย หัวหน้าและผู้สนับสนุน 2 - 3 คน

แล้วเลือกกลุ่มคู่โต้วาที ได้ดังนี้

- กลุ่ม A คู่กับ กลุ่ม D
- กลุ่ม B คู่กับ กลุ่ม E
- กลุ่ม C คู่กับ กลุ่ม F

4.3) ครูผู้สอนแนะนำประธานในการโต้วาที (หรือผู้ดำเนินการโต้วาทีเป็นนิสิตที่ครูผู้สอนฝึกฝนมาเป็นอย่างดี) มีหน้าที่กล่าวเปิดการโต้วาที ประกาศญัตติ ระเบียบการโต้ให้ผู้โต้และผู้ฟังได้ทราบ (เช่น ห้ามพูดหยาบคาย เป็นผู้รับฟังที่ดีขณะฝ่ายตรงกันข้ามแสดงทัศนคติ ฯลฯ) กล่าวแนะนำผู้โต้ทั้งสองฝ่าย เชิญผู้โต้ขึ้นโต้ตามลำดับ โดยมีครูผู้สอนทำหน้าที่เป็นกรรมการตัดสินให้คะแนน

4.4) นิสิตแต่ละกลุ่มร่วมกันจัดฉากและกำหนดขอบเขตของการอภิปรายโต้วาที (การจัดเตรียมโต๊ะ, เก้าอี้, เครื่องขยายเสียง, ลำโพง ฯลฯ)

4.5) ครูผู้สอนมอบหมายกิจกรรมระหว่างการโต้วาทีแก่นิสิตทุกคนตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ มิใช่ชมโดยไม่มีจุดหมาย โดยมีประเด็น ดังนี้

- นิสิตจดบันทึกว่าแต่ละกลุ่มพูด/กล่าวถึงเรื่องอะไร

- นิสิตมีความประทับใจในการโต้วาทีของกลุ่มต่างๆ หรือไม่อย่างไร

4.6) นิสิตแต่ละกลุ่มดำเนินการโต้วาทีโดยการอภิปรายอย่างสร้างสรรค์ ทั้งนี้ผู้ฟังเป็นเพียงผู้รับฟังที่ดี สามารถพูดได้เมื่อถึงเวลาพูดในช่วงเวลาของตนเองเท่านั้น

4.7) ครูผู้สอนและนิสิตร่วมกันอภิปรายและประเมินผลการอภิปราย โดยมีประเด็นดังนี้

- แต่ละกลุ่มพูดถึงเรื่องอะไร

- นิสิตมีความประทับใจในการโต้วาทีของกลุ่มต่างๆ หรือไม่อย่างไร

4.8) นิสิตและครูผู้สอนร่วมกันสรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมดอีกครั้งในเนื้อหาบทเรียน โดยครูผู้สอนตั้งคำถามถาม-ตอบนิสิต มีประเด็น ดังนี้

- นิสิตคิดว่าสิทธิมนุษยชนมีความหมายว่าอย่างไร

- นิสิตลองช่วยอธิบายขอบเขตการศึกษาสิทธิมนุษยชนว่า สามารถจำแนกไดกี่ประเภท อะไรบ้าง

- นิสิตคิดว่าสิทธิมนุษยชนของความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง และเพศที่สามมีความสำคัญต่อการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตยอย่างไรบ้าง

ชั่วโมงนอกเวลาเรียน

5. ลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย (Put democratic citizenship into practice: P)

5.1) ครูผู้สอนให้นิสิตแต่ละกลุ่ม (กลุ่มเดิมที่ได้จัดกลุ่มไว้แล้ว) ร่วมกันวางแผนการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และเผยแพร่ความรู้ให้บุคคลที่อยู่นอกห้องเรียน เพื่อสร้างตระหนักถึงรากฐานความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน โดยการเดินรณรงค์ในประเด็น ดังนี้

- แนวคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติ
- แนวคิดเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติ

5.2) นิสิตจัดทำตารางการปฏิบัติงาน และมอบหมายผู้รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอน

5.3) นิสิตจัดทำแผ่นพับ ใบปลิว หรือโซเชียลเน็ตเวิร์คในการเผยแพร่ความรู้

5.4) นิสิตแต่ละกลุ่มดำเนินการเดินรณรงค์ให้ความรู้บุคคลที่อยู่นอกห้องเรียน

สื่อและแหล่งเรียนรู้

1. วีดิทัศน์ที่เกี่ยวกับการละเมิดสิทธิมนุษยชนในสังคม
2. Power point ประกอบการจัดการเรียนรู้เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน
3. ใบงานที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน
4. ใบความรู้ที่ 1 เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน
5. ห้องสมุด

การวัดผลและประเมินผล

จุดประสงค์	วิธีการ	เครื่องมือ
1. นิสิตบอกความหมายของสิทธิมนุษยชนได้	1. สังเกตการตอบคำถามเป็นรายบุคคล	แบบประเมินด้านความรู้ประชาธิปไตย (K) (เป็นรายบุคคล)
2. นิสิตอธิบายขอบเขตการศึกษาของสิทธิมนุษยชนได้		
3. นิสิตวิเคราะห์ความสำคัญของสิทธิมนุษยชนได้	2. สังเกตพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนเป็นรายกลุ่ม	แบบประเมินด้านความร่วมมือประชาธิปไตย (P) (เป็นรายบุคคล)
4. นิสิตตระหนักถึงรากฐานความคิดเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนได้	3. สังเกตพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม	แบบประเมินด้านความเคารพประชาธิปไตย (A) (เป็นรายบุคคล)

บันทึกหลังการสอน

1. ความสำเร็จในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

....

....

....

....

....

....

2. ปัญหา/อุปสรรคในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

....

....

....

....

....

....

3. แนวการพัฒนาหรือการแก้ไขการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

....

....

....

....

....

....

ลงชื่อ...

(...)

ผู้สอน

ใบงานที่ 1

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน

คำชี้แจง : ขอให้นิสิตเติมคำตอบที่ถูกต้องลงในช่องว่าง

1. สิทธิมนุษยชนหมายความว่าอย่างไร

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

2. ขอบเขตของสิทธิมนุษยชนสามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิมีกี่ประเภท อย่างไรบ้าง

....
....
....
....
....
....
....
....
....
....

ใบความรู้ที่ 1

เรื่อง ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน

สิทธิมนุษยชนคืออะไร

ในทางวิชาการมักไม่มีการให้คำนิยามความหมายของสิทธิมนุษยชน นอกจากมีการพยายามอธิบายคำปรารภของปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ที่ว่า “โดยที่การยอมรับนับถือเกียรติศักดิ์ประจำตัว และสิทธิเท่าเทียมกันและโอนมิได้ของบรรดาสมาชิกทั้งหลายแห่งครอบครัวมนุษยชนเป็นหลักการพื้นฐานแห่งอิสรภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพโลก” นั้น หมายถึง

สิทธิมนุษยชน เป็นสิทธิประจำตัวของมนุษย์ทุกคน เพราะมนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรี มีเกียรติศักดิ์ประจำตัว สิทธิมนุษยชนไม่สามารถโอนให้แก่กันได้ แต่นักปฏิบัติการสิทธิมนุษยชนให้คำอธิบายว่า เราเรียกสิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน ซึ่งทำให้คนๆนั้นมีชีวิตอยู่รอดได้อย่างมีความเหมาะสมแก่ความเป็นคนและสามารถมีการพัฒนาตนเองได้ ว่า คือ "สิทธิมนุษยชน" เมื่อนำคำอธิบายทั้ง 2 ประการมาประกอบกัน ก็สามารถเข้าใจได้ว่า สิทธิมนุษยชน คือ สิ่งจำเป็นสำหรับคนทุกคนที่ต้องได้รับในฐานะที่เป็นคน เพื่อทำให้คนๆนั้น มีชีวิตอยู่รอดได้และมีการพัฒนา สิทธิมนุษยชนจึงมี 2 ระดับ

ระดับแรก	ระดับที่สอง
สิทธิที่ติดตัวคนทุกคนมาแต่เกิด ไม่สามารถถ่ายโอนให้แก่กันได้ อยู่เหนือกฎหมายและอำนาจใด ๆ ของรัฐทุกรัฐ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ สิทธิในชีวิต ห้ามฆ่าหรือทำร้ายต่อชีวิต ห้ามการค้ามนุษย์ ห้ามทรมานอย่างโหดร้าย คนทุกคนมีสิทธิในความเชื่อ มโนธรรมหรือลัทธิทางศาสนา ทางการเมือง มีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและแสดงออกหรือการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น สิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่จำเป็นต้องมีกฎหมายมารองรับ สิทธิเหล่านี้ก็ดำรงอยู่ ซึ่งอย่างน้อยอยู่ในมโนธรรมสำนึกถึงบาปบุญคุณโทษที่อยู่ในตัวของแต่ละคน	เป็นสิทธิที่ต้องได้รับการรับรองในรูปของกฎหมายหรือต้องได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาล ได้แก่ การได้รับสัญชาติ การมีงานทำ การได้รับความคุ้มครองแรงงาน ความเสมอภาคของหญิงชาย สิทธิของเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ การได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การประกันการว่างงาน การได้รับบริการทางด้านสาธารณสุข การสามารถแสดงออกทางด้านวัฒนธรรมอย่างอิสระ สามารถได้รับความเพลิดเพลินจากศิลปะวัฒนธรรมในกลุ่มของตน เป็นต้น สิทธิมนุษยชนระดับที่สองนี้ต้องเขียนรับรองไว้ในกฎหมายหรือรัฐธรรมนูญ

ขอบเขตของสิทธิมนุษยชน

เมื่อพูดถึงสิทธิมนุษยชน จึงมีความหมายกว้างกว่า "สิทธิ" ตามกฎหมาย นักกฎหมายโดยทั่วไปมักอธิบายว่า "สิทธิ" คือประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง ซึ่งเป็นไปตามหลักกฎหมายในขอบเขตที่แคบ ในแง่ที่ว่า คนจะมีสิทธิได้ ต้องมีกฎหมายรับรองไว้เท่านั้น ถ้ากฎหมายไม่เขียนรับรองไว้ย่อมไม่มีสิทธิ หรือไม่ได้รับสิทธิแต่ในแง่ของ "สิทธิมนุษยชน" นั้นขอบเขตของสิทธิมนุษยชน กว้างกว่าสิ่งที่กฎหมายรับรอง ดังกล่าวข้างต้น สิทธิมนุษยชนที่ได้รับการรับรองทั่วโลก ว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของการปฏิบัติต่อมนุษย์นั้น สามารถจำแนกได้ครอบคลุมสิทธิ 5 ประเภท ได้แก่

1) สิทธิพลเมือง ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย เสรีภาพและความมั่นคงในชีวิต ไม่ถูกทรมาน ไม่ถูกทำร้ายหรือฆ่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ สิทธิในความเสมอภาคต่อหน้ากฎหมาย สิทธิที่จะได้รับการปกป้องจากการจับกุมหรือคุมขังโดยมิชอบ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาคดีในศาลอย่างยุติธรรม โดยผู้พิพากษาที่มีอิสระ สิทธิในการได้รับสัญชาติ เสรีภาพของศาสนิกชนในการเชื่อถือและปฏิบัติตามความเชื่อถือ

2) สิทธิทางการเมือง ได้แก่ สิทธิในการเลือกวิถีชีวิตของตนเองทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธิการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ เสรีภาพในการรวมกลุ่ม สิทธิในการเลือกตั้งอย่างเสรี

3) สิทธิทางเศรษฐกิจ ได้แก่ สิทธิในการมีงานทำ ได้เลือกงานอย่างอิสระและได้รับค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน การได้รับมาตรฐานการครองชีพอย่างพอเพียง

4) สิทธิทางสังคม ได้แก่ สิทธิในการได้รับการศึกษา สิทธิในการได้รับหลักประกันด้านสุขภาพ แม่และเด็กต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ ได้รับการพัฒนาบุคลิกภาพอย่างเต็มที่ ได้รับความมั่นคงทางสังคม มีเสรีภาพในการเลือกคู่ครองและสร้างครอบครัว

5) สิทธิทางวัฒนธรรม ได้แก่ การมีเสรีภาพในการใช้ภาษาหรือสื่อความหมายในภาษาท้องถิ่นตน มีเสรีภาพในการแต่งกายตามวัฒนธรรม การปฏิบัติกิจตามวัฒนธรรม ประเพณีท้องถิ่นของตน การปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนา การพักผ่อนหย่อนใจด้านการแสดงศิลปะ วัฒนธรรม บันเทิงได้โดยไม่มีใครมาบังคับ

ภาคผนวก ค

ความสอดคล้องของเครื่องมือการวิจัย

การแสดงค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน)

รายการการประเมิน	**ผู้เชี่ยวชาญคนที่**					$\overline{X}$	S.D.	**ระดับความสอดคล้อง**
	1	2	3	4	5			
1. ชนิดของเอกสารมีความสอดคล้องกับเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ชื่อเอกสารมีความสอดคล้องกับเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์มีความสอดคล้องกับเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4. สถานที่พิมพ์มีความสอดคล้องกับเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5. สาระสำคัญมีความสอดคล้องกับเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5	4	5	5	5	4.80	0.44	มากที่สุด
6. สรุปประเด็นสำคัญมีความสอดคล้องกับเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						4.96	0.17	มากที่สุด

การแสดงค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของอาจารย์ผู้สอนและผู้เชี่ยวชาญทางด้านการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ระดับปริญญาตรี และการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน)

รายการการประเมิน	**ผู้เชี่ยวชาญคนที่**					$\overline{X}$	S.D.	**ระดับความสอดคล้อง**
	1	2	3	4	5			
ตอนที่ 1								
สถานภาพและข้อมูลทั่วไป								
1. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
ตอนที่ 2								
สภาพปัญหาและความต้องการ								
1. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับรูปแบบ วิธีสอนรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับปัญหาการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับเทคนิคการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
4. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสื่อนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

รายการการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					$\overline{X}$	S.D.	ระดับความสอดคล้อง
	1	2	3	4	5			
5. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อเสนอแนะอื่น ๆ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด

การแสดงค่าความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนและการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน)

รายการการประเมิน	**ผู้เชี่ยวชาญคนที่**					$\overline{X}$	S.D.	**ระดับความสอดคล้อง**
	1	2	3	4	5			
ตอนที่ 1								
สถานภาพและข้อมูลทั่วไป								
1. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ให้สัมภาษณ์	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
ตอนที่ 2								
สภาพปัญหาและความต้องการ								
1. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมา	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในอนาคต	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด

รายการการประเมิน	ผู้เชี่ยวชาญคนที่					$\overline{X}$	S.D.	ระดับความสอดคล้อง
	1	2	3	4	5			
4. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในเนื้อหารายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
5. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในสื่อการเรียนการสอน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. ความสอดคล้องของประเด็นการสัมภาษณ์เกี่ยวกับความต้องการในวัดผลและประเมินผล	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
รวม						5.00	0.00	มากที่สุด

การแสดงค่าประสิทธิภาพความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแผนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริม

พฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี (โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน)

รายละเอียดการประเมิน	**ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่**					**รวม**		**ระดับความเหมาะสม/สอดคล้อง**
	1	**2**	**3**	**4**	**5**	$\overline{X}$	S.D	
1. องค์ประกอบของแผนการจัดการเรียนรู้								
1.1 แผนการจัดการเรียนรู้ครบถ้วนตามรูปแบบของแผนการจัดการเรียนรู้	4	5	4	5	5	4.60	0.45	มากที่สุด
1.2 แผนการจัดการเรียนรู้มีลำดับขั้นตอนที่เป็นระบบ	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. จุดประสงค์การเรียนรู้								
2.1 สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา	5	5	4	5	5	4.80	0.40	มากที่สุด
2.2 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4	5	5	4	5	4.60	0.54	มากที่สุด
2.3 สอดคล้องกับการวัดผลและประเมินผล	5	5	5	4	4	4.60	0.54	มากที่สุด
3. เนื้อหาวิชา								
3.1 สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา	5	4	5	5	5	4.80	0.44	มากที่สุด
3.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3.3 สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนรู้	4	5	5	4	5	4.60	0.54	มากที่สุด

รายละเอียดการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญคนที่					รวม		ระดับความเหมาะสม/สอดคล้อง
	1	2	3	4	5	$\bar{X}$	S.D	
4. กิจกรรมการเรียนรู้								
4.1 สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา	5	5	4	4	5	4.60	0.54	มากที่สุด
4.2 สอดคล้องกับสื่อการจัดการเรียนรู้	4	5	5	4	5	4.60	0.54	มากที่สุด
4.3 สอดคล้องกับการวัดผลและประเมินผล	5	4	5	4	5	4.60	0.54	มากที่สุด
5. สื่อการจัดการเรียนรู้								
5.1 สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา	5	5	4	4	5	4.60	0.00	มากที่สุด
5.2 สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
6. การวัดผลและประเมินผล								
6.1 สอดคล้องกับคำอธิบายรายวิชา	5	5	4	5	5	4.80	0.44	มากที่สุด
6.2 สอดคล้องกับเนื้อหารายวิชา	5	5	4	4	5	4.60	0.54	มากที่สุด
รวม						4.72	0.23	มากที่สุด

การแสดงค่าประสิทธิภาพความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย

(โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน)

ข้อที่	IOC	ผล	ข้อที่	IOC	ผล	ข้อที่	IOC	ผล
1	0.8	คัดไว้	31	0.4	ตัดทิ้ง	61	0.4	ตัดทิ้ง
2	0.8	ตัดทิ้ง	32	0.8	คัดไว้	62	0.4	ตัดทิ้ง
3	0.6	คัดไว้	33	0.6	คัดไว้	63	0.6	คัดไว้
4	0.4	ตัดทิ้ง	34	0.2	ตัดทิ้ง	64	0.2	ตัดทิ้ง
5	0.4	ตัดทิ้ง	35	0.4	ตัดทิ้ง	65	0.2	ตัดทิ้ง
6	0.6	คัดไว้	36	0.4	ตัดทิ้ง	66	0.4	ตัดทิ้ง
7	0.4	ตัดทิ้ง	37	1	คัดไว้	67	0.6	คัดไว้
8	0.8	คัดไว้	38	0.4	ตัดทิ้ง	68	0.8	คัดไว้
9	0.6	คัดไว้	39	1	คัดไว้	69	0.4	ตัดทิ้ง
10	0.4	ตัดทิ้ง	40	0.4	ตัดทิ้ง	70	1	คัดไว้
11	0.4	ตัดทิ้ง	41	0.8	คัดไว้	71	1	คัดไว้
12	0.8	คัดไว้	42	0.4	ตัดทิ้ง	72	0.4	ตัดทิ้ง
13	0.6	คัดไว้	43	0.8	คัดไว้	73	0.8	คัดไว้
14	0.2	ตัดทิ้ง	44	0.6	คัดไว้	74	0.4	ตัดทิ้ง
15	0.4	ตัดทิ้ง	45	1	คัดไว้	75	0.8	คัดไว้
16	1	คัดไว้	46	0.4	ตัดทิ้ง	76	1	คัดไว้
17	0.6	คัดไว้	47	0.6	คัดไว้	77	0.8	คัดไว้
18	0.4	ตัดทิ้ง	48	0.2	ตัดทิ้ง	78	0.6	คัดไว้
19	0.8	คัดไว้	49	0.8	คัดไว้	79	0.4	ตัดทิ้ง

ข้อที่	IOC	ผล	ข้อที่	IOC	ผล	ข้อที่	IOC	ผล
20	0.4	ตัดทิ้ง	50	0.4	ตัดทิ้ง	80	0.4	ตัดทิ้ง
21	1	คัดไว้	51	0.8	คัดไว้	81	0.4	ตัดทิ้ง
22	0.4	ตัดทิ้ง	52	1	คัดไว้	82	0.4	ตัดทิ้ง
23	0.4	ตัดทิ้ง	53	0.8	คัดไว้			
24	1	คัดไว้	54	0.4	ตัดทิ้ง			
25	0.8	คัดไว้	55	0.4	ตัดทิ้ง			
26	0.4	ตัดทิ้ง	56	1	คัดไว้			
27	0.8	คัดไว้	57	0.4	ตัดทิ้ง			
28	0.4	ตัดทิ้ง	58	0.8	คัดไว้			
29	0.8	คัดไว้	59	0.4	ตัดทิ้ง			
30	1	ตัดทิ้ง	60	0.2	ตัดทิ้ง			

การแสดงค่าประสิทธิภาพความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน)

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คนที่					รวม		ระดับความสอดคล้อง/เหมาะสม
	1	2	3	4	5	$\overline{X}$	S.D	
ตอนที่ 1								
1. ประเด็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับตนเอง	5	5	4	5	4	4.60	0.54	มากที่สุด
ตอนที่ 2								
ด้านการจัดการเรียนรู้								
1. ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กรณีศึกษาจากข่าว บทความ สารคดีต่าง ๆ ที่หลากหลาย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการกลุ่มและการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนรู้จักยอมรับความคิดเห็นของบุคคลอื่น	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
ด้านเนื้อหา								
1. มีความสำคัญตรงกับความต้องการของผู้เรียน	5	5	5	5	4	4.80	0.45	มากที่สุด
2. มีความยากง่ายเหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. มีการสอดแทรกการบูรณาการเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรม	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คนที่					รวม		ระดับความสอดคล้อง/เหมาะสม
	1	2	3	4	5	$\overline{X}$	S.D	
ด้านบรรยากาศ								
1. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเป็นผู้นำและผู้ตามที่ดี	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ส่งเสริมให้ผู้เรียนฝึกการเสียสละหรือแบ่งปันกับผู้อื่น	5	5	4	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
3. เปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ในชั้นเรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
ด้านระยะเวลา								
1. มีเวลาทำงานเสร็จทันตามที่ผู้สอนกำหนด	5	4	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
2. มีความยืดหยุ่นในการทำกิจกรรมในชั้นเรียน	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
3. มีความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในแต่ละครั้ง	5	4	5	5	4	4.60	0.54	มากที่สุด

การแสดงค่าประสิทธิภาพความสอดคล้องเชิงโครงสร้างของแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย (โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน)

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คนที่					รวม		ระดับความสอดคล้อง/เหมาะสม
	1	2	3	4	5	$\overline{X}$	S.D	
ด้านการวัดผลและประเมินผล								
1. ผู้สอนมีการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย	5	5	5	5	5	5.00	0.00	มากที่สุด
2. ผู้สอนมีการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่สม่ำเสมอ ต่อเนื่อง เป็นระยะ ๆ	5	5	4	5	4	4.60	0.54	มากที่สุด
3. ผู้สอนมีการวัดประเมินผลการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการแสดงออกถึงพฤติกรรมสังคมประชาธิปไตยในการปฏิบัติ	4	5	5	5	5	4.80	0.45	มากที่สุด
ตอนที่ 3								
1. ประเด็นการวัดความพึงพอใจเมื่อผู้สอนนำเสนอภาพตัวอย่าง วีดีโอ ข่าว โทรทัศน์ สถานการณ์ กรณีศึกษา ฯลฯ แล้วตั้งคำถาม ถามผู้เรียนเพื่อเชื่อมโยงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับเนื้อหาวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา ในด้านการจัดกิจกรรม ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา ด้านการวัดผลและประเมินผล และมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติม	5	5	4	5	5	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ประเด็นการวัดความพึงพอใจเมื่อผู้สอนให้นิสิตแบ่งกลุ่ม 5-6 คน ร่วมกันวิเคราะห์เหตุการณ์หรือสถานการณ์ว่าอะไรคือต้นตอของปัญหา และมีแนวทางในการแก้ปัญหานั้นอย่างไร จากการอภิปรายในกลุ่มแล้วเขียนสรุปลงในกระดาษ ในด้านการจัดกิจกรรม ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา ด้านการวัดผลและประเมินผล และมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติม	5	5	4	5	5	4.80	0.44	มากที่สุด

ประเด็นการประเมิน	ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ คนที่					รวม		ระดับความสอดคล้อง/เหมาะสม
	1	2	3	4	5	$\overline{X}$	S.D	
3. ประเด็นการวัดความพึงพอใจเมื่อผู้สอนให้นิสิตโต้วาทีในประเด็นญัตติ “เพศหญิง เพศชายย่อมดีกว่าเพศที่สาม” แล้วร่วมกันสรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมด ในด้านการจัดกิจกรรม ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา ด้านการวัดผลและประเมินผล และมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติม	5	5	4	5	4	4.60	0.54	มากที่สุด
4. ประเด็นการวัดความพึงพอใจเมื่อผู้สอนให้นิสิตโต้วาทีในประเด็นญัตติ “พฤติกรรมความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย” แล้วร่วมกันสรุปประมวลความรู้ที่ได้ทั้งหมด ในด้านการจัดกิจกรรม ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา ด้านการวัดผลและประเมินผล และมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติม	5	5	4	5	4	4.60	0.54	มากที่สุด
5. ประเด็นการวัดความพึงพอใจเมื่อผู้สอนให้นิสิตแต่ละกลุ่มร่วมกันเดินรณรงค์ให้ความรู้บุคคลนอกห้องเรียนโดยเผยแพรในสื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นพับ ใบปลิว ป้ายนิเทศ แผ่นซีดี ฯลฯ ในด้านการจัดกิจกรรม ด้านเนื้อหา ด้านบรรยากาศ ด้านระยะเวลา ด้านการวัดผลและประเมินผล และมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไข หรือเพิ่มเติม	5	5	4	5	5	4.80	0.44	มากที่สุด
รวม						4.82	0.29	มากที่สุด

ภาคผนวก ง

เครื่องมือการวิจัย

แบบวิเคราะห์เอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้

วิชา สิทธิมนุษยชนศึกษา

....

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง

1. ชนิดของเอกสาร

☐ บทความ ☐ รายงานวิจัย ☐ ตำรา

☐ รายงาน คู่มือ / เอกสารต่าง ๆ ☐ อื่น ๆ (โปรดระบุ)..................................

2. ชื่อเอกสาร...

3. ชื่อผู้แต่งและปีที่พิมพ์...

4. สถานที่พิมพ์...

5. สาระสำคัญของเอกสาร...

6. สรุปเนื้อหาสำคัญ...

....

....

....

....

....

ขอบคุณค่ะ☺

แบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจสอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้

เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี

....

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับความเป็นจริง

ตอนที่ 1 สถานภาพและข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ – นามสกุล

....

2. อายุ ☐ 25-30 ปี ☐ 31-35 ปี ☐ 36-40 ปี

☐ 41-45 ปี ☐ 46-50 ปี ☐ มากกว่า 50 ปี

3. เพศ ☐ ชาย ☐ หญิง

4. วุฒิการศึกษาสูงสุด

☐ ปริญญาตรี ☐ ปริญญาโท ☐ ปริญญาเอก

5. ตำแหน่งการทำงาน

☐ ครู ☐ อาจารย์ ☐ นักวิชาการ

☐ อื่น ๆ โปรดระบุ...

6. จำนวนปีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้ที่ส่งเสริมทางด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย

☐ 10-15 ปี ☐ 16-20 ปี ☐ 21-25 ปี

☐ 26-30 ปี ☐ 31-35 ปี ☐ มากกว่า 36 ปี

ตอนที่ 2 ของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย

1. สภาพบริบททางการศึกษา และแนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ฯ ประกอบด้วย ทฤษฎีการเรียนรู้ แนวคิดในการจัดการเรียนรู้ ทฤษฏีและแนวคิด แนวคิดการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

2. หลักการของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

3. การกำหนดวัตถุประสงค์ของรูปแบบฯ ประกอบด้วย เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

4. องค์ประกอบเชิงเงื่อนไขของการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย สาระความรู้และการเรียนรู้ หลักการตอบสนอง ระบบสังคม และระบบสนับสนุน มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

5. ความชัดเจนของขั้นตอนรูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

6. ขั้นตอนของรูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยสอดคล้องกับการส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

7. ขั้นตอนของรูปแบบฯ สามารถก่อให้เกิดผลลัพธ์ได้ตามวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย มีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

แบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย

คำชี้แจง

1. แบบทดสอบมีทั้งหมด จำนวน 40 ข้อ 40 คะแนน ใช้เวลา 1 ชั่วโมง
2. ให้เขียนชื่อ-นามสกุล ห้องสอบ เลขประจำตัวนิสิต บนกระดาษคำตอบให้สมบูรณ์
3. ทำเครื่องหมาย X ลงในช่องที่ตรงกับตัวเลือก ก ข ค ง ในกระดาษคำตอบ
4. ข้อคำถามถามถึงสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเป็นนิสิตเอง นิสิตจะตัดสินใจอย่างไร
5. คำตอบแต่ละข้อไม่มีข้อใดถูกหรือผิด เพราะเป็นเหตุผลของแต่ละคน
6. ห้ามนำข้อสอบและกระดาษคำตอบออกนอกห้องสอบ
7. ไม่อนุญาตให้ผู้เข้าสอบออกจากห้องสอบก่อนหมดเวลาสอบ

1. เมื่อเกิดปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรมในห้องเรียน นิสิตจะขอความคิดเห็นจากเพื่อนหรืออาจารย์ เนื่องจาก............

ก. ลดการเสียเวลาในการแก้ปัญหา

ข. เพื่อนในห้องเมื่อมีปัญหาก็ทำเช่นนี้กันทั้งนั้น

ค. กลัวเสียหน้าเพราะสังคมเพื่อนจะหาว่าไม่รู้แนวทางแก้ไขปัญหา

ง. รับฟังคำแนะนำจากผู้อื่นเป็นการให้เราได้ตกตะกอนแนวทางแก้ไขปัญหา

2. ประภาวดีเห็นเงินจำนวน 100 บาทตกอยู่ริมถนน จึงรีบนำเงินเก็บไว้ในกระเป๋า นิสิตคิดว่าประภาวดีทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. เก็บไว้เลี้ยงเพื่อนที่เดินมาพบด้วยกัน

ข. เก็บไว้แจ้งความเพื่อเป็นแบบอย่างของสังคม

ค. เก็บไว้สะสมเงินออมที่บ้านเพื่อนำเงินไปซื้อหนังสือ

ง. เก็บไว้แล้วนำไปบอกอาจารย์เพราะถือว่าไม่ใช่ของตนเอง

3. ศิริยุพาชอบเดินลัดสนามหญ้าอยู่เสมอ แม้จะมีป้ายบอกว่าห้ามเดินลัดสนาม เร็วดีไม่ต้องเดินอ้อมไกลๆ นิสิตคิดว่าศิริยุพาทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. เพื่อนที่สนิทในเอกจะรอนาน

ข. เกรงว่าจะไม่ทันเวลาอาจารย์เช็คชื่อ

ค. เป็นเรื่องเล็กๆ ของกฎในสังคมไม่น่าเสียหายอะไร

ง. การรักษาวินัยถือเป็นสิ่งที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

4. ถ้านิสิตถูกจำกัดการแสดงความคิดเห็นในกลุ่มเวลาปฏิบัติกิจกรรม นิสิตจะบอกเพื่อนให้ทราบ เนื่องจาก............

ก. ข้าพเจ้าผ่านการศึกษาหาข้อมูลมาอย่างลึกซึ้ง

ข. ข้าพเจ้าอยากให้เพื่อนมองมุมมองต่างๆ เพราะเพื่อนไม่ได้รู้ในทุกเรื่อง

ค. ข้าพเจ้าคิดว่าเพื่อนกลุ่มอื่นก็แสดงออกทางความคิดโดยเสรีภาพเช่นเดียวกัน

ง. ข้าพเจ้าเชื่อว่าการแสดงความคิดถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่เราควรเคารพซึ่งกันและกัน

5. เมื่อมีการอภิปรายแสดงความคิดเห็นร่วมกัน นิสิตได้รับมอบหมายให้มีบทบาทเป็นผู้นำ/ประธานกลุ่ม นิสิตจะยึดวางตนเป็นกลาง เนื่องจาก............

ก. ผู้นำมีอำนาจสูงสุดในการตัดสินใจ ผลสุดท้ายก็ย่อมให้เราเป็นผู้เลือกแนวทาง

ข. ความต้องการของเพื่อน หรือความคิดเห็นของเพื่อนย่อมถูกต้องและดีกว่าเสมอ

ค. ทุกคนมีศักยภาพ มีความรู้ความสามารถกันทุกคน เพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันในสังคม

ง. การปิดโอกาสให้เพื่อนในกลุ่มแสดงความคิดเห็น จะทำให้เพื่อนไม่เลือกเราในโอกาสต่อไป

6. ถ้าให้เพื่อนๆ ในกลุ่มทุกคนตัดสินใจและแสดงความคิดเห็นขณะปฏิบัติกิจกรรมจะเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาให้ลุล่วงได้ เนื่องจาก............

ก. คนอื่นจะได้ชมเชยว่าข้าพเจ้าเป็นนักประชาธิปไตย

ข. ถือเป็นการให้โอกาสกับเพื่อนทุกคน ได้แสดงทัศนคติที่เป็นประโยชน์สำหรับกลุ่ม

ค. คนใกล้ตัวข้าพเจ้าจะได้เอาเป็นแบบอย่างที่ดีในการรักษาหลักการประชาธิปไตย

ง. ข้าพเจ้าจะทำตัวเป็นตัวอย่างในการสร้างจิตสำนึกสังคมประชาธิปไตยให้กับสังคม

7. ในการประชุมเพื่อนนิสิตวิชาเอกสังคมศึกษา ดวงเฉลิมและวันเฉลิมซึ่งไม่ถูกกันมาก่อน แต่ทั้งสองจำเป็นต้องแสดงความคิดเห็นเพื่อแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในขณะที่ดวงเฉลิมกำลังพูดแสดงความเห็น วันเฉลิมจึงหยุดฟังอย่างตั้งใจ นิสิตคิดว่าวันเฉลิมทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. สังคมต้องการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง

ข. กำลังหาจังหวะโต้แย้งกลับอย่างรวดเร็ว

ค. เคารพยอมรับฟังถือเป็นการให้เกียรติกันและกัน

ง. เกรงว่าเพื่อนในวิชาเอกจะกล่าวหาว่าไม่มีมารยาท

8. อาจารย์อัมพรกำลังสอนเรื่อง ปัญหาการซื้อสิทธิ์ขายเสียงในการเลือกตั้งทุกระดับในสังคมไทย พรพรรณมีความคิดเห็นไม่ตรงกับอาจารย์อัมพร ถ้านิสิตเป็นพรพรรณจะยกมือแสดงความคิดเห็น เนื่องจาก............

ก. เป็นการแสดงความคิดที่มีประโยชน์ต่อสังคม

ข. เพื่อนต้องยอมรับในการแสดงเหตุผลที่ดีของตน

ค. เราอาจได้คะแนนการแสดงความคิดเห็นที่มากขึ้น

ง. ช่วยทำให้บรรยากาศในห้องดูน่าตื่นเต้นไม่ง่วงนอน

9. เมื่อมีการเคลื่อนโต๊ะและเก้าอี้ในห้องเรียนมาทำงานกลุ่ม อรอนงค์มักจะช่วยเพื่อนเก็บโต๊ะเก้าอี้เข้าที่ให้เรียบร้อยเสมอ ถ้านิสิตเป็นอรอนงค์จะทำเช่นนั้น เนื่องจาก............

ก. ห้องเรียนอาจไม่เป็นระเบียบ

ข. ไม่อยากให้เพื่อนว่าเป็นคนไม่มีน้ำใจ

ค. หากอาจารย์ทราบจะว่ากล่าวตักเตือน

ง. เป็นการแสดงออกถึงความรับผิดชอบ

10. ปกรณ์เป็นประธานในการประชุมสมาชิกในห้องเรียนเกี่ยวกับเรื่องสิทธิเด็ก แต่ความเห็นของสมาชิกได้แยกออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นด้วย และอีกฝ่ายหนึ่งไม่เห็นด้วย มีการโต้แย้งกันอย่างรุนแรง ถ้านิสิตเป็นปกรณ์จะชี้แจงเหตุผลให้แต่ละฝ่ายปรึกษาหารือกันเพื่อผลประโยชน์ของส่วนรวม เนื่องจาก............

ก. ทำให้เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม

ข. เพื่อนอาจใช้กำลังในการตัดสินปัญหาทั้งหมด

ค. การเคารพซึ่งกันและกันอาจทำให้แก้ไขปัญหาได้

ง. เกรงว่าอาจารย์จะให้ตนเองลาออกจากประธานได้

11. ในวันขึ้นปีใหม่ที่โรงเรียนมีกิจกรรมทำบุญตักบาตร อาจารย์ขอให้วิชัยมาช่วยถือถุงใส่ข้าวสารอาหารแห้งและจตุปัจจัยให้กับพระสงฆ์ วิชัยปฏิบัติตามคำขอของอาจารย์ด้วยความเต็มใจ นิสิตคิดว่าวิชัยทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. ปฏิบัติตนเป็นชาวพุทธที่ดีให้กับส่วนรวม

ข. อยากได้คะแนนจิตพิสัยจากอาจารย์ผู้สอน

ค. เกรงว่าถ้าปฏิเสธจะเป็นการสร้างบาปให้เพื่อน

ง. เป็นการทำความดีที่มีคนเห็นและรับรู้มากมาย

12. นิสิตยอมเสียสละผลประโยชน์ส่วนตัว เมื่อเกิดความขัดแย้งในกลุ่ม เนื่องจาก............

ก. รุ่นน้องจะเห็นและเอาแบบอย่างที่ดีต่อๆ ไป

ข. เพื่อนในกลุ่มจะนินทาและไม่คบหาเป็นมิตรด้วย

ค. ถ้าอาจารย์ทราบ จะให้คะแนนน้อยส่งผลให้การเรียนตกต่ำ

ง. เป็นการมองเห็นส่วนร่วมเป็นที่ตั้งทำให้ปัญหาผ่านไปลุล่วง

13. ปัทมาจะแบ่งพื้นที่สนามกีฬาของมหาวิทยาลัย ซึ่งมีไม่เยอะให้พี่และน้องๆ เล่นแบดมินตันเสมอ ถ้านิสิตเป็นปัทมาก็จะทำเช่นนั้น เนื่องจาก............

ก. สนามเป็นสถานที่สาธารณะของนิสิตทุกคน

ข. ถ้าไม่แบ่งให้คนอื่นเล่น คนอื่นก็จะไม่มีที่เล่น

ค. มหาวิทยาลัยอาจสิ้นเปลืองสร้างสนามขึ้นใหม่

ง. ถ้าหวงเล่นคนเดียวคนอื่นจะหาว่าเป็นคนเห็นแก่ตัว

14. อาจารย์หทัยรัตน์บอกให้นิสิตเตรียมเงินมาบริจาคตามกำลังทรัพย์เพื่อนำไปช่วยเหลือผู้ประสบอุทกภัยในจังหวัดพัทลุง ถ้าเป็นนิสิต นิสิตจะเตรียมเงินมาบริจาคเนื่องจาก............

ก. เกิดชาติหน้าจะได้ร่ำรวยเงินทอง

ข. กลัวผู้อื่นมองว่าเป็นคนไม่มีจิตใจงดงาม

ค. การแบ่งปันต่อส่วนร่วมถือเป็นสิ่งที่มีประโยชน์

ง. รู้สึกสงสารและอยากช่วยเหลือสังคมที่เดือดร้อน

15. โครงการเพื่อส่งเสริมสิทธิมนุษยชนในสังคมประชาธิปไตย นิสิตจะเข้าไปทำกิจกรรมเนื่องจาก............

ก. ข้าพเจ้าเป็นนิสิตมีหน้าที่เรียนหนังสือ ไม่ควรโต้เถียงกับอาจารย์ที่ปรึกษา

ข. ข้าพเจ้าและเพื่อนมีการวางแผนการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อไม่ให้เสียการเรียน

ค. ข้าพเจ้าคิดว่าเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์เคารพข้อตกลงร่วมกันตามระบอบประชาธิปไตย

ง. ข้าพเจ้าไม่อยากให้สังคมเกิดความวุ่นวาย จึงต้องทำเช่นนั้นเพื่อความสงบสุขในบ้านเมือง

16. ในวันแข่งขันกีฬาสีของมหาวิทยาลัยประจำปีนี้ อาจารย์ขอให้อรุณคอยช่วยเหลือหลายอย่าง เช่น ยกของที่ต้องใช้จัดเตรียมสถานที่ ดูแลเรื่องอาหารและเครื่องดื่ม เป็นคณะกรรมการตัดสินกีฬาต่างๆ เป็นต้น และอรุณก็ช่วยเหลือให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ นิสิตคิดว่าอรุณทำพฤติกรรมนั้นเนื่องจาก............

ก. อาจารย์ทราบเข้าเกรงว่าจะกดคะแนน

ข. มีโอกาสช่วยเหลือสังคมอันเป็นบุญมหาศาล

ค. เพื่อนขอร้องโดยเห็นว่าเป็นคนที่แข็งแรงกว่าเพื่อน

ง. เป็นการเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม

17. การอยู่ร่วมกัน การทำงานร่วมกัน จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องช่วยกันคิดร่วมกันในการแก้ไขปัญหา เนื่องจาก............

ก. สังคมไม่ถูกตำหนิจากประเทศเพื่อนบ้าน

ข. ปัญหาที่มีจะช่วยทำให้สมาชิกลดความเครียดลงได้

ค. เป็นการช่วยกันแก้ไขปัญหา ช่วยเหลือการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

ง. เกรงว่าปัญหาจะสะสมจนต้องใช้เวลาและเงินมาก ทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

18. เมื่อมีเพื่อนนิสิตในกลุ่มระดมสมองทำกิจกรรมจนเกิดข้อขัดแย้ง มีปัญหาทะเลาะไม่พอใจกัน นิสิตจะเข้าไปไกล่เกลี่ย เนื่องจาก............

ก. สมาชิกในกลุ่มอาจเสียเวลาดำเนินกิจกรรม

ข. อาจพลอยทำให้ตนเองไม่ได้คะแนนจากอาจารย์

ค. เป็นการทำลายบรรยากาศของการทำงานและอาจนำไปสู่การใช้อารมณ์รุนแรง

ง. การพูดคุยตกลงทำความเข้าใจ ควรปล่อยให้เป็นไปตามการตัดสินใจของเพื่อนทั้ง 2 ฝ่าย

19. นิสิตมีความคิดว่าจะสามารถปฏิบัติงานร่วมกับเพื่อนที่มีข้อขัดแย้งได้ เนื่องจาก............

ก. ไม่อยากปะทะกับเพื่อนในทุกๆ ด้านเพราะกลัวอาจารย์ทราบเรื่อง

ข. หากไปอยู่กลุ่มอื่นจะทำให้เพื่อนในกลุ่มเกิดความลำบากใจและมองหน้ากันไม่ติด

ค. ความเฉย ความเงียบ หรือไม่หาเรื่องซึ่งกันและกัน มุ่งทำงานให้สำเร็จก็เพียงพอแล้ว

ง. เรื่องส่วนตัวเป็นคนละเรื่องกัน และจะไม่พยายามทำให้เกิดข้อขัดแย้งเพื่อให้งานสำเร็จ

20. ในขณะที่ร่วมกิจกรรมโครงการศึกษาดูงานนอกสถานที่ อรรถชัยจะคอยช่วยเหลืออาจารย์ผู้รับผิดชอบโครงการตลอดเวลาทั้งก่อนเดินทาง ระหว่างเดินทาง ขณะร่วมกิจกรรมและเดินทางกลับ นิสิตคิดว่าอรรถชัยทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. เป็นการทำประโยชน์ให้กับส่วนรวม

ข. เป็นการเสียสละเพื่อเพื่อนได้มีความสุข

ค. ฉันจะอดไปอีกครั้งเพราะอาจารย์เหนื่อยล้า

ง. เป็นแบบอย่างที่ดีในการรับใช้สังคมเพื่อทำกิจกรรม

21. จิรายุดื่มน้ำอัดลมเสร็จ แล้วเดินไปทิ้งขวดลงในถังขยะทุกครั้ง ถ้านิสิตเป็นจิรายุก็ต้องทำเช่นนั้น เนื่องจาก............

ก. เป็นแบบอย่างที่ดีของเพื่อนๆ และรุ่นน้อง

ข. สงสารแม่บ้านที่ต้องคอยเดินเก็บขยะอยู่ทุกวัน

ค. ครูอาจเห็นเข้าอาจจะถูกตักเตือนหรือทำโทษได้

ง. เป็นหน้าที่ที่จะต้องช่วยกันดูแลรักษาความสะอาด

22. ตอนเลิกเรียนอาจารย์ให้เพื่อนช่วยกันทำป้ายนิเทศ เพื่อจัดงานวันสิทธิมนุษยชนในวันพรุ่งนี้ ธนพลซึ่งมีความสามารถด้านศิลปะวาดเขียน ธนพลเห็นเพื่อนจึงอาสาเข้าไปขอช่วยเพื่อนทำป้ายนิเทศ ถ้านิสิตเป็นธนพลนิสิตจะทำอย่างนี้ เนื่องจาก............

ก. ไม่อยากเห็นเพื่อนเหนื่อย

ข. อาจได้ค่าแรงจากอาจารย์

ค. อยากมีส่วนร่วมในกิจกรรมของห้องเรียน

ง. การร่วมแรงร่วมใจจะนำไปสู่ความสำเร็จได้

23. เกรียงไกรได้รับการเลือกให้เป็นหัวหน้ากลุ่มในการทำงาน โดยได้มีการแบ่งหน้าที่ให้สมาชิกในกลุ่มรับผิดชอบเพราะถือเป็นหลักการบริหารของผู้นำที่ดี เนื่องจาก............

ก. เพื่อเป็นที่ยอมรับของเพื่อน

ข. เพื่อความคล่องตัวของตนเอง

ค. เพื่อลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในสังคม

ง. เพื่อการแก้ไขปัญหาในงานของทุกฝ่าย

24. หลังจากรับประทานอาหารกลางวันเสร็จแล้ว ก่อนออกจากโรงอาหาร ภาวนาจะเก็บจานและแก้วน้ำที่ตนเองรับประทานอาหารทุกครั้ง นิสิตคิดว่าภาวนาทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. ถ้าไม่ทำอาจถูกคนอื่นหาว่าไม่รู้จักเก็บ

ข. เป็นคนรับประทานเองก็ต้องเก็บให้เรียบร้อย

ค. กลัวอาจารย์เห็นและอาจถูกดุหรือทำโทษได้

ง. สงสารแม่บ้านที่ต้องคอยเก็บจานและแก้วน้ำจำนวนมาก

25. อชิตะเข้าห้องสมุดทุกครั้งจะชอบส่งเสียงดัง รบกวนผู้อื่นเสมอ ทำให้ผู้อื่นไม่มีสมาธิในการอ่านหนังสือและค้นคว้า ถ้านิสิตเป็นอชิตะจะไม่ทำเช่นนั้น เนื่องจาก............

ก. เป็นการละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น

ข. เป็นกฎระเบียบของสังคมห้ามส่งเสียงดัง

ค. การส่งเสียงดังรบกวนผู้อื่นอาจทำให้เพื่อนเสียสมาธิ

ง. กลัวบรรณารักษ์เดินเข้ามาตักเตือนทำให้เสียชื่อเสียง

26. วัลลภาได้รับการเลือกให้เป็นผู้นำการอภิปรายกลุ่มในรายวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา เมื่อเขาอภิปรายจบลง มีเพื่อนๆ สมาชิกหลายคนได้ยกมือซักถามและแสดง

ความคิดเห็น วัลลภาจึงเปิดโอกาสให้เพื่อนซักถามเนื่องจาก............

ก. มีอาจารย์คอยให้คะแนนอยู่ห่างๆ

ข. ให้เพื่อนใช้สิทธิ์ตามความเห็นของอาจารย์

ค. เป็นการไขข้อข้องใจในประเด็นให้สังคมรับทราบ

ง. เป็นการแสดงความคิดเห็นตามแบบสังคมประชาธิปไตย

27. อาจารย์วันชัยให้นิสิตทุกคนเข้าร่วมโครงการรู้รักษ์ สามัคคี สร้างความเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย ถ้านิสิตเรียนกับอาจารย์วันชัย นิสิตก็จะเข้าร่วมโครงการ เนื่องจาก............

ก. ไม่อยากขาดเรียนกลัวอาจารย์ดุ

ข. จะได้ถือโอกาสไปเที่ยวกับเพื่อนในห้อง

ค. เป็นกิจกรรมส่งเสริมสังคมประชาธิปไตย

ง. อยากมีส่วนร่วมในการสร้างความเป็นพลเมืองดี

28. ขณะนั่งเรียนวิชาพลเมืองประชาธิปไตย เดชามักจะแอบฟังเพลงในโทรศัพท์มือถืออยู่เป็นประจำ พออาจารย์เดินเข้ามาใกล้ๆ เดชามักหยุดพฤติกรรมนั้นทันที นิสิตคิดว่าเดชาทำพฤติกรรมนั้นเนื่องจาก............

ก. เป็นการลดความเครียดและไม่ง่วง

ข. เป็นแบบอย่างที่ไม่ดีแก่เพื่อนในห้อง

ค. เพื่อนข้างๆ อาจถูกหักคะแนนไปด้วย

ง. อาจทำให้ไม่ได้รับความรู้ความเข้าใจในเนื้อหา

29. อาจารย์สุภาพรได้มอบหมายให้ชัยณรงค์และเพื่อนๆ ทำรายงานวิชาสิทธิมนุษยชนศึกษา แต่หนังสือประกอบการศึกษาค้นคว้าในห้องสมุดมีจำนวนไม่เพียงพอสำหรับทุกคน ถ้านิสิตเป็นชัยณรงค์จะยืมหนังสือที่ต้องการบางเล่มเท่านั้น เนื่องจาก............

ก. หนังสือที่ดีอาจถูกเพื่อนแย่งชิงกันหมด

ข. หนังสืออาจไม่เหลือไว้ให้ตัวเราได้ศึกษา

ค. หนังสือที่มีประโยชน์อาจอยู่ที่ห้องสมุดของชุมชน

ง. หนังสือมีจำนวนน้อยต้องยืมมาแบ่งปันค้นคว้าร่วมกันได้

30. ในการทำงานกลุ่มได้มีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบกัน ตอนเย็นของวันหนึ่งหลังเลิกเรียน สมาชิกได้นัดปรึกษางาน แพรฟ้าซึ่งเป็นสมาชิกของกลุ่มไม่สามารถมาร่วมได้ตลอด เพราะเป็นนักกีฬาของมหาวิทยาลัยต้องซ้อมตอนเย็น ถ้านิสิตเป็นแพรฟ้าจะกลับไปจัดคิวตารางใหม่อีกครั้ง เนื่องจาก............

ก. เพื่อนจะโยนงานให้เรารับผิดชอบทั้งหมด

ข. การรับผิดชอบต่องานที่ได้รับถือเป็นสิ่งสำคัญที่ควรปฏิบัติ

ค. งานซ้อมกีฬาถือเป็นหน้าที่สำคัญที่ตนต้องรับใช้สังคมก่อนการเรียนในเวลานี้

ง. หากปล่อยให้เป็นหน้าที่ของเพื่อนๆ ในกลุ่มจะถูกเพื่อนว่าและไม่เอาเข้ากลุ่มอีกต่อไป

31. นายพศินจองเก้าอี้ที่นั่งให้เพื่อนในห้องเรียนด้วยการเอากระเป๋าของตนเองไปวางไว้เป็นประจำ นิสิตคิดว่านายพศินทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. เกรงว่าตนเองจะไม่ได้นั่งใกล้กับเพื่อนที่สนิทด้วย

ข. จะทำให้นิสิตคนอื่นๆ ไมกล้านั่งบนเก้าอี้ตัวนั่นเพราะอาจคิดว่ามีเจาของแลว

ค. เก้าอี้ที่นั่งเป็นสมบัติของนิสิตทุกคน เพราะทุกคนย่อมมีสิทธิ์ใช้ประโยชนเท่ากัน

ง. ทำให้ห้องเรียนดูไม่เป็นระเบียบ เพราะสมาชิกในห้องต้องหาเก้าอี้ตัวใหม่จากห้องอื่น

32. ทุกครั้งที่อาจารย์มอบหมายงานให้ปฏิบัติ จันจิราจะทำด้วยความเต็มใจเสมอทุกครั้ง ถ้านิสิตเป็นจันจิราก็จะทำเช่นนั้น เนื่องจาก............

ก. นิสิตที่จะต้องทำตามคำสั่งอาจารย์

ข. ถือเป็นการทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมในสังคม

ค. อาจารย์จะเมตตาสงสารด้วยความรักและเอ็นดู

ง. การรู้จักบทบาทหน้าที่ถือเป็นสิ่งที่สำคัญของงาน

33. รัตนาชอบนำหนังสือหายากหรือหนังสือที่ตนชอบในห้องสมุด ไปซ่อนไว้ที่ตู้หนังสืออื่น นิสิตคิดว่ารัตนาทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. สะดวกเวลาต้องการอ่านจะได้หาได้ง่ายๆ

ข. เป็นการละเมิดสิทธิการใช้หนังสือของคนอื่น

ค. เพื่อนบอกว่าไม่ได้ทำผิดกฎระเบียบของห้องสมุด

ง. ถ้ามีคนต้องการใช้หนังสือเล่มนั้นจะไม่มีโอกาสได้ใช้

34. มะลิซ้อนไม่เคยนำขนมและน้ำเข้ามาทานในห้องเรียนเพราะเป็นกฎระเบียบของอาจารย์และนิสิตที่ตกลงร่วมกัน ถ้านิสิตเป็นมะลิซ้อนก็จะทำเช่นนั้น เนื่องจาก............

ก. อาจทำให้เสียสมาธิในการเรียนได้

ข. สงสารเพื่อนคนอื่นๆ ที่ไม่มีขนมเหมือนเรา

ค. เป็นการช่วยกันรักษาความสะอาดของห้องเรียน

ง. เป็นการให้เกียรติอาจารย์ผู้สอนถือเป็นมารยาททางสังคม

35. ในสัปดาห์หน้าจะมีกิจกรรมเดินรณรงค์การเลือกตั้งของมหาวิทยาลัย นิรชาและเพื่อนๆ อีกหลายคนนัดกันหยุดเรียน เพราะไม่อยากเดินตากแดดร้อนๆ ถ้านิสิตเป็นจำเป็นต้องเข้าร่วมโครงการ นิสิตก็จะเข้าร่วมโครงการ เนื่องจาก............

ก. กลัวอาจารย์จับได้

ข. ไม่อยากเอาเปรียบเพื่อน

ค. อยากช่วยเหลือมหาวิทยาลัย

ง. เป็นการแสดงออกถึงความไม่เห็นแก่ตัว

36. สิทธิชัยมักไม่ผูกเนคไทมาเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัยเป็นประจำ เขามักเลือกใส่เฉพาะวันที่อาจารย์มีการเข้มงวดเรื่องการแต่งกายเท่านั้น นิสิตคิดว่าสิทธิชัยทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. ทำเป็นแบบอย่างให้กับรุ่นน้อง

ข. เป็นการรักษากฎระเบียบของสถาบัน

ค. เกรงว่าเพื่อนจะแซวเรื่องแต่งกายเชย

ง. ใส่แล้วอึดอัดและร้อนทำให้หายใจลำบาก

37. นิวัฒน์มักจะแอบฉีกหนังสือของห้องสมุดของมหาวิทยาลัยเพื่อกลับไปอ่านสอบเสมอ ถ้านิสิตเป็นนิวัฒน์ก็จะไม่ทำเช่นนั้น เนื่องจาก............

ก. เดี๋ยวเพื่อนคนอื่นไม่มีหนังสือไว้ใช้อ่าน

ข. ถ้าถูกจับได้อาจถูกกล่าวหาว่าเป็นขโมย

ค. หนังสือของห้องสมุดถือเป็นสมบัติของส่วนรวม

ง. ห้องสมุดต้องเสียเงินซื้อหนังสือเข้ามาใหม่เรื่อย ๆ

38. เวลาพักกลางวันหลังเลิกเรียนวิชาการเมืองการปกครองไทย วนิษาเข้าแถวซื้ออาหารเมื่อเพื่อนสนิทฝากซื้อข้าวราดแกง วนิษาจึงไม่รอช้าที่จะให้เพื่อนฝากซื้อ นิสิตคิดว่าวนิษาทำพฤติกรรมนั้นเนื่องจาก............

ก. สงสารเพื่อนเกรงว่าจะรอนาน

ข. เพื่อนอาจจะทำให้เราไปเรียนภาคบ่ายไม่ทัน

ค. เพื่อนรอบข้างไม่ได้ว่าร้ายอะไรถือว่าเป็นเรื่องปกติ

ง. ต้องเคารพสิทธิของผู้อื่นเพื่อให้ไม่เกิดความขัดแย้ง

39. พิพัฒน์ขับรถจักรยานยนต์ไปเรียนที่มหาวิทยาลัยทุกวันแต่ไม่สวมหมวกกันน็อค ซึ่งมหาวิทยาลัยไม่ไกลจากที่พักมากนัก นิสิตคิดว่าพิพัฒน์ทำพฤติกรรมนั้น เนื่องจาก............

ก. เพื่อนในมหาวิทยาลัยมักแซวบ่อยครั้ง

ข. อากาศค่อนข้างร้อนสวมใส่แล้วอึดอัด

ค. เป็นกฎระเบียบเพื่อความปลอดภัยในชีวิต

ง. ทุกคนทำตามความเคยชินจนคิดว่าเป็นปกติ

40. มหาวิทยาลัยทักษิณมีกิจกรรมต่อต้านการทุจริตคอรัปชั่นทางการเมือง สมพรเป็นนิสิตเอกสังคมศึกษา ชั้นปีที่ 3 สมพรกับบอกเพื่อนว่าตนเองไม่ว่าง ถ้าเป็นนิสิต นิสิตจะเข้าร่วมกิจกรรมเนื่องจาก............

ก. กลัวเพื่อนในเอกสังคมศึกษาจะเสียใจ

ข. กลัวไม่มีแต้มกิจกรรมของมหาวิทยาลัย

ค. เป็นโอกาสสำคัญในการทำประโยชน์ให้

ง. เพื่อนเอกอื่นอาจมองว่าไม่มีความรับผิดชอบ

ภาคผนวก ฉ

ผลการทดลองใช้

การแสดงค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r)
1	0.35	21	0.54
2	0.56	22	0.63
3	0.46	23	0.51
4	0.51	24	0.36
5	0.38	25	0.41
6	0.59	26	0.48
7	0.42	27	0.53
8	0.61	28	0.32
9	0.32	29	0.23
10	0.55	30	0.41
11	0.58	31	0.35
12	0.34	32	0.54
13	0.68	33	0.64
14	0.37	34	0.53
15	0.41	35	0.46
16	0.57	36	0.38
17	0.65	37	0.37
18	0.29	38	0.49

ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r)	ข้อที่	ค่าอำนาจจำแนก (r)
19	0.38	39	0.52
20	0.47	40	0.45

ผู้วิจัยมีการคัดเลือกแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย ข้อที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ซึ่งเป็นข้อที่แยกคนได้และสามารถนำไปใช้ครั้งต่อไปได้ โดยผลการคัดเลือกได้แบบทดสอบที่มีค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ .23 – .68 ค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินพฤติกรรมประชาธิปไตย = .81

ที่ ศธ ๖๔.๑๓/[illegible]

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ๙๐๐๐๐

๙ สิงหาคม ๒๕๖๐

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ขยายผลวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต

เรียน คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ด้วย นางสาววิภาดา พินลา ตำแหน่ง อาจารย์ประจำสาขาวิชาการสอนศิลปศาสตร์ สังกัด คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ วิทยาเขตสงขลา ซึ่งปัจจุบันกำลังศึกษาระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต สาขาหลักสูตรและการสอน (กลุ่มการสอนสังคมศึกษา) ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร โดยได้ดำเนินการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนิสิตปริญญาตรี” ชื่อภาษาอังกฤษ “Development of Learning Process Model to Enhance Democratic Behavior for Undergraduate Students”

ในการนี้ เพื่อให้การจัดทำวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต มีความสมบูรณ์และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ ได้พิจารณาเห็นว่าคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช มีหลักสูตรในรายวิชาพลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม และมีอาจารย์ผู้สอนที่มีความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในด้านนี้เป็นอย่างดี จึงขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานของท่านเพื่อเป็นสถานที่ในการขยายผลวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาดุษฎีบัณฑิต ตามเนื้อหาและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมในเรื่องดังกล่าวของรายวิชา ๙๐๐๐๓๐๗ พลเมืองกับความรับผิดชอบต่อสังคม จำนวน ๓(๓-๒-๕) หน่วยกิต ซึ่งเป็นรายวิชาศึกษาทั่วไป โดยมี อาจารย์พีระพงศ์ สุจริตพันธ์ เป็นอาจารย์ผู้สอน ประจำภาคเรียนที่ ๑ ปีการศึกษา ๒๕๖๐ และขยายผลสำหรับนักศึกษา ชั้นปีที่ ๒ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

เรียน คณบดี
- เพื่อโปรดทราบและพิจารณา
- เห็นควรมอบ....................

ขอแสดงความนับถือ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เรวดี กระโหมวงศ์)
คณบดีคณะศึกษาศาสตร์ ปฏิบัติหน้าที่แทน
อธิการบดีมหาวิทยาลัยทักษิณ

คณบดี

หน่วยการเรียนรู้ 1 ประวัติความเป็นมาของสิทธิมนุษยชน **จำนวน 3 ชั่วโมง**

เรื่อง แนวคิด ความสำคัญ และรากฐานความคิดที่เกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

1. ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย

2. ขั้นสืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย

3. ขั้นถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย

4. ขั้นเสวนาพลเมืองประชาธิปไตย

5. ขั้นลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย

เรื่อง ความเข้าใจเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย จำนวน 3 ชั่วโมง

1. ขั้นรื้อฟื้นพลเมืองประชาธิปไตย

2. ขั้นสืบสาวพลเมืองประชาธิปไตย

3. ขั้นถ่ายทอดบทบาทพลเมืองประชาธิปไตย

4. ขั้นเสวนาพลเมืองประชาธิปไตย

5. ขั้นลงมือปฏิบัติพลเมืองประชาธิปไตย

รายการอ้างอิง

Arend, B. (1999). **Practical Instructional Design: Applying the Basics to Your**. Retrieved 28 March, 2015, from http://tcc.kcc.hawail.edu/previous/TCC%201999/papers/arend.html

Banathy, B. (1968). ***Instructional Systems***. Palo Alto, California: Fearon Publishers.

Barron, B. J. S. (1993). **Collaborative Problam Solving : is Team Performance Greater than What is Expected From the Most Competent Member**. Retrieved 3 July, 2015, from http://www.lib.umi.com/dissertational/preview/9300045

Berman. (1990). ***Democracy and Education***. New York: The Macmillan Company.

Best, J. W. (1986). ***Research in education***. New Delhi: Prentice-Hall.

Beyer, J. M.และTrice, H. M. (1993). ***The Cultures of Work Organization***. New Jersey: Prentice Hall.

Bonewell, C. C. (1995). ***Active Learning: Creating Excltement in the Classroom***. Center of Teacher and Learning: St. Loius Coolege of Pharmacy.

Bonewell, C. C.และEison, J. A. (1991). ***Active Learning: Creating excitement in the classroom***. Washington, D.C: The George Washington University.

Boom, B.และEngelhart, M.และFurst, E. และคณะ. (1956). ***Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals***. New York: Long Man Green.

Briggs, L. J.และWager, W. W. (1981). ***Handbook of Procedures for the Design of Instruction*** (2). Englewood Cliffs: Educationa: Technology Publications.

Cartwright, D.และZander., A. (1968). ***Group Dynamics***. New York: Haper and Row Pablisher.

Daniel, W. (1953). ***Comparative Political Institutes***. New York: Hold, Reinhart and Winston.

David, R. S. (1996). ***Developmental Psychology Childhood and Adolescence Fourth Edition***. Pacific Grove: Brook/Cole.

Dewey, J. (1976). ***Democracy and Education***. New York: The Macmillan Company.

Ebenstien. (1973). ***Today' s Iam***. Englewood Cliff, New Jersey: Prentice-Hall.

Erickson, G. L.และEricson., L. J. (1984). "Females and Science Achievement: Evidence Explantaions, and Implanations". *Science Education, 62*(2), 63-89.

Gordon, H. B.และErnest, R. H. (1981). ***Theories of Learning Fifth Edition***. Prentice-Hall, Inc: Englewood Cliffs, N.J. 07632.

Hess, R.และJudith, T. (1973). ***The Development of Political Attitudes in Children***. Chicago: Aldine.

Huffman, K.และVernoy, M. (1994). ***Psychology in Action*** (3). New York: John Willey & Sons, Inc.

Joyce, B.และWeil, M. (2009). ***Models of Teaching*** (8). Englewood Cliff: NJ: Prentice-Hall.

Joyce, B. W.และMarsha, K.และShowers, B. (1992). ***Model of Teaching*** (4). Massachusetts: Allyn and Bacon.

Keeves, J. P. (1997). ***Education research, methodology, and measurement: An international handbook***. Oxford: Pergamon Press.

Krathwohl, D. R.และBloom, B. S.และMasia, B. B. (1964). ***Taxonomy of educational objectives: Handbook II: Affective domain***. New York: David McKay Co.

Kruse, K. (2012). **Introduction to Instructional Design and the ADDIE Model**. Retrieved 4 February, 2012, from http://www.transformativedesigns.com/id_systems.html

Laski, J. H. (1967). "Democracy, in Encyopaedia of the Social Sciences". *Democracy, 5*(6), 84.

Luft, J. (1970). ***Group processes: An introduction to group dynamics***. California: Mayfield.

McAllister, M.และOsborne, Y. (1997). "Peer review - a strategy to enhance co-operative student learning". *Nurse Education, 22*(1), 40-44.

McDougall, W. (1960). ***An Introduction to Social Psychology***. London: University Paperbacks.

Meyers, C.และJones, T. B. (1993). ***Promoting Active Learning: Strategies for the Collage Classroom***. Oxford: Elmsford.

Morrison, G. R.และRoss, S. M.และKemp, J. E. (2001). ***Designing Effective Instruction*** (3). New York: John Wiley & Sons.

Nicole, K.และHolly, A. (2004). "Critical Reflections, Future Directions: An Overview".

Participatory Learning and Action, 50(10), 11-22.

Pateman, C. (1970). ***Participation and Democracy Theory***. London: Cambridge University Press.

Richey, R. C. (1986). ***The Theoretical and Conceptual Bases of Instructional Design***. London: Kogan Page.

Rivard, L. P.และStraw, S. B. (2000). "The Effect of Talk and Writing on Learning Science: An Exploratory Study". *Science Education, 84*(5), 566-593.

Sayler, J. G.และGalen, J. (1981). ***Curriculum Planning for Better Teaching and Learning***. New York: Holt, Rinehart and Winston.

Silberman, M. (1996). ***Active Learning***. Boston: Allyn & Bacon.

Smith, J. (1980). ***Curriculum Planning***. New York: Holt.

Sutherland, T. E.และBonwel, C. C. (1996). ***Emerging Issues in the Discussion of Active Learning***. San Francisco: Jossey-Bass.

Weber, E. (2000). ***Five-Phases To PBL: MITA (Multiple Intelligences Teaching Approach) Model For Redesigned Higher Education Classes***. Tucson, Arizona: Zepphyr Press.

White, C. J. (1977). "A Study Democratic Sociopolitical Values Among High School Student in an Urban Setting". *Abstracts International, 40*(10), 7036-A.

Whiteley.และPaul, F.และSeyd., P. (2002). ***High-Intensity Participation: The Dynamics of Party Activism in Britain***. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Willer, D. (1967). ***Scientific Sociology: Theory and Method***. Englewood Cliffs: Prentice-Hall.

กรมวิชาการ. (2541). กรอบความคิดเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

---. (2542). การอ่านหนังสือเพิ่มเติมเรื่องวิถีชีวิตประชาธิปไตย ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

---. (2543). การจัดการเรียนรูที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.

---. (2546). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช ***2542*** แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ***2)*** พุทธศักราช ***2545***. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

---. (2552). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ***2551***. กรุงเทพฯ: คุรุสภา.

กระมล ทองธรรมชาติ. (2521). การปกครองและการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

---. (2533). "ประชาธิปไตย: ความหมายและความเป็นมา". *ท้องถิ่น, 31*(1), 17.

กาญจนา ไชยพันธุ์. (2549). กระบวนการกลุ่ม. กรุงเทพฯ: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์.

การศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมือง. (2555). การสร้างความเป็นพลเมือง. Retrieved 26 กันยายน, 2557, from http://www.moe.go.th/moe/th/news/detail.php?NewsID=22721&Key=news_research

กิดานันท์ มลิทอง. (2543). เทคโนโลยีการศึกษาและนวัตกรรม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

กิตติคม คงวีรัตน์. (2553). "การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์เพื่อสร้างเสริมสุขภาวะ สำหรับนักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏ". (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศิลปากร, บัณฑิตวิทยาลัย.

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2542). คลื่นลูกที่ ***5*** ปราชญ์สังคม: สังคมไทยพึงประสงค์ในศตวรรษที่ ***21*** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ส.เอเซีย เพรส.

โกสิทธิ์ สว่างโรจน์. (2530). "ความสำนึกทางการเมืองของประชาชนในบริเวณชายแดนภาคใต้". จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

จรูญ สุภาพ. (2519). หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

จรูญศรี มาดิลกโกวิท และคณะ. (2553). รายงานการวิจัย "การจัดการศึกษาตลอดชีวิตเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิปไตย". คณะครุศาสตร์: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จามะรี พิทักษ์วงศ์. (2533). แนวความคิดทฤษฎีทางสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ช่อลดา ขวัญเมือง. (2541). กิจกรรมแนะแนวในชั้นเรียน. กรุงเทพฯ: วิทยพัฒน์.

ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. (2523ก). ความมีวินัยและประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: บุ๊ค พอยท์.

---. (2523ข). ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

---. (2524). อุดมการณ์ทางการเมือง. กรุงเทพฯ: เคล็ดไทย.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช และคณะ. (2557). แนวทางการศึกษาเพื่อสร้างพลเมืองในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: บริษัทพี.เพรส จำกัด.

ชูชีพ ประทุมเวียง. (2547). "รูปแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตย สำหรับนักศึกษาสถาบันราชภัฏ". (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย.

ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2535). ขยายฐานประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: กรมการปกครอง.

เชาวรัตน์ ศันสยะวิชัย. (2525). "ประชาธิปไตย". สารพัฒนาหลักสูตร, *3*(11), 66-68.

ดวงเดือน ศาสตรภัทร และคณะ. (2547). "การพัฒนาจิตสำนึกประชาธิปไตยในเยาวชนไทย". มหาวิทยาลัยศรีนครินท

รวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ดวงรัตน์ ศรีวงษ์คล. (2549). หลักการออกแบบและประเมิน. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.

ทวีวัฒน์ วัฒนกุลเจริญ. (2545). การเรียนเชิงรุก (*Active Learning)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิศนา แขมมณี. (2536). ช่วยครูฝึกประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

---. (2548). รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

---. (2550). ศาสตร์การสอน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรรณ์มหาวิทยาลัย.

---. (2555). ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ: บริษัทด่านสุทธาการพิมพ์ จำกัด.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2518). ระบอบประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงเรียนสงครามจิตวิทยากรมยุทธทหาร: กระทรวงกลาโหม.

บัญญัติ ชำนาญกิจ. (2549). "ทำไมจึงจำเป็นต้องจัดการเรียนรู้แบบใฝ่รู้ในระดับอุดมศึกษา". วารสารการจัดการความรู้มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์*, 1*(1), 1-7.

ปณิธานการผลิตบัณฑิต. (2556). คู่มือการศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยทักษิณ ปีการศึกษา ***2556***. สงขลา: งานทะเบียนนิสิตและบริการการศึกษา วิทยาเขตสงขลา.

ปริญญา เทวานฤมิตรกุล. (2555). การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง: ***Civic Education***. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.

---. (2556). คู่มือการจัดกิจกรรมในรายวิชาเพื่อสร้างพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย. เอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ: สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา.

พงษ์พันธ์ พงษ์โสภา. (2542). พฤติกรรมกลุ่ม. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิสิทธ์พัฒนา.

พนัส หันนาคินทร์. (2524). หลักการบริหารโรงเรียน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วัฒนาพานิชจำกัด.

พรชัย หนูแก้ว. (2541). "การพัฒนาหลักสูตรแบบบูรณาการเพื่อเสริมสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนประถมศึกษา". (ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย.

พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว. (2543). ข่าวสารการเมืองของคนไทย. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยาการพิมพ์.

พลธรรม พลการ. (2558). "การพัฒนารูปแบบการทำงานเป็นทีม เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในการจัดการแข่งขันกีฬาของการกีฬาแห่งประเทศไทย". วารสารวิชาการ สถาบันการพลศึกษา*, 7*(2), 77-78.

ภัทร์พงศ์ พงศ์ภัทรกานต์ และคณะ. (2553). "รูปแบบการเรียนการสอนแบบทีเคโอ เพื่อเสริมสร้างทักษะทางคณิตศาสตร์". วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศ*, 6*(12), 9-14.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2551). วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์ (พิมพ์ครั้งที่ 3). โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร: นครปฐม.

---. (2557). วิธีวิจัยทางการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 8). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2554). แนวคิดและหลักการทำผลงานทางวิชาการในรูปแบบการวิจัยและพัฒนา. ในเอกสารประกอบการอบรมโครงการประชุมเชิงปฏิบัติการจัดทำผลงานทางวิชาการเพื่อเลื่อนสู่วิทยะฐานะเชี่ยวชาญประจำปีงบประมาณ 2554: สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลส่วนท้องถิ่นกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น.

เมธี ปิลันธนานนท์. (2526). วิธีการปลูกฝังและเสริมสร้างค่านิยม. กรุงเทพฯ: คุรุทัศน์.

ลิขิต ธีรเวคิน. (2546). ประชาธิปไตยและการปฏิรูปการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แม็ค.

ลินดา เกณฑ์มา. (2552). "การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่ใช้วิธีการเรียนรู้ด้วยการรับใช้สังคมเพื่อส่งเสริมจิตสำนึกต่อการมีส่วนร่วมในสังคม สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี". (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุรุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยราชภัฎบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, บัณฑิตวิทยาลัย.

วัชรา เล่าเรียนดี. (2553). รูปแบบและกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการคิด (พิมพ์ครั้งที่ 5). นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

วัฒนาพร ระงับทุกข์. (2542). การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง. กรุงเทพฯ: เลิฟแอนด์เลิฟเพรส.

วิจารณ์ พานิช. (2555). วิถีสร้างการเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ ***21***. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์.

วิชัย ตันศิริ. (2557). ศาสตร์การสอนความเป็นนักประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันนโยบายศึกษามูลนิธิส่งเสริมนโยบายศึกษา.

วิภาวรรณ วงษ์สุวรรณ คงเผ่า. (2548). "การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ตามทฤษฎีขยายความคิดของเรเกลลูทเพื่อส่งเสริมความแม่นยำด้านเนื้อหาความรู้ ความชำนาญในการปฏิบัติงานและความสามารถในการถ่ายโยงการเรียนรู้ของผู้เรียนในระดับอุดมศึกษา". (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุรุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

วิยุทธ์ จำรัสพันธุ์. (2523). การปกครองระบอบประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิสุทธิ์ โพธิแท่น. (2550). แนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

ศักดา ไชกิจภิญโญ. (2546). "สอนอย่างไรให้ Active Learning". วารสารนวัตกรรมการเรียนการสอน*, 2*(2), 72-77.

ศิริพร มโนพิเชฐวัฒนา. (2547). "การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์แบบบูรณาการที่เน้นผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น เรื่อง ร่างกายมนุษย์". (ปริญญานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต), มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, บัณฑิตวิทยาลัย.

สมใจ ปราบพล. (2544). การจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี: กรุงเทพฯ:.

สมบัติ ธำรงวงศ์. (2539). "การพัฒนาประชาธิปไตย". วารสารสมาคมรัฐประศาสนศาสตร์ นิด้า*, 1*(1), 8.

สาโรช บัวศรี. (2520). ความหมายของประชาธิปไตยในแง่ของการศึกษา. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

---. (2541). พื้นฐานการเมืองและการปกครองไทย. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2558). คู่มือพลเมืองดีวิถีประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2552). คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย สำหรับครูผู้สอน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ *4-6*. กรุงเทพฯ: สกายบล็อกการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2557). แนวทางการใช้คู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2544). ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2540). ทฤษฎีการเรียนรู้เพื่อพัฒนากระบวนการคิด: แก่นแท้ของการเรียนการสอนคือการเรียนรู้ของผู้เรียน กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัดไอ เดีย สแควร์.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2554). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ***11*** พ.ศ. ***2555 – 2559***. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2550). รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ***2550***. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

---. (2554). พัฒนาประชาธิปไตย พัฒนาการเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

สำนักนโยบายและแผนการอุดมศึกษา. (2556). แผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ ***11 (***พ.ศ. ***2555-2559)***. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2556). กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อสร้างความเป็นพลเมืองระบอบประชาธิปไตยในไทย. กรุงเทพฯ: เทคนิคอิมเมจจำกัด.

สิริวรรณ ศรีพหล. (2536). ประมวลสาระชุดวิชา "การพัฒนาหลักสูตรและวิทยวิธีทางการสอน: การวิเคราะห์พฤติกรรมการเรียนการสอน". นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

---. (2549). การสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (***1)***. นนทบุรี: สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

---. (2551). การพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกล เรื่องการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นพลโลกของนักเรียน สำหรับครูสังคมศึกษา. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.

---. (2552). การจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช: นนทบุรี.

สุขุม นวลสกุล. (2521). การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

---. (2539). การเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

สุคนธ์ สินธพานนท์ และคณะ. (2545). สุดยอดวิธีสอนสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม นำไปสู่การจัดการเรียนรู้ของครูยุคใหม่. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

หอม คลายานนท์. (2531). "การปลูกฝังคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นประชาธิปไตยแก่เยาวชนในระบบการศึกษา

ไทย". สารพัฒนาหลักสูตร, *73*(36-48), 42.

องอาจ นัยพัฒน์. (2554). การออกแบบการวิจัย: วิธีการเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และผสมผสานวิธีการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อมร รักษาสัตย์. (2543). ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน. กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน.

อมร รักษาสัตย์ และคณะ. (2541). รัฐธรรมนูญฉบับประชาชนพร้อมบทวิจารณ์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

---. (2544). ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน คู่มือการเรียนการสอนการเผยแพร่และการมีส่วนร่วมสำหรับครูอาจารย์และผู้นำชุมชน. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การันต์.

อาจอง ชุมสาย ณ อยุธยา. (2550). คุณธรรมนำความรู้ รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วี.ที.ซี. คอมมิวนิเคชั่น.

อาภรณ ใจเที่ยง. (2550). หลักการสอน (ฉบับปรับปรุง). กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร.

อุษณีย์ เทพวรชัย. (2542). "การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงรุกทางการศึกษาพยาบาลในระดับปริญญาตรี". (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต), จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, บัณฑิตวิทยาลัย.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	วิภาดา พินลา
วัน เดือน ปี เกิด	24 กรกฎาคม 2528
สถานที่เกิด	ศรีสะเกษ
วุฒิการศึกษา	กศ.บ.(เกียรตินิยมอันดับ 2) สังคมศึกษา
	กศ.ม.การมัธยมศึกษา (การสอนสังคมศึกษา)
ที่อยู่ปัจจุบัน	140 ม.4 ถ.กาญจนวนิช
	ต.เขารูปช้าง อ.เมือง จ.สงขลา 90000